

GLP 2019 BSS gymnasiet

Namn	GLP 2019 BSS gymnasiet
Kommun	Björneborg
Skola	Björneborgs svenska samskola
Träder i kraft	9.6.2025
Pdf skapad	18.11.2025

Innehållsförteckning

1. Uppgörande av och innehåll i läroplanen.	1
1.1. Uppgörandet av läroplanen.	2
1.2. Läroplanens innehåll.	3
1.2.1. Språkprogram.	4
2. Gymnasieutbildningens uppdrag och värdegrund.	6
2.1. Gymnasieutbildningens uppdrag.	6
2.2. Värdegrunden.	6
3. Undervisningen.	8
3.1. Studiernas uppbyggnad.	8
3.2. Synen på lärande.	8
3.3. Studiemiljöer och studiemetoder.	8
3.4. Verksamhetskultur.	9
3.5. Samarbete mellan hem och läroanstalt.	11
3.6. Högskolor, arbetsliv och internationalisering.	12
4.Handledning och stöd för den studerande.	15
4.1. Handledning.	15
4.2. Stöd för lärande och specialundervisning.	20
4.2.1. Stöd för lärande.	21
4.2.2. Specialundervisning.	22
4.2.3. Avvikande studiearrangemang och assistenttjänster.	24
4.2.4. Frågor som avgörs på lokal nivå.	24
4.3. Studerandevård.	26
4.3.1. Utbildningsanordnarens studerandevårdsplan.	26
4.3.2. Studerandevårdsplanen vid Björneborgs svenska samskola.	30
4.3.2.1. Den gemensamma studerandevården.	33
4.3.2.2. Den individuella studerandevården.	34
4.4. Disciplin.	36
4.4.1. Innehållet i planen för användning av disciplinära åtgärder och förfaringssätt.	40
4.5. Särskilda frågor angående språk och kultur.	40
5. Bedömningen av den studerandes lärande och kunnande.	44
5.1. Bedömningens syfte och uppdrag i gymnasieutbildningen.	44
5.2. Bedömning av ett studieavsnitt.	45
5.2.1. Siffervitsord och prestationsanteckningar.	45
5.2.2. Självständigt genomförda studier.	46

5.2.3. Bedömningen av muntlig språkfärdighet.	46
5.2.4. Uppföljning av framsteg i studierna i samarbete med vårdnadshavarna.	46
5.2.5. Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier.	47
5.2.6. Bedömning av mångsidig kompetens.	48
5.3. Bedömningen av en ämneslärokurs.	48
5.4. Fullgörande av gymnasiets lärokurs.	49
5.5. Sökande av ändring i ett beslut som gäller bedömning av en studerande och begäran om omprövning som gäller avläggande av en lärokurs.	50
5.6. Betyg och betygsanteckningar.	51
5.7. Frågor kring bedömning som avgörs på lokal nivå.	53
6. Mål för lärandet och centralt innehåll i undervisningen.	54
6.1. Allmänna mål för undervisningen.	54
6.2. Mångsidig kompetens.	55
7. Bilagor.	59
7.1. Statsrådets förordning om gymnasieutbildning.	59
7.2. Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling.	59
7.3. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen.	65
7.3.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen.	66
7.4. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildning.	71
7.4.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen.	72
7.5. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen.	77
7.5.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen.	77
8. Läroämnena.	84
8.1. Modersmål och litteratur (A1).	84
8.1.1. Svenska och litteratur (A12).	86
Text och kommunikation, 3 sp (MO1MO3).	88
Språklig medvetenhet och identitet, 3 sp (ENA1FIM1MO2).	89
Språklig medvetenhet och identitet 2, 3 sp (ENA1FINA1MO2).	90

Litteratur 1, 2 sp (MO4).	90
Att tolka text, 2 sp (MO5).	91
Textproduktion och kommunikation, 2 sp (MO6MO7).	92
Litteratur 2, 2 sp (MO8).	93
Fördjupad kommunikation, 2 sp (MO9).	94
Fördjupad skrivkompetens, 2 sp (MO10).	95
Fördjupad läskompetens, 2 sp (MO11).	96
Enigheten, 2 sp (MO12).	96
Språkriktighet och språkvård, 2 sp (MO13).	97
Repetition, 2 sp (MO14).	98
8.2. Biologi (BI).	99
Livet och evolution, 2 sp (BI1).	101
Ekologins grunder, 1 sp (BI2).	102
Människan och miljön sett ur ett historiskt och miljöetiskt perspektiv, 3 sp (HI1BI2).	103
Människans inverkan på ekosystemen, 1 sp (BI3).	103
Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI4).	104
Människans biologi, 2 sp (BI5).	106
Biotekniken och dess tillämpningar, 2 sp (BI6).	107
Repetition i biologi för abiturienter, 1 sp (BI7).	108
Experimentell biologi, 1 sp (BI8).	109
8.3. Filosofi (FI).	110
Introduktion till filosofiskt tänkande, 2 sp (FI1).	112
Etik, 2 sp (FI2).	113
Samhällsfilosofi, 2 sp (FI3).	115
Sanningen, 2 sp (FI4).	116
8.4. Fysik (FY).	118
Fysiken som naturvetenskap i samhället, 2 sp (FY1FY2).	120
Fysikens ock kemins grunder, 4 sp (FY1FY2KE1KE2).	121
Energi och värme, 2 sp (FY3).	121
Kraft och rörelse, 2 sp (FY4).	122
Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY5).	123
Elektricitet, 2 sp (FY6).	124
Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY7).	125
Materia, strålning och kvantisering, 2 sp (FY8).	126
Repetitionskurs i fysik, 2 sp (FY9).	127
8.5. Geografi (GE).	127
En värld i förändring, 2 sp (GE1).	130

Den blå planeten, 2 sp (GE2).	131
En gemensam värld, 2 sp (GE3).	133
Geomedia - undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4).	134
8.6. Historia (HI).	135
Människan och miljön sett ur ett historiskt och miljöetiskt perspektiv, 3 sp (HI1BI2).	138
Historia och bildkonst-en tvärvetenskaplig projektkurs, 2 sp (HI11KU5).	138
Internationella relationer, 2 sp (HI2).	138
Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI3).	139
Den europeiska människan, 2 sp (HI4).	141
Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI5).	142
Globala kulturmöten, 2 sp (HI6).	143
Det aktuella världsläget, 2 sp (HI7).	145
Antikens Grekland och Rom, 2 sp (HI8).	145
Repetition i historia för abiturienter, 1 sp (HI9).	146
Språk- och kulturreisa till Berlin, 2 sp (HI10TYB210).	147
8.7. Kemi (KE).	147
Kemins grunder, 2 sp (KE1KE2).	150
Fysikens och kemins grunder, 4 sp (FY1FY2KE1KE2).	151
Molekyler och modeller, 2 sp (KE3).	151
Kemisk reaktion, 2 sp (KE4).	152
Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5).	153
Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6).	154
8.8. Religion (KT).	155
8.8.1. Evangelisk-luthersk religion (KT1).	157
Religioner som fenomen - judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (RE1).	157
Kristendomen i världen, 2 sp (RE2).	159
Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (RE3).	160
Religion, kultur och samhälle i Finland, 2 sp (RE4).	161
Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (RE5).	163
Religion, vetenskap och medier, 2 sp (RE6).	164
8.9. Bildkonst (KU).	165
Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KU1).	168
Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KU2).	169
Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KU3).	171
Konstens många världar, 2 sp (KU4).	172

Historia och bildkonst-en tvärvetenskaplig projektkurs, 2 sp (HI11KU5).	174
8.10. Gymnastik (LI).	174
En lärande och aktiv studerande, 2 sp (LI1).	176
En aktiv livsstil, 2 sp (LI2).	177
Livstil som resurs, 4 sp (LI2TE1).	178
Nya möjligheter, 2 sp (LI3).	178
Gemensam aktivitet, 2 sp (LI4).	179
Rörelse ger energi, 2 sp (LI5).	181
Gamlas dans, 2 sp (LI6).	181
8.11. Matematik (MA).	182
8.11.1. Lång lärokurs i matematik (MAA).	184
Funktioner och ekvationer 1, 3 sp (MAA2).	184
Geometri, 2 sp (MAA3).	185
Analytisk geometri och vektorer, 3 sp (MAA4).	186
Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5).	187
Derivata, 3 sp (MAA6).	188
Integralkalkyl, 2 sp (MAA7).	189
Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAA8).	190
Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 3 sp (SL2MAA9).	191
3D-geometri, 2 sp (MAA10).	191
Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11).	192
Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12).	193
Repetitionskurs i lång matematik, 2 sp (MAA13).	193
Funktioner, ekvationer och ekonomi, 3 sp (MAA5MAA9).	194
8.11.2. Kort lärokurs i matematik (MAB).	196
Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2).	196
Geometri, 2 sp (MAB3).	197
Matematiska modeller, 2 sp (MAB4).	197
Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAB5).	198
Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 4 sp (SL2MAB6MAB7).	199
Matematisk analys, 2 sp (MAB8).	199
Statistik och sannolikhetsfördelningar, 2 sp (MAB9).	200
Repetition, 2 sp (MAB10).	201
8.11.3. Gemensamt studieavsnitt i matematik (MAY).	202
Tal och ekvationer, 2 sp (MAG1).	202
8.12. Musik (MU).	203

Intro - ljud och jubel, 2 sp (MU1).	205
Puls -musikaliska uttryck, 2 sp (MU2).	207
Genre - global nyfikenhet, 2 sp (MU3).	208
Demo - kreativt tillsammans, 2 sp (MU4).	208
8.13. Studiehandledning (OP).	209
Jag som studerande, 2 sp (SH1).	211
Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (SH2).	212
8.14. Psykologi (PS).	213
Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS1).	214
Människans utveckling, 2 sp (PS2).	216
Människans utveckling, 2 sp (PS2).	216
Människan som informationsarbetare, 2 sp (PS3).	218
Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS4).	219
Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS5).	221
8.15. Hälsokunskap (TE).	222
Hälsan som resurs, 2 sp (TE1).	224
Livstil som resurs, 4 sp (LI2TE1).	225
Hälsa och miljö, 2 sp (TE2).	225
Hälsa och samhälle, 2 sp (TE3).	227
8.16. Finska (TKFI).	228
8.16.1. Finska, A-lärokurs (TKFIA1).	233
Språklig medvetenhet och identitet 2, 3 sp (ENA1FINA1MO2).	233
Miljö och kommunikation, 3 sp (FINA2).	233
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3).	234
Medier och samhälle, 2 sp (FINA4).	235
Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5).	236
Språk och kultur, 2 sp (FINA6).	237
Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7).	238
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8).	239
Repetition, 2 sp (FINA9).	239
8.16.2. Finska, modersmålsinriktad lärokurs (TKFIAI).	240
Språklig medvetenhet och identitet, 3 sp (ENA1FIM1MO2).	240
Miljö och kommunikation, 3 sp (FIM2).	240
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3).	241
Medier och samhälle, 2 sp (FIM4).	242
Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5).	243
Språk och kultur, 2 sp (FIM6).	244
Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7).	245

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8).	246
Repetition, 2 sp (FIM9).	247
8.17. Främmande språk (VK).	248
8.17.1. Främmande språk, franska, B2-lärokurs (FRB2).	252
Vår gemensamma vardag, 2 sp (FRB21).	253
Min mångkulturella omgivning, 2 sp (FRB22).	254
Hälsa och välbefinnande, 2 sp (FRB23).	254
Kultur, 2 sp (FRB24).	255
Framtid och studier, 2 sp (FRB25).	256
Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (FRB26).	256
Hållbar livsstil, 2 sp (FRB27).	257
Internationell kompetens, 2 sp (FRB28).	258
Le français en pratique, 2 sp (FRB29).	258
8.17.2. Främmande språk, tyska, B2-lärokurs (TYB2).	259
Vår gemensamma vardag, 2 sp (TYB21).	260
Min mångkulturella omgivning, 2 sp (TYB22).	261
Hälsa och välbefinnande, 2 sp (TYB23).	261
Kultur, 2 sp (TYB24).	262
Framtid och studier, 2 sp (TYB25).	263
Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (TYB26).	264
Hållbar livstil, 2 sp (TYB27).	265
Internationell kompetens, 2 sp (TYB28).	266
Repetition, 2 sp (TYB29).	266
Språk- och kulturresa till Berlin, 2 sp (HI10TYB210).	267
8.17.3. Främmande språk, engelska, A-lärokurs (VKENA1).	267
Språklig medvetenhet och identitet, 3 sp (ENA1FIM1MO2).	267
Språklig medvetenhet och identitet 2, 3 sp (ENA1FINA1MO2).	267
Engelskan som globalt språk, 3 sp (ENA2).	267
Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt, 2 sp (ENA3).	268
Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4).	269
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5).	270
Engelska i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6).	271
Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (ENA7).	272
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8).	272
Repetition, 2 sp (ENA9).	273
8.18. Samhällslära (YH).	274
Det finländska samhället, 2 sp (SL1).	276

Ekonomikunskap, 2 sp (SL2).	278
Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 3 sp (SL2MAA9).	279
Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 4 sp (SL2MAB6MAB7).	279
Finland, Europa och en värld i förändring, 2 sp (SL3).	279
Lagkunskap, 2 sp (SL4).	280
8.19. Ämnesövergripande studieavsnitt.	281
Språklig medvetenhet och identitet, 3 sp (ENA1FIM1MO2).	281
Språklig medvetenhet och identitet 2, 3 sp (ENA1FINA1MO2).	283
Fysikens ock kemins grunder, 4 sp (FY1FY2KE1KE2).	285
Språk- och kulturreisa till Berlin, 2 sp (HI10TYB210).	287
Historia och bildkonst-en tvärvetenskaplig projektkurs, 2 sp (HI11KU5).	287
Människan och miljön sett ur ett historiskt och miljöetiskt perspektiv, 3 sp (HI1BI2).	288
Livstil som resurs, 4 sp (LI2TE1).	290
Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 3 sp (SL2MAA9).	292
Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 4 sp (SL2MAB6MAB7).	294

1. Uppgörande av och innehåll i läroplanen

Förord

Ett omfattande projekt för att förnya gymnasieutbildningen inleddes år 2017. Det inbegriper en reform av gymnasielagen och gymnasieutbildningens verksamhet samt ändringar i statsrådets förordning om gymnasieutbildning och författningarna om studentexamen. De här grunderna för gymnasiets läroplan utgår från gymnasielagen (714/2018) och från statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018).

De lokala läroplanerna som utarbetas utifrån dessa grunder för gymnasiets läroplan ska tas i bruk 1.8.2021. Den nya gymnasielagen trädde i kraft 1.8.2019, men alla frågor som beskrivs närmare i grunderna för gymnasiets läroplan, det vill säga frågor som berör undervisning, stöd för lärandet, handledning och samarbete, förpliktar utbildningsanordnarna från och med augusti 2021.

Målet med gymnasiereformen är att höja medborgarnas utbildningsnivå för att Finland ska vara så framgångsrikt som möjligt under de kommande årtiondena. Målsättningen är att andelen 25–34-åringar som har en högskoleutbildning ska stiga från 41 procent, som den låg på då lagen utarbetades, till 50 procent senast år 2030. I framtiden behövs stark sakkunskap och mer arbetskraft med högskoleutbildning än i dagens läge, särskilt inom tillväxtbranscherna. Därför strävar man efter att med reformen göra gymnasieutbildningen mer attraktiv som en allmänbildande utbildningsform som ger behörighet till fortsatta studier vid en högskola. Vidare vill man förbättra utbildningens kvalitet och inlärningsresultaten samt göra övergången från andra stadiets studier till högskolestudier smidigare. Centrala medel för att målen ska uppnås är mer individuella och flexibla studier, den handledning och det stöd som de kräver samt studier över läroämnesgränserna och högskolesamarbete.

Den målsatta tiden för gymnasieutbildningen är fortfarande tre år och gymnasieutbildningen ordnas separat för unga och vuxna med olika lärokurser. Dimensioneringen av lärokurserna och studierna som hör till dem utgår från studiepoäng i stället för kurser. Det som tidigare utgjorde en kurs (till exempel 38 lektioner á 45 minuter eller 22,8 lektioner á 75 minuter) omfattar nu två studiepoäng. En studiepoäng omfattar alltså 19 lektioner á 45 minuter eller 11,4 lektioner á 75 minuter. Lärokursen för gymnasieutbildning för unga består av 150 studiepoäng och lärokursen för gymnasieutbildning för vuxna av 88 studiepoäng. Lärokursen för gymnasieutbildning för unga ska inbegripa minst 20 studiepoäng av nationella valfria studier.

I gymnasieutbildningen eftersträvas förutom att den studerande ska kunna hantera läroämnenas mål och centrala innehåll även att hen ska utveckla en mångsidig kompetens. För att förenhetliga gymnasieutbildningen har man i grunderna för gymnasiets läroplan utarbetat följande delområden inom mångsidig kompetens som bildar gemensamma mål för samtliga läroämnen: 1) kompetens för välbefinnande, 2) kommunikativ kompetens, 3) tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, 4) samhällelig kompetens, 5) etisk kompetens och miljökompetens samt 6) global kompetens och kulturell kompetens. Den mångsidiga kompetensen hjälper den studerande att i det vardagliga livet tillämpa de kunskaper och färdigheter som hen utvecklat i läroämnena. Mångsidig kompetens syftar till de kognitiva färdigheter, metaferdigheter och egenskaper som utgör grunden för lärandet och kunnandet och som behövs i studier, arbete, hobbyer och i vardagen. Den mångsidiga kompetensen skapar också förutsättningar för sådana kunskaper och färdigheter som hjälper den studerande att hantera förändringar som följer av digitaliseringen och av att världen blir allt mer komplex.

En enhetligare gymnasieutbildning främjas också av studiernas nya struktur. I grunderna för gymnasiets läroplan bildar de obligatoriska och nationella valfria studierna moduler med en omfattning av 1–3 studiepoäng. Av modulerna bygger man på lokal nivå upp studieavsnitt, antingen för enskilda läroämnen eller för flera ämnen gemensamt. Studieavsnitten ersätter därmed de tidigare kurserna i gymnasiet och kan vara olika till sin omfattning och form. Studierna bedöms utifrån studieavsnitten. Om ett studieavsnitt består av flera läroämnen ska vitsord ges i respektive läroämne.

Målet är att främja de studerandes välbefinnande och allt bättre stödja dem i deras studier. Gymnasiernas verksamhetskultur ska starkare ta fasta på de studerandes delaktighet, samarbete, samhörighet och mångfald med beaktande av den enskilda individens behov. Gymnasiestudierna blir mer studerande-orienterade och studierna mer individualiserade, vilket ska bidra till att studiemotivationen ökar och att studierna känns mer meningsfulla.

En studerande har rätt att regelbundet få personlig handledning enligt sina behov och annan handledning som anknyter till studierna och ansökan till fortsatta studier. En studerande som avslutar sina gymnasiestudier har också rätt att få handledning för ansökan till fortsatta studier. Handledning ges åt en studerande vars studierätt för att genomgå gymnasieutbildningens lärokurs håller på att upphöra eller som har meddelat om sin avgång, samt åt personer som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs men inte har fått en plats för fortsatta studier. Den studerande har rätt till handledning under det år som följer på året då lärokursen slutfördes. En studerande som på grund av inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna har rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet.

Anordnarna av gymnasieutbildningen får en allt starkare samarbetskyldighet, i synnerhet i fråga om samarbetet mellan gymnasier och högskolorna. En del av studierna som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs ska ordnas i samarbete med en eller flera högskolor så att varje studerande i gymnasiet har möjlighet att få erfarenheter av högskolestudier. Undervisningen ska därtill ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande.

Med en högklassig utbildning, mångsidiga kontakter till omvärlden, en verksamhetskultur som präglas av delaktighet och gemenskap samt livskompetens som stödjer välbefinnandet och självkännedom kan den studerande tillägna sig en djupare bildning, hjärtats bildning. Syftet är i enlighet med gymnasielagen att stödja den studerandes utveckling till en god, harmonisk och bildad människa samt en aktiv samhällsmedlem. Ett viktigt mål med tanke på individen och samhället är att uppnå de traditionella bildningsidealerna, det vill säga godhet, sanning och skönhet.

1.1. Uppgörandet av läroplanen

Läroplanssystemet för gymnasieutbildningen omfattar:

- gymnasielagen (714/2018)
- statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018)
- Utbildningsstyrelsens föreskrift om grunderna för gymnasiets läroplan
- den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner

Dessutom kan man på ett sätt som bestäms lokalt göra upp en plan för hur läroplanen ska genomföras för varje läsår.

Alla som ordnar gymnasieutbildning för unga ska göra upp en lokal läroplan utgående från föreliggande grunder för gymnasiets läroplan, om inte annat följer av utbildningstillståndet som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet. Om tillståndet att ordna gymnasieutbildning innefattar en särskild utbildningsuppgift, ska bestämmelserna angående den beaktas då läroplanen utarbetas. Gymnasieutbildningen är en helhet där målen och innehållet inom olika delområdena hör samman och bildar en grund för undervisningen och verksamhetskulturen. Utöver bestämmelser om mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande innehåller grunderna för läroplanen även närmare beskrivningar som förtydligar dessa. Av textens karaktär framgår om det är frågan om en förpliktande bestämmelse eller en text som preciserar den.

I den lokala läroplanen beslutas om undervisningen och fostran i gymnasiet. Utbildningsanordnaren kan varje läsår utgående från den av utbildningsanordnaren godkända läroplanen utarbeta en plan för hur undervisningen i praktiken ska ordnas under läsåret. Den studerande ska med stöd av läroanstaltens undervisnings- och handledningspersonal göra upp en studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för studentexamen samt en plan för fortsatta studier och yrkeskarriär.

När den lokala läroplanen görs upp ska man beakta undervisningsutbudet i andra skolor, gymnasiets verksamhetsmiljö, regionala styrkor och specialresurser. Gymnasieortens eller -regionens natur och miljö, historia, språkförhållanden samt näringsliv och kulturliv ger läroplanen en lokal prägel. Praktiskt samarbete med sakkunniga på olika områden fördjupar studierna och gör dem mer livsnära. I samband med att läroplanen görs upp ska också de mål och innehåll som föreskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan uppdateras.

Innan den lokala läroplanen tas i bruk ska utbildningsanordnaren godkänna den separat för undervisningen på svenska, finska och samiska samt vid behov för undervisning på något annat språk.

Den studerandes möjlighet att slutföra de studier som ingår i gymnasiets lärokurs inom tre år bör i enlighet med 13 § i gymnasielagen (714/2018) tryggas genom flexibla studier och genom att erbjuda det stöd för lärande och studier som behövs. Den lokala läroplanen ska göras upp så att den studerande har möjlighet att göra individuella val vid den egna läroanstalten och om hen önskar även utnyttja undervisning som ordnas vid övriga läroanstalter och vid högskolor.

Utbildningsanordnaren ska avgöra på vilket sätt den lokala läroplanen görs upp utifrån grunderna för gymnasiets läroplan. Den lokala läroplanen ska göras upp i samarbete med gymnasiets personal och de studerandes vårdnadshavare och till de delar lagen förutsätter det med välfärdsområdets myndigheter som ordnar social- och hälsovårdstjänster. Man kan också samarbeta med andra utbildningsanordnare och olika intressegrupper i läroplansarbetet. Alla vårdnadshavare ska ha möjlighet att bekanta sig med läroplanen. Innan läroplanen godkänns ska utbildningsanordnaren höra gymnasiets studerandekår och personal samt erbjuda alla studerande i gymnasiet möjlighet att framföra sin åsikt om planen. Avsikten med samarbetet är att försäkra sig om att gymnasieutbildningen är av hög kvalitet och samhällsrelaterad betydelsefull och att hela skolsamfundet förbinder sig att följa de gemensamt överenskomna målen och arbetsätten.

När den lokala läroplanen görs upp bör man sträva efter lösningar som utvecklar verksamhetskulturen i gymnasiet, stödjer de studerandes välbefinnande, ork och delaktighet samt bidrar till mångsidig kommunikation både inom gymnasiet och med det omgivande samhället.

BSS uppgör för varje läsår en läsårsplan.

I läroplanen för BSS beaktas även undervisningsutbudet i andra skolor i Björneborg så som samarbete med de finska gymnasierna samt deltagande i Satakunta Sports Academy (SSA). Samarbete med de finska gymnasierna samt deltagande i GNet ingår som en viktig resurs. Övriga samarbetspartner tas upp i de årliga läsårsplanerna.

1.2. Läroplanens innehåll

Den lokala läroplanen ska innehålla följande delar:

- gymnasiets verksamhetsidé och värdeprioriteringar
- synen på lärande, studiemiljöer och studiemetoder
- gymnasiets verksamhetskultur i huvuddrag
- en av utbildningsanordnaren godkänd timfördelning för gymnasiet
- gymnasiets språkprogram
- principer för självständiga studier
- delområdena inom mångsidig kompetens
- läroämnets uppdrag samt allmänna mål för undervisningen och bedömningen
- mål och centralt innehåll för studieavsnitten, hur målen för mångsidig kompetens uppfylls samt bedömningen per studieavsnitt
- hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs
- handledningsplan
- undervisningen för studerande som behöver stöd för lärande och studier
- undervisningen för olika språk- och kulturgrupper
- samarbetet med andra gymnasier och samarbetet med yrkesläroanstalter
- samarbetet med universitet, yrkeshögskolor och övriga läroanstalter och instanser

- internationellt samarbete
- samarbete med arbetslivet
- studerandevården
- bedömningen av den studerandes lärande och kunnande
- den kontinuerliga utvecklingen och utvärderingen av verksamheten.

Om gymnasiet ordnar undervisning på främmande språk eller ger möjlighet att avlägga gymnasiediplom, ska detta beskrivas i läroplanen.

I 33 § i gymnasielagen (714/2018) föreskrivs om säkerställande av de studerandes möjligheter att påverka och om studerandekårsverksamhet. Sådan verksamhet som avses i paragrafen ska planeras som en del av eller i samband med den lokala läroplanen och andra planer som grundar sig på läroplanen.

Utbildningsanordnaren svarar för att det utarbetas utbildningsanordnarens studerandevårdsplan för hur studerandevården ska genomföras, utvärderas och utvecklas (lag om elev- och studerandevård (1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 377/2022])).

I enlighet med 13 § i lagen om elev- och studerandevård ska det i utbildningsanordnarens studerandevårdsplan ingå en plan för hur de studerande ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier.

Enligt 40 § 3 mom. i gymnasielagen (714/2018) ska utbildningsanordnaren i samband med den lokala läroplanen utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och tillhörande förfaringssätt och ge anvisningar för hur planen ska användas.

I enlighet med 5a § i lagen om jämställdhet mellan könen (609/1986, ändrad genom lag 1329/2014) ansvarar utbildningsanordnaren för att det i samarbete med personalen och de studerande årligen utarbetas en jämställdhetsplan för läroanstalten i fråga. I stället för en årlig genomgång kan en plan utarbetas för högst tre år i sänder. Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller i någon annan av gymnasiets planer.

Enligt 6 § 2 mom. i diskrimineringslagen (1325/2014) ska utbildningsanordnaren se till att läroanstalten har en plan för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling. Planen för att främja likabehandling kan ingå i den lokala läroplanen.

Bss följer timfördelningen för gymnasieutbildning för ungdomar. Från den här timfördelningen kan de studerande som valts till SAA avvika enligt de direktiv de har fått.

1.2.1. Språkprogram

Som den enda utbildningsanordnaren av utbildning på svenska i en helfinsk miljö ställs höga krav på att undervisningen i svenska och litteratur håller hög klass. Det krävs också av de studerande att de kontinuerligt använder sig av det svenska språket och vinnlägger sig om att utveckla det.

Eftersom majoriteten av de studerande kommer från tvåspråkiga och helt finskspråkiga hem bygger undervisningen i finska på den modersmålsinriktade finskans läroplan. Om en studerande är helt svenskspråkig kan undervisning ges enligt läroplanen för A-finska.

A-engelskan i gymnasiet bygger på A-engelskan som eleverna inlett med i årskurs 3 i grundskolan (får och med hösten 2019 inleds engelskastierna i årskurs 1). Som B2-språk erbjuds i BSS tyska och franska. Studier i dessa språk har eleverna inlett i årskurs 7 i grundskolan.

I samarbete med det finska gymnasiet i Björneborg är det möjligt för våra studerande att läsa B3-språk. Efter 3 kurser i B3-språk läser de studerande språket tillsammans med B2-grupperna.

BSS gymnasium erbjuder ytterligare tillämpade kurser i tyska och franska

2. Gymnasieutbildningens uppdrag och värdegrund

2.1. Gymnasieutbildningens uppdrag

Gymnasieutbildningens uppdrag är att stärka en bred allmänbildning. Med allmänbildning i gymnasieutbildningen avses värderingar, kunskaper, färdigheter, attityder och vilja med vars hjälp en kritiskt och självständigt tänkande individ kan handla på ett ansvarsfullt och empatiskt sätt samt samverka med andra och utveckla sig själv.

Under gymnasietiden fördjupar den studerande kunskaper och engagemang som är väsentliga i förhållande till människan, olika kulturer, miljön och samhället. Undervisningen handleder den studerande att förstå komplexa beroendeförhållanden i livet och i världen och att analysera omfattande företeelser.

Gymnasieutbildningen har som uppdrag att undervisa och fostra. Vid planeringen och ordnandet av samt vid beslutsfattandet om gymnasieutbildningen ska man i fråga om studerande under 18 år i första hand beakta barnets bästa. (L om gymnasieutbildning 714/2018, 2 § 2 mom., ändrad med lag 165/2022) Under gymnasietiden formar den studerande sin identitet, människosyn, världsbild och världsåskådning och finner sin plats i världen. Samtidigt utvecklar den studerande sin förståelse för historien och får beredskap att möta framtiden. Gymnasieutbildningen ska fördjupa den studerandes intresse för vetenskapens och konstens värld samt utveckla hens livskompetens och färdigheter för arbetslivet.

Gymnasieutbildningen bygger på den grundläggande utbildningens lärokurs. Den ger allmänna och mångsidiga förutsättningar för fortsatta studier vid universitet, yrkeshögskolor och för sådan yrkesutbildning som bygger på gymnasietets lärokurs. Kunskaperna och färdigheterna som inhämtats i gymnasiet påvisas genom avgångsbetyget från gymnasiet, studentexamensbetyget, gymnasiediplom och övriga prestationer.

Gymnasieutbildningen ska vägleda den studerande att göra upp framtidsplaner, tillägna sig världsmedborgarskap och vägleda till livslångt lärande.

2.2. Värdegrunden

I grunderna för gymnasietets läroplan bygger värdegrunden på demokrati och det finländska bildningsidealet, enligt vilket samhället och kulturen utvecklas och förnyas genom utbildning och lärande. Bildning innebär att kunna utveckla en omdömesförmåga på basis av kunskap, etisk reflektion och genom att sätta sig in i en annan människas situation, både individuellt och i grupp. Bildning innebär även förmåga och vilja att på ett etiskt, empatiskt och konstruktivt sätt hantera konflikter mellan ideal och verklighet. Bildning kommer till uttryck i omsorg, tolerans, en mångsidig uppfattning om verkligheten samt i en vilja att arbeta för positiva förändringar. Bildningsidealet i gymnasiet är en strävan efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred.

Undervisningen ska utgå från människolivets okränkbarhet och respekt för liv och de mänskliga rättigheterna. Gymnasieundervisningen ska bygga på de viktigaste konventionerna om mänskliga rättigheter. Den studerande ska under gymnasietiden bilda sig en klar uppfattning om vilka värderingar, centrala grundläggande normer och människorättsnormer som ligger till grund för de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt på vilka sätt dessa rättigheter främjas. Gymnasieundervisningen ska utveckla den studerandes kunskap om olika värden genom att behandla motsättningar mellan offentligt uttalade värderingar och verkligheten.

Gymnasieundervisningen ska främja likabehandling och jämställdhet samt demokrati och välbefinnande. Undervisningen ska vara religiöst och partipolitiskt obunden och icke-konfessionell och får inte användas i kommersiellt syfte. Gymnasieundervisningen ska sporra den studerande

att reflektera över olika möjligheter, alternativ och missförhållanden i det finländska samhället och i den globala utvecklingen. All verksamhet i gymnasiet ska präglas av delaktighet, aktivitet och gemenskap.

Gymnasieundervisningen ska lyfta fram nödvändigheten av en hållbar livsstil samt bygga en kunskapsgrund för en ekonomi som gynnar miljön och främjar medborgarnas välbefinnande. Den studerande ska förstå betydelsen av sina egna handlingar och det globala ansvarets betydelse då det gäller att säkra en hållbar användning av naturresurser, för att motverka klimatförändringen och för att bevara den biologiska mångfalden. Gymnasieundervisningen ska uppmuntra till ansvarsfullt agerande samt till internationellt samarbete och världsmedborgarskap i enlighet med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030.

Varje gymnasium är en gemenskap, där människor med olika bakgrunder har möjlighet att upptäcka gemensamma värderingar och principer för ett gott liv. I gymnasiet ska de studerande uppmuntras att bry sig om och ta hand om varandra. Kreativitet, initiativförmåga, ärlighet och uthållighet ska värdesättas. Den mänskliga och kulturella mångfalden ska ses som en rikedom och en källa till kreativitet. Gymnasieutbildningen ska värna om kulturarvet samt förmedla och utvärdera kunskap om kulturarvet i ett nutidsperspektiv.

Värdegrunden ska preciseras i den lokala läroplanen i frågor som är väsentliga för det egna gymnasiet. Värdegrunden ska genomsyra gymnasiets verksamhetskultur, undervisningen i alla läroämnen och organiseringen av arbetet. Värdegrunden i gymnasiet konkretiserar den mångsidiga kompetens som beskrivs i dessa grunder för gymnasiets läroplan.

3. Undervisningen

3.1. Studiernas uppbyggnad

I gymnasieutbildningen för unga omfattar gymnasiets lärokurs 150 studiepoäng.

Gymnasiestudierna ska bestå av obligatoriska och nationella valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda den studerande enligt bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). Lärokursen för gymnasieutbildning för unga ska innefatta nationella valfria studier enligt statsrådets förordning till en omfattning av minst 20 studiepoäng. Lärokursen kan därtill omfatta gymnasiediplom och övriga valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar.

Utbildningsstyrelsen har utarbetat grunderna för gymnasiets läroplan för sådana obligatoriska och nationella valfria studier som avses i bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning, med undantag av temastudier. Därtill har Utbildningsstyrelsen utarbetat grunder för läroplanen för gymnasiediplom. Gymnasiediplomen omfattar två studiepoäng.

Utbildningsanordnaren beslutar i hur omfattande studieavsnitt studierna erbjuds för den studerande. Utbildningsanordnaren ska ändå erbjuda den studerande möjlighet att avlägga valfria nationella studier enligt bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning som studieavsnitt som omfattar två studiepoäng.

I den lokala läroplanen bestäms i vilken ordning studierna i ett läroämne ska avläggas och hur de delas in i studieavsnitt.

3.2. Synen på lärande

Grunderna för gymnasiets läroplan bygger på en syn på lärande, där lärandet är ett resultat av den studerandes aktiva och målinriktade arbete. Under lärprocessen tolkar, analyserar och utvärderar den studerande olika slag av information och bygger ny kunskap utgående från sina tidigare erfarenheter och kunskaper. Den studerande utvecklar lösningar och nya helheter genom att kombinera kunskaper och färdigheter på ett nytt sätt.Handledning och konstruktiv respons stärker självförtroendet och hjälper den studerande att ställa upp egna mål, utveckla sitt tänkande och arbeta på ett ändamålsenligt sätt i riktning mot sina mål.

Lärandet sker genom samverkan med andra studerande, lärare och sakkunniga samt i olika grupper och miljöer. Lärandet är mångfasetterat och knutet till den aktivitet, den situation och den kultur där det försiggår. Viktigt med tanke på lärandet är också språket, den kroppsliga uttrycksförmågan och användningen av olika sinnen. I gymnasiet ska den studerande handledas att upptäcka samband mellan begrepp, vetenskapsområden och kunskaper och att i föränderliga situationer tillämpa det hen tidigare lärt sig. Samtidigt utvecklas även färdigheter som det kontinuerliga lärandet förutsätter. En studerande som är medveten om sina lärprocesser kan bedöma och utveckla sina studiefärdigheter och sitt tänkande samt i tilltagande grad självständigt ta ansvar för sina studier. Framgångar i studierna och andra positiva erfarenheter samt uppmuntrande handledning stärker den studerandes tilltro till sina egna möjligheter och inspirerar till studier.

3.3. Studiemiljöer och studiemetoder

Studiemiljöerna och -metoderna i gymnasiet ska utformas utgående från synen på lärande och målen för undervisningen. I utvecklingen av studiemiljöer och val av studiemetoder ska man även ta i beaktande de studerandes olika utgångslägen och förutsättningar, intressen, åsikter och individuella behov samt de förutsättningar som krävs i framtiden och arbetslivet.

Studiemiljöer

Mångsidiga, trygga och trivsamma studiemiljöer i gymnasiet främjar studie- motivationen, berikar erfarenheterna som studierna ger samt uppmuntrar till verksamhet som följer principen om hållbar utveckling. En bra studiemiljö stödjer såväl interaktion som kollaborativt och självständigt arbete. Vid utvecklingen av studiemiljöerna ska man fästa uppmärksamhet vid tillgänglighet och hinderfrihet. Den studerande aktiveras till att utveckla sina studiemiljöer.

Den byggda miljön och naturen ska utnyttjas i studierna så att kreativt tänkande och forskningsbaserade studier är möjliga. Lokaler, material och sakkunskap som erbjuds av universitet, yrkeshögskolor och andra läroanstalter, bibliotek, idrotts- och naturcenter, medborgarorganisationer och konst- och kulturinstitutioner, arbetslivet samt företag och andra parter ska utnyttjas såväl på nationell som på internationell nivå. De studerande ska erbjudas möjligheter att lära sig även i autentiska arbetsmiljöer som företag, andra arbetslivsorganisationer eller inom ett övningsföretag. Studiemiljöerna ska även vidgas till sammanhang utanför läroanstalten med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Den studerande ska handledas att använda digitala studiemiljöer, studiematerial och verktyg för att söka, behandla och utvärdera information och för att producera och dela ny kunskap. Den studerandes individuella studiegång, lärtig och kunskapsutveckling ska stödjas genom att hen erbjuds möjligheter att genomföra studier också som nätbaserade studier.

När studierna genomförs som självständiga studier är det viktigt att beakta den studerandes förutsättningar att genomföra studierna utan att delta i under- visning. Man ska också beakta den studerandes behov av handledning och stöd.

Studiemetoder

I gymnasiet ska man använda mångsidiga undervisnings-, handlednings- och studiemetoder som anknyter till det kunnande om vetenskapsområdets begrepp och metoder som läroämnet förutsätter. Med olika undervisningsrelaterade lösningar kan man stödja den studerande att utveckla sin förmåga att behärska helheter och sina ämnesövergripande kunskaper. Studiemetoder som bygger på undersökning, experiment och problemlösning främjar förmågan att lära sig och utvecklar ett kritiskt och kreativt tänkande.

Meningsfulla lärupplevelser förbinder och motiverar till studier. Den studerande ska ges möjligheter att arbeta med uppgifter, i vilka kunskaper och färdigheter kopplas ihop dels med hens egna erfarenheter, dels med olika företeelser i omgivningen och samhället. Den studerande ska uppmuntras att lösa problembaserade och tillräckligt utmanande uppgifter, upptäcka problem och att ställa frågor och söka svar.

Målet med undervisnings- och studiemetoderna i gymnasiet är att den studerande ska arbeta aktivt och utveckla samarbetsfärdigheter. Den studerande ska vägledas att planera sina studier, utvärdera sina arbetsfärdigheter och sin arbetsteknik samt ta ansvar för sitt lärande. Hen ska använda digitala verktyg på ett mångsidigt sätt, både i kollaborativt och självständigt arbete.

Vid valet av studiemetoder och i handledningen av arbetet ska man fästa uppmärksamhet vid jämlika studiemöjligheter samt sträva efter att identifiera och förändra könsbundna attityder och rutiner.

3.4. Verksamhetskultur

Verksamhetskulturen är en tolkning av vad gymnasiets uppdrag att undervisa och fostra innebär i praktiken. Den ska genomsyra läroanstaltens hela verksamhet och allas sätt att bemöta varandra.

Gymnasiet är en egen utbildningsform och varje gymnasium har en egen verksamhetskultur. De olika delarna av den lokala läroplanen konkretiseras i verksamhetskulturen. Verksamhetskulturen innehåller både medvetna och omedvetna faktorer som återspeglas i läroanstaltens verksamhet.

Verksamhetskulturen ska stödja den studerande att vara aktiv och delta i den gemensamma verksamheten. Verksamhetskulturen ska främja varje enskild studerandes möjlighet att delta i utvecklingen av studiemiljön och den gemensamma verksamhetskulturen. I grunderna för gymnasiets läroplan betonas en verksamhetskultur som skapar en positiv attityd och uppmuntrar till lärande samt främjar en hållbar framtid. Verksamhetskulturen ska utvecklas i samarbete med de studerande, vårdnadshavarna, gymnasiets hela personal och samarbetspartner. Principerna för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen, särskilda utbildningsuppgifter och eventuella lokala prioriteringar ska beskrivas i den lokala läroplanen.

Utvecklingen av verksamhetskulturen ska utgå från följande teman:

En lärande gemenskap

Gymnasiet är en lärande gemenskap som ska främja alla sina medlemmars lärande och utmana till målinriktat arbete. För att bygga upp en lärande gemenskap förutsätts att alla är med och skapar en atmosfär som präglas av omtanke. Arbetssätt som stärker det kollaborativa och individuella lärandet ska systematiskt utvecklas. Arbetet ska utgå från den studerande och stärka hens utveckling och välbefinnande, lärande och ork. En positiv inställning till lärandet lägger grund för framtida färdigheter och kontinuerligt lärande.

En lärande gemenskap skapar rutiner för kommunikationen både inom läroanstalten och med det omgivande samhället. Det förutsätter samarbete med vårdnadshavarna, andra läroanstalter och utbildningsstadier, med kultur- och forskningsinstitut, medborgarorganisationer och arbets- och företagsliv. Digitaliseringen möjliggör kollaborativt lärande och skapande av kunskap samt användning av olika slag av studie- och kunskapsmiljöer. Den studerande ska handledas att agera också i en nätverksbaserad och globaliserad värld.

Delaktighet och gemenskap

Delaktighet och demokratisk verksamhet ger den studerande förutsättningar att växa till en aktiv medborgare. Gymnasiet ska främja den studerandes delaktighet och ge hen mångsidiga möjligheter att delta i utvecklingen av studiemiljön, verksamhetskulturen och i beredningen av beslut som inverkar på den studerande. Man ska se till att den studerande får vara med och bygga upp gemenskapens verksamhet och välbefinnande. Den studerande ska uppmuntras att uttrycka sin åsikt, vara med och besluta om gemensamma frågor samt agera ansvarsfullt i olika grupper och i samhället. Hen ska även uppmuntras att vara aktiv och att delta i till exempel studerandekårs- och tutorverksamhet.

Läroanstalten ska systematiskt, i samarbete med olika samarbetspartner, utveckla konstruktiva handlingssätt som skapar delaktighet och gemenskap. I undervisningen ska man använda kollaborativa arbetssätt och stödja den studerande att utveckla sociala relationer i grupp. I början av gymnasiestudierna ska fokus ligga på att öva på kollaborativa arbetssätt till exempel med hjälp av grupphandledning.

Välbefinnande och en hållbar framtid

Gymnasieutbildningen stärker den studerandes fysiska, psykiska och sociala välbefinnande och ger färdigheter att upprätthålla välbefinnandet under olika skeden i livet. Studiernas inverkan på den studerandes välbefinnande ska tas i beaktande i allt planerings- och utvecklingsarbete i gymnasiet som även de studerande ska delta i. Välbefinnandet styr all verksamhet i gymnasiet och allas arbete, såväl i dagliga möten med andra som i undervisningen.

Verksamhetskulturen ska uppmuntra den studerande att tillägna sig en aktiv livsstil samt skapa strukturer som betonar rörlighet och motion i gymnasiets vardag. En verksamhetskultur som främjar en aktiv livsstil bidrar till mindre stillasittande och leder till att den studerande upplever mindre stress samtidigt som den främjar lärandet. Pauser under skoldagen och tillräcklig vila stödjer den studerandes ork och återhämtning. Måltiden är en del av en verksamhetskultur som främjar den studerandes välbefinnande. Arbetssätt som främjar samhörighet, en trygg atmosfär och psykiskt välbefinnande är en del av skoldagen. Den studerande vägleds att identifiera sig själv som en unik individ och att skapa och upprätthålla mänskliga relationer samt att värdesätta sig själv och andra.

Den studerande ska uppmuntras att arbeta för en rättvis och hållbar framtid. Ett ansvarsfullt förhållningssätt till miljön ska återspeglas i vardagens val och rutiner vid läroanstalten. Verksamhetssätten och praxisen ska stödja den studerandes och gruppens välbefinnande och skapa en rofylld och trygg atmosfär. Kommunikationen i gruppen ska präglas av öppenhet, omsorg och ömsesidig respekt. Dessa aspekter ska beaktas i läroanstaltens hela verksamhet och styra allas arbete.Handledning och studerandevård är hela läroanstaltens gemensamma uppgift. Den studerande har rätt till lagenlig handledning och stöd med hänsyn till hens individuella och särskilda behov.

Jämlikhet och likabehandling

Gymnasiet ska främja likabehandling och jämställdhet i all sin verksamhet. Gemenskapens medlemmar ska bli hörda, sedda och behandlas på lika grunder. Upplevelser av rättvisa, trygghet och av att bli accepterad skapar förtroende och främjar arbetsron. Mobbning, trakasserier, våld, rasism eller diskriminering accepteras inte, utan de ska förebyggas och tas itu med.

Likabehandling förutsätter att de grundläggande rättigheterna och möjligheterna att delta tryggas för alla och att den studerandes individuella behov tas i beaktande och värdesätts. Undervisningen är genusmedveten och respekterar den studerandes integritet. Den lärande gemenskapen uppmuntrar den studerande till att identifiera sina egna värderingar, attityder och styrkor. Den studerande handleds att förhålla sig till olika läroämnen och val utan könsbundna rollmodeller och att ha ett öppet förhållningssätt till sin framtid och sina egna mål.

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

Kulturell och språklig mångfald ska värdesättas i gymnasiet. Olika språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den lärande gemenskapen ska dra nytta av landets kulturarv, national- och minoritetsspråk samt den egna och omgivningens kulturella, språkliga, religiösa och åskådningsmässiga mångfald. Det är viktigt att förstå språkens centrala betydelse för lärande och kommunikation samt för identitetsskapande och integrering i samhället. Varje läroämne har sitt eget sätt att använda språket, sitt eget begreppssystem och textbruk, vilket öppnar upp olika perspektiv på de företeelser som behandlas i undervisningen. I ett språkmedvetet gymnasium utvecklar den studerande flerspråkighet, vilket innebär kunskaper om och i språkbruket inom olika vetenskapliga discipliner, inom modersmålet och dess språkliga varianter såsom dialekter, samt inom övriga språk på varierande nivå. I gymnasiet är varje lärare också lärare i språket inom den vetenskapliga disciplin som läroämnet grundar sig på samt lärare i multilitteracitet.

3.5. Samarbete mellan hem och läroanstalt

Enligt 31 § i gymnasielagen (714/2018) förutsätts att gymnasieutbildningen för unga genomförs i samarbete med hemmen. Utgångspunkten för samarbetet är en öppen och jämlik kommunikation och ömsesidig respekt. Ett aktivt samarbete ska stödja den studerandes förutsättningar för lärande samt hens sunda utveckling och välbefinnande. Ett aktivt samarbete främjar de studerandes och vårdnadshavarnas delaktighet samt stärker gemenskapen, välbefinnandet och tryggheten

vid läroanstalten. Samarbetet med vårdnadshavarna och hemmen ska ingå i gymnasiets verksamhetskultur och fortgå under den studerandes hela gymnasietid.

Samarbetet ska vara mångsidigt och samarbetsformerna ska systematiskt utvecklas. Vårdnadshavarna ska informeras om gymnasiet som utbildningsform och om gymnasiets praxis och uppmuntras att stödja den studerande i hens studier samt att delta i samarbetet och utvecklingen av läroanstaltens verksamhet. Tillsammans med den studerande ska man följa med hur arbetet och studierna framskrider och i tillräcklig grad informera vårdnadshavarna om situationen. De studerande och vårdnadshavarna ska också ges information om handledningen och den gemensamma studerandevården samt om specialundervisningen och det övriga stödet för lärande.

Samarbetet ska utgå från den studerandes individuella förutsättningar och behov. I samarbetet mellan läroanstalten och hemmet och i synnerhet i den individuella studerandevården ska man beakta den unga vuxnas och myndiga studerandes växande självständighet och ansvar. Också olika typer av familjer och deras specifika behov ska tas i beaktande. Att utnyttja vårdnadshavarnas kompetens inom läroanstalten stärker verksamhetskulturen. Samarbetet är särskilt viktigt vid utbildningens övergångsskedan, i planeringen av studierna och i handledningen av och stödet för en studerande som eventuellt behöver stöd.

Ansvaret för att utveckla samarbetet samt för att skapa förutsättningar och former för samarbetet ligger hos utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska i den lokala läroplanen fastställa hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs.

3.6. Högskolor, arbetsliv och internationalisering

Gymnasieutbildningens lärokurs för unga ska ge den studerande möjlighet att utveckla sina färdigheter för fortsatta studier, sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 15 §). För att stödja gymnasiestudiernas framskridande och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska den studerande göra upp en individuell studieplan.

Den studerande ska ha möjlighet till individuella val som gäller studierna så att hen kan delta i undervisning som ges av högskolor och andra läroanstalter både i hemlandet och på internationell nivå.

Gymnasieutbildningen ska mångsidigt utnyttja studiemiljöer som ökar kännedomen om fortsatta studier och arbetsliv, även på internationell nivå, samt stödjer den studerandes studiemotivation och hjälper hen att hitta sina styrkor (statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 4 §). Därtill ska den studerande få insikter i framtidstänkande och prognostisering.

Utbildningsanordnaren ska också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. (Gymnasielagen 714/2018, 27 §.)

Då man planerar gymnasiets studieutbud kan man till studieavsnitten kombinera delar av internationellt kunnande och arbetslivskunnande och orienterande högskolestudier. I den lokala läroplanen ska man definiera målen för samarbetet och hur det genomförs samt besluta om samarbetspartner. Gymnasiets verksamhetskultur och den mångsidiga kompetensen bidrar tillsammans med samtliga läroämnen till att stärka den studerandes färdigheter för fortsatta studier samt hens arbetslivskunnande och internationella kunnande.

Samarbete med högskolor

Gymnasieutbildningen ger den studerande färdigheter att inleda studier som leder till högskoleexamen vid ett universitet eller en yrkeshögskola. (Gymnasielagen 714/2018, 2 § 1mom.)

En del av studierna i gymnasieutbildningens lärokurs ska ordnas i samarbete med en eller flera högskolor. (Gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.)

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas så att alla studerande har mångsidiga möjligheter att få information om och erfarenheter av högskolestudier. Ett centralt mål är att övergången från gymnasiet till högskolestudier och vidare till arbetslivet ska ske smidigare.

Högskolestudier och de färdigheter som den studerande behöver för dem ska kopplas till den mångsidiga kompetensen samt målen för och innehållen i olika läroämnen.Handledningsverksamheten i gymnasiet ska i samarbete med undervisningen i olika läroämnen motivera den studerande att bekanta sig med studieutbudet vid högskolor och andra läroanstalter och de livsval och yrkes- och karriärmöjligheter som de medför.Handledningen ska också stödja den studerande i utarbetandet av en plan för fortsatta studier. I den studerandes individuella studieplan ska ingå studier där den studerande får bekanta sig med högskolestudier och studier som avläggs vid en högskola.

Den studerande ska handledas att fördomsfritt bekanta sig med studieutbudet vid olika högskolor utan könsbundna attityder och andra förutfattade meningar. Den studerande handleds till kontinuerligt lärande och till att skaffa sig mång- sidiga färdigheter som behövs inom olika högskolestudier och för arbetslivet i olika branscher. Den studerande får bekanta sig med vilka möjligheter det finns till fortsatta studier och en karriär på internationell nivå. Undervisningen ska lyfta fram vilken betydelse allmänbildning, språkkunskaper och kännedom om olika kulturer har som en förutsättning för framgångsrika fortsatta studier och en framgångsrik karriär. Av delområdena inom mångsidig kompetens betonas tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, kommunikativ kompetens samt global och kulturell kompetens då den studerande förbereder sig för högskolestudier. I den lokala läroplanen ska man fastställa fokusområdena för introduktionen till högskolestudier samt på vilka konkreta sätt den studerande ska bekanta sig med högskolestudier.

Arbetslivsfärdigheter

Undervisningen enligt lärokursen ska ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.).

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas så att alla studerande har mångsidiga möjligheter att få information om hurdana framtidsutsikter och utvecklingsmöjligheter arbetslivet erbjuder för att de ska kunna planera sin egen framtid och sina fortsatta studier. Den studerande ska uppmuntras att bekanta sig med vilka arbetslivsmöjligheter det finns på internationell och global nivå. Den studerande bekantar sig med nya sätt att arbeta och nya former av entreprenörskap och ekonomisk verksamhet för att bilda sig en uppfattning om vilka kunskaper och färdigheter som behövs nu och i framtiden. Den studerande ska erbjudas lärupplevelser som inspirerar hen att vara fördomsfri, initiativtagande och företagsam, att samarbeta och ta ansvar samt lösa problem på ett konstruktivt sätt i enlighet med principerna för en hållbar framtid.

Den studerande ska uppmuntras att agera på ett kreativt, etiskt hållbart och modigt sätt i en verksamhetsmiljö som förändras snabbt, i arbetslivet och andra skeden i livet. Den studerande ska också uppmuntras att ta till vara olika möjligheter. Den studerande handleds att bli medveten om och dokumentera sina intressen, styrkor och kunskaper som berör studier och arbete. Gymnasiet skapar möjligheter för den studerande att aktivt, fördomsfritt och systematiskt reflektera över och dela med sig av sina kunskaper i anslutning till arbetsliv och entreprenörskap.

Den studerandes företags- och arbetslivsfärdigheter ska utvecklas i samband med olika läroämnen som en del av studieavsnitten och studiehandledningen samt i samband med all övrig verksamhet i gymnasiet. Man ska utveckla mångsidiga samarbetsformer, i synnerhet mellan gymnasiet och arbetslivet, men också mellan gymnasiet, företag och tredje sektorn. Läroämnena

och den mångsidiga kompetensen i gymnasiet samt verksamhet utanför gymnasiet som räknas till godo i studierna ger den studerande insikt i ett meningsfullt liv där arbetet utgör en central del.

Av delområdena inom mångsidig kompetens betonas kommunikativ kompetens, tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, samhällskompetens samt etisk kompetens och miljökompetens då den studerande förbereder sig för arbetslivet. Som en del av eller utöver dessa ska studierna även betona livsfärdigheter, samarbetsförmåga, språkkunskaper och kulturell kompetens, motivation att lära sig, flexibilitet, förmåga att bedöma och utveckla sitt eget kunnande samt förmåga att förstå vad förändringarna som sker i arbetslivet innebär för utvecklingen av det egna kunnandet.

I den lokala läroplanen ska gymnasiet dra upp riktlinjer för sitt samarbete med arbetslivet, såsom representanter för företagsvärlden, den offentliga sektorn och tredje sektorn.

Internationellt kunnande

Undervisningen enligt lärokursen ska ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.).

Internationalisering som en del av gymnasieutbildningen ger den studerande en mångsidigare upplevelsevärld, vidgar hans världsbild och stärker hans färdigheter att agera på ett etiskt hållbart sätt i en globaliserad värld full av utmaningar och möjligheter. I utvecklingen av det internationella kunnandet fästs uppmärksamhet vid FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 och särskilt dess mål 4.7, som tar fasta på världsmedborgarskap.

Den studerandes internationella kunnande utvecklas utifrån de olika läroämnena och samarbetet mellan dem samt utifrån den mångsidiga kompetensen. Uppmärksamhet ska fästas vid gymnasiets och utbildningsanordnarens mång- sidiga språkprogram och dess lösningar samt att den studerande får fördjupa sina kunskaper om olika kulturer.

Den studerande handleds till aktiv och systematisk internationell verksamhet genom att kunna ta del av internationalisering på hemmaplan och internationell mobilitet. Internationalisering på hemmaplan inbegriper till exempel besök eller projekt som genomförs i gymnasiet, i närheten av gymnasiet eller med hjälp av virtuell teknologi. Den studerande ska också uppmuntras att självständigt eller utifrån gymnasiets utbud ta del av orienterande studier, studieperioder eller utbytesstudier utomlands.

Av delområdena inom mångsidig kompetens stärker i synnerhet kommunikativ kompetens, samhällskompetens och global och kulturell kompetens den studerandes internationella kunnande. Som en del av eller utöver dessa ska man i undervisningen även betona en världsmedborgarattityd, språkkunskaper och kulturell kompetens, ett öppet intresse för nya dimensioner och möjligheter samt kontinuerligt lärande.

I den lokala läroplanen ska man besluta vad som betonas i utvecklingen av de studerandes internationella kunnande samt om formerna för internationaliseringen i gymnasiet.

4.Handledning och stöd för den studerande

I kapitel 4 Handledning beskrivs hur handledning, specialundervisning och stöd, disciplinära åtgärder samt språkfrågor behandlas vid BSS. Följande planer finns som bilagor till läroplanen:

- Plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier
- Jämställdhetsplan
- Plan om likabehandling

4.1.Handledning

En studerande som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs har rätt att få personlig handledning enligt sina behov och annan handledning som anknyter till studierna och ansökan till fortsatta studier (gymnasielagen 714/2018, 25 § 2 mom.). Handledningen i gymnasiet ska bilda en helhet som fördjupar handledningen som den studerande har fått inom den grundläggande utbildningen och som pågår under hela gymnasieutbildningen ända till de fortsatta studierna. Handledningen ger den studerande bättre färdigheter att klara av förändrade livssituationer och utvecklar hans förmåga att göra val och fatta beslut om sina gymnasiestudier och fortsatta studier med beaktande av framtidens kompetensbehov. I enlighet med målen för mångsidig kompetens för gymnasieutbildningen blir studierna konkreta i form av arbetslivsfärdigheter och ett brett samhällsligt kunnande.

Handledningen ska stödja den studerandes välbefinnande, fostran och utveckling, erbjuda verktyg för bättre självkännedom och självreglering och uppmuntra till aktivt medborgarskap. Gemenskapen mellan de studerande, deras delaktighet, initiativförmåga och tillit till sitt eget kunnande ska utvecklas och upprätthållas under gymnasietiden. Handledningen ska främja jämlikhet och likabehandling i utbildningen samt förebygga marginalisering. Handledningen ska vara genusmedveten för att skapa jämlika förutsättningar för könen att komma in till fortsatta studier och i arbetslivet. Studierna och den studerandes välbefinnande ska följas upp och stödjas i samarbete med vårdnadshavarna och studerandevårdspersonalen.

Handledningen ska vara ett gemensamt arbete för hela läroanstaltens personal och ska ledas på ett målinriktat sätt. Man ska även samarbeta med högskolorna och arbetslivet. Handledningen kan ordnas som undervisning i form av ett studieavsnitt, individuellt och i smågrupper, som kamrathandledning eller

som en kombination av dessa. Den studerande ska vara aktiv och delaktig i handledningen och hen ska ha möjlighet att under gymnasiestudiernas gång delta i studiehelheter som ordnas tillsammans med högskolorna och arbetslivet. Studiehandledaren svarar för koordineringen och det praktiska genomförandet av studiehandledningen vid läroanstalten. Grupphandledaren fungerar som närmaste handledare för sin studerandegrupp. Ämnesläraren handleder den studerande i studietekniken i sitt eget ämne och hjälper den studerande att utveckla sin förmåga att lära sig lära. I samarbetet med högskolor och arbetslivet ska ämnesläraren stödja den studerandes förutsättningar för fortsatta studier och den studerandes arbetslivskunskaper vad beträffar ämnet i fråga.

Ämnesläraren ska i sin undervisning behandla helheter som förknippar det ämne som undervisas med fortsatta studier och arbetsliv.

Handledningen ska differentieras genom att beakta den studerandes personliga utgångspunkter, behov, mål, fritidssysselsättningar, intresseområden, kunskaps- områden och faktorer som inverkar på livssituationen. För att ännu bättre beakta den studerandes personliga behov kan handledningen genomföras i samarbete med olika sakkunniga. Den studerande ska informeras

om vilka uppgifter olika personer har inom handledningen samt i vilka frågor och hur den studerande kan få hjälp av dem.

I den lokala läroplanen ska man beskriva hur samarbetet ordnas med den grund- läggande utbildningen, yrkesutbildningen, högskolorna och andra utbildnings- anordnare i utbildningens övergångsskeden. Därtill ska man tillsammans med högskolor utforma sätt att ge de studerande möjlighet till orienterande studier på högskolenivå och utveckla alternativa vägar till fortsatta studier. I den

lokala läroplanen ska också beskrivas hur det yrkesövergripande samarbetet genomförs på regional nivå tillsammans med arbetslivet, de lokala arbets- och näringsbyråerna, social- och hälsovårdssektorn, ungdomsväsendet och andra aktörer. I den lokala läroplanen ska definieras hur man med hjälp av handledningen försäkrar att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande och sitt arbetslivs- och företagarkunnande.

Som en del av den lokala läroplanen ska man utarbeta en handledningsplan som beskriver hur handledningen ordnas vid läroanstalten. Handledningsplanen är ett verktyg för att utvärdera och utveckla handledningsverksamheten.

Gymnasiets handledningsplan ska på basis av grunderna för gymnasiets läroplan innehålla följande:

- centrala begrepp i handledningen
- uppdrag och mål för handledningen
- hur handledningen ordnas
- aktörer och arbetsfördelning inom handledningen
- handledning vid övergångsskeden i utbildningen: samarbete med den grundläggande utbildningen, samarbete med högskolor, samarbete med yrkesläroanstalter på andra stadiet och övriga utbildningsanordnare samt hur den fortsatta handledningen ordnas
- innehåll, metoder och arbetssätt inom handledningen
- samarbete med arbetslivet och andra aktörer utanför läroanstalten
- utvärdering av handledningen.

I handledningsplanen ska man också fästa uppmärksamhet vid eventuella hinder vid utbildningens övergångsskeden. I planen ska man beskriva verksamhets- modeller med vilka man tryggar likabehandlingen då de studerande söker sig till gymnasieutbildning och därifrån till fortsatta studier. I planen ska också ingå en beskrivning av åtgärder som ska säkerställa en hinderfri lärtig och studiemiljö.

Som stöd för framskridandet i gymnasiestudierna och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska en studerande som genomgår gymnasieutbildningens

lärokurs i enlighet med 26 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) utarbeta en individuell studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för student- examen och en plan för fortsatta studier och karriär. Enligt 26 § 2 mom. i gymnasielagen ska planen utarbetas i början av studierna med stöd av läro- anstaltens undervisnings- och handledningspersonal och den ska uppdateras regelbundet under studiernas gång.

Den individuella studieplanen ska bestå av följande delar:

1. en studieplan
  - tidigare utbildning och annat kunnande
  - kunskaper i svenska/finska och övriga språkkunskaper samt färdigheter för språkstudier
  - studier och/eller lärokurser som räknas till godo samt annat kunnande som räknas till godo
  - studier som avläggs; hur gymnasiestudierna ska framskrida, val av studieavsnitt

- studieförhållanden, sätt på vilka studierna avläggs och eventuella särskilda undervisningsarrangemang
  - studiefärdigheter och eventuellt behov av stöd
  - studie- och/eller introduktionsperioder som genomförs vid högskolor eller eventuellt vid andra läroanstalter
  - arbetslivsorientering
  - beräknad tid för att avlägga studierna
2. en plan för studentexamen
  3. en plan för fortsatta studier och karriären.

I 27 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) föreskrivs att utbildningsanordnaren, i samband med att den studerandes individuella studieplan utarbetas, har som uppgift att utreda och identifiera den studerandes tidigare förvärvade kunskaper på basis av en utredning som den studerande framlägger. Enligt 27 § 2 mom.

i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren också erkänna kunskaper som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. Den studerande ska i enlighet med 27 § 3 mom. i gymnasielagen vid behov visa sitt kunskaper på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar.

Handledningen är särskilt viktig vid övergångsskedena i utbildningen. Läroanstalten ska informera eleverna, vårdnadshavarna, elevhandledarna och lärarna i den grundläggande utbildningen om gymnasieutbildningen och ge dem möjligheter att bekanta sig med undervisningen i gymnasiet. Då en ny studerande inleder sina studier vid gymnasiet ska hen bekanta sig med läroanstaltens verksamhet och gymnasiestudierna. Under handledningsprocessen ska den studerande planera sitt studieprogram så, att hen identifierar och beaktar möjligheterna som de fortsatta studierna och arbetslivet erbjuder. Detta ska behandlas i handledningen under hela gymnasietiden.

En studerande har rätt att få handledning för att söka vidare till andra studier om den studerandes studierätt för att genomföra gymnasiets lärokurs snart upphör eller hen har meddelat att hen tänker avbryta gymnasiestudierna (gymnasielagen 714/2018, 25 § 3 mom.). En studerande som har avlagt gymnasiets lärokurs men inte fått en studieplats inom en utbildning som leder till examen har rätt att under året efter att gymnasiets lärokurs avlagts få handledning för fortsatta studier och karriärplanering. Den utbildningsanordnare hos vilken den studerande har avlagt gymnasiets lärokurs har ansvaret för handledningen. (Gymnasielagen 714/2018, 25 § 4 mom.).

Handledning är en gemensam, målinriktad process mellan studerande och handledare, som stöder den studerande i lärandet och ökar hen välbefinnande. Handledningsprocessen utgår från den studerandes individuella livssituation, färdigheter, mål och behov. Handledning är en del av verksamhetskulturen vid BSS där alla som arbetar i gymnasiet är delaktiga. En viktig del av handledningen är även samarbetet med externa aktörer så som högskolor och arbetslivsrepresentanter. Den studerande handleds i att planera hens framtida studier och arbetsliv men också i att utveckla god självkännet och initiativförmåga.

Handledningens syfte är också att främja studerandes möjligheter att positivt påverka sitt välbefinnande och utveckling. Genom att stöda studerandes självkännet kan de studerande bättre förutsättningar att klara sig i förändrade livssituationer samt ta ansvar över sina studier och val. Studerande uppmuntras till en aktiv roll i handledningsprocessen.

Med handledning i övergångsskeden avses handledning i samband med att den studerande flyttar från ett skolstadium till följande. Det kan handla om övergång till högskola, arbetsliv men också övergången till ett annat gymnasium eller yrkesläroanstalt.

Handledningen genomförs som två obligatoriska studieavsnitt i studiehandledning, individuell handledning samt handledning i grupp. Handledningen utvärderas regelbundet både som direkt feedback av de studerande samt genom enkäten Hälsa i skolan. De studerande erbjuds möjlighet att påverka handledningsprocessens utformning.

Elevvårdspersonalen är gemensam för grundutbildningen och gymnasiet, vilket underlättar informationsgången stadierna emellan. I all vår verksamhet arbetar vi genusmedvetet och lättillgängligt.

Ansvar för olika uppgifter fördelas på följande sätt:

Rektor

- har huvudansvaret för att handledningen genomförs enligt läroplanen
- gör kursordningar och läsordningar
- beslutar om tentamensrätt och tillgodoräknande av kurser
- är sammankallare av och ordförande för studerandevårdsgruppen
- är huvudansvarig för kontakten till vårdnadshavare
- är ansvarig för att studerandena får information om skolans verksamhet, regler, periodisering och studentexamen
- tar emot anmälan till studentexamen
- informerar elever i grundläggande utbildningen och deras vårdnadshavare om gymnasieutbildningen
- antar studerande till gymnasiet
- beviljar ledighet enligt anhållan längre än 3 dagar
- beslutar om disciplinära straff
- ingriper då en studerandes frånvaro i en period överskrider 100 lektioner

Grupphandledare

- fungerar som närmaste handledare för sin studerandegrupp
- delar ut skolinformation, Wilmakoder, betyg, schema, antalet studiepoäng, studieguiden och frånvaroprinciper
- kontrollerar studerandes och gruppens sammanlagda frånvaro
- informerar ämneslärare, studiehandledare och rektor om gymnasister med ett stort antal frånvaro i en period
- diskuterar studieprestationer med studerande
- observerar märkbara förändringar i studieresultaten och meddelar pedagogiska teamet om oro finns kring en studerandes studier
- ingriper då en studerandes sammanlagda frånvaro i en period överskrider 30 lektioner
- kontrollerar att studerandena har tillräckligt antal studiepoäng årsvis
- för grupphandledarsamtal med varje enskild studerande minst en gång per läsår
- håller grupphandledarträff varje vecka
- håller kontakt till vårdnadshavare
- beviljar ledighet enligt anhållan 1-3 dagar

Studiehandledare

- bär huvudansvaret för hur handledningen ordnas i praktiken och för planeringen och genomförandet av handledningen som helhet
- handleder både i grupp och enskilt
- sköter ämnesval och valblanketter
- koordinerar byte av studieavsnitt
- handleder studerande vid uppgörandet av studieplan
- informerar om online studier och studier vid andra läroanstalter
- sköter handledning rörande studier, studentexamen, fortsatta studier och yrkesval
- sköter kontakten med centrala samarbetspartner såsom framtida studieplatser, arbetslivet och andra externa aktörer
- för samtal om studiernas upplägg med gymnasister vars sammanlagda frånvaro i en period överskrider 60 lektioner

Ämneslärare

- kontrollerar att studerande har ett tillräckligt antal godkända obligatoriska studieavsnitt i eget ämne innan studentskrivningarna
- har översikt över underkända och oavslutade studieavsnitt i eget ämne samt informerar studerande om dessa
- informerar om studieavsnitt, innehåll, krav, bedömning etc. i det egna ämnet
- kontaktar pedagogiska teamet om det föreligger oro för studerandes skolprestationer
- lär ut studieteknik i det egna ämnet
- följer upp studieavsnitt som går parallellt och kurser som avläggs självständigt
- godkänner studieavsnitt som en studerande avlagt i annan läroanstalt (i samråd med rektor)
- beviljar frånvaro som gäller en enda lektion

Speciallärare

- gör läs- och skrivsvårighetsscreening
- ordnar intyg till studentexamen
- handhar specialundervisning
- hjälper vid inlärningsvårigheter
- hjälper med studieteknik

Studerande

- tar ansvar för sina studier och håller sig uppdaterad
- är aktiv och delaktig i handledningen
- utarbetar en individuell plan innehållande studieplan, plan för studentexamen samt plan för fortsatta studier och yrkeskarriär
- delger specialläraren eventuella intyg över svårigheter
- planerar stödåtgärder tillsammans med ämneslärare
- håller koll på studiepoäng, antalet underkända studieavsnitt och oavslutade studieavsnitt samt frånvaro

Vårdnadshavare

- följer aktivt med den studerandes studieprestationer och stödjer den studerande i studierna
- meddelar studerandes sjukfrånvaro till grupphandledare

Skolsekreterare

- handleder i ärenden som gäller skolresestöd och studiestöd
- ger utskrifter av intyg och betyg
- uppdaterar adresslistor och kontaktuppgifter

Studerandevårdspersonal:

Hälsovårdare

- ger hälsofostran och förebyggande upplysningsverksamhet både individuellt och i grupp
- utför hälsokontroller vid behov
- upprätthåller kontakter till hälsovårdsmyndigheter

Kurator

- ansvarar för socialt arbete med att främja trivsel, trygghet och välbefinnande

Psykolog

- ansvarar för psykiskt mående, mental hälsa, inläring och skolframgång

4.2. Stöd för lärande och specialundervisning

Syftet med stöd för lärande och studier är att stödja den studerande under gymnasiestudierna. Stödet ska ordnas med beaktande av de studerandes olika utgångslägen, styrkor och utvecklingsbehov. Stöd för lärande och studier innebär dels att man finner lösningar för hela gemenskapen och för studiemiljön, dels att man möter de studerandes individuella behov. Det är viktigt att lärandet kan löpa obehindrat och att inläringssvårigheter förebyggs och upptäcks i ett tidigt skede. Varje studerande ska ha möjlighet att lyckas i sitt lärande utifrån sina egna förutsättningar, att utvecklas som lärande individ och att växa och utvecklas som människa. Man ska fästa uppmärksamhet vid den studerandes studieförutsättningar, utvecklingen av förmågan att lära sig lära samt den studerandes möjlighet att ta ansvar för sina studier och planera, genomföra och utvärdera studierna. De studerande och vårdnadshavarna ska informeras om möjligheterna att få stöd och vårdnadshavarna ska uppmuntras att för sin del stödja den studerandes målinriktade lärande.

I en tillgänglig lärmiljö identifierar läraren de studerandes styrkor och stödbehov samt möjliggör individuella och flexibla studievägar. Målet är att minska mängden stöd som ordnas separat genom att i undervisningsarrangemangen ta i beaktande de studerandes olika färdigheter och behov. I en tillgänglig lärmiljö kan var och en agera jämlikt med andra, oberoende av egenskaper.

De verksamhetssätt, undervisningsarrangemang och studiemiljöer som tillämpas i gymnasiet samt deras lämplighet för den studerande ses över och man strävar efter att hitta lösningar som stödjer den studerandes studier. Läraren planerar stödåtgärderna tillsammans med den studerande och eventuellt i samarbete med specialläraren.

Varje lärare har i uppgift att ge uppmuntrande respons och att handleda studerande som behöver stöd så att deras självförtroende, självvärderingsförmåga samt inlärningsförmåga och förmåga att planera framtiden stärks. Den studerandes behov av specialarrangemang i studentexamensproven bedöms utifrån det stöd han eller hon behövt och fått under gymnasietiden. Man handleder den studerande att skaffa de utlåtanden som behövs samt kommer överens om samarbete för att prova eller öva på de specialarrangemang som den studerande behöver.

En studerande kan tillfälligt ha blivit efter i studierna eller behöva stöd på grund av till exempel språkliga, matematiska, motoriska eller uppmärksamhetsrelaterade svårigheter. Behovet av stöd kan också hänga ihop med sociala svårigheter, mentala problem eller problem i den aktuella livssituationen. Utgångspunkten vid bedömningen av stödbehovet är samarbete och kommunikation med den studerande och i mån av möjlighet även med vårdnadshavarna. Konstaterandet av behovet av stöd kan enligt 40 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998, ändrad genom lag 1288/2013) grunda sig på information från den grundläggande utbildningen, den studerandes egna, lärarnas eller den övriga personalens observationer eller olika bedömningar. Stödet ska planeras utgående från den information om den studerandes stödbehov som finns att tillgå och det stöd som den studerande eventuellt fått tidigare. Stödåtgärderna ska planeras och sättas in på ett så tidigt stadium som möjligt.

Stödformerna kan bestå av differentiering av undervisningen och andra pedagogiska lösningar, utnyttjande av kursvalsmöjligheter, mångsidig studiehandledning samt stöd av specialläraren och grupphandledaren. Man ska sträva efter att ordna undervisningssituationerna och proven med beaktande av den studerandes individuella behov. Studierna för en studerande kan enligt 13 § i gymnasielagen (714/2018) delvis ordnas på annat sätt än vad som föreskrivs i gymnasielagen och -förordningen och i gymnasiets läroplan. De stödåtgärder och det stöd som behövs i olika läroämnen kan enligt överenskommelse skrivas in i den studerandes individuella studieplan.

De stödåtgärder och det stöd som behövs i olika läroämnen bör skrivas in i den studerandes individuella studieplan. Om en studerande tillfälligt blivit efter i studierna och behöver stöd, ges detta av ämnesläraren. Studerande kan också begära stöd av specialläraren. Om en studerande har läs- och skrivsvårigheter, en sjukdom eller har ett funktionshinder och om hen eller

vårdnadshavaren vill att störningen ska beaktas i studentexamen, måste studerande uppvisa en utredning över läs- och skrivsvårigheterna eller läkarintyg. Specialläraren gör en screening över läs- och skrivsvårigheter när gymnasiestudierna inleds. Utifrån resultatet görs en noggrannare testning enligt studentexamensnämndens föreskrifter. Den studerande får hjälp med att skaffa nödvändiga utlåtanden och göra anhållan till studentexamensnämnden. Studerande ska ges möjlighet att testa och öva specialarrangemangen under gymnasietiden.

Genom specialundervisningen erbjuder vi den studerande personlig handledning i studietekniska färdigheter. Vid prov möjliggörs avvikande arrangemang för den studerande som behöver det. Studiehandledaren, specialläraren, ämneslärarna och alla inom studerandevården deltar i ordnandet av de stödformer en enskild studerande behöver. Rektor fattar de administrativa beslut som behövs som stöd för den enskilda studerandes framgångsrika studier

4.2.1. Stöd för lärande

Stöd för lärande innebär att man svarar på den studerandes individuella behov. Stödet innebär även lösningar som berör gemenskapen och studiemiljön. Stöd för lärande ska ordnas på ett mångsidigt och flexibelt sätt med hjälp av alternativa metoder. Stödet kan genomföras både individuellt och i grupp utgående från de studerandes behov.

När det gäller stöd för lärande ligger fokus på lättillgängligt stöd som den studerande ges så snart behovet av stöd framkommer, för att förhindra att den studerandes svårigheter anhopar sig. Stödet för lärande är avsett som stöd för ämnesundervisningen för de studerande som har svårt att klara av sina studier. Stödåtgärderna genomförs i samarbete av undervisningspersonalen. Stödåtgärderna är stödundervisning som ges av ämnesläraren, undervisning som ges av ämnesläraren och en speciallärare samt stöd och handledning som ges av speciallärare, studiehandledare och övrig personal. Stödåtgärderna ska vara tillräckliga och ges i rätt tid samt främja de studerandes lärande, visande av kunskaper, övergång till fortsatta studier och välbefinnande.

Ämnesläraren ska beakta den studerandes behov av stöd vid planeringen av lektionerna och när det gäller undervisningsarrangemangen, till exempel genom att välja mångsidiga undervisningsmetoder och differentiera undervisningen.

Den studerande har rätt att få stödundervisning, det vill säga undervisning och handledning av ämnesläraren, för att svara på behovet av stöd för lärande. Stödundervisning kan ges en studerande som tillfälligt har hamnat efter i sina studier eller av någon annan orsak behöver stöd eller handledning för att genomföra gymnasiestudierna. Stödundervisning kan också ges för att stärka den studerandes studiefärdigheter, till exempel språkliga, matematiska eller datatekniska färdigheter, eller för att stödja den studerandes färdigheter när det gäller studieteknik. Stödundervisning kan ges för att stärka den studerandes språkkunskaper vid bristande kunskaper i undervisningsspråket i fråga om ordförråd eller språkbruk.

I stödet för lärande ingår även undervisning, stöd och handledning som ges av en speciallärare. När undervisning, stöd och handledning ges av en speciallärare som en del av stödet för lärande fattas inget förvaltningsbeslut om specialundervisning i enlighet med 28 b § i gymnasielagen (714/2018).

Det stöd som ges av en speciallärare kan till exempel vara samtal om den studerandes behov av stöd och metoder som stöder studierna eller testning av svårigheter att läsa och skriva. Specialläraren kan även hjälpa den studerande hitta lämpliga studiestrategier och ge den studerande stöd och handledning för utvecklingen av studiefärdigheter, struktureringen av helheter, schemaläggning och färdigställande av uppgifter samt självständiga och målinriktade studier. Specialläraren kan stödja den studerande genom att hjälpa andra lärare ta hänsyn till den studerandes stödbehov genom konsultation. Denna typ av stöd som ges av en speciallärare är i de flesta fall tillräckligt för studerande som exempelvis har specifika inlärningssvårigheter, svårigheter att läsa och skriva eller svårigheter när det gäller matematisk gestaltning.

Det stöd för lärande som ges av en speciallärare kan också utgöras av bedömning av behovet av specialarrangemang i studentexamen samt planering i samarbete med

ämneslärarna av sätten och specialarrangemangen för att visa lärande och kunnande under gymnasiestudierna. Den studerande ska ha möjlighet att pröva på specialarrangemangen under gymnasiestudierna för att man ska kunna bedöma behovet av arrangemangen och hur de fungerar. Specialläraren handleder vid behov den studerande att skaffa nödvändiga utlåtanden och begära specialarrangemang för studentexamensproven.

Enligt 28 § i gymnasielagen ska den studerandes behov av stöd bedömas när studierna inleds och regelbundet under studiernas gång. Lärarna bedömer behovet av stöd tillsammans med den studerande och vid behov tillsammans med vårdnadshavaren. Med den studerandes samtycke kan även andra sådana sakkunniga som behövs för att ordna stödet delta i bedömningen. Konstaterandet av behovet av stöd kan enligt 40 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998, ändrad genom lag 1288/2013) och 23 § i läropliktslagen (1214/2020) även grunda sig på information som är nödvändig med tanke på ordnandet av utbildningen eller på lärarnas eller den övriga personalens observationer. Därtill kan behovet av stöd bedömas på andra sätt, till exempel med hjälp av kartläggningar eller intervjuer i början av studierna. Det är också bra att uppmuntra den studerande att själv berätta för ämnesläraren, specialläraren eller studiehandledaren om sådana inlärningssvårigheter som inte nödvändigtvis i annat fall är uppenbara.

Den studerande kan söka sig till stödåtgärder självständigt eller hänvisas till stödåtgärder. Den studerande har dock ingen skyldighet att ta emot stöd för lärande. Gymnasieutbildningen grundar sig på den studerandes aktivitet och självständiga roll när det gäller att genomföra studierna. Stöd för lärande är inte avsett för studerande som på grund av frivillig eller olovlig frånvaro har hamnat efter i sina studier. Även i detta fall är det viktigt att beakta den studerandes livssituation som helhet vid bedömningen av behovet av stöd för lärande.

Ämneslärarna och speciallärarna som undervisar den studerande och studiehandledarna ska planera stödåtgärderna tillsammans med den studerande. Stödåtgärderna kan vid behov och med den studerandes samtycke planeras i samarbete med andra sakkunniga. Stödåtgärderna och eventuella ändringar i dessa antecknas på den studerandes begäran i den studerandes individuella studieplan (gymnasielagen 28 § 2 mom.). Läraren eller studiehandledaren som ansvarar för stödåtgärderna ska se till att den studerande är medveten om att åtgärderna kan antecknas i studieplanen. Hen kan samtidigt ta reda på den studerandes inställning till att stödåtgärderna antecknas i planen. Man ska regelbundet följa upp och utvärdera hur stödåtgärderna genomförs och vilken inverkan de har.

Den studerandes lärande och välbefinnande understöds vid behov genom sektorsövergripande samarbete. Den studerande kan vid behov få stöd och handledning för lärande förutom av ämneslärare och speciallärare samt studiehandledare även av annan personal, såsom studerandevårdspersonal.

Som en del av stödet för lärande kan man även stödja den studerandes lärande genom att erbjuda sådana studier som ingår i gymnasiets lärokurs som främjar lärande och välbefinnande. Dessa studier kan till exempel stödja den studerandes studiefärdigheter och livsfärdigheter eller studierna i olika läroämnen.

4.2.2. Specialundervisning

Den studerande har rätt till specialundervisning, om det stöd för lärande som beskrivs ovan inte är tillräckligt med hänsyn till den studerandes behov av stöd och hen på grund av konstaterade inlärningssvårigheter eller av någon annan jämförbar orsak behöver specialundervisning för att slutföra gymnasiets lärokurs.

Med konstaterade inlärningssvårigheter avses sådana faktorer som försvårar den studerandes lärande och som har identifierats antingen inom den grundläggande utbildningen eller under gymnasiestudierna. Dessa faktorer kan utgöras av långvariga inlärningssvårigheter, neuropsykiatriska svårigheter eller någon annan funktionsnedsättning eller sjukdom som försvårar lärandet. Med andra jämförbara orsaker avses situationer där den studerande behöver specialpedagogiskt stöd av någon annan orsak än inlärningssvårigheter, funktionsnedsättning

eller sjukdom. Andra orsaker kan till exempel vara orsaker som hänför sig till en svår livssituation och som avsevärt försvårar studierna och lärandet på lång sikt.

Om den studerande under den grundläggande utbildningen har fått elevspecifikt eller särskilt stöd, har stödåtgärderna antecknats i de dokument som gäller stödet till eleven som utbildningsanordnaren har tillgång till. Dessa dokument överförs till anordnaren av gymnasieutbildning med stöd av 23 § i läropliktslagen och 28 b § i gymnasielagen: anordnaren av grundläggande utbildning ska till anordnaren av gymnasieutbildning lämna ett förvaltningsbeslut om stöd för lärande eller specialundervisning i enlighet med lagen om grundläggande utbildning, som gäller när den grundläggande utbildningen upphör. Anordnaren av gymnasieutbildningen ska utreda och bedöma den studerandes behov av specialundervisning utifrån beslutet som fattats under den grundläggande utbildningen.

I gymnasiet kan den studerandes inlärningssvårigheter konstateras med hjälp till exempel kartläggningar och tester. Som en del av bedömningen kan man vid behov intervjua den studerande och lärare som undervisar den studerande för att bedöma hur inlärningssvårigheterna påverkar studierna och vilka stödåtgärder som behövs. Vid behov konstateras inlärningssvårigheterna i samarbete med personalen inom studerandevårdstjänsterna. Tillräckligheten hos stödet för lärande kan bedömas till exempel på vårterminen den studerandes första läsår i gymnasiet. Om enbart de stödåtgärder för lärande som beskrivs i underkapitel 4.2.1 bedöms vara otillräckliga redan när gymnasiestudierna inleds, kan specialundervisning erbjudas och ett beslut om specialundervisning fattas utgående från behovet av stöd redan i början av gymnasiestudierna. Även i detta fall kan alternativa metoder för stöd för lärande användas parallellt, till exempel stödundervisning och differentiering av undervisningen.

Specialundervisningen ges av en speciallärare om vars behörighet föreskrivs i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet. Specialläraren ansvarar för bedömningen av behovet av särskilda pedagogiska stödåtgärder och för planeringen av stödåtgärder i samband med studierna och visandet av kunskaper. Skillnaden jämfört med det stöd för lärande som ges av en speciallärare som beskrivs i underkapitel 4.2.1 är att specialundervisning som baserar sig på ett förvaltningsbeslut riktar sig mer djupgående till konstaterade inlärningssvårigheter eller andra därmed jämförbara orsaker. Specialundervisningen är således mer systematisk och har mer exakta mål än stödet för lärande. Specialundervisning som ges av en speciallärare kan till exempel vara mer ingående undervisning i studiefärdigheter och studiestrategier, stöd för den studerandes aktörskap eller stöd för tidsplanering och stöd för självständiga och målinriktade studier samt för att uppnå målen för studierna. Det väsentliga vid bedömningen av stödåtgärderna är i regel att det stöd för lärande som beskrivs i underkapitel 4.2.1 har testats på ett mångsidigt sätt och konstaterats vara otillräckligt med tanke på den studerandes behov av stöd.

Specialläraren planerar stödåtgärderna tillsammans med den studerande. I genomförandet av stödåtgärderna deltar vid behov även ämneslärarna och studiehandledarna. I specialundervisningen ska också de specialarrangemang beaktas som den studerande behöver i situationer som gäller visande av kunskaper under gymnasieutbildningen samt i studentexamensproven. Specialundervisningen ska på den studerandes begäran antecknas i den studerandes individuella studieplan. När man diskuterar stödåtgärder i form av specialundervisning kan specialläraren ta reda på den studerandes inställning till att specialundervisningen antecknas i studieplanen.

Den som antas till gymnasiet ska ha tillräckliga förutsättningar att klara av studierna som ingår i gymnasiets lärokurs. Inom gymnasieutbildningen är det inte möjligt att avvika från målen enligt lärokursen. I specialundervisningen ska man efter behov samarbeta med studerandevården och med den studerandes vård- och rehabiliteringsnätverk. För att tillgodose behoven av stöd hos studerande med funktionsnedsättning ska man vid behov samarbeta med välfärdsområdet. Avvikande studiearrangemang beskrivs i underkapitel 4.2.3.

Utbildningsanordnaren fattar ett förvaltningsbeslut om specialundervisning som ges den studerande. Förvaltningsbeslutet ska fattas när behovet av specialundervisning framgår eller utgående från en begäran eller viljeyttring om behovet av stöd från den studerande eller i minderåriga studerandes fall den studerandes vårdnadshavare eller lagliga företrädare. Beslutet

kan vara positivt eller negativt, beroende på hur utbildningsanordnaren bedömer att kriterierna för specialundervisning uppfylls. Den studerande eller den minderåriga studerandes vårdnadshavare eller lagliga företrädare ska höras före förvaltningsbeslutet om specialundervisning fattas. Vid beslutsfattandet ska man följa de allmänna bestämmelserna om beslutsfattande, närmast förvaltningslagen (434/2003) och i kommunerna även kommunallagen (365/1995).

Stödåtgärdernas inverkan ska bedömas under gymnasiestudierna och vid behov ska stödet ökas eller minskas. Det är även möjligt att avstå från specialundervisningen och dra in stödet, om den studerande inte längre behöver stöd. I det här fallet ska man fatta ett förvaltningsbeslut om indragningen av stödet.

4.2.3. Avvikande studiearrangemang och assistenttjänster

Avvikande studiearrangemang i enlighet med 29 § i gymnasielagen kan också omfatta studerande som behöver stöd för lärande eller specialundervisning. Avvikande studiearrangemang innebär inte att man avviker från målen för gymnasieutbildningens lärokurs, utan att den studerandes studier för att uppnå målen för lärokursen delvis kan ordnas på annat sätt än vad som föreskrivs i gymnasielagen och statsrådets förordning om gymnasieutbildning samt i den lokala läroplanen. Studierna kan ordnas på ett avvikande sätt efter ansökan av den studerande eller med den studerandes samtycke. Avvikande arrangemang ska tillämpas endast till den del som det är nödvändigt. De avvikande arrangemangen ska antecknas i den studerandes individuella studieplan.

Den studerandes arbete, lärande och kompetensutveckling ska bedömas på ett mångsidigt sätt. Möjligheten för en studerande som behöver stöd att visa sitt kunnande på olika sätt ska tryggas, till exempel i situationer där den studerande har svårigheter med att producera text. Olika sätt och tillfällen att visa kunnandet ska planeras utifrån den studerandes behov. Individuella arrangemang för visandet av kunnandet kan till exempel vara att den studerande får förlängd tid, att den studerande kan få sitta i ett avskilt rum, att man använder en större textfont eller att den studerande har möjlighet att använda en egen skärm. Man kan även använda sig av andra ändamålsenliga specialarrangemang utgående från den studerandes behov. För eventuella specialarrangemang i studentexamensproven ska den studerande handledas att skaffa nödvändiga utlåtanden och ansöka om specialarrangemang hos studentexamensnämnden.

Den studerande ska vid behov handledas att ansöka om assistenttjänster, särskilda hjälpmedel och andra tjänster i enlighet med lagen om funktionshinderservice och den övriga lagstiftningen. För att stödja den studerandes ork och välbefinnande kan man samarbeta med personalen inom studerandevårdstjänsterna eller vid behov med andra aktörer. Utöver specialundervisning och annat stöd för lärande har den studerande även rätt att få individuell studerandevård i enlighet med 15 och 16 § i lagen om elev- och studerandevård (1287/2013).

4.2.4. Frågor som avgörs på lokal nivå

I den lokala läroplanen ska man besluta om och beskriva följande beträffande hur stödet för lärande och specialundervisningen ordnas i praktiken:

- hur de studerande och vårdnadshavarna informeras om stödåtgärderna, specialundervisningen och rättigheterna som gäller dessa
- hur behovet av stödåtgärder och specialundervisning bedöms
- hur stödåtgärderna och specialundervisningen antecknas i den individuella studieplanen
- hur stödet för lärande och specialundervisningen genomförs
- hur genomförandet av stödet och specialundervisningen följs upp och utvärderas
- beslutet om specialundervisning
- hur den studerande och vårdnadshavaren hörs i samband med att beslutet om specialundervisning fattas
- samarbetet och ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller det som nämns ovan.

De studerande och vårdnadshavarna informeras om stödåtgärderna, specialundervisningen och rättigheterna som gäller dessa

De studerande informeras i början av läsåret vid grupphandledarträffar och under studiehandledningstimmarna. Specialläraren berättar för klassen om specialarrangemang i studentexamen. Information till vårdnadshavarna finns i studieguiden som delas ut till alla studerande i början av höstterminen. Vid behov kan berörda lärare och/eller studiehandledare diskutera stöd och stödbehov enskilt med den studerande eller tillsammans med vårdnadshavare.

Bedömning av behovet av stödåtgärder och specialundervisning

Bedömningen av behovet av stöd under gymnasietiden är mångsidigt och fortgående. Det ingår i alla ämnen som en naturlig del då ämneslärarna följer med studieframstegen i sina respektive ämnen. Även studiehandledaren diskuterar behovet av stöd med de studerandena om det behövs. Vid behov kan även personer ur studerandevården delta i bedömningen av stödbehovet.

Under höstterminen i årskurs ett gör specialläraren läs- och skrivscreening med de studerandena. Resultaten diskuteras med de studerandena då specialläraren samtidigt hör sig för hur gymnasiestudierna börjat och om det finns behov av stöd.

De studerande uppmuntras också till att själv ta upp behovet av stöd med berörda lärare om det finns orsak. Vi beaktar det stöd som de studerande eventuellt fått i grundläggande utbildningen.

Stödåtgärderna och specialundervisningen antecknas i den individuella studieplanen

Stödåtgärderna antecknas i Wilma i separat blankett.

Genomförande av stödet för lärande och specialundervisningen

Stödet för lärande genomförs som samarbete, "hela gymnasiet stöder". Ämneslärarna stöder de studerandes lärande och studier genom mångsidiga undervisnings- och bedömningsmetoder i sina respektive ämnen. Stödet kan vara undervisning av studiestrategier i det egna ämnet, språkmedveten undervisning. Specialläraren fungerar vid behov som kompanjonlärare. Ett förvaltningsbeslut om specialundervisning förutsätter att den studerande varit aktiv och tagit emot andra stödformer tidigare.

Utvärdering och uppföljning av genomförandet av stödet och specialundervisningen

Stödet för lärande utvärderas kontinuerligt under studietiden bl.a. genom enskilda samtal mellan den studerande och ämnesläraren, grupphandledaren, studiehandledaren eller specialläraren. Ämneslärarna följer med framstegen i sina respektive ämnen.

Beslutet om specialundervisning

Rektor fattar ett förvaltningsbeslut om specialundervisning. Specialläraren eller studiehandledaren bereder ärendet.

Hur den studerande och vårdnadshavaren hörs i samband med att beslutet om specialundervisning fattas

Den studerande och vårdnadshavaren får inbjudan till hörande vid skolan innan beslutet om specialundervisningen fattas.

Samarbetet och ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller det som nämns ovan

Stödet utgår från de studerande och med deras bästa i åtanke. Stödet för lärande och specialundervisningen är ett mångprofessionellt samarbete där alla deltar.

- **Grupphandledare** - Kontaktlänken till studerande och vårdnadshavare, grupphandledning både individuellt och i grupp

- **Ämneslärare** - Stöd för lärande genom differentiering, undervisning av studieteknik inom eget ämne
- **Studiehandledare** - Studiehandledning i grupp och individuellt, vid behov intensifierad studiehandledning och uppföljning, handleder vid uppgörande av studieplaner
- **Speciallärare** - Stöd och undervisning individuellt med studerande, inlärningsstrategier, planering, handledning kring t.ex. tidsanvändning, läs- och skrivtest, samundervisning, planering av specialarrangemang
- **Studerandevården** - Kurator, hälsovårdare och skolpsykolog stöder studerande individuellt samt deltar i den gemensamma studerandevården
- **Rektor** - Noterar förlängd studieplan, godkänner specialarrangemang i studentexamen, fattar förvaltningsbeslut om specialundervisning

4.3. Studerandevård

I dessa grunder används begreppen studerande, studerandevård och läroanstalt. För läroanstalt används även begreppet gymnasium. Det som nedan föreskrivs om välfärdsområden gäller även Helsingfors stad (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 1 §, ändrad genom lag 377/2022).

I det här kapitlet anges de centrala principerna för studerandevården och målen för den studerandevård som hör till undervisningsväsendet samt utbildningsanordnarens skyldighet att göra upp en studerandevårdsplan enligt lagen om elev- och studerandevård (gymnasielag 714/2018 12 § och 32 § och lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022).

Med studerandevård avses främjande och upprätthållande av den studerandes studieframgång, goda psykiska och fysiska hälsa och sociala välbefinnande samt understödjande verksamheter inom läroanstaltsgemenskapen (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 3 §). Den studerande har rätt att avgiftsfritt få sådan studerandevård som förutsätts för att hen ska kunna delta i utbildningen, med undantag av sjukvårdstjänster för studerande som fyllt 18 år (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 9 §). Studerandevårdsarbetet ska utgå från barnets bästa (FN:s konvention om barnets rättigheter och gymnasielag 714/2018 2 §, ändrad genom lag 165/2022).

Studerandevården ska ordnas som systematiskt samarbete mellan undervisningsväsendet och välfärdsområdet och de studerande och deras vårdnadshavare samt vid behov andra samarbetspartner (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 3 §, ändrad genom lag 377/2022). Studerandevården ska i första hand vara förebyggande, gemensamt arbete. Studerandevården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma vid läroanstalten. De studerande har dessutom rätt till studerandevårdstjänster, som utgörs av studerandehälsovård och kurators- och psykologtjänster. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 4 § och 3 §) Studerandevårdstjänsterna ska i första hand ordnas som närservice, som utbildningsanordnaren ska erbjuda ändamålsenliga lokaler för. Studerandehälsovårdstjänsterna på andra stadiet kan även anordnas centraliserat vid studerandehälsovårdens verksamhetsställe. Även i detta fall ska tjänsterna vara lättillgängliga för de studerande. (Hälso- och sjukvårdslag 378/2022 15 a § och lag om elev- och studerandevård 1287/2013 9 §, ändrad genom lag 377/2022)

Se kap 4.3.3 Studerandevårdsplanen vid Björneborgs svenska samskola

4.3.1. Utbildningsanordnarens studerandevårdsplan

Utbildningsanordnaren ska göra upp en studerandevårdsplan för genomförandet av studerandevården som helhet (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022). För den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den anordnarspecifika studerandevården svarar en sektorsövergripande styrgrupp (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 14 §). Studerandevårdsplanen ska göras upp i samarbete med läroanstalterna och studerandevårdstjänsternas personal, de studerande och deras vårdnadshavare (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022). Välfärdsområdet har i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen en samarbetskyldighet

vid beredningen av utbildningsanordnarens studerandevårdsplan (hälso- och sjukvårdslag 378/2022 15 a §).

Utbildningsanordnarens studerandevårdsplan ersätter den lokala läroplanen för studerandevårdens del. I studerandevårdsplanen ingår de anordnarspecifika målen och de centrala principerna för studerandevårdsarbetet samt åtgärder för att genomföra och följa upp studerandevården (egenkontroll) och preciserade uppgifter för helheterna 1–5 enligt läroanstalt. I studerandevårdsplanen ska utbildningsanordnaren beskriva hur man i läroanstalterna följer upp och vid behov ser över hur planen genomförs. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022)

Utbildningsanordnaren ska i enlighet med bestämmelserna bereda en studerandevårdsplan för varje utbildningsform. Utbildningsanordnaren avgör på lokal nivå hur de nödvändiga uppgifterna om helheterna sammanställs och hur läroanstalternas verksamhet styrs med hjälp av uppgifterna. För studerandevårdstjänsternas del sker detta i samarbete med välfärdsområdet. Planen bifogas till kommunens välfärdsplan för barn och unga. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022)

Utbildningsanordnaren svarar för att följande uppgifter enligt läroanstalt ingår i planen för hur studerandevården ska genomföras, utvärderas och utvecklas (helheterna 1–5) (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022):

1) En uppskattning av det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster

För uppskattningen av det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster (studerandehälsovård och kurators- och psykologtjänster) sammanställs uppgifter för varje läroanstalt. Uppgifterna anges i utbildningsanordnarens studerandevårdsplan som årsverken för studerandevårdstjänsternas personal. Med uppskattningen säkerställs studerandevårdstjänsternas tillräcklighet med beaktande av de studerandes behov och behoven inom gemenskapen i gymnasiet, genomförandet av hälsoundersökningar och förverkligandet av personaldimensioneringen samt anordnandet av tjänsterna inom lagstadgad tid. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 15 § och 17 § och hälso- och sjukvårdslag 1326/2010 17 §)

En uppskattning av det totala behovet av studerandevård

I uppskattningen av det totala behovet av studerandevård ingår de nödvändiga resurserna för den individuella och gemensamma studerandevården samt för samarbetet inom studerandevården. Vid uppskattningen av det totala behovet beaktas bland annat antalet läroanstaltsenheter och antalet studerande vid läroanstalterna samt särdragen i verksamhetsmiljön. Vid uppskattningen utnyttjas på ett mångsidigt sätt lokal uppföljningsinformation om barnens och de ungas hälsa, välbefinnande och levnadsförhållanden, som även samlats in av de studerande och vårdnadshavarna, undervisningspersonalen och studerandevårdstjänsternas personal.

En uppskattning av tillgängliga studerandevårdstjänster

I utbildningsanordnarens uppskattning av de studerandevårdstjänster som är tillgängliga anges antalet årsverken för studerandevårdstjänsternas personal (studerandehälsovården och kurators- och psykologtjänsterna).

2) Gymnasiegemenskapens åtgärder för att främja den gemensamma studerandevården

Den gemensamma studerandevården är en viktig del av verksamhetskulturen inom gymnasieutbildningen och för att utveckla denna krävs ledarskap. Främjande av de studerandes hälsa och välbefinnande i enlighet med 6 § i lagen om elev- och studerandevård (elevhälsa enligt läroplanen och elevhälsa som anordnas av utbildningsanordnaren) ingår i den samlade gemensamma studerandevården. Med detta avses verksamhet med hjälp av vilken man följer upp och utvecklar det gemensamma och det individuella välbefinnandet samt uppkomsten av en sund, trygg och tillgänglig lärmiljö, främjar den psykiska hälsan och lärandet och förebygger marginalisering. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 6 §) Läroanstaltens personal bär

det primära ansvaret för välbefinnandet i studiegemenskapen (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 4 §).

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs

- rutinerna och de centrala resultaten för uppföljningarna av de studerandes välbefinnande, hälsa och trygghet samt välbefinnandet, hälsan och tryggheten inom gymnasiegemenskapen
- de läroanstaltspecifika studerandevårdsgruppernas ledning, sammansättning och verksamhets sätt
- uppföljning av deltagande i undervisningen, förebyggande av och ingripande vid frånvaro
- hur man förebygger användning av tobaksvaror och andra rusmedel och hur man ingriper i användningen av dessa
- samarbetet vid och rutiner för granskningen av sundheten och tryggheten i lärmiljön och välbefinnandet bland de studerande (hälso- och sjukvårdslag 1326/2010 17 § och statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga 388/2011 12 §).

3) Åtgärder för att tillhandahålla de stödinsatser som behövs (individuell studerandevård)

Med den individuella studerandevården avses studerandehälsovårdens tjänster, studerandevårdens kurators- och psykologtjänster samt den sektorsövergripande studerandevården för enskilda studerande som genomförs i en sektorsövergripande expertgrupp (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 5 §). Inom den individuella studerandevården följer man upp och främjar den studerandes helhetsmässiga hälsa, välbefinnande, delaktighet och lärande, samt förebygger problem och erbjuder tidigt stöd.

Den individuella studerandevården bygger alltid på den studerandes samtycke (gymnasielag 714/2018 58 § och kulturutskottets betänkande 14/2013 rd). Den studerandes delaktighet och åsikter ska tas i beaktande vid åtgärderna och lösningarna i enlighet med dennes ålder och utvecklingsnivå (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 18 §). Inom den individuella studerandevården ska man följa bestämmelserna om sekretess samt mottagande och utlämnande av uppgifter (EU:s dataskyddsförordning (679 /2016), dataskyddslag (1050/2018), lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), gymnasielag (714/2018 58 §), lag om patientens ställning och rättigheter (1992/785), lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (2000/812) och lag om elev- och studerandevård 1287/2013 22 §, ändrad genom lag 377/2022, och 23 §).

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs

- hur den studerande hänvisas till studerandevårdstjänsterna (studerandehälsovård, kurators- och psykologtjänster) (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 16 §, ändrad genom lag 377/2022).
- hur den sektorsövergripande expertgruppen till stöd för en enskild studerande sammansätts, hur samtycke inhämtas och hur man deltar i arbetet (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 19 §)
- hur studerandevårdsjournalerna utarbetas och förvaras samt hur en ansvarsperson för utbildningsanordnarens studerandevårdsregister utses (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 20 §, ändrad genom lag 377/2022 och 21 §)
- anordnandet av nödvändig studerandevård i samband med en skriftlig varning och avstängning för viss tid eller i samband med att den studerande förvägras att delta i undervisning (gymnasielag 714/2018 41 §, ändrad genom lag 165/2022)
- rutinerna för att meddela om specialdiet eller medicinering för den studerande under skoldagen vid läroanstalten
- hur sjukvårdstjänster inom studerandehälsovården ordnas och hur de studerande hänvisas till dem

4) Samarbetet med de studerande och deras familjer samt personalen vid läroanstalten och andra aktörer som stöder de studerandes välbefinnande

Studerandevården är en gemensam uppgift för alla som arbetar vid läroanstalten och studerandevårdstjänsternas personal (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 4 §). Det centrala inom studerandevården är att de studerande, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och studerandevårdstjänsternas personal samt samarbetspartnerna är delaktiga i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av tillvägagångssätten inom studerandevården. Detta förutsätter gemensamma tillvägagångssätt och samarbete i synnerhet mellan utbildningsanordnaren och välfärdsområdet.

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs

- hur de studerande, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och studerandevårdstjänsternas personal deltar i utarbetandet av utbildningsanordnarens studerandevårdsplan och genomförandet av den gemensamma studerandevården (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022)
- hur man ser till att gymnasiets undervisningspersonal och den övriga personalen introduceras i och innehar den kompetens som behövs inom den gemensamma studerandevården
- samarbetet med utomstående samarbetspartner såsom ungdomsarbetet, barnskyddet, specialistsjukvården och polisen
- hur de studerande, vårdnadshavarna, personalen och samarbetspartnerna informeras om principerna för och verksamheten inom den gemensamma och individuella studerandevården (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 11 §)

5) Planer för hur de studerande ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier samt krisplanen

Den studerande har rätt till en trygg studiemiljö. Det innebär såväl fysisk, psykisk, social och pedagogisk trygghet. (Gymnasielag 714/2018 40 §) Utbildningsanordnaren bär ansvaret för systematisk utveckling av verksamhetskulturen, gemensam beredning och utarbetande av gemensamma tillvägagångssätt tillsammans med läroanstalterna i syfte att säkra tryggheten. Utbildningsanordnaren introducerar sin personal och studerandevårdstjänsternas personal i förfaringssätten i olika problemsituationer och sköter kommunikationen om och uppdateringen av planerna.

Planer för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs separat åtgärderna för att förebygga våld, mobbning och trakasserier, följa upp deras förekomst och ingripa i problemsituationer samt rutinerna som förutsätts för uppföljningen efteråt. I planen beskrivs lärarens eller rektorns skyldighet att meddela om trakasserier, mobbning, diskriminering eller våld som skett i studiemiljön eller under skolvägen och som kommit till hans eller hennes kännedom, till vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare för de inblandade studerande (gymnasielag 714/2018 40 §, ändrad genom lag 165/2022). Dessutom beskrivs förfaringssätten för att hänvisa de studerande som är i behov av stöd (både den studerande som misstänks för gärningen och den studerande som utsatts) till studerandevårdstjänsterna. En beskrivning av samarbetet med vårdnadshavarna och samarbetet med myndigheterna, inklusive förfaringssätten gällande anmälningsskyldigheten till socialvården och/eller polisen, är en del av planen (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 23 §, barnskyddslag 471/2007 25 § och socialvårdslag 1301/2014 35 §).

Krisplan (plan för kriser, hot och faror)

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan ingår en krisplan, där agerandet vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer ska beskrivas. I planen beskrivs hur man förebygger och förbereder sig på samt agerar i krissituationer och hur man övar beredskapen att agera. I planen beskrivs dessutom principerna för ledningen av helheten, samarbetet samt arbets- och ansvarsfördelningen. I planen beskrivs principerna för den interna och externa kommunikationen samt informationsgången mellan utbildningsanordnaren och läroanstalten. Planen ska beredas i samarbete med myndigheterna i välfärdsområdet och övriga nödvändiga myndigheter med

beaktande av övriga anvisningar för kriser och hotfulla eller farliga situationer samt principerna för anordnandet av psykosocialt stöd.

Se kap 4.3.3 Studerandevårdsplanen vid Björneborgs svenska samskola

4.3.2. Studerandevårdsplanen vid Björneborgs svenska samskola

En elevs studieförmåga hör samman med inlärningsresultat, den studerandes välmående och studiernas framgång. Genom att arbeta för studerandes hälsa försäkras vi god inläring, framsteg i studierna och ökade färdigheter för fortsatta studier och arbetsliv. En arbetsgemenskap där alla mår bra bidrar till en positiv arbetsmiljö för såväl studerande som lärare. Studerandevårdens uppgift är att arbeta för ett sunt och fungerande gymnasium. Studerandevården genomförs både som gemensam studerandevård och individuell studerandevård. (Lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 2 och 3 §).

Grupper inom studerandevården vid Björneborgs svenska samskola:

ELEVÅRDSGRUPP

- Generell och gemensam elevvård
- Ansvarar för planering, styrning, genomförande och utvärdering av arbetet kring elevhälsa vid Björneborgs svenska samskola
- Leds av rektor
- Gruppens viktigaste uppgift är att främja välbefinnandet och säkerheten i skolan samt utveckla arbetet kring övrigt generellt inriktad elevhälsa
- Gruppen behandlar inga ärenden gällande enskilda elever/studerande
- Ansvarar för att elevvårdsplanen och andra planer som berör elevhälsan är i skick: krisplanen, antimobbningsplanen, räddningsplanen, ordningsreglerna, jämställdhetsplanen (för gymnasiet). Planerna sammanställs av arbetsgrupper med det respektive specialområdet
- I styrgruppen för elevhälsa ingår rektor, speciallärare, studiehandledare, kurator, skolhälsovårdare samt vid behov representanter från klasslärare, klassföreståndare och ämneslärare

STUDERANDESPECIFIKA EXPERTGRUPPER

- Individuell elevvård
- Tillsätts vid behov och med samtycke
- Behandlar individuella elevvårdsärenden och utreder stödbehovet samt hur elevvårdstjänster ska ordnas för en enskild elev/studerande för vilken man har oro
- Sammansättningen varierar enligt respektive elevs/studerandes behov och samtycke, t.ex. representanter från undervisningspersonal, skolhälsovård samt psykolog- och kuratorstjänster
- Sammankallas av den person som ärendet enligt arbetsuppgifterna hör till, t.ex. kurator eller psykolog
- Utser inom sig en ansvarsperson
- Arbetet dokumenteras och följs upp

ÖVRIGA EXPERTGRUPPER

(Sektorsövergripande) grupper i skolan

- Grupper som inte hör till elevhälsan, t.ex. KiVa-teamet, antimobbningsteamet, jämställdhetsteamet, grupper som behandlar ordnande av trestegsstöd, etc.
- Representant/-er ur en övrig expertgrupp kan ingå i en studerandespecifik expertgrupp beroende på ärende och samtycke

Yrkesövergripande samarbete inom studerandevården

- Björneborgs stad ansvarar för planering, styrning och utvärdering av utbildningsanordnarens/skolans studerandehälsa som helhet.
- Staden tillhandahåller psykolog- och kuratorstjänster samt skolhälsovårdstjänster.
- BSS ingår i en gemensam styrgrupp tillsammans med staden.
- BSS ingår i stadens Hyry-grupp (Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä)
- Rektor fungerar som skolans representant i styrgruppen.

Årligen uppskattas behovet av stödåtgärder inom elevhälsan i samråd med berörda expertgrupper. Elevvårdsgruppen vid BSS ansvarar för utvärdering och uppföljning av den generella och gemensamma elevvården årligen.

De olika yrkesgruppernas ansvarsområden i gymnasiet fördelade på följande sätt:

Grupphandledarens uppgift i anslutning till studerandevården är att:

- diskutera regelbundet med sin grupp om frågor i anslutning till skolvardagen och informera studerandena om sådant som diskuterats på lärmöten eller som rektor beslutat om
- följa med studerandens studieframgång och ansvara för deras periodbetyg
- känna till studerandens eventuella svårigheter förknippade med studierna
- hålla grupphandledarsamtal med varje enskild studerande minst en gång per läsår och enligt behov
- följa upp studerandens frånvaro och utreda eventuella oklarheter
- vid behov utdela och följa upp bestraffningar
- ansvara för kontakten till vårdnadshavare
- ansvara för arbetet tillsammans med specialläraren kring studeranden i behov av särskilt stöd
- informera studerandena och vårdnadshavarna om läsordningar, skolans ordningsregler och aktuella frågor
- upprätthålla kontakten till studerandens vårdnadshavare och regelbundet ordna föräldramöten
- ansvara för att planen för studerandens lärande och den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas skrivs in i Wilma då en sådan görs upp
- ansvara tillsammans med specialläraren uppgörandet av pedagogiska bedömningar och utredningar
- uppdatera studerandeuppgifterna till kansliet
- samarbeta med skolhälsovården kring den omfattande hälsoundersökningen

Ämneslärarens uppgift i anslutning till studerandevården är att

- känna till studerandens eventuella svårigheter förknippade med skolgången
- följa upp studerandens frånvaro och utreda eventuella oklarheter
- samarbeta med speciallärare, studiehandledare, skolkurator och övrig studerandevårdspersonal kring studerandens studieframgång och utveckling
- hjälpa med studieteknik i det egna ämnet
- (ge information för att planen för elevens lärande och den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas kan skrivas in i Wilma då en sådan görs upp)

Studiehandledarens uppgift i anslutning till de studerande är att

- träffa studerandena i grupp under de perioder när studiehandledning är insatt, annars i studiehandledarrummet
- handleda gällande studierna, såväl i grupp som enskilt
- sköta valblanketter, kursval och ändringar i kursval
- tillsammans med den studerande göra upp en plan för studierna, dess genomförande och mål
- genomföra enkäter gällande studier och trivsel

- ta itu med problem i samband med studiernas framskridande och föra ärendet vidare
- kontakta vårdnadshavare när det gäller ämnesval eller problem i studierna
- informera om fortsatta studier och yrkesval

Speciallärarens uppgift i anslutning till de studerande är att

- hjälpa med studieteknik
- testa studerande med inlärningssvårigheter
- stöda och hjälpa studerande med inlärningssvårigheter
- utfärda intyg om inlärningssvårigheter

Rektors uppgifter i anslutning till studerandevården

- är att ansvara för att studerandevårdstjänster är tillgängliga
- tillsammans med expertgruppen genomföra arbetet och utvärdera studerandevårdsplanen
- handleda och informera i ärenden gällande studier
- uppdatera Studieguiden och informera om innehållet
- uppdatera och informera om läroplanen och skolspecifika planer
- utfärda disciplinära straff (skriftlig varning och avstängning)

Skolkuratorns uppgifter inom studerandevården

Skolkuratorn är skolans socialarbetare och använder olika metoder inom socialt arbete för att främja trivsel, trygghet och välbefinnande för alla i skolan. Arbetet sker på olika plan: arbete med enskilda studerande och deras vårdnadshavare, med grupper av studerande, med skolsamfundet och i samarbete med andra instanser. Skolkuratorsarbete skall i främsta hand vara ett förebyggande arbete som stöder studerandens skolgång och på sikt förhindrar utslagning. Arbetet sker utifrån en helhetssyn med fokus på studerandens situation och relation till sin omgivning, familj och skola:

- samtal med enskilda studerande och deras familjer
- arbete med mindre studerandegrupper och med hela grupper, utvecklings- och planeringsarbete på skolnivå
- yrkesövergripande samverkan och nätverksarbete

Skolhälsovårdarens uppgifter inom studerandevården

Skolhälsovårdaren planerar och ansvarar för skolhälsovården i skolan i samarbete med skolläkaren. Skolhälsovården verkar i nära samarbete med studerande, vårdnadshavare, studerandevårdspersonal, rektor och olika aktörer inom social- och hälsovård. Skolhälsovården bygger på uppföljning av den fysiska, psykiska, sociala och intellektuella utvecklingen och hälsotillståndet hos eleverna. Verksamheten är i första hand förebyggande och kan delas in på följande sätt:

- individriktad hälso- och sjukvård med årliga hälsogranskningar, som i åk 1, 5 och 8 är omfattande och innefattar även undersökning av skolläkare, hälsokontroller med samtliga elever i klasserna 2, 3, 4, 6,7, 9 och I G och hälsokontroller vid behov i II G och III G
- miljöriktad hälsovård med inriktning på sanitära förhållanden och arbetshälsa
- hälsofostran och förebyggande upplysningsverksamhet både individuellt och i grupp

Psykologens uppgifter inom studerandevården

Psykologen arbetar inom elevvården som sakkunnig på sitt område i samarbete med andra yrkesgrupper. Psykologen deltar i mån av möjlighet elevvårdsmötena. Psykologen deltar i uppföljningen av enskilda elevers psykiska mående, inläring och skolframgång, samt vid behov i planerandet av lämpliga stödåtgärder. Psykologen gör också undersökningar för att klargöra svårigheter med inläring och skolframgång, eller för att få ökad förståelse för elevens

mentala hälsa, oroväckande eller avvikande beteende. Vid behov hänvisar psykologen vidare för tilläggsutredningar. Psykologen kan också konsultera och fungera rådgivande i elevvårdsteamet eller direkt till lärare och annan skolpersonal.

Övriga instanser inom Björneborgs stad

Det yrkesövergripande samarbetet inom elevvården sker i samarbete med stadens Hyry-grupp (Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä). Kasvatus- ja opetusvirasto ansvarar för verksamheten och stadens skoldirektör fungerar som ordförande. Gruppen sammankommer 3-4 gånger per år.

Ungdomsverksamhetens uppgift

Till specialungdomsarbetarnas och ungdomsarbetarnas uppgifter hör bl.a.

- förebyggande ungdomsarbete
- uppsökande och uppföljande ungdomsverksamhet
- att arrangera verksamhet för speciella grupper
- samarbeta med skolor, föreningar och organisationer

Målet med stadens ungdomsverksamhet är att stödja de ungas utveckling och självständighetsprocess, samt att främja ett aktivt medborgarskap och stärka deras sociala identitet.

Barnskyddet

Barnskydd är barn- och familjeinriktat barnskydd. Barnskyddet främjar barnets gynnsamma utveckling och välfärd. Barnskyddet stödjer föräldrarna, vårdnadshavarna och andra personer som svarar för barnets vård och fostran i fostran av och omsorg om barnet. Barnskyddet involveras i elevvårdsarbetet då oron över eleven sträcker sig utöver själva skolprestationerna. Barnskyddets personal står till tjänst med konsultation. Skolornas personal kan konsultera personal inom barnskyddet för att få råd i enskilda elevärenden. Konsultationen ska då ske utan att elevens namn nämns.

I mån av möjlighet gör skolans personal tillsammans med barnets vårdnadshavare en begäran om utredning av barnskyddsbehovet. Om detta inte är möjligt så har skolans personal anmälningsskyldighet (Barnskyddslagen 417/2007, 25 §). I egenskap av tjänstemän är skolans personal skyldiga att utan dröjsmål och utan hinder av sekretessbestämmelserna göra en anmälan till det organ som ansvarar för socialvården i kommunen, om de i sin uppgift fått kännedom om ett barn för vars del behovet av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds.

Ankkuri-gruppen

Då skolans elevvårdsgrupp inte längre ser möjligheter att inom ramen för sitt uppdrag klara av ett elevvårdsärende eller då förtroendet mellan parterna saknas, förhållandena är inflammerade eller då problemen omfattar situationer som sträcker sig utöver den egna skolan (t.ex. droger, brottslighet) ska skolans rektor eller elevvårdspersonal be om hjälp av Björneborgs stads Ankkuri-grupp. Ankkuri-modellen grundar sig på ett yrkesövergripande samarbete mellan olika myndigheter. Gruppen har sin bas på polisstationen och ordnar regelbundna träffar för personer som dagligen jobbar med barn och ungdomar.

4.3.2.1. Den gemensamma studerandevården

Det gemensamma studerandevårdsarbetet i Björneborgs svenska samskola koordineras och utvecklas i elevvårdsgruppen, som

- sammankallas av rektor
- ansvarar för planering, utveckling, styrning och utvärdering av studerandevårdsplanen
- som leder och ansvarar för det gemensamma elev/studerandevårdsarbetet i skolan

- till sin sammansättning består gruppen av rektor, kurator, speciallärare, skolhälsovårdare, elev/studiehandledare och representant för lärarkåren. Gruppens sammansättning bestäms årligen i skolans läsårsplan.

Gruppen deltar inte i studerandevårdsarbetet med enskilda studerande. Gruppen utför utvärdering av hälsa och välbefinnande hos skolans studerande inom ramen för enkäten Hälsa i skolan som genomförs av Institutet för hälsa och välfärd. Samtliga som arbetar i skolan oavsett primär uppgift har ett kollegialt studerandevårdsansvar och är i första hand själva skyldiga att uppmärksamma behovet av gemensam respektive individuell studerandevård hos studerande och föra ärendet vidare till skolans studerandevårdsgrupp eller till behörig personal.

Rektor ansvarar för att personalen, studerandena, vårdnadshavarna och samarbetsparterna informeras om beskrivningen av studerandevårdsarbetet i den lokala läroplanen och tillämpning i skolan. Vårdnadshavarna ska särskilt informeras om hur ett studerandevårdsärende, som gäller den enskilda studeranden, inleds och bereds.

Studerandevårdspersonalen är aktivt med i övergångsskedena i utbildningen, dvs. Inom och från andra stadiets utbildning. Kontakten mellan hem och skola sköts vanligtvis genom föräldramöten, årliga utvärderingssamtal, periodbetyg samt nättjänsten Wilma, som bl.a. möjliggör daglig uppföljning av framsteg i studier samt frånvaro. Vårdnadshavarna kontaktas alltid då personal upplever oro för en studerandes hälsa eller välmående och därför hänvisat studeranden till studerandevårdstjänster.

Vårdnadshavarna kontaktas också då en studerande varit olovligt frånvarande, tilldelas disciplinärt straff eller förvägras undervisning. I sådana situationer underrättas skolkuratoren för att en bedömning av behovet av studerandevårdsinsatser. Information om studerandevårdens organisation, verksamhet och struktur presenteras i de allmänna föräldramötena. Information finns även att tillgå elektroniskt via Wilma.

Som en del av den gemensamma studerandevården ingår planer som främjar trygghet och säkerhet och allmän välmåga:

- Kris- och räddningsplan
- Antimobbningsplan
- Antirusmedelsplan
- Jämställdhetsplan
- Ordningsregler
- Beredskap för ingripande vid frånvaro
- Studieguiden

4.3.2.2. Den individuella studerandevården

Med individuell studerandevård avses skolhälsovårdarnas, skolkuratorernas och skolpsykologernas tjänster för enskilda studeranden. De omfattande hälsoundersökningarna och andra återkommande kontroller är en del av den individuella studerandevården. Individuell studerandevård förutsätter alltid studerandens och vid behov vårdnadshavarens samtycke.

Studerandens egen åsikt i planeringen och genomförandet av den individuella studerandevården ska utgöra grunden för studerandevårdsarbetet, med beaktande av studerandens ålder, utvecklingsnivå och personliga förutsättningar. Det viktigt att studeranden känner förtroende för den grupp som samlas kring hans eller hennes ärende, därför skall studeranden godkänna sammansättningen av den expertgrupp som samlas. Från den sektorsövergripande expertgruppen kan undervisningspersonal begära information som är nödvändig för att ordna undervisningen för den studerande. Expertgruppen avgör vilken information som är relevant att lämna ut. Med specifikt skriftligt samtycke kan studeranden vägra att anlita studerandevårdstjänster.

Vårdnadshavaren ska informeras om att studeranden hänvisats till studerandevårdstjänster. Vårdnadshavaren kan inte hindra att studeranden anlitar studerandevårdstjänster eller att en sakkunniggrupp samlas tillsammans med studeranden om studeranden själv önskar det. När en

studerande blir myndig får föräldrarna inte längre någon information om den studerande. Med studerandens samtycke kan vårdnadshavaren dock få fortsatt information.

Då en expertgrupp samlas tillsammans med studeranden och hans eller hennes vårdnadshavare eller annan närstående, utser gruppen inom sig en ansvarig. Den ansvariga dokumenterar behandlingen av studerandens ärende i personregistret (studerandehälsjournal).

Dokumentationen ska innehålla

- studerandens person- och kontaktuppgifter,
- datum för behandling i sakkunniggruppen,
- vem som inlett ärendet,
- vem som deltagit i mötet,
- ärendet (vad frågan gäller),
- beslut om fortsatta åtgärder med motivering,
- vem som deltagit i behandlingen av ärendet,
- om uppgifter överlämnas bör det framgå vilka uppgifter om studeranden som lämnats, till vem de lämnats, med vems samtycke och på vilka grunder
- vem som ansvarar för genomförandet och uppföljningen av åtgärderna

Anteckningarna ska göras upp så att ett eget personregister skapas för studeranden. Personregistret ska behandlas så att sekretessbestämmelserna följs.

Förfaringssätt vid oro för enskild studerande

Exempel på förfaringssätt vid oro över en enskild studerande:

1. Då en lärare upplever oro för en studerandes välmående talar hen direkt med studeranden, eller kontaktar studerandens gruppHandledare att tala med studeranden.

Om vårdnadshavaren eller någon av skolkamraterna känner en oro, kontaktar hen studerandens gruppHandledare eller skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen.

2. I samtal med studeranden hänvisar läraren/gruppHandledaren studeranden till skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen.

- Den vuxna och studeranden kommer överens om att vid behov tillsammans besöka skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen.
- Den vuxna informerar studeranden om att hen kommer att informera skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen om att den vuxna hänvisat studeranden till studerandevårdstjänster.
- Den vuxna informerar studerandens vårdnadshavare om att hen hänvisat studeranden till studerandevårdstjänster.
- I dokumentationen skall det stå att studeranden hänvisats till skolans studerandevårdstjänster.
- Studeranden kan vägra att besöka skolhälsovårdaren, kuratören eller psykologen.
- Studerandens vårdnadshavare kan inte hindra att studeranden utnyttjar studerandevårdstjänster.
- Om studeranden vägrar att besöka någon av studerandevårdstjänsterna dokumenteras detta.

3. Studeranden besöker skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen. I samtalet med studeranden bedömer skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen behovet av studerandevårdstjänster utöver det egna ansvarsområdet och initierar i samråd med studeranden och vårdnadshavaren om att sammankalla en expertgrupp till stöd för studerandens välmående.

- Skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen dokumenterar studerandens besök i sitt eget yrkes register.
- Studeranden kan vägra att en expertgrupp sammankallas, vilket vårdnadshavaren däremot inte kan hindra.
- Skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen dokumenterar om studeranden vägrat besök.

4. Med studerandens och vid behov vårdnadshavarens samtycke för val av medlemmar sammankallas en expertgrupp. Med studerandens och hans representants specifika skriftliga samtycke kan även behövliga samarbetspartners eller elevens närstående delta. Sakkunnigruppen utser inom sig en ansvarsperson som dokumenterar gruppens studerandevårdsarbete.

Krävande studerandevårdsärenden behandlas på större nätverksmöten, där förutom vårdnadshavarna (och eleven), skolpersonal och elevvården även socialarbetare och vårdande instans deltar.

I mån av möjlighet gör skolans personal tillsammans med studerandens vårdnadshavare en begäran om utredning av barnskyddsbehovet. Om detta inte är möjligt så har skolans personal anmälningsplikt (Barnskyddslagen 417/2007, 25 §). I egenskap av tjänstemän är skolans personal skyldiga att utan dröjsmål och utan hinder av sekretessbestämmelserna göra en anmälan till det organ som ansvarar för socialvården i kommunen, om de i sin uppgift fått kännedom om ett barn för vars del behovet av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds.

4.4. Disciplin

Den studerande har i enlighet med 40 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) rätt till en trygg studiemiljö. Utbildningsanordnaren ska skydda den studerande från mobbning, våld och trakasserier. Enligt 30 § 2 mom. i gymnasielagen ska den studerande låta bli att mobba och diskriminera andra och handla så att hen inte äventyrar säkerheten eller hälsan för andra studerande, gymnasiegemenskapen eller studiemiljön (L om gymnasieutbildning 714/2018, 30 § 2 mom., ändrad med lag 165/2022). Samarbeta och olika pedagogiska lösningar i gymnasiet skapar förutsättningar för en bra arbetsro. Anordnaren av gymnasieutbildningen har även rätt att använda sådana disciplinära åtgärder som nämns i gymnasielagen (L om gymnasieutbildning 714/2018, 41 § 1 mom., ändrad med lag 165/2022).

Enligt 40 § 3 mom. i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren i samband med den lokala läroplanen utarbeta en plan och anvisningar om användningen av disciplinära åtgärder och tillhörande förfarings sätt. Utbildningsstyrelsen ger i grunderna för gymnasiets läroplan anvisningar om hur planen ska utarbetas. Syftet med planen är att se till att förfarings sätten är lagenliga och enhetliga och att de studerande behandlas jämlikt. Planen bidrar också till att gymnasiets ordningsregler följs.

Vid utarbetandet av planen är det viktigt att notera att man i samband med disciplinära åtgärder och då man tryggar arbetsron, endast bör använda lagenliga disciplinära åtgärder. Dessa åtgärder ska iakttas de allmänna rättsskyddsprinciperna inom förvaltningen.

Skriftlig varning och avstängning för viss tid

- En studerande som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen eller gör sig skyldig till fusk kan ges en skriftlig varning.*
- Om förseelsen är allvarlig eller om den studerande fortsätter att uppföra sig olämpligt på ovan avsett sätt efter en skriftlig varning, kan den studerande avstängas från läroanstalten för viss tid, dock högst ett år, samt sägas upp från elevhemmet för viss tid eller för den tid som återstår av studierna. En läropliktig kan avstängas från läroanstalten för högst tre månaders tid.*

Användningen av de disciplinära åtgärderna skriftlig varning och avstängning för viss tid ska grunda sig på sakliga, allmänt godtagbara och objektiva skäl. Konsekvenserna av likartade gärningar ska vara de samma, oberoende av gärningsman, dock så att upprepade gärningar kan anses som en försvårande omständighet. De disciplinära konsekvenserna ska stå i proportion till gärningen och får inte användas på ett osakligt sätt, till exempel för att hämnas eller i kränkande syfte. När dessa disciplinära åtgärder övervägs ska utbildningsanordnaren beakta gärningens art samt den studerandes ålder och utvecklingsnivå. Innan beslut fattas om dessa disciplinära

åtgärder ska den studerande och vårdnadshavaren höras. Ett beslut ska ges om skriftlig varning och avstängning för viss tid. (Gymnasielag 714/2018, 42 § 1 mom., ändrad med lag 165/2022)

Tillsägelse att avlägsna sig eller förvägran att delta i undervisningen

- En studerande som stör undervisningen kan förordnas att lämna klassrummet eller det rum där undervisningen ges för den tid som återstår av lektionen, eller en tillställning som ordnas vid läroanstalten.
- En studerande kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst tre arbetsdagar, om det föreligger en risk för att säkerheten för en annan studerande eller för en person som arbetar vid läroanstalten eller i ett annat undervisningsutrymme äventyras av den studerandes våldsamma eller hotfulla beteende eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av den studerandes störande uppförande. Under den tid som den studerande förvägrats att delta i undervisningen ska det för den studerande ordnas möjlighet till ett personligt samtal med studerandevårdens psykolog eller kurator.

Tillsägelse att avlägsna sig eller förvägran att delta i undervisningen ska meddelas den studerandes vårdnadshavare. Vid förvägran av rätt att delta i undervisningen ska även vid behov den myndighet som ansvarar för uppgifter i anslutning till implementeringen av socialvården i välfärdsområdet där läroanstalten är belägen meddelas. Tillsägelsen att avlägsna sig eller förvägran att delta i undervisningen ska antecknas skriftligt. (Gymnasielag 714/2018, 42 § 1 mom., ändrad genom lag 165/2022)

Personalen instrueras via fortbildning, intern skolning och rektorsmöten. Skolan ansvarar för att berörda parter informeras om planen, de skolvisa ordningsreglerna och de lagstadgade åtgärderna. Planen utvärderas vid rektorsmöten och skolvisa utvärderingar.

Fostrande samtal (Lag om grundläggande utbildning)

En elev som stör undervisningen eller på något annat sätt bryter mot ordningen i skolan, gör sig skyldig till fusk eller behandlar andra elever eller skolans personal respektlöst eller på ett sätt som kränker deras människovärde kan som första åtgärd åläggas att delta i ett fostrande samtal i högst två timmar. Fostrande samtal kan hållas på en gång eller i flera delar under skoldagen eller utanför den. (GrL 35a §).

Beslut om fostrande samtal fattas av lärare eller rektor. Den som håller det fostrande samtalet dokumenterar det i den studerandes Wilma. Om den studerande är under 18 år meddelas vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna ges tillfälle att delta i samtalet om detta anses behövligt.

Tillsägelse om att lämna klassrummet eller skolan (Lag om grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

En elev/studerande som stör undervisningen kan bli tillsagd att lämna klassrummet eller det rum där undervisningen ges för den tid som återstår av lektionen, eller en skoltillställning (GrL 36.2 §, GL 41.2 §). Läraren beslutar om att lämna klassrummet och lärare eller rektor om att lämna skolans tillställning. Åtgärden följs av ett fostrande samtal.

Avlägsnande från klassrummet, skolans utrymmen eller skolans tillställning (Lag om grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

Lyder en elev inte en uppmaning att avlägsna sig har rektorn och läraren rätt att avlägsna eleven från klassrummet eller ett annat utrymme där det ges undervisning, eller från en skoltillställning (GrL 36 b §, GL 43 §). Rektorn och läraren har också rätt att avlägsna en elev från skolans område, om eleven inte avlägsnar sig efter att ha fått veta att han eller hon avstängts från undervisningen. Försöker en studerande som ska avlägsnas förhindra detta genom att göra motstånd, har rektorn och läraren rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att få eleven avlägsnad och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Den

som använt maktmedel ska göra en skriftlig utredning som lämnas till utbildningsanordnaren (bildningschefen). Maktmedelsredskap får inte användas. Lärare och rektor avlägsnar den studerande tillsammans eller enskilt. Behövlig studerandevård ska anordnas (GrL 31 a §) och vårdnadshavarna meddelas om den studerande är under 18 år. Åtgärden följs av ett fostrande samtal.

Rätt att beslagta föremål eller ämnen (Lag om grundläggande utbildning)

Rektorn och en lärare vid en skola har rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen frånta en elev ett förbjudet föremål eller ämne enligt 29 § 2 mom. eller ett sådant föremål eller ämne som eleven stör undervisningen eller inläringen med (GrL 36 d §).

Rektor och lärare har rätt att använda maktmedel om föremålet eller ämnena äventyrar elevens eller andras säkerhet eller om föremålet eller ämnena stör undervisningen eller inläringen. Vid användning av maktmedel tas hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en samlad bedömning av situationen. Maktmedelsredskap får inte användas vid beslagtagandet. Åtgärderna får inte ingripa i elevens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av en elev ska den diskretion som omständigheterna kräver iaktas. Beslagtaget föremål eller ämne ska märkas med elevens namn, datum för beslagtagandet och beslagtagare. Vid behov dokumenteras beslagtagningen i den studerandes Wilma och vårdnadshavarna meddelas.

Rätt att granska studerandes saker (Gymnasielagen)

Skolans lärare och rektor har rätt att under arbetsdagen granska de saker som en elev har med sig och de förvaringsutrymmen i skolan som eleven förfogar över och att utföra en ytlig granskning av elevens kläder för att omhänderta ett förbjudet föremål eller ämne som avses i 40 § 2 mom. Och med vilket den egna säkerheten eller någon annans säkerhet kan äventyras, om det är uppenbart att eleven innehar sådana föremål eller ämnen och eleven trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana (40 §). Rätten att granska studerandes saker används då man har anledning att tro att säkerheten äventyras. Innan granskningen ska den studerande meddelas orsaken till att den utförs. Granskaren ska vara av samma kön som den studerande och en annan vuxen person ur skolans personal ska närvara vid granskningen (studerande väljer person). Beslagtagande och granskning ska ske på ett så säkert sätt som möjligt (47 §). Åtgärderna får inte ingripa i den studerandes personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av en studerande ska den diskretion som omständigheterna kräver iaktas.

En lärare eller rektor som använt sig av maktmedel ska lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren (skoldirektören). Den som granskar och beslagtar föremål och ämnen dokumenterar detta i den studerandes Wilma. Vårdnadshavarna underrättas så fort som möjligt om studerande är under 18 år. Föremål eller ämnen som använts för att orsaka oordning och som omhändertagits av en lärare eller rektor ska överlämnas till den studerande efter lektionen eller skoltillställningen (48 §). Om det är sannolikt att det störande beteendet fortsätter efter lektionen ska det föremål eller ämne som använts för att orsaka oordning överlämnas till den studerande senast vid arbetsdagens slut.

Sådana förbjudna föremål och ämnen som avses i 40 § 2 mom. överlämnas till den studerandes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare. Om vårdnadshavaren inte inom tre månader efter det att hen fått meddelande om omhändertagandet avhämtar föremålet eller ämnet får det bevisligen förstöras. Föremålen och ämnena ska dock överlämnas till polisen eller till någon annan i lag föreskriven myndighet, om den studerande, dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare inte har laglig rätt att inneha dem. Överlämnandet ska ske så fort som möjligt efter det att föremålet eller ämnet har omhändertagits. Före överlämnandet ska föremålet eller ämnet förvaras omsorgsfullt. Narkotika, skjutvapen, vapendelar, patroner, projektiler, gassprayer och explosiva varor som har omhändertagits ska omedelbart överlämnas till polisen.

Förvägran att delta i undervisningen (Lag om grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

En elev kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst den återstående arbetsdagen, om det föreligger en risk för att en annan elev eller en person som arbetar i skolan eller i ett annat undervisningsutrymme blir lidande av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller därtillhörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av elevens störande uppförande (GrL 36.3 §).

En studerande kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst tre arbetsdagar, om det föreligger en risk för att säkerheten för en annan studerande eller person som arbetar i läroanstalten eller i ett annat undervisningsutrymme äventyras av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av den studerandes störande uppförande (GL 41.3 §).

Rektor beslutar om förvägran att delta i undervisningen. Beslutet dokumenteras i den studerandes Wilma. Vårdnadshavarna meddelas om den studerande är under 18 år. Behövlig studerandevård ordnas.

Avstängning för viss tid eller avstängning från studier på basis av ett brott (Lag om Grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

Om en domstol har dömt en elev till straff, får eleven inte av samma skäl påföras disciplinstraff. En elev kan dock avstängas för viss tid, om det med hänsyn till elevens brott eller omständigheter i samband med det är motiverat (GrL 36.c §). Om en studerande är föremål för rannsakan med anledning av brott, kan den studerande för den tid som rannsakan pågår avstängas från studierna om detta är motiverat med hänsyn till det brott som han eller hon misstänks ha gjort sig skyldig till eller omständigheter som har samband med detta (GL 41.4 §). Beslutet om avstängning fattas av ett förtroendeorgan (direktionen). Till beslutet fogas besvärsmått. Det misstänkta brottet ska specificeras och den studerande skall erbjudas tillfälle att höras skriftligt eller på annat bevisligt sätt. Annan behövlig utredning ska ombesörjas. Vårdnadshavarna meddelas ifall den studerande är minderårig.

Skriftlig varning, disciplinärt straff (Gymnasielagen)

En studerande som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller gör sig skyldig till fusk kan ges en skriftlig varning. (GL 41.1 §).

En varning ges då den studerande har flera bestraffningar som inte verkat eller om det störande beteendet är tillräckligt allvarligt. Gärningen eller försummelsen ska specificeras och den studerande ska höras. Även vårdnadshavarna ges tillfälle att höras. Annan behövlig utredning ska ombesörjas.

Avstängning, disciplinärt straff (Lag om grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

Om förseelsen är allvarlig eller om den studerande fortsätter att uppföra sig olämpligt på ovan avsett sätt efter en skriftlig varning kan den studerande avstängas från läroanstalten för en viss tid, högst ett år (GL 42.2 §).

Beslutet om avstängning fattas av ett förtroendeorgan (svenska skolsektionen). Till beslutet fogas besvärsmått. Skolans rektor ger en skriftlig redogörelse med specifikation av gärningen eller försummelsen, information om hur den studerande hörts, annan behövlig utredning samt information om hörande av vårdnadshavare. Studerandevård anordnas åt den studerande.

Ersättning för skada (Lag om grundläggande utbildning)

Studerandes skyldighet att ersätta skada hen åsamkat regleras i skadeståndslagen (412/1974). Skadan dokumenteras i den studerandes Wilma. Vårdnadshavarna informeras om skadan (GrL 35.1 §).

Nedsmutsning av skolans utrustning eller utrymmen eller förorsakande av oordning (Lagom grundläggande utbildning)

Om det med säkerhet är känt vem som utfört gärningen och denne kan identifieras, kan en lärare vid eller rektor för skolan av pedagogiska skäl bestämma att eleven ska rengöra eller ordna upp skolans egendom eller utrymmen som eleven avsiktligt eller av oaktsamhet smutsat ned eller skapat oreda i (GrL 35.2 §).

Lärare eller rektor beslutar om åtgärder och dessa dokumenteras i den studerandes Wilma. Utförandet övervakas. Uppgiften får inte vara farlig eller tung för den studerande med beaktande av hans ålder och utvecklingsnivå. Genomförandet av uppgiften får sträcka sig över högst två timmar och den får inte utföras under lektionstid. Om uppgiften utförs vid sidan av den studerandes arbetsdag meddelas vårdnadshavarna. Utförandet av uppgiften ska beaktas vid beslut om disciplinära åtgärder.

Ovanstående är utdrag ur Skolfredspaketet 2015.

Planen för fostrande samtal och disciplinära åtgärder utgör en separat plan som bilaga till läroplanen och den är gemensam med den grundläggande utbildningen.

4.4.1. Innehållet i planen för användning av disciplinära åtgärder och förfaringsätt

Utbildningsanordnaren ska utarbeta planen för användning av disciplinära åtgärder och förfaringsätt i samarbete med gymnasiets personal och de studerande. Innan planen godkänns eller uppdateras ska utbildningsanordnaren höra studerandekåren och läroanstaltens personal samt erbjuda alla studerande i gymnasiet möjlighet att framföra sin åsikt om den. Samarbete med vårdnadshavarna, ansvariga vid social- och hälsovårdstjänsterna inom välfärdsområdet samt andra myndigheter som behövs stödjer utarbetandet och genomförandet av planen.

Planen för användning av disciplinära åtgärder och därtill hörande förfaringsätt ska innehålla följande helheter:

- förfaringsätt som används vid förseelser och störande beteende, ansvars- och arbetsfördelning samt metoder för samarbete och dokumentation*
- utarbetandet av en plan för den studerande under den tid den studerande förvägrats delta i undervisningen och för att stödja återgången till undervisningen (L om gymnasieutbildning 714/2018, 41 § 3 mom., ändrad med lag 165/2022)*
- hur man vid användningen av disciplinära åtgärder ser till att förvaltningens allmänna rättsskyddsprinciper iakttas*
- hur man ser till att personalen har den kompetens som behövs för att utöva disciplinära befogenheter*
- hur man informerar om planen, ordningsreglerna och de lagstadgade disciplinära åtgärderna*
- samarbetet med olika myndigheter och vårdnadshavarna*
- med vilka metoder man följer upp planen och utvärderar genomförandet och effekten av åtgärderna.*

Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller utgöra en separat plan.

4.5. Särskilda frågor angående språk och kultur

All undervisning ska följa de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan. Den studerandes språkliga färdigheter och kulturella bakgrund ska beaktas i gymnasieundervisningen. Varje studerandes språkliga och kulturella identiteter ska stödjas på ett mångsidigt sätt. Den studerande ska handledas att förstå och respektera vars och ens

grundlagsenliga rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. Den studerande ska vägledas att bli medveten om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer.

Målet är att vägleda alla studerande att värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt att främja två- och flerspråkighet och på så sätt stärka den studerandes språkliga medvetenhet och metalingvistiska färdigheter. Flerspråkiga undervisningssituationer kan ingå i gymnasieutbildningen.

I gymnasieutbildningen är läroanstaltens undervisningsspråk antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen enligt 14 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) meddelas på något annat språk i de fall då den studerande har ett annat modersmål än de ovan nämnda. I så fall ska man i läroplanen anteckna i vilka ämnen, i vilken utsträckning och på vilka sätt språket i fråga används i undervisningen eller i studierna.

Samer och samisktalande

I undervisningen av samiska studerande ska man beakta att samerna är ett ursprungsfolk med ett eget språk och en egen kultur. Ett särskilt mål för gymnasieundervisningen för samiska studerande är att ge de unga möjlighet att bli delaktiga i sitt eget språk, sin kultur och sin gemenskap och att bygga sin egen identitet. Gymnasieundervisningen kan också bidra till att revitalisera det samiska språket och stödja de studerande att återuppliva sina kunskaper i samiska. Gymnasieundervisningen ska främja kännedomen om den egna historien, kulturen och den samiska gemenskapen som sträcker sig över flera länder, stärka medvetenheten om att samerna är ett av världens ursprungsfolk samt ge de studerande möjligheter att få kunskap om samiska traditioner.

Undervisningen ska också främja de studerandes möjligheter till högskolestudier i och på samiska i Finland och i våra grannländer.

De samiska språk som talas i Finland – enaresamiska, skoltsamiska och nordsamiska – kan i enlighet med 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur. Samiska kan också undervisas enligt olika långa lärokurser i främmande språk eller som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Samiska kan undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på samiska. Studerande som studerar samiska som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för samisktalande eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur. Samiska studerande som inte haft möjlighet att lära sig samiska i sin egen omgivning kan erbjudas undervisning i samiska som främmande språk. Undervisningen kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning.

Samiska kan vara undervisningsspråk i gymnasiet och målet är att studerande som fått undervisning på samiska i den grundläggande utbildningen också ska få undervisning på samiska i gymnasiet. Ett särskilt mål för undervisningen på samiska är att stödja de studerande att utveckla sin tvåspråkighet. Undervisningen ska stödja samernas jämlika möjligheter att studera och komma till rätta på samiska både i samiskspråkiga och i svensk- eller finskspråkiga sammanhang. I undervisningen på samiska ska undervisningen och studierna i de olika läroämnena stödja utvecklingen av kunskaperna i samiska. Undervisningen på samiska ska följa grunderna för gymnasiets läroplan med hänsyn till den samiska kulturens särdrag. Undervisningen ska fokusera på kunskap om samernas historia, traditionella samiska näringsgrenar och traditionell kunskap, naturen i Sameland och de samiska musik-, berättar- och hantverkstraditionerna. Närmiljön, släktgemenskapen, samiska medier och aktiva kontakter med andra sameområden ska utnyttjas som resurser i undervisningen. Samiska studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

Romer

I undervisningen av studerande med romskt ursprung ska de finländska romernas ställning som en etnisk och kulturell minoritet beaktas. Det särskilda målet för gymnasieundervisningen är att de unga kan bli delaktiga i sitt eget språk, sin kultur, sin gemenskap och i samhället samt bygga sin egen identitet. Målet är också att främja romska studerandes övergång till fortsatta studier.

Romani kan i enlighet med 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Romani kan även undervisas inom ramen för undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Undervisningen i romani i gymnasiet ska främja de studerandes möjligheter både att revitalisera språket och att bedriva högskolestudier i romani. Undervisningen i romani i gymnasiet ska stärka de romska studerandenas identitet och ge dem möjligheter att använda sitt språk och uttrycka sig så att de kunskaper och färdigheter som de fått i hemmet, i sin gemenskap och i den grundläggande utbildningen samt deras egen vilja att uttrycka sin identitet beaktas. Undervisningen ska främja den studerandes kunskap om sin historia och sitt språk samt kännedomen om romerna i Finland och andra länder. Undervisningen i romani kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning. I studierna kan närmiljön, den romska gemenskapen och romska medier utnyttjas.

Teckenspråkiga

Det särskilda målet för gymnasieutbildningen för teckenspråkiga är att stärka de studerandes teckenspråkiga identitet och lära dem att uppskatta sitt språk och sin kultur som jämbördiga med majoritetsspråket och majoritetskulturen. Studerande som använder teckenspråk kan vara döva, ha nedsatt hörsel eller vara hörande.

I undervisningen av studerande med teckenspråk som modersmål ska gymnasiets allmänna mål för fostran och lärande följas så att de anpassas till den teckenspråkiga kulturen och kommunikationen. Undervisningsspråket kan vara finlandssvenskt eller finskt teckenspråk, varvid svenska eller finska används vid läsning och skrivning. Teckenspråk eller kommunikationsmetoder härledda ur

dem kan också användas vid sidan av den svenska eller finska undervisningen. De studerande ska handledas att använda tolk- och samhällstjänster för teckenspråkiga. Ett annat mål är att de studerande ska bli medvetna om den ljudmiljö som skiljer sig från teckenspråkets värld samt lära sig de hörandes kultur och tillvägagångssätt så att de kan fungera smidigt i två eller flera kulturer. Teckenspråk kan undervisas som en lärokurs inom ramen för läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på teckenspråk.

Studerande som studerar teckenspråk som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för teckenspråkiga eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur.

Eftersom både det finlandssvenska teckenspråket och det finska teckenspråket är minoritetsspråk ska man i undervisningen fästa särskild vikt vid att skapa en så stimulerande teckenspråkig studiemiljö som möjligt. Teckenspråket har inte något allmänt skriftsystem, vilket ökar betydelsen av den personliga språkliga kommunikationen. I undervisningen ska man utnyttja de möjligheter som informations- och kommunikationstekniken ger för att kommunicera och skaffa information på teckenspråk. Undervisningen kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning.

Teckenspråkiga studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

Flerspråkiga studerande

I undervisningen av flerspråkiga studerande ska de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan och i den lokala läroplanen följas med hänsyn till den studerandes bakgrund och utgångsläge, såsom deras kunskaper i svenska/finska, deras modersmål, deras kännedom om den finländska gymnasieutbildningen och finländsk studiekultur samt deras tidigare skolgång. Undervisningen och studierna i gymnasiet ska stödja de studerandes kunskaper i undervisningsspråket, deras flerspråkiga identitet, uppskattning för den egna språkliga och kulturella bakgrunden samt deras utveckling till aktiva och balanserade medlemmar i ett kulturellt mångskiftande samhälle.

En studerande, vars modersmål inte är svenska, finska eller samiska, kan undervisas i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/ finska som andraspråk och litteratur. Lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur är ändamålsenlig, om den

studerande har bristfälliga grundläggande kunskaper i svenska eller finska inom något delområde av språkkunskapen och den studerandes kunskaper i svenska eller finska därmed inte ger tillräckliga förutsättningar för studier i lärokursen svenska/finska och litteratur. Den studerandes eget modersmål kan undervisas som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Det egna modersmålet kan också enligt 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Utbildningsanordnaren beslutar hur undervisningen i svenska eller finska som andraspråk och litteratur, undervisningen på det egna språket och undervisningen i det egna modersmålet ordnas, och när det är ändamålsenligt att ordna undervisningen i samarbete mellan flera läroanstalter.

Studerande med ett övrigt språk som modersmål ska informeras om sina studiemöjligheter och olika stödåtgärder i gymnasiet samt om sina rättigheter i studentexamen.

Ifall den studerande har genomfört studieavsnitt inom utbildning som förbereder invandrare och personer med ett annat språk som modersmål för gymnasieutbildning, kan de räknas till godo i gymnasiestudierna.

I Björneborgs svenska samskola är undervisningsspråket svenska.

5. Bedömningen av den studerandes lärande och kunnande

5.1. Bedömningens syfte och uppdrag i gymnasieutbildningen

Studerandenas arbete, lärande och kompetensutveckling ska bedömas mångsidigt. Syftet med bedömningen är att leda och sporra studerandena i deras studier och att utveckla deras förutsättningar för självbedömning. Den studerande har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och hur de har tillämpats på honom eller henne. Den studerande ska under gymnasiestudierna ges en möjlighet till självbedömning. (Gymnasielagen (714/2018), 37 § 1 mom.)

I grunderna för gymnasiet läroplan används begreppen självvärdering och kamratrespons i stället för de i gymnasielagen (7014/2018, 37 § 1 mom.) använda begreppen självbedömning och kamratbedömning.

Bedömningen är alltid kopplad till en särskild situation och särskilda mål. Bedömningen i gymnasiet har två centrala uppdrag:

- Bedömningen ska stödja och handleda lärandet. Det här sker genom respons som ges under studieavsnittets gång, så kallad formativ bedömning. Responsen ska beskriva den studerandes framsteg i förhållande till målen som ställts upp. Den formativa bedömningen är en viktig del av växelverkan mellan den studerande och läraren. Responsen som ges under studieavsnittet och självvärderingen och kamratresponsen som genomförs med lärarens stöd under gymnasiestudiernas gång hjälper den studerande att förstå sitt eget lärande, identifiera sina styrkor, korrigera fel och utveckla sina arbetssätt så att hen kan nå målen som ställts upp för lärandet.
- Bedömningen ska visa hur väl den studerande uppnått målen som ställts upp för kunnandet och lärandet. Det här sker genom bedömning av den studerandes kunnande och lärande, så kallad summativ bedömning. Bedömningen av den studerandes kunnande ska grunda sig på prestationer som den studerande har visat och av vilka det framgår hur väl och i vilken mån den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet för ett studieavsnitt fastställs utifrån läroämnets mål och centrala innehåll, utifrån målen som ställts upp för mångsidig kompetens inom läroämnet samt utifrån de bedömningsgrunder som angetts för läroämnet.

Såväl den formativa som den summativa bedömningen omfattar bedömning av den studerandes arbete, som grundar sig på målen som ställts upp för arbetet i läroämnet och hur väl den studerande har uppnått dem.

Bedömningen ska vara mångsidig och genomföras med ändamålsenliga metoder. Under studieavsnittet ska den studerande få flera olika möjligheter, tillfällen och sätt att visa vad hen kan och har lärt sig. Bedömningen ger läraren information som underlättar planeringen av undervisningen så att den motsvarar de studerandes behov.

Utöver de allmänna bedömningsgrunderna ska målen och bedömningsgrunderna för respektive studieavsnitt klargöras för och diskuteras med de studerande i början av studieavsnittet och de studerande ska få stöd för att planera sina studier. Den studerande ska få information om vad hen förväntas lära sig under studieavsnittet och hur hens framsteg i studierna bedöms. Bedömningsgrunderna bidrar till att bedömningen blir mer transparent.

Målen och uppdragen för bedömningen konkretiseras i gymnasiet bedömningskultur, som är en del av läroanstaltens verksamhetskultur. Med gymnasiet bedömningskultur avses de värderingar, normer och förfaringssätt som tillämpas i det gemensamma bedömningsarbetet. För att synliggöra och utveckla bedömningskulturen förutsätts att gymnasiet har fastställt

gemensamma principer och förfaringssätt för bedömningen och att man följer upp hur de genomförs.

5.2. Bedömning av ett studieavsnitt

När ett studieavsnitt enligt läroplanen genomgås ska den studerandes arbete, lärande och kompetensutveckling bedömas i förhållande till målen för studieavsnittet. Den studerande ska få respons på hur hans eller hennes lärande har utvecklats. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 2 mom.)

Ett studieavsnitt enligt läroplanen bedöms när det har slutförts. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 3 mom.)

Den studerandes lärande ska bedömas under studieavsnittets gång genom att den studerande får respons på hur hen uppnår studieavsnittets mål. Respons som stödjer lärandet ska ges i ett tillräckligt tidigt skede av studieavsnittet så att den studerande har möjlighet att utveckla sina studier och sitt arbete utgående från responsen.

Efter ett avslutat studieavsnitt ska den studerande ges ett vitsord eller en prestationsanteckning för sina studier. Om studieavsnittet omfattar flera moduler som hör till samma lärokurs, ska den studerande ges endast ett vitsord för studieavsnittet. Om det är fråga om ett studieavsnitt som är gemensamt för flera läroämnena, ska den studerande ges ett vitsord för varje läroämne. Vitsorden, som visar hur väl målen för studieavsnittet uppnåtts, ska grunda sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskaper och inhämtad kunskap. Föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete. Den studerandes värderingar, attityder och personliga egenskaper ska inte bedömas. I den lokala läroplanen ska man närmare fastställa hur bedömningen genomförs.

Olika behov av stöd för lärandet, såsom utmaningar som orsakas av en sjukdom eller en funktionsnedsättning, särskilda läs- och skrivsvårigheter, språksvårigheter hos invandrare och andra faktorer som gör det svårt för den studerande att visa sina kunskaper, ska beaktas i bedömningen så att den studerande ges möjlighet till specialarrangemang och alternativa sätt att visa sina kunskaper på.

5.2.1. Siffervitsord och prestationsanteckningar

Vid bedömning med siffror används skalan 4–10. Vitsordet 5 anger hjälpliga, 6 försvarliga, 7 nöjaktiga, 8 goda, 9 berömliga samt 10 utmärkta kunskaper och färdigheter. En underkänd prestation anges med vitsordet 4. Ett studieavsnitt eller läroämne som inte bedöms med siffror bedöms som avlagt eller underkänt. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 17 §.)

Den studerande ska ges ett vitsord för studier som ingår i ett studieavsnitt. Vitsordet för de obligatoriska studier och nationella valfria studier som ingår i studieavsnitten ges med siffror, med undantag av studieavsnitten i studiehandledning, som bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A = avlagd, U = underkänd). Övriga valfria studier kan i enlighet med vad som fastställs i den lokala läroplanen bedömas antingen med siffror eller med en anteckning om avlagda studier.

Ett vitsord kan kompletteras och preciseras med ett skriftligt verbalt omdöme eller med muntlig respons vid ett utvärderingssamtal. I den lokala läroplanen ska man fastställa hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras.

Om en studerande inte har slutfört ett studieavsnitt med godkänt resultat ska hen i enlighet med 37 § 3 mom. i gymnasielagen (714/2018) beredas möjlighet att visa att hen har inhämtat de kunskaper och färdigheter som förutsätts för studieavsnittet.

Den studerande har rätt att höja såväl ett godkänt som ett underkänt vitsord genom att påvisa sitt kunnande i de kunskaper och färdigheter som är centrala i studieavsnittet. Hur omtagningen går till ska beskrivas närmare i den lokala läroplanen. Bedömningen ska även i sådana fall vara mångsidig. Det bästa vitsordet av omtagningarna blir det slutliga vitsordet för den studerande.

5.2.2. Självtändigt genomförda studier

Den studerande har rätt att få undervisning enligt läroplanen. Det kan förutsättas att en del av studierna som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs studeras självständigt om detta inte äventyrar uppnåendet av målen för utbildningen och den studerandes förutsättningar att slutföra lärokursen och avlägga studentexamen. Efter ansökan kan den studerande under samma förutsättningar även beviljas tillstånd att genomgå studier självständigt. (Gymnasielagen 714/2018, 25 §.)

I den lokala läroplanen ska fastställas vilka studier som kan avläggas på egen hand eller vilka som inte kan genomföras självständigt. Ett studieavsnitt som den studerande genomför på egen hand bör avläggas med godkänt vitsord.

Om en studerande genomför ett studieavsnitt helt eller delvis självständigt, följs i tillämpliga delar ovan nämnda principer för bedömning. Också i sådana fall ska bedömningen vara tillräckligt mångsidig och omfattande. Bedömningen ska även beakta hur den studerande har uppnått målen och gjort framsteg i riktning mot målen.

5.2.3. Bedömningen av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

I samband med de obligatoriska och nationella valfria studierna i det andra inhemska språket och främmande språk bedöms också den studerandes muntliga språkfärdighet.

Om användningen av det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetat, eller andra prov på kunnande enligt Utbildningsstyrelsens separata anvisningar, föreskrivs i de läroämnesspecifika kapitlen i grunderna för gymnasiets läroplan. Ett intyg över prov i muntlig språkfärdighet som hör till de valfria studierna ges som bilaga till avgångsbetyget.

5.2.4. Uppföljning av framsteg i studierna i samarbete med vårdnadshavarna

Vid ordnande av studier som hör till gymnasieutbildningens lärokurs för unga ska utbildningsanordnaren samarbeta med de studerandes vårdnadshavare. Vårdnadshavarna ska tillräckligt ofta ges information om den studerandes arbete och studiernas framskridande. Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda de studerandes vårdnadshavares åsikter om läroanstaltens och utbildningsanordnarens verksamhet. (Gymnasielagen 714/2018, 31 § 1 mom.)

Undervisnings- och handledningspersonalen ska följa med hur den studerandes studier framskrider. I den lokala läroplanen ska man besluta om förfaringssätt för uppföljningen av den studerandes framsteg i studierna. Man kan emellertid inte skärpa de krav på hur lärokursen i ett ämne ska avläggas, vilka beskrivs i föreliggande grunder för gymnasiets läroplan, genom att definiera hur den studerande får gå vidare i studierna.

För att försäkra sig om att vårdnadshavarna får information om den studerandes arbete och framsteg i studierna, kan gymnasiet begära att vårdnadshavaren undertecknar betyg eller informationsmeddelanden skriftligt eller elektroniskt för de studerandes del som ännu inte är myndiga.

5.2.5. Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier

I samband med att den studerandes individuella studieplan utarbetas har utbildningsanordnaren som uppgift att utreda och identifiera den studerandes tidigare förvärvade kunnande på basis av en utredning som den studerande framlägger. Utbildningsanordnaren ska erkänna studier enligt 11 § som avlagts vid en annan läroanstalt som ger utbildning enligt denna lag [gymnasielagen] och tillgodoräkna dem som en del av gymnasieutbildningens lärokurs. Utbildningsanordnaren ska också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. I fråga om erkännande av den studerandes kunnande iakttas vad som i 37 och 38 § föreskrivs om bedömning och beslut om bedömning. Vid behov ska kunnandet visas på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. Beslut om erkännande av kunnande ska på särskild begäran fattas innan de studier eller en studiehelhet som gäller kunnande som ska tillgodoräknas inleds. Utbildningsstyrelsen meddelar närmare föreskrifter om erkännande av kunnande och förfarandet i samband med det. (Gymnasielagen 714/2018, 27 §.)

Utöver vad som fastställs i gymnasielagen bör man genom tillgodoräknande av studier och erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt undvika överlappningar i studierna och förkorta studietiden.

Den studerande ska tillstålla gymnasiet rektor en ansökan om tillgodoräknande av studier som genomförts i andra sammanhang eller erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt. Den studerande ska uppvisa ett tillförlitligt utlåtande om sina studier eller sitt kunnande. Gymnasiet kan be den studerande att komplettera sin prestation i enlighet med gymnasieutbildningens mål. Gymnasiets rektor ska se till att kunnande som förvärvats på annat sätt samt studier som genomförts i andra sammanhang till sitt innehåll och sin omfattning motsvarar målen för gymnasieundervisningen. Den studerande ska få information om gymnasiet förfarings sätt vid erkännande av kunnande.

Studier som genomförts i andra sammanhang eller kunnande som förvärvats på annat sätt kan i gymnasiestudierna räknas till godo som en del av gymnasiet lärokurs. Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas till godo i de studier som enligt grunderna för läroplanen ska bedömas med siffror, ska studierna bedömas med siffror. Vid behov kan tilläggsprestationer förutsättas som stöd för vitsordsgivningen. Vad gäller bedömningen av kunskaper som förvärvats på annat sätt ska man följa de bestämmelser om bedömningen av studieavsnitten och lärokurserna som finns i grunderna för gymnasiet läroplan och i den lokala läroplanen.

När studier från andra läroanstalter räknas en studerande till godo ska man hålla sig till bedömningen i den läroanstalt där prestationen har utförts. Om det handlar om studier som enligt den lokala läroplanen ska bedömas med siffror, ska vitsordet omvandlas till gymnasiet vitsordsskala enligt följande tabell:

skala 1–5	gymnasieskala	skala 1–3
1 (nöjaktiga)	5 (hjälppliga)	1
2 (nöjaktiga)	6 (försvarliga)	1
3 (goda)	7 (nöjaktiga)	2
4 (goda)	8 (goda)	2
5 (berömliga)	9 (berömliga), 10 (utmärkta)	3

I sådana fall där man inte kan avgöra om ett gymnasievitsord för studier som avlagts vid en annan läroanstalt motsvarar ett högre eller ett lägre vitsord, ska vitsordet bestämmas till den studerandes fördel. Vid erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier som genomförts utomlands ska samma principer iakttas som för studier som genomförts i Finland.

I sitt avgångsbetyg kan den studerande i ett läroämne ha en lärokurs av endast en omfattning. När en studerande övergår från en lång lärokurs i ett ämne till en kort, räknas studier som avlagts enligt den långa lärokursen till godo i den korta lärokursen i den utsträckning som målen och det centrala innehållet motsvarar varandra. Vitsorden för den långa lärokursen överförs då direkt som vitsord för den korta lärokursen, om inte den studerande visar tilläggsprestationer som berättigar till ett högre vitsord. På den studerandes begäran ska möjlighet till tilläggsprestationer ges för att fastslå kunskapsnivån. Övriga studier enligt en lång lärokurs som avlagts med godkänt resultat eller delar av studier enligt den långa lärokursen kan i den korta lärokursen utgöra valfria studier i enlighet med vad som bestäms i den lokala läroplanen. Samma principer ska följas då en studerande mitt i studierna övergår från kort till lång lärokurs i ett läroämne. I sådana fall kan kompletterande studier förutsättas och vitsorden för de redan avlagda studierna ska samtidigt omprövas.

En studerande som studerar ämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur ska bedömas enligt denna lärokurs, oberoende av om särskild undervisning i svenska/finska som andraspråk och litteratur har ordnats för hen eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av studieavsnittet i lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur. Studier som avlagts enligt lärokursen svenska/finska och litteratur räknas i sin helhet till godo i studierna i svenska/finska som andraspråk och litteratur, och vitsordet för dem gäller som vitsord för studierna i svenska/finska som andraspråk. Studier i svenska/finska som andraspråk och litteratur ersätter lärokursen i svenska/finska och litteratur i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. Den studerande kan i sitt betyg ha vitsord för antingen lärokursen svenska/finska och litteratur eller svenska/finska som andraspråk och litteratur, inte för vardera.

5.2.6. Bedömning av mångsidig kompetens

Delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen bildar de gemensamma målen för läroämnena i gymnasiet. Delområdena är 1) kompetens för välbefinnande, 2) kommunikativ kompetens, 3) tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, 4) samhällelig kompetens, 5) miljökompetens och etisk kompetens samt 6) global och kulturell kompetens.

I grunderna för gymnasiets läroplan beskrivs hur delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen ingår i respektive läroämne. De har också beaktats i målen för läroämnena. I den lokala läroplanen ska man skilt för varje studieavsnitt definiera hur målen för och delområdena inom mångsidig kompetens ska förverkligas. Den mångsidiga kompetensen bedöms inom ramen för den formativa och summativa bedömningen i varje studieavsnitt.

5.3. Bedömningen av en ämneslärokurs

När studierna som hör till gymnasieutbildningens lärokurs har slutförts ges ett vitsord för lärokursen i varje läroämne som slutbedömning. En studerande som inte har godkänts i ett ämne eller som önskar höja sitt vitsord ska ges möjlighet att slutföra lärokursen i ämnet med godkänt resultat eller att höja sitt vitsord. Stödåtgärder enligt 28 § och avvikande sätt att ordna studierna enligt 29 § kan beaktas i bedömningen av ett studieavsnitt och i slutbedömningen. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 3 mom.)

Beslut om bedömningen av varje enskilt studieavsnitt görs av den studerandes lärare eller, om lärarna är många, av lärarna gemensamt. Beslut om slutbedömningen för ett läroämne görs av rektorn och den studerandes lärare gemensamt. (Gymnasielagen 714/2018, 38 §.)

En ämneslärokurs består av de studier i läroämnet som ingår i den studerandes individuella studieplan. Den studerandes studieplan ska preciseras under gymnasiestudiernas gång. Uppgörandet och uppföljningen av studieplanen hjälper den studerande att ändamålsenligt och målinriktat välja studieavsnitt. Lärokursen i ett läroämne kan vara olika lång för olika studerande.

De obligatoriska och nationella valfria studierna i de olika läroämnena finns beskrivna i grunderna för gymnasiets läroplan. Den gemensamma modulen i matematik räknas till den lärokurs i matematik som den studerande valt. Det är inte möjligt att i efterhand stryka obligatoriska studier

som den studerande avlagt eller sådana nationella valfria studier som den studerande avlagt med godkänt resultat. I den lokala läroplanen ska definieras huruvida övriga valfria studier eller temastudier ingår i lärokursen i något läroämne. Av dem räknas endast de studier som den studerande avlagt med godkänt resultat till lärokursen i ämnet.

För att avlägga lärokursen i ett läroämne med godkänt resultat ska den studerande avlägga största delen av studierna i läroämnet med godkänt vitsord. I de obligatoriska och de nationella valfria studierna får den studerande högst ha underkända vitsord enligt följande:

Obligatoriska och nationella valfriastudier som den studerande har avlagt	av vilka underkända prestationer kan utgöra högst
2–5 studiepoäng	0 studiepoäng
6–11 studiepoäng	2 studiepoäng
12–17 studiepoäng	4 studiepoäng
18 studiepoäng eller mer	6 studiepoäng

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det vägda aritmetiska medeltalet av vitsorden i enlighet med studiepoängen för de obligatoriska och nationella valfria studier som den studerande har slutfört.

Om den studerande i ett särskilt förhör visar större mognad och behärskar läroämnet bättre än vad vitsordet i ämnet som baserar sig på vitsorden för studieavsnitten skulle förutsätta, ska vitsordet höjas. Vitsordet kan också höjas om de som ansvarar för bedömningen beslutar att den studerandes kunskaper och färdigheter på basis av den studerandes prestationer när studierna i läroämnet avslutas är bättre än vitsorden som grundar sig på studieavsnitten.

Lärokurser i obligatoriska läroämnena och valfria främmande språk ska bedömas med siffror i enlighet med statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). Studiehandledning bedöms med en anteckning om avlagda studier. Den studerande kan på begäran få en anteckning om avlagda studier i gymnastik och sådana läroämnena inom vilka den studerande har avlagt lärokurser med en omfattning på endast två studiepoäng samt valfria främmande språk, ifall den lärokurs som den studerande har avlagt i språket omfattar högst fyra studiepoäng.

Övriga i den lokala läroplanen definierade studier som lämpar sig för gymnasiets uppgift ska bedömas i enlighet med vad som bestäms i läroplanen.

5.4. Fullgörande av gymnasiets lärokurs

Lärokursen för gymnasieutbildning för unga omfattar 150 studiepoäng – –. (Gymnasielagen 714/2018, 10 § 3 mom.)

I gymnasieutbildningens lärokurs ingår studier i modersmålet och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk, matematisk-naturvetenskapliga studier, humanistisk-samhälleliga studier, studier i religion eller livsåskådningskunskap och studier i konst- och färdighetsämnen (läroämnesgrupper) samt studiehandledning. ... För studerande som avlägger gymnasieutbildningen enligt lärokursen för vuxna är dock studierna i konst- och färdighetsämnen frivilliga. Gymnasieutbildningens lärokurs kan innefatta tematiska studier som utvecklar den mångsidiga kompetensen. Gymnasieutbildningens lärokurs kan också innehålla studiehelheter som genomfås i olika läroämnesgrupper eller läroämnena och som innefattar ett arbete som påvisar särskilt kunnande och intresse [gymnasiediplom]. (Gymnasielagen 714/2018, 11 § 1 och 2 mom.)

I lärokurserna för gymnasieutbildning och utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ingår enligt bilaga 1–3 till [statsrådets] förordning obligatoriska och riksomfattande valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda de studerande. I lärokurserna kan därtill ingå gymnasiediplom

och andra valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 12 §.)

Gymnasieutbildningens lärokurs eller lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning slutförs när studierna som hör till lärokursen har slutförts på det sätt som föreskrivs i den statsrådsförordning som avses i 11 § 4 mom. med beaktande därtill av en eventuell särskild utbildningsuppgift enligt 6 § eller ett försökstillstånd enligt 18 §. (Gymnasielagen 714/2018, 36 § 1 mom.)

Den studerande har slutfört gymnasiets lärokurs när hen har avlagt de enskilda ämneslärokurserna med godkänt resultat och minimiantalet 150 studiepoäng uppfylls. Gymnasiets lärokurs ska inbegripa nationella valfria studier till en omfattning av minst 20 studiepoäng. Till gymnasiets lärokurs räknas utöver obligatoriska och nationella valfria studier endast sådana studier som den studerande avlagt med godkänt resultat.

Studierna för en studerande kan efter den studerandes ansökan eller med den studerandes samtycke delvis ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i denna lag [gymnasielagen] eller med stöd av den, om 1) den studerande till någon del redan anses ha kunskaper och färdigheter som motsvarar lärokursen för gymnasieutbildningen, 2) det med hänsyn till den studerandes förhållanden och tidigare studier till någon del är oskäligt att den studerande ska genomgå lärokursen för gymnasieutbildningen, 3) det är motiverat av skäl som har samband med den studerandes sjukdom eller skada eller något annat skäl som gäller hälsotillståndet. (Gymnasielagen 714/2018, 29 §.)

Om studierna för en studerande ordnas på något annat sätt än vad som föreskrivs i lagstiftning ska minimiantalet på 150 studiepoäng oavsett uppfyllas.

5.5. Sökande av ändring i ett beslut som gäller bedömning av en studerande och begäran om omprövning som gäller avläggande av en lärokurs

I ett beslut ... som gäller bedömning av en studerande får ändring inte sökas genom besvär. En studerande kan hos rektorn begära ett nytt beslut om studieframstegen eller slutbedömningen inom två månader efter det att han eller hon fick del av beslutet. Skolans rektor och den studerandes lärare beslutar gemensamt om ny bedömning. Den studerande får hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen inom 14 dagar från det att han eller hon fick del av beslutet begära omprövning av den nya bedömning som gjorts på begäran eller av ett avgörande genom vilket begäran har avslagits. Efter att ha tagit upp omprövningsbegäran till prövning kan regionförvaltningsverket ändra förvaltningsbeslutet, upphäva beslutet, avslå begäran om omprövning eller återförvisa ärendet till rektorn för ny behandling. (Gymnasielagen 714/2018, 53 §.)

Anordnaren av gymnasieutbildning ska informera de studerande om möjligheten att söka ändring eller begära om omprövning.

Omprövning av beslut som avses i denna lag [gymnasielagen] får begäras hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen, om beslutet gäller

1. antagning som studerande,
2. beviljande av extra tid enligt 23 § 2 mom. eller studierättens upphörande enligt 24 §,
3. tillgodoräknande av slutförda studier,
4. avvikande studiearrangemang,
5. rätt att få undervisning i religion eller livsåskådningskunskap,
6. rätt att få specialundervisning. (Gymnasielagen 714/2018, ändrad genom lagen 801/2024)

Ett beslut som meddelats med anledning av en begäran om omprövning enligt ovan nämnda 49 § [i gymnasielagen] får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. (Gymnasielagen 714/2018, 50 §, ändrad genom lagen 165/2022)

Ett beslut av förvaltningsdomstolen genom vilket besvär som anförts i ett ärende enligt 49 § [i gymnasielagen] har avgjorts och ett beslut av regionförvaltningsverket genom vilket begäran om omprövning av ett ärende enligt 53 § har avgjorts får inte överklagas genom besvär. (Gymnasielagen 714/2018, 54 § 2 mom.)

I fråga om undervisning som ordnas utomlands är den behöriga förvaltningsdomstolen Helsingfors förvaltningsdomstol och den behöriga regionförvaltningsmyndigheten Regionförvaltningsverket i Södra Finland. (Gymnasielagen 714/2018, 55 §.)

5.6. Betyg och betygsanteckningar

En studerande som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Ett betyg över de studier som har slutförts ges till en studerande vars studierätt har upphört medan lärokursen för gymnasieutbildning eller utbildning som förbereder för gymnasieutbildning genomgås. För en ämnesstuderande och en studerande som delvis har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs i en särskild examen ges ett betyg över slutförda lärokursen i läroämnena och övriga studier. Som bilaga till betygen som avses i [gymnasielagen 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. I grunderna för läroplanen bestämmer Utbildningsstyrelsen om uppgifterna som antecknas på betygen och om andra bilagor till betygen än de som avses i 3 mom.

(Gymnasielagen 714/2018, 39 §.)

I gymnasiet används följande betyg:

1. Avgångsbetyg från gymnasiet ges till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs. Intyg över provet i muntlig språkfärdighet och över avläggande av ett gymnasiediplom ges som bilaga till avgångsbetyget.
2. Betyg över slutförd enskild lärokurs ges när en studerande har slutfört en eller flera av gymnasiets ämneslärokursen.
3. Betyg över utträde ur gymnasiet (skiljebetyg) ges till en studerande som avgår från gymnasiet innan hen har slutfört gymnasiets hela lärokurs.

Gymnasiets betyg ska innehålla följande uppgifter:

- betygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- de studier som har slutförts
- ort, datum för utfärdandet av betyget och rektors underskrift
- bedömningsskalan
- en redogörelse för lärokurserna i språk

SV2/S2 = lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur i läroämnet modersmål och litteratur

A = en lärokurs i ett språk som inletts i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen

B1 = en lärokurs i ett obligatoriskt språk som inletts i den grundläggande utbildningen

B2 = en lärokurs i ett valfritt språk som inletts i den grundläggande utbildningen

B3 = en lärokurs i ett valfritt språk som har inletts i gymnasiet

M /ÄO = modersmålsinriktad lärokurs i det andra inhemska språket (finska/svenska)

- en anteckning om att betyget har utfärdats enligt grunderna för gymnasiets läroplan 2019 som fastställts av Utbildningsstyrelsen.

I gymnasiets avgångsbetyg antecknas "Gymnasiets lärokurs motsvarar nivå fyra enligt den nationella referensramen för examina och övriga samlade kompetenser och den europeiska referensramen för examina".

För vitsordet i religion och livsåskådningskunskap antecknas i betygen "religion/livsåskådningskunskap" utan att specificera vilken undervisning den studerande har deltagit i.

Svenska/finska som andraspråk och litteratur antecknas i betyget under punkten Modersmål och litteratur.

I avgångsbetyget från gymnasiet och i ett betyg över slutförd lärokurs antecknas de läroämnen som den studerande har studerat, antalet studiepoäng som fullgjorts i läroämnena och vitsordet i varje läroämne med ord och med siffror (till exempel: berömliga 9) eller enbart att läroämnet har fullgjorts med godkänt resultat (avlagd A).

För temastudierna antecknas att studierna har avlagts. Namnen på de tematiska studiernas studieavsnitt specificeras i en bilaga.

I avgångsbetyget och i ett betyg över slutförd lärokurs ska det också finnas en punkt för tilläggsuppgifter. Här antecknas de intyg över prestationer i anslutning till gymnasiestudierna som ges som bilagor till och som kompletterar avgångsbetyget, till exempel avlagda gymnasiediplom och prov i muntlig språkfärdighet samt en specifikation av avlagda temastudier. Därtill specificeras övriga studier som hör till gymnasiets lärokurs och som inte ingår i ämneslärokurserna.

Om en studerande har avlagt över hälften av studierna i en ämneslärokurs på ett annat språk än skolans egentliga undervisningsspråk, ska detta antecknas i betyget under tilläggsuppgifter.

I ett skiljebetyg från gymnasiet antecknas läroämnena och de avlagda studierna och antalet studiepoäng samt övriga gymnasiestudier som den studerande har fullgjort. I betyget antecknas för alla avlagda studier ett siffervitsord eller att studierna har avlagts (A = avlagd, U = underkänd).

Gymnasiet ska föra ett register över de studerandes studieprestationer, där avlagda studier och vitsord framgår.

För gymnasiets hela lärokurs ges inget allmänt vitsord, vare sig som medeltal av vitsorden i de olika läroämnena eller på annat sätt.

De studier som den studerande totalt har avlagt antecknas i betyget i form av antalet studiepoäng. Av underkända studier ska här antecknas endast obligatoriska och nationella valfria studier.

Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

Intyg över prov i muntlig språkfärdighet och gymnasiediplom ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

I intyget över provet i muntlig språkfärdighet ska följande uppgifter antecknas:

- intygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet

- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- i vilket språk och i vilken lärokurs provet avlagts samt provvitsord
- ort, datum när intyget utfärdats (datumet på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

Gymnasiediplomet är en bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet och antecknas under tilläggsuppgifter. I intyget över gymnasiediplom antecknas följande uppgifter:

- intygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- läroämne eller motsvarande, i vilket gymnasiediplomet avlagts
- vitsord
- antalet studiepoäng som avlagts i det läroämne som gymnasiediplomet gäller, inklusive studieavsnittet där gymnasiediplomet avlagts
- ort, datum när intyget utfärdats (datumet på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

5.7. Frågor kring bedömning som avgörs på lokal nivå

Följande centrala frågor kring bedömningen ska på basis av avsnittet om bedömning i grunderna för gymnasiets läroplan fastställas i den lokala läroplanen:

- frågor som avgörs skilt för varje studieavsnitt: studieavsnittets mål och centrala innehåll, hur målen för och delområdena inom den mångsidiga kompetensen uppfylls i studieavsnittet samt bedömningen av studieavsnittet
- principer för läroanstaltens bedömningskultur och gemensamma förfaringssätt som berör bedömningen
- genomförandet av bedömningen och därtill hörande olika sätt att ge respons
- uppföljning av hur de gemensamma principerna och förfaringssätten som gäller bedömningen förverkligas
- hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras
- principerna för att höja godkända och underkända vitsord och antalet gånger prestationerna får tas om
- vilka studier det är möjligt för en studerande att avlägga på egen hand
- eventuella olika sätt att framskrida med studierna
- betygens utformning.

6. Mål för lärandet och centralt innehåll i undervisningen

6.1. Allmänna mål för undervisningen

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas enligt de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildningen som fastställs i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018), så att den studerande ska ha möjlighet att utvecklas till en bildad samhällsmedlem, tillägna sig kunskaper och färdigheter som förutsätts i en föränderlig värld och utveckla färdigheter för kontinuerligt lärande. Målen betonar betydelsen av en bred allmänbildning och förståelse för helheter samt uppmuntrar till etiskt ansvarsfull och aktiv medverkan på lokal, europeisk och global nivå.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes identitet och hjälpa den studerande att förstå sitt värde som unik individ. Förutsättningarna för att skapa en genusmedveten undervisning är att man har förståelse för olika sexuella läggningar och könsaspekter.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes förståelse för hur mänsklig verksamhet påverkar miljön. Undervisningen ska vägleda den studerande att förstå nödvändigheten och de olika dimensionerna av en hållbar livsstil. Undervisningen ska uppmuntra den studerande att ge akt på och hantera etiska frågor, konflikter och spänningar ur flera perspektiv. Undervisningen ska även sporra den studerande att påverka och arbeta för ett mer rättvist och hållbart samhälle och en värld som visar respekt för de mänskliga rättigheterna.

Under gymnasietiden ska den studerande få mångsidiga erfarenheter av att bygga ny kunskap på olika sätt och över läroämnesgränserna. Den studerande ska utveckla sin förmåga att söka och tillämpa information och lösa problem. Den studerande ska få erfarenheter av undersökande lärande och av att bidra till vetenskap och forskning. Undervisningen ska även bidra till att utveckla den studerandes multilitteracitet. Målet är att den studerande ska förstå språket inom olika vetenskapsområden och konstarter samt bli motiverad att utforska, producera och tolka olika texter. Den studerande ska även vänja sig vid att utvärdera och kritiskt granska olika slag av information. Språk ska värdesättas och lyftas fram på ett mångsidigt sätt inom gymnasieutbildningen. Den studerande ska lära sig att kommunicera såväl på de båda inhemska språken som på främmande språk. Undervisningen ska vägleda den studerande att utveckla sin digitala kompetens och fördjupa sin förståelse för informationsteknologi samt att använda digitala verktyg på ett ändamålsenligt, ansvarsfullt och tryggt sätt i både individuellt och kollaborativt arbete.

Genom att sporra den studerande att utveckla sin kommunikations-, samarbets- och uttrycksförmåga kan man inom gymnasieundervisningen skapa gemenskap, delaktighet och välbefinnande. I studierna ska de studerande få erfarenheter av målinriktad verksamhet och kollaborativt lärande i team och projekt. Gymnasieutbildningen ska uppmuntra den studerande att använda uttrycksformer som är karakteristiska för olika konstarter och att delta i konst- och kulturlivet. Fysisk aktivitet och hälsosamma levnadsvanor ska ses som grundläggande förutsättningar för hälsa och välbefinnande.

Under gymnasietiden ska den studerande utveckla och bredda sin förmåga att lära sig att lära. Den studerande ska lära känna sina styrkor och utvecklingsbehov som lärande individ och att lita på sina möjligheter att lära sig. Det är viktigt att den studerande inser betydelsen av att engagera sig för det egna lärandet och på så sätt stärker sin förmåga att självständigt ta ansvar för sitt lärande. Gymnasieutbildningen ska hjälpa den studerande att hitta lämpliga studiestrategier och utveckla sin förmåga att använda dem. Under gymnasietiden ska den studerande utveckla en god förmåga och vilja för att lärandet ska ske kontinuerligt och på nya sätt.

Undervisningen ska ge den studerande kunskaper om och erfarenhet av olika utbildningsmöjligheter, samhälle och arbetsliv. Undervisningen hjälper den studerande att planera sin framtid och fortsatta utbildning samt sin arbetskarriär i hemlandet och utomlands. Utbildningen

ska stärka den studerandes jämlika och likvärdiga möjligheter att utveckla sina kunskaper och att göra val både under studietiden och inför framtiden.

6.2. Mångsidig kompetens

Mångsidig kompetens har en samordnande uppgift inom gymnasieutbildningen. Delområdena som ingår i den mångsidiga kompetensen utgör gemensamma målsättningar för läroämnena i gymnasiet. Bilden nedan åskådliggör den mångsidiga kompetensen i sin helhet.

Mångsidig kompetens i gymnasiet

Mål

- god allmänbildning
- färdigheter att bygga upp en hållbar framtid
- goda färdigheter för fortsatta studier samt arbetslivs- och internationella färdigheter

Lärokurserna i läroämnena som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan utgör grunden för det kunnande som den studerande utvecklar under gymnasiestudierna. Den allmänbildning som gymnasieutbildningen har i uppdrag att ge bygger på de kunskaper inom ett vetenskapsområde som definieras för läroämnet. Den mångsidiga kompetensen stödjer och fördjupar de här kunskaperna.

Mångsidig kompetens inbegriper en god allmänbildning och att den studerande ska växa upp till en god människa och ha färdigheter att bygga upp en hållbar framtid. Mångsidig kompetens omfattar också kunskaper, värderingar, attityder och vilja som behövs för att bygga upp färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och internationalisering.

Gymnasieutbildningens värdegrund, syn på lärande och verksamhetskultur skapar en grund för att utveckla mångsidig kompetens. Målen som ställs upp för delområdena inom mångsidig kompetens ska främjas inom hela gymnasieutbildningen. Varje läroämne närmar sig mångsidig kompetens utifrån det egna fack- och vetenskapsområdet. Mångsidig kompetens är en central del både av studierna i enskilda ämnen och i studier som överskrider läroämnesgränserna.

Inom studierna som utvecklar mångsidig kompetens fördjupar den studerande sin kompetens genom att utforska olika kulturella och samhällsliga företeelser och deras samband och beroendeförhållanden. Den studerande lär sig tillämpa de kunskaper hen tidigare har förvärvat samt lär sig söka, tolka, utvärdera, dela och producera information i olika former, miljöer och gemenskaper och med hjälp av olika verktyg. Genom att den studerande utvecklar en mångsidig kompetens stöds utvecklingen av förmågan att tänka kritiskt, samarbeta, lösa problem på ett kreativt sätt, lära sig lära samt färdigheterna för kontinuerligt lärande.

I enlighet med bilden ovan finns det sex delområden inom mångsidig kompetens som är gemensamma för alla gymnasier. De bildar en helhet där de kompletterar och är kopplade till varandra. Delområdena inom mångsidig kompetens är:

- kompetens för välbefinnande
- kommunikativ kompetens
- tvärvetenskaplig och kreativ kompetens
- samhällelig kompetens
- etisk kompetens och miljökompetens
- global och kulturell kompetens

Syftet är att den studerande med studier inom samtliga delområden ska

- iakttä och analysera moderna företeelser och verksamhetsmiljöer och lära sig finna element för att skapa en bra framtid
- kunna uttrycka motiverade synpunkter på önskvärda förändringar och uppmuntras att stödja etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen och samhället
- få möjligheter att utmana sin egen bekvämlighetszon och dela med sig av sitt kunnande samt möjligheter till kollaborativt lärande och att tillsammans komma med idéer och utveckla lösningar.

Den lokala läroplanen ska innehålla mer konkreta och kompletterande beskrivningar av mångsidig kompetens skilt för varje läroämne och varje studieavsnitt. Mångsidig kompetens tas i beaktande i gymnasiet verksamhetskultur. Hur den mångsidiga kompetensen tas i beaktande i gymnasieutbildningen ska även anges i de beskrivningar av högskolestudier, arbetslivsorientering och internationellt kunnande som ska ingå i läroplanen. Innehållet i temastudierna kan väljas utifrån delområdena inom mångsidig kompetens.

Nedan redogörs närmare för målen för delområdena inom mångsidig kompetens. I undervisningen ska man först behandla delområdena och målen ur individens perspektiv och sedan i en bredare kontext.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande bygger upp sin identitet genom att identifiera sina styrkor och utvecklingsområden och fördjupa sitt kunnande utifrån den ökande självkännetdomen. Gymnasiestudierna utvecklar den studerandes förmåga att klara av osäkerhet samt den studerandes uthållighet och tro på framtiden.

Den studerande förstår betydelsen av hälsa och hälsosamma levnadsvanor samt värnar om sin funktionsförmåga och sitt välbefinnande både ur ett fysiskt, psykiskt och socialt perspektiv.

Den studerande kan tillämpa förfaringssätt som stödjer hens välbefinnande och som ger glädje och hen kan identifiera gemenskaper som stödjer dessa. Tillräcklig fysisk aktivitet och sömn, pauser under dagens lopp och hälsosam kost stödjer lärandet och den studerandes ork och återhämtning. Den studerande utvecklar också levnadsvanor som tar fasta på kultur som är meningsfull på ett individuellt plan samt på ansvarsfull användning av teknologi och en etisk livsstil.

Den studerande är aktiv för att hen själv och andra ska må bra och vara trygga. Gymnasiestudierna utvecklar den studerandes färdigheter att identifiera och förebygga faktorer som har en negativ inverkan på välbefinnandet och tryggheten, såsom utbrändhet, mobbning och trakasserier. Den studerande utvecklar färdigheter för att själv uppsöka eller hänvisa andra till olika tjänster och handledning vid problem- och undantagssituationer.

Under gymnasiestudierna får den studerande bekanta sig med samhällliga, kulturella och globala förfaringssätt för att främja gemenskapernas och ekosystemens välbefinnande. De studerande får möjlighet att fungera och lära sig i grupp och finna olika sätt att hantera den osäkerhet som en värld i ständig förändring medför.

Kommunikativ kompetens

Utgångspunkten för god kommunikation är förmågan till empati, vilket ger möjlighet att uppleva meningsfullhet. Den studerande får uppleva att hen är en del av gymnasiegemenskapen och att hen blir hörd sådan som hen är. Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter genom att identifiera, behandla och reglera sina känslor. Den studerande lär sig också att lyssna till och respektera samt förutse andras känslor och synpunkter och hur de tar sig uttryck. Hen lär sig att använda sina egna känslor som en resurs i kommunikationen med andra.

De studerande lär sig kommunicera tillsammans och genom samarbete samt i olika slags miljöer. Samtidigt utvecklas den studerandes språkliga medvetenhet och multilitteracitet. Hen förstår den språkliga medvetenhetens och multilitteracitetens betydelse för att producera och tolka information och finna lösningar. Kommunikativ kompetens stödjer den studerande att ställa upp mål för sina studier och andra aktiviteter.

Gymnasiestudierna ger den studerande färdigheter för konstruktiv kommunikation. Hen fördjupar sina färdigheter att behandla motsättningar och konflikter på ett konstruktivt och medlande sätt. Den studerande får erfarenhet av att förmedla budskap och betydelser även i kommunikationssituationer som överskrider språkliga och kulturella gränser.

I utvecklingen av kommunikationsfärdigheterna ingår att reflektera över yttrandefrihetens betydelse och hur den används på ett ansvarsfullt sätt samt hur uppfattningen om och förmedlingen av kunskap kan se olika ut ur olika perspektiv. Den studerande skapar sig en uppfattning om vilken betydelse konstruktiv kommunikation och förståelse mellan olika kulturer har för en hållbar framtid, demokrati och fred.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskaplig kompetens stödjer en etisk, estetisk och ekologisk värdegrund som utgångspunkt för den studerandes sätt att tänka, för hens synpunkter och sätt att agera. Den studerande bekantar sig med olika sätt att skaffa och framställa information och övar att tillämpa dem. Samtidigt stärks den studerandes förmåga att bedöma informationens tillförlitlighet. Den studerande vänjer sig vid att bedöma behovet av olika slag av information och dess betydelse för livskompetensen och studierna, för planeringen av fortsatta studier och arbetsliv samt för olika gemenskaper. Det här tar sig konkret i uttryck genom att den studerande får bekanta sig med hur man bygger upp information och använder sig av sitt kunnande i samband med högskolestudier och lärande i arbetet. Samtidigt stärks den studerandes färdigheter att lära sig lära samt hens färdigheter för fortsatta studier och andra livsskeden.

Den studerandes multilitteracitet vidareutvecklas på ett målinriktat sätt. Multilitteracitet grundar sig på det vidgade textbegreppet. Gymnasiestudierna stärker den studerandes nyfikenhet och förmåga att välja, tolka och producera olika slag av texter som utgår från en varierande svårighetsgrad samt olika perspektiv och kontexter. Den studerande reflekterar över hur teknologin och digitaliseringen stödjer individernas och gruppernas förmågor och färdigheter. Den studerande utforskar olika möjligheter att lösa komplicerade problem.

Den studerande reflekterar över lösningar som är hållbara med tanke på framtiden och funderar över deras samband med miljö, ekonomi, teknologi och politik. Den studerande lär sig att skapa och bedöma olika alternativa framtidsscenarier ur individens, gemenskapernas och ekosystemens perspektiv.

Samhällelig kompetens

Utgångspunkten för samhällelig kompetens är att den studerande får mångsidiga erfarenheter av att delta, påverka och arbeta och har förmåga att reflektera över dem. Studierna fördjupar den studerandes förståelse för sin egen roll, sitt ansvar och sina möjligheter att stödja en mångsidig demokrati i det omgivande samhället och i samarbete med andra.

Den samhällliga kompetensen stödjer den studerandes färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och medborgaraktiviteter. Den samhällliga kompetensen bidrar till att den studerande kan tillägna sig en företagsam och reformvänlig attityd inom olika livsområden. Den studerande övar på att planera sin framtid med ett öppet sinne och vågar ta motiverade risker samt lär sig hantera osäkerhet, frustration och misslyckanden.

Den studerande lär sig förstå och värdesätta principerna och strukturerna inom ett samhälle som grundar sig på demokrati, rättvisa, jämlikhet och likabehandling. Den studerande förstår hur det gemensamma sociala kapitalet blir till och hur det kan utökas. Den studerande tillägnar sig färdigheter att vara en aktiv och engagerad medborgare. Hen inspireras till att aktivt ta ställning till samhällsfrågor och att ta initiativ samt genom samarbete föra ärenden vidare både på lokal och internationell nivå. I studierna lyfter man fram vilken betydelse den studerandes arbete och insatser har för att bygga upp en god framtid.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande värderar och planerar sina egna handlingar ur ett etiskt och ansvarsfullt perspektiv. Hen känner till grundläggande fakta om de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensionerna av en hållbar livsstil och hur de är beroende av varandra. Den studerande förstår varför den mänskliga verksamheten måste anpassas till naturens bärkraft samt till de begränsade naturresurserna och en hållbar användning av dem. Erfarenheter av att ta hand om andra och naturen stärker tron på att goda gärningar i vardagen har betydelse.

Den studerande bekantar sig med forskningsrön och förfaringssätt som har anknytning till att motverka klimatförändringen och trygga naturens mångfald. Hen får möjlighet att iakttä, planera, utforska och bedöma olika former av verksamhet med vilka de här företeelserna kan utvecklas i en hållbar riktning. Den studerande reflekterar över sina iakttagelser och strävar efter att identifiera strukturer som ger möjlighet för eller hindrar olika gemenskaper att leva på ett hållbart sätt.

Den studerande känner till grundläggande fakta om globaliseringen och hur den inverkar på möjligheterna för människor med olika livsvillkor att upprätthålla en hållbar livsstil. Hen känner till målen för FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 och bedömer hur de framskrider. Den studerande reflekterar över och stärker sina egna insatser och det samarbete som behövs för en hållbar framtid.

Global och kulturell kompetens

Den studerande fördjupar sina kunskaper om och sin förståelse för sin egen identitet och gymnasiegemenskapens och samhällets mångfald, där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den studerande stärker sitt internationella kunnande och sin multilitteracitet med hjälp av kulturellt och språkligt mångskiftande nätverk, medier och källmaterial. Hen får erfarenheter av att studera, samarbeta och agera på ett etiskt sätt genom att utnyttja olika internationella verksamhetsformer och teknologiska miljöer.

Den studerande lär sig identifiera och reflektera över kulturarv, värderingar, olika verksamhetsmiljöer och andra aspekter som kulturella identiteter och levnadssätt bygger på i den egna vardagen, i det finländska samhället, i Europa och på en global nivå. Samtidigt vänjer hen sig vid att värdesätta människors och gemenskapers rätt till olika kulturella identiteter och att agera för en kulturell mångfald.

Den studerande får olika möjligheter att utforska, öva och utveckla sina färdigheter att fungera som en världsmedborgare och agera på ett etiskt sätt i linje med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030. Samtidigt lär hen sig skilja på internationalisering och globalisering som fenomen. Den studerande stärker sina kunskaper om mänskliga rättigheter för att främja en jämlik, rättvis och etiskt hållbar livsstil. Hen lär sig känna igen och utnyttja kreativt, multilateralt samarbete till förmån för en bra framtid.

7. Bilagor

7.1. Statsrådets förordning om gymnasieutbildning

Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018

7.2. Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Denna nivåskala är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den gemensamma europeiska referensramen för språk: lärande, undervisning och bedömning som utvecklats av Europarådet.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kun-skaps-nivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikation i olika situationer	Förmåga att använda kommunikationssituationer	Kulturellt lämpligt språktyper	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A1.1	Den studerande klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.	Den studerande behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Kan ibland gissa eller förutse enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om hen har förstått.	Den studerande kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.	Den studerande kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärd standarduttryck. Uttalar några inövade uttryck begränsat. Kan skriva några enskilda ord och uttryck.
A1.2	Den studerande klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.	Den studerande använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i kommunikationssituationer, sin kommunikation. Behöver mycket hjälpmedel. Kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.	Den studerande kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan urskilja enskilda fakta i en text.	Den studerande kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och för hen viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna

					uttryck och en del av den elementära grammatiken.
A1.3	Den studerande reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.	Den studerande deltar i kommunikationssituationer men behöver ofta hjälpmedel. Kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.	Den studerande kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.	Den studerande behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Uttalar inövade uttryck begripligt.
Fungerande elementär språkfärdighet					
A2.1	Den studerande kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikationssituationer. Använder mer sällan nonverbala uttryck. Måste relativt ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.	Den studerande klarar av korta sociala situationer. Kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäakter och besvara sådana.	Den studerande förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar mycket enkel slutledning	Den studerande kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekede					

				med hjälp av kontexten.	
A2.2	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande
Grundläggande språkfärdighet i stadd utveckling	<p>Reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.</p>	<p>Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikationssituationer. Använder vid standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).</p>	<p>Den studerande kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationssituationer.</p>	<p>Den studerande kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.</p>	<p>Den studerande kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.</p>
B1.1	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande
Fungerande grundläggande språkfärdighet	<p>Den studerande kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.</p>	<p>Den studerande kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern förstått budskapet. Kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.</p>	<p>Den studerande visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymen i en situation. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.</p>	<p>Den studerande förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och</p>	<p>Den studerande kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Kan tillämpa flera grundläggande</p>

				viktiga detaljer.	uttalsregler också på andra än inövade uttryck.
B1.2	Den studerande kan relativt obehindrat delta i kommunikation också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man informerar om en aktuell händelse.	Den studerande kan ta initiativ och använda lämpliga uttryck i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas. Kan relativt naturligt rätta till missförstånd. Kan diskutera betydelsen också av mer komplicerade uttryck.	Den studerande kan för olika ändamål använda ett språk som inte är familjärt men inte heller alltför formellt. Den studerande känner till de viktigaste artighetskriterierna och följer dem. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår tydligt tal som innehåller fakta om bekanta eller relativt allmänna ämnen och klarar också i någon mån av texter som förutsätter slutledning. Den studerande förstår det väsentliga och de viktigaste detaljerna i en mer omfattande formell eller informell diskussion i omgivningen.	Den studerande kan berätta om vanliga konkreta ämnen genom att beskriva, specificera och jämföra. Uttrycker sig relativt obehindrat. Kan skriva personliga och mer officiella meddelanden och uttrycka sina tankar också om en del fiktiva ämnen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd, vanliga idiom, olika strukturer och även komplicerade meningar. Behärskar de grundläggande uttalsreglerna också för andra än inövade uttryck.
B2.1	Den studerande kan kommunicera obehindrat också i nya kommunikationssituationer som ibland inbegriper abstrakt, men ändå tydligt språk.	Den studerande kan uttrycka sin åsikt och ibland för att vinna standarduttryck, såsom "Det är en svår fråga". Kan diskutera betydelsen	Den studerande strävar efter att uttrycka sina tankar sakligt och med respekt för sin samtalspartner samt ta hänsyn till de krav som olika	Den studerande förstår muntlig eller skriven text som är invecklad till språk och innehåll. Kan följa med omfattande tal och komplicerad	Den studerande kan med mångsidiga strukturer och ett relativt omfattande ordförråd, som också inbegriper idiomatiska och abstrakta
B1.2	Flytande grundläggande språkfärdighet				
B2.1	Självständig språkfärdighet, grundnivå				

		också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan ge akt på sin egen förståelse och kommunikation och korrigera sitt språk.	situationer ställer.	argumentation samt redogöra för det centrala innehållet i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion. Förstår olika typer av skrivna texter, som också kan handla om abstrakta ämnen, fakta, attityder och åsikter.	uttryck, uttala sig relativt klart och exakt om olika saker som hör till det egna erfarenhetsområdet. Kan delta också i relativt formella diskussioner. Behärskar ett relativt omfattande ordförråd och även krävande satsstrukturer. Uttalet är tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
B2.2	Den studerande kan använda språket i olika typer av kommunikationsituationer och också nya, som förutsätter ett mångsidigt språk.	Den studerande strävar efter att ge respons, kompletterande synpunkter eller slutsatser. Kan bidra till att kommunikationen fortlöper och vid behov använda omskrivningar. Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan använda strategier som stödjer förståelsen,	Den studerande kan uttrycka sina tankar naturligt, tydligt och artigt både i en formell och en informell situation samt välja språkbruk efter situation och samtalspartner.	Den studerande förstår pågående eller inspelat, klart strukturerat talat standardspråk i alla situationer. Förstår i viss mån också främmande språkformer. Kan läsa invecklade texter skrivna för olika ändamål och sammanfatta det centrala innehållet i dem. Den studerande kan känna igen attityder och kritiskt	Den studerande kan uttrycka sig på ett säkert, tydligt och artigt sätt. Behärskar i stor utsträckning språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnen. Kan kommunicera spontant och skriva en tydlig och strukturerad text. Uttalet är mycket tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet
Fungerande självständig språkfärdighet					

		såsom att plocka ut det centrala innehållet och till exempel göra anteckningar om det hörda.		bedöma det hörda och/eller lästa.	innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
C1.1	Den studerande kan kommunicera mångsidigt, obehindrat och exakt i alla kommunikationssituationer.	Den studerande tar på ett naturligt sätt ansvar för att kommunikationen flyter. Kan omformulera situationer och klara sig ur svåra situationer. Använder skickligt språk- eller kontextrelaterade antydningar för att dra slutsatser eller förutspå det som kommer.	Den studerande kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala ändamål, även uttrycka känslotillstånd, indirekta antydningar (till exempel ironi) och humor.	Den studerande förstår i detalj också längre anföranden om bekanta och allmänna ämnen, även om talet inte skulle vara tydligt strukturerat eller om det skulle innehålla idiomatiska uttryck eller registerbyten. Den studerande förstår i detalj invecklade abstrakta skrivna texter och kan kombinera information från komplicerade texter.	Den studerande kan uttrycka sig obehindrat, exakt och strukturerat om många olika ämnen eller hålla ett relativt långt, förberett anförande. Kan med säker och personlig stil skriva välstrukturerade texter om invecklade ämnen. Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Uttalet är naturligt och behagligt att lyssna på. Talrytmen och intonationen är typiska för målspråket.
Avancerad språkfärdighet grundnivå					

7.3. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen

Anvisning 7.11.2019 OPH-2264-2019

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen och som

ordnas med separat finansiering (Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 3 till Grunderna för gymnasiets läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

Generaldirektör	Olli-Pekka Heinonen
Undervisningsråd	Petri Lehikoinen

7.3.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2264-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i samiska är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i samiska ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i samiska ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda flera språk parallellt samt fördjupar hens multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt. Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även utnyttja sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Målen och innehållet har fastställts för undervisning i samiska som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan, där målen för undervisningen och det centrala innehållet väljs med hänsyn till det samiska språkets särdrag. Läroplanen i samiska kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i samiska ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet vilket bidrar till att hens uppskattning för det samiska språket ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i samiska.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det samiska språket breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsförråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om samiskans struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter

- bekanta sig med de samiska språken som helhet samt förstå sin egen roll som upprätthållare av samiskan.

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskande och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de moduls specifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskande ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Studier

SMO1 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala samiska texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontext, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar
- skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter
- texters flerstämmighet och intertextualitet
- språk- och textvård

SMO2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet
- fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter
- förstå de samiska språken som helhet bland språken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.

Centralt innehåll

- samiska och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet

SMO3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation
- lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iakttä kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt att målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket

SMO4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till genrerna och uttrycksmedlen inom samisk skön- och facklitteratur samt film
- bredda sina läsfärdigheter, analysera och tolka litteratur av och om samer med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- lära känna samernas historia och det materiella och immateriella samiska kulturarvet.

Centralt innehåll

- litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur, mytiska berättelser, jolkning och sångtradition
- narrativitet i multimodala texter, till exempel teater, film och musik

SMO5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap
- lära sig tolka multimodala samiska texter, samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur samiskt perspektiv
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoritetens och minoritetsspråks synlighet i medierna
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

SMO6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen i samiska
- lära sig använda andra samiska texter som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, bearbetning och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserat skrivande, språk- och textvård
- ordkonstövningar som stärker skribentens egen röst

SMO7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- särdrag för kommunikation på samiska

- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av talade och audiovisuella texter

SMO8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om samisk litteratur och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur
- kunna analysera inhemsk och utländsk litteratur som skrivits av eller handlar om samer samt annan konst som en del av den kulturella kontexten.

Centralt innehåll

- granska samisk litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällelig kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar
- den samiska litteraturen och litteratur om och av samer som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i samiska som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiets läroplan.

7.4. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildning

Anvisning 7.11.2019 OPH-2265-2019

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering (Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 4 till Grunderna för gymnasiets läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

Generaldirektör	Olli-Pekka Heinonen
Undervisningsråd	Petri Lehikoinen

7.4.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2265-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i romani är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i romani ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i romani ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda flera språk parallellt samt fördjupar hans multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt. Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även dra nytta av sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Målen och innehållet har fastställts för undervisning i romani som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan, där målen för undervisningen och det centrala innehållet väljs med hänsyn till det romska språkets särdrag. Läroplanen i romani kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i romani ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet. Den studerandes uppskattning för det romska språket ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i romani.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det romska språket breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsförråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i romani som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttrycksätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om den finländska romanins struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter
- bekanta sig med de romska dialekter som talas på olika håll i världen samt förstå sin egen roll som upprätthållare av det romska språket i Finland.

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunnande och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de modulspecifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till

självvärdering. Den studerandes lärande och kunnande ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av hens lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under lärprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Studier

RMO1 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala romska texter samt deras språkliga strukturer och uttryck*
- uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess*
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande*
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.*

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa*
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontexter, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar*
- skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter*
- texters flerstämmighet och intertextualitet*
- språk- och textvård*

RMO2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet*
- fördjupa sin förståelse av språk och text som meningsskapande helheter*
- förstå romanins ställning bland språken i världen samt vilken inverkan kulturella kontakter har.*

Centralt innehåll

- *romani och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk*
- *språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård*
- *multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet*

RMO3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet*
- *fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation*
- *lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

- *reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation*
- *analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation*
- *språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket*

RMO4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor*
- *känna till genrer inom romsk skön- och facklitteratur samt film och deras uttrycksmedel*
- *bredda sin förmåga att läsa, analysera och tolka litteratur på romani och litteratur av och om romer med hjälp av lämpliga begrepp och metoder*
- *lära känna romernas historia och det materiella och immateriella romska kulturarvet.*

Centralt innehåll

- *litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte*
- *centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp i litteraturen*
- *berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur, romernas sångtradition och mytiska berättelser*
- *multimodala texters narrativitet, till exempel teater, film och musik*

RMO5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap*
- *lära sig tolka multimodala romska texter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan, även ur den romska kulturens perspektiv*
- *förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället*

- mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoritetens och minoritetsspråks synlighet i medierna
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

RMO6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen
- lära sig använda andra romska texter som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserat skrivande, språk- och textvård
- ordkonstövningar som stärker skribentens egen röst

RMO7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- särdrag för kommunikation på romani
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av talade och audiovisuella texter

RMO8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om romsk litteratur och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur
- kunna analysera inhemsk och utländsk litteratur som skrivits av eller handlar om romer samt annan konst som en del av den kulturella kontexten.

Centralt innehåll

- granska romsk litteratur i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällsrelaterad kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder samt hur värdegrunder och idévärldar förändrats
- den romska litteraturen och litteratur av och om romer som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i romani som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiet läroplan.

7.5. Anvisning: mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen

Anvisning 7.11.2019 OPH-2266-2019

Utbildningsstyrelsen ger bifogade anvisning om målen, det centrala innehållet och bedömningen av den studerandes lärande i undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen. Anvisningen gäller undervisning i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen och som ordnas med separat finansiering (Undervisningsministeriets förordning om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk, samiska och romani som modersmål 1777/2009).

Denna anvisning ersätter Utbildningsstyrelsens anvisning som utgör bilaga 5 till Grunderna för gymnasiet läroplan 2015 (Utbildningsstyrelsens föreskrift 60/011/2015).

Undervisningen ska ordnas i enlighet med denna anvisning från och med 1.8.2021.

	Generaldirektör	Olli-Pekka Heinonen
	Undervisningsråd	Petri Lehikoinen

7.5.1. Mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande i undervisning i den

studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen

Utbildningsstyrelsens anvisning nr 2266-2019.

Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Syftet med undervisningen i eget modersmål är att stödja den studerande att utveckla en aktiv flerspråkighet och ett intresse för kontinuerligt språklärande. Undervisningen i eget modersmål ska stödja den studerandes delaktighet som en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen samt som global aktör. Undervisningen i eget modersmål ska samarbeta med undervisningen i lärokursen svenska och litteratur och undervisningen i övriga läroämnen.

Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och färdigheter att använda flera språk parallellt samt fördjupar hens multilitteracitet och förmåga att anpassa sig till språkgemenskapen. Språkpedagogiken hjälper även den studerande att bygga upp sin språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig uppfatta och värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt de språkliga rättigheterna i den egna vardagen och i samhället i övrigt.

Den studerandes utgångsläge och språkkunskaper ska tas i beaktande i studierna. I studierna ska man utnyttja olika studiemiljöer såsom bibliotek, teatrar och museer samt övriga kulturella institutioner. I studierna ska den studerande även utnyttja sin egen språkgemenskap, sina språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra gemenskaper. I studierna ska man använda tillräckligt krävande material och arbetssätt som är meningsfulla för den studerande, ger upplevelser och utvecklar kreativiteten.

Denna anvisning har utarbetats för alla språk som undervisas som eget modersmål. Målen och det centrala innehållet har fastställts för undervisning i eget modersmål som omfattar två undervisningstimmar per vecka under hela gymnasieutbildningen. Utbildningsanordnaren ska göra upp en lokal läroplan där målen för undervisningen fastställs och innehållet väljs med beaktande av det aktuella språkets särdrag, bland annat skriftsystemet. Läroplanen kan också utarbetas gemensamt av flera utbildningsanordnare.

Undervisningens uppdrag

Undervisningen i det egna modersmålet ska handleda den studerande till att uttrycka sig själv mångsidigt, utveckla sina kommunikativa färdigheter, aktivt söka och kritiskt granska information och tolka texter samt till etiska reflektioner. Undervisningens uppdrag är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet. Den studerandes uppskattning för det egna modersmålet ökar och hen blir motiverad att fördjupa sina kunskaper i det egna språket.

I undervisningen kombineras företeelser inom språk-, litteratur- och kulturforskning. Den studerandes kännedom om och mångsidiga användning av det egna modersmålet breddas och hen lär sig känna de språkliga rötterna samt utvecklar sin förmåga att jämföra språkets olika drag med andra språk som hen kan. Den studerande utvecklar samtidigt sitt ord- och begreppsförråd och sin multilitteracitet. Hen utvecklar sin kunskap om den egna kulturens litteratur, berättartradition, visuella kultur, musik och drama.

Undervisningens mål

Målen för undervisningen i den studerandes eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen berör den studerandes kommunikationsfärdigheter, förmåga att tolka och producera text samt utvecklingen av den studerandes språkliga och kulturella kännedom. Målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfenomen och -färdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor samt informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråket och dess normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- bli medveten om vilken betydelse språket och olika kunskapsområden har för lärandet och tänkandet samt hur den språkliga och kulturella mångfalden inverkar på identiteten
- fördjupa sina kunskaper om det egna modersmålets struktur, ordförråd, olika register, uttrycksformer och tonlägen och deras meningsskapande funktion samt om litteraturen och andra kulturprodukter.

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskaper och utveckling. Responsen och bedömningen är kopplade till de modulspecifika mål som grundar sig på lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskaper ska bedömas på olika sätt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den

studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Bedömningen i slutet av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då ett studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Studier

EMO1 Att tolka och skriva text (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna producera, tolka och analysera olika multimodala texter samt deras språkliga strukturer och uttryck
- uppmuntras som skribent och behärska de olika skedena av en skrivprocess
- lära sig använda olika typer av texter som utgångspunkt för sitt eget skrivande
- stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.

Centralt innehåll

- centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters målgrupper, sammanställning av texthelheter; analys av textens syfte, kontexter, innehåll, uppbyggnad, uttrycksformer och synvinklar
- skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt materialbaserat skrivande, referat av texter och kommentarer till texter
- texters flerstämmighet och intertextualitet
- språk- och textvård

EMO2 Text och språklig medvetenhet (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin språkliga och textuella medvetenhet
- fördjupa sin förståelse av det egna modersmålet och text som meningsskapande helheter.

Centralt innehåll

- modersmål och identitet, språklig variation, jämförelse mellan språk, språkens ställning, livskraftiga och utrotningshotade språk
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet

EMO3 Kommunikation 1 (1 sp)

Mål

80

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras att kommunicera aktivt, fördjupa sin kommunikationsprofil och sin medvetenhet om språk och identitet
- fördjupa sina färdigheter i gruppkommunikation samt lära sig analysera och bedöma fenomen i anslutning till gruppkommunikation
- lära sig analysera betydelsen av olika språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbundna variationer i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- reflektioner över de egna kommunikationsfärdigheterna, ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppkommunikation
- analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandling, språket och icke-verbal kommunikation
- språk och identitet samt kontextbundna variationer i språkbruket

EMO4 Litteratur 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till genrer inom skön- och facklitteratur samt film på det egna modersmålet och deras uttrycksmedel
- bredda sin förmåga att läsa, analysera och tolka litteratur med hjälp av lämpliga begrepp och metoder
- lära känna det egna modersmålet materiella och immateriella kulturarv.

Centralt innehåll

- litteraturens roll och olika sätt att läsa litteratur, i synnerhet läsning och skrivning i funktionellt och estetiskt syfte
- centrala genrer, uttrycksformer och analysbegrepp i litteraturen
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur
- multimodala texters narrativitet, till exempel teater, film och musik

EMO5 Att tolka text 1 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet sin mediekunskap
- lära sig tolka multimodala texter samt lära sig analysera deras uttrycksformer och växelverkan
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- mångsidigt kunna motivera sina åsikter, förstå och analysera andras motiveringar samt kunna förhålla sig konstruktivt till avvikande åsikter.

Centralt innehåll

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- språkliga och audiovisuella medel som används för att påverka mottagaren samt argumentationsteknik och retoriska stilmedel
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap, minoritetens och minoritetsspråks synlighet i medierna

- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

EMO6 Att producera text 1 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och utveckla sina färdigheter i att behärska skrivprocessen
- lära sig använda andra texter på det egna modersmålet som underlag för den egna skrivprocessen och kunna bedöma texternas tillförlitlighet
- stärka sin uppfattning om vilken inverkan textens disposition, språk och uttrycksform har för dess betydelse.

Centralt innehåll

- skrivprocessen: idéfas, avgränsning av ämnet, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning; ge och ta emot respons
- materialbaserat skrivande, språk- och textvård
- ordkonstövningar som stödjer skribentens egen röst

EMO7 Kommunikation 2 (1 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talad text och audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

- anspänning och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av talade och audiovisuella texter

EMO8 Litteratur 2 (2 sp)

Mål

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka sin kunskap om litteratur på det egna modersmålet och kunna granska skönlitteratur också som en del av ett samhälle i förändring
- förstå betydelsen av olika kontexter för tolkningen av litteratur.

Centralt innehåll

- granska litteratur på det egna modersmålet i olika kontexter: författarens och genrens kontext, historisk och kulturell kontext, politisk och samhällsrelaterad kontext
- granska texter ur olika synvinklar, till exempel med beaktande av olika människosyner, identiteter, världsbilder samt hur värdegrunder och idévärldar förändrats

- *litteratur som ett mångfacetterat, flerstämmigt och flerspråkigt fenomen*

Betyg

Den studerande ska ges ett intyg över deltagande i undervisning i eget modersmål som kompletterar gymnasieutbildningen. I intyget antecknas vilket språk som studerats, omfattningen av undervisningen och en verbal bedömning eller ett siffervitsord i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I övrigt följs bestämmelserna om betygsanteckningar i grunderna för gymnasiets läroplan.

8. Läroämnen

8.1. Modersmål och litteratur (AI)

Läroämnets uppdrag

Läroämnet modersmål och litteratur har som uppdrag att utveckla den studerandes kunskaper i språk och litteratur samt hens kommunikationsfärdigheter och färdigheter i multilitteracitet. Studierna ska fördjupa den studerandes intresse för språk, litteratur och övrig kultur och öka den studerandes medvetenheten om sig själv som språkanvändare i kommunikation med andra. Undervisningen ska stödja utvecklingen av den studerandes språkliga medvetenhet, kulturella kompetens och lärande i alla läroämnen. Undervisningen ska sträva efter att utveckla sådana färdigheter och kunskaper som den studerande behöver för fortsatta studier och för aktivt medborgarskap. Modersmål och litteratur är ett mångvetenskapligt kunskaps-, färdighets- och kulturämne. Läroämnet hämtar sitt innehåll från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna och från kulturforskningen. Inom ämnet modersmål och litteratur får den studerande bekanta sig med vårt kulturarv och dess olika former, med ordkonst och medie- och kommunikationskultur.

Undervisningen ska leda den studerande till att uttrycka sig på ett mångsidigt sätt, utveckla sina kommunikationsfärdigheter, aktivt skaffa information samt att kritiskt och ur ett etiskt perspektiv behandla och tolka informationen. Undervisningen ska utveckla den studerandes kognitiva färdigheter och studiefärdigheter samt stärker metaspråkliga färdigheter och kreativitet. Målet är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att tolka och producera multimodala texter.

Förmågan att behärska språkvetenskaplig kunskap ska integreras med det övriga innehållet i ämnet och studierna ska utveckla den studerandes förmåga att tolka och producera text. Målet för litteraturundervisningen är att den studerande ska förstå skön- och facklitteratur, få estetiska läsupplevelser och utveckla färdigheten att analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Litteraturundervisningen ska utveckla den studerandes förmåga att reflektera ur ett etiskt och estetiskt perspektiv och utveckla kreativitet, kommunikationsfärdigheter och uttrycksförmåga. Studier i mediekunskap fördjupar den studerandes förmåga att kritiskt läsa, tolka och producera medietext och stärker hens förståelse för mediekultur samt utvecklar färdigheter i att aktivt och ansvarsfullt engagera sig i samhället.

Den studerande kommer i undervisningen i modersmål och litteratur i kontakt med språkliga drag, begrepp och olika sätt att bygga upp information som används i de olika vetenskapliga discipliner som läroämnet grundar sig på. Undervisningen baserar sig på ett vidgat textbegrepp, som innebär att texter är multimodala, till exempel skrivna, talade, visuella, audiovisuella eller bygger på kombinationer av dessa. Karakteristiska texter för läroämnet är fiktiva texter och faktatexter, medietexter samt institutionella och vardagliga samtal eller kombinationer av dessa uttrycksformer.

Lärokursen modersmål och litteratur är en del av språkpedagogiken och språkutvecklingen i gymnasiet, vars mål är att identifiera och synliggöra språkens roll för lärandet. Språkstudier ska utveckla den studerandes flerspråkiga kompetens, det vill säga den studerandes förmåga att på olika nivåer behärska sitt modersmål och andra språk samt olika dialekter och register. Språkpedagogik stärker den studerandes språkutveckling, språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt samt utvecklar den studerandes multilitteracitet och socialisering i den språkliga gemenskapen. Språkpedagogik och språkutveckling bidrar till att bygga upp den studerandes språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig att identifiera och värdesätta språklig och kulturell mångfald samt språkliga rättigheter, både i den egna vardagen och i samhället överlag. I undervisningen ska man fästa uppmärksamhet vid den språkliga mångfalden i Finland, vid finskans och svenskans ställning som nationalspråk samt vid de samiska språken och deras roll som landets ursprungsspråk.

I undervisningen i modersmål och litteratur samarbetar man med biblioteken. Dessutom utnyttjas andra mångsidiga lärmiljöer som teatrar, museer och arkiv samt andra kulturinstitutioner. Den studerande ska också dra nytta av sina egna språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra kontexter. I undervisningen används material och metoder som är tillräckligt utmanande och som för den studerande känns meningsfulla och ger upplevelser samt utvecklar hens kreativitet. Den studerande producerar och tolkar texter både individuellt och i samspel med andra.

I undervisningen i modersmål och litteratur ska man integrera läroämnets olika delområden med varandra. De olika lärokurserna i modersmål och litteratur samarbetar med varandra och även med andra läroämnena.

Mångsidig kompetens

I läroämnet modersmål och litteratur utvecklas den studerandes mångsidiga kompetens med hjälp av både läroämnesspecifika och ämnesövergripande teman och kompetensområden. Läroämnet bidrar också till att utveckla den studerandes kulturella kompetens samt hens medie-, medborgar- och demokratikunskap.

I läroämnet modersmål och litteratur framhävs den mångsidiga kompetensens delområden **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, kommunikativ kompetens** och **samhällelig kompetens**. Den studerande lär sig att med hjälp av språket, olika uttryckssätt, texter och kommunikation skapa betydelser och kopplingar mellan olika människor. Den studerandes förmåga att påverka, argumentera, producera egna texter och kommunicera stödjer utvecklingen av arbetslivsfärdigheter och färdigheter för ett aktivt medborgarskap. Studierna utvecklar den studerandes kritiska och kulturella läsfärdighet, förmåga att producera texter, multilitteracitet, språkliga medvetenhet och kommunikativa kompetens. Dessa stödjer i sin tur studierna och lärandet i alla läroämnena och i samarbetet mellan olika läroämnena. För att den studerande ska utveckla sina färdigheter krävs långsiktigt, kreativt, undersökande, aktiverande och processinriktat arbete.

Studier i modersmål och litteratur stärker **miljökompetens** och **etisk kompetens** samt **global och kulturell kompetens**, vilket syns i valet av innehåll i undervisningen. Studierna ökar förståelse för aktuella miljörelaterade utmaningar och ger färdigheter för att bygga upp en hållbar framtid. Studier i mediekunskap och hur man söker och hanterar information är kopplade till kritisk och kulturell läskunnighet och etisk kompetens. I undervisningen vägleds den studerande att förstå språklig och kulturell mångfald samt reflektera över och identifiera olika identiteter. Målet är den studerande ska förstå sin egen identitet som en del av den finländska, europeiska och globala kulturen.

De kunskaper och färdigheter som uppnås med studierna i modersmål och litteratur stödjer på många olika sätt utvecklingen av den studerandes **kompetens för välbefinnande**. Utvecklingen av den studerandes språkliga medvetenhet, kommunikativa kompetens och kompetens i multilitteracitet stödjer och stärker utvecklingen av identiteten. Den studerande får öva sig på att utvärdera och reflektera över sitt eget och de andras kunnande på ett konstruktivt sätt. Med studier i kultur och i synnerhet litteratur får den studerande bredda sin syn på livet, människorna och världen. Läroämnet ger den studerande verktyg att verbalisera sina egna tankar, känslor och upplevelser samt förmåga att bilda sig en uppfattning om sitt eget liv och sina egna styrkor. Läroämnet stödjer den studerandes livskompetens genom att den studerande utvecklar kommunikations- och textkompetens och färdigheter att fungera ansvarsfullt, etiskt och konstruktivt i olika situationer.

8.1.1. Svenska och litteratur (AI2)

Läroämnets uppdrag

Lärokursen svenska och litteratur har samma omfattning och i stort sett samma mål och innehåll som lärokursen finska och litteratur, med vissa språkspecifika och kulturella särdrag. Modersmålsämnet har betydelse för den studerandes bildningsprocess och är i den bemärkelsen ett livskunskapsämne. Ämnet bidrar också till att fördjupa den studerandes identitet och hens kulturella och historiska medvetenhet.

Lärokursen har ett centralt kulturbärande och identitetsskapande uppdrag i de svenska skolorna i Finland. Undervisningen i svenska och litteratur ska kontinuerligt stödja den studerandes skolspråk och språkliga medvetenhet, parallellt med att flerspråkighet ses som en resurs. Den studerandes varierande språkliga och kulturella bakgrund ska uppmärksammas och beaktas i undervisningen. Undervisningen relaterar till en nordisk kontext.

Lärokursen ska fördjupa den studerandes kunskaper om och i det svenska språket, samt kunskaper om litteratur och kultur med särskilt fokus på det svenska i Finland. Svenska språket är objekt för undervisningen och primärt undervisningsspråk i övriga läroämnena. Undervisningen gör den studerande medveten om betydelsen av god språklig kompetens också i fortsatta studier. Inom modulerna integreras lärokursens olika delområden: läsning, skrivande, tal, kommunikation, litteratur, drama och mediekunskap. De olika kunskapsområdena och färdigheterna samverkar kontinuerligt med varandra. Under alla moduler ska den studerandes text- och kommunikationsfärdigheter och den skriftliga kompetensen kontinuerligt utvecklas och den studerande ska läsa och behandla skönlitteratur och andra multimodala texter med utgångspunkt i modulens tematik. Att läsa hela verk och skriva längre, sammanhållna texter ingår i det centrala innehållet i modulerna enligt den modell som den lokala läroplanen föreskriver. Under de obligatoriska modulerna läser den studerande minst åtta hela verk, av vilka minst ett verk är en fackbok.

Mångsidig kompetens

Mål

Målet med undervisningen i svenska och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera texter samt hens språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sin kommunikativa kompetens för att kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfärdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter med olika syften och i olika kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text

- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens tillförlitlighet, användbarhet och syfte.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskompetens så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråkets normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- förstå vilken betydelse språket och olika vetenskapliga discipliner har för lärandet och tänkandet samt vilken betydelse språklig och kulturell mångfald har för identiteten
- fördjupa sina kunskaper om språkets struktur, olika register, uttrycksformer och nyanser och deras meningsskapande funktion såväl i litteraturen som i andra kulturella verk.

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskaper och utveckling. Responsen och bedömningen av studierna i svenska och litteratur ska vara kopplade till målen för respektive modul som ställts upp utgående från lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten, eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskaper ska bedömas mångsidigt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt grundar sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittens medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- färdigheter att kommunicera vid individuella framträdanden och i grupp

- *färdigheter att förstå kommunikationssituationer.*

Att tolka texter

- *färdigheter att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter*
- *färdigheter att förstå och tolka skön- och facklitteratur*
- *färdigheter att utvärdera information.*

Att producera texter

- *färdigheter att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv*
- *färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess*
- *förmåga att behärska standardspråket*
- *förmåga att söka information samt bedöma och använda källor och material.*

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- *färdigheter att förstå den språkliga och kulturella mångfalden*
- *färdigheter att förstå språket inom olika vetenskapliga discipliner som läroämnet utgår från*
- *färdigheter att behärska språkvetenskapliga och läroämnesrelaterade begrepp.*

I slutskedet av studierna kan den studerande ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

Studieavsnitt

Text och kommunikation, 3 sp (MO1MO3)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka och producera text, 2 sp (MO1), Obligatorisk
- Kommunikation 1, 1 sp (MO3), Obligatorisk

Mål

Att tolka och producera text

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig producera, tolka och utvärdera multimodala texter, textstrukturer och uttrycksformer*
- *behärska de olika faserna i en skrivprocess och uppmuntras som skribent*
- *använda andra texter som underlag för den egna skrivprocessen*
- *stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.*

Kommunikation 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras att kommunicera aktivt, vidareutveckla sin kommunikationsprofil och sin uppfattning om språk och identitet*
- *fördjupa sina färdigheter att kommunicera i grupp och lära sig analysera och bedöma de fenomen som uppstår i samband med gruppkommunikation*
- *lära sig granska betydelsen av språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbunden variation i olika kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

Att tolka och producera text

- *centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa*
- *att skapa texthelheter; analys av textens syfte, målgrupp, kontext, innehåll, struktur, uttrycksformer och synvinklar*
- *att skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt skriva, referera och kommentera med andra texter som underlag*
- *textens flerstämmighet och intertextualitet*
- *text- och språkvård*

Kommunikation 1

- *reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, förmåga att ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppens kommunikation*
- *analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandlingar, språket och icke-verbal kommunikation samt roller, anspänning, talängslan och kohesion i anslutning till gruppkommunikation*
- *språk och identitet samt hur språket är föränderligt och kontextbundet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens genomsyrar studieavsnittet genom att den studerande uppmuntras att kommunicera i olika kommunikationssituationer både muntligt och skriftligt, samt lär sig att analysera och utvärdera olika typer av kommunikationssituationer och reflektera kring sina egna kommunikationssätt.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens genomsyrar studieavsnittet genom att den studerande läser, analyserar och producerar olika typer av texter och bekantar sig med flerstämmighet som begrepp. Också texternas tema kan stöda tvärvetenskaplig kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete bedöms mångsidigt och kontinuerligt. Bedömningen är både formativ och summativ. Den formativa bedömningen ska uppmuntra och handleda den studerande att uppnå studieavsnittets mål. Den summativa bedömningen anges med siffervitsord. Bedömningen beaktar dels studieavsnittets deluppgifter, så som texter och andra slutprodukter, dels studerandenas delaktighet och aktivitet. Metoder för bedömning kan till exempel vara olika typer av skrivuppgifter, text- och responsamtal, litterära samtal, muntlig presentation, skrivkompetens, läskompetens, prov eller portfolioarbete.

Språklig medvetenhet och identitet, 3 sp (ENA1FIM1MO2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Språklig medvetenhet och identitet 2, 3 sp (ENA1FINA1MO2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Litteratur 1, 2 sp (MO4)

Studieavsnittets moduler

- Litteratur 1, 2 sp (MO4), Obligatorisk

Mål

Litteratur 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till skön- och facklitterära genrer och deras olika uttrycksformer
- bredda och utveckla sina läsfärdigheter, kunna närma sig litterära multimodala texter på ett ändamålsenligt sätt och analysera och tolka dem med hjälp av relevanta begrepp
- förstå att litteratur kan tolkas på många sätt
- fördjupa sina kunskaper om det finlandssvenska och nordiska kulturarvet.

Centralt innehåll

Litteratur 1

- litteraturens roller och olika sätt att läsa och uppleva litteratur, att läsa och skriva i funktionellt och estetiskt syfte
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur samt andra texter, till exempel teater, film, spel eller andra medietexter
- centrala litterära genrer, uttrycksformer och begrepp som används för att analysera
- olika sätt att tolka litteratur
- den finlandssvenska litteraturen som en del av den nordiska litteraturen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Etisk kompetens och miljökompetens syns i studieavsnittet genom att den studerande bekantar sig med ekokritisk litteraturanlys.

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens framgår genom att den studerande fördjupar sig i det nordiska och finlandssvenska kulturarvet och lär sig beakta och förstå kontextens betydelse i litteratur och kommunikation.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete bedöms mångsidigt och kontinuerligt. Bedömningen är både formativ och summativ. Den formativa bedömningen ska uppmuntra och handleda den studerande att uppnå studieavsnittets mål. Den summativa bedömningen anges med siffervitsord. Bedömningen beaktar dels studieavsnittets deluppgifter, så som texter och

andra slutprodukter, dels studerandenas delaktighet och aktivitet. Metoder för bedömning kan till exempel vara olika typer av skrivuppgifter, text- och responsamtal, litterära samtal, muntlig presentation, skrivkompetens, läskompetens, prov eller portfolioarbete.

Att tolka text, 2 sp (MO5)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka text 1, 2 sp (MO5), Obligatorisk

Mål

Att tolka text 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet gällande mediekunskap
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- lära sig tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter samt lära sig analysera texternas olika former och uttryck
- göra sig förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.

Centralt innehåll

Att tolka text 1

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap
- verbala och visuella medel som används i syfte att påverka mottagaren samt argumentation och retoriska stilmedel
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Samhällelig kompetens syns i studieavsnittet genom att de studerande fördjupar sig i mediernas roll i samhället och fördjupar sina kunskaper i källkritik och medieetik. De studerande fördjupar sig även i argumentation och sina egna möjligheter att påverka i samhället.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete bedöms mångsidigt och kontinuerligt. Bedömningen är både formativ och summativ. Den formativa bedömningen ska uppmuntra och handleda den studerande att uppnå studieavsnittets mål. Den summativa bedömningen anges med siffervitsord. Bedömningen beaktar dels studieavsnittets deluppgifter, så som texter och andra slutprodukter, dels studerandenas delaktighet och aktivitet. Metoder för bedömning kan till exempel vara olika typer av skrivuppgifter, text- och responsamtal, litterära samtal, muntlig presentation, skrivkompetens, läskompetens, prov eller portfolioarbete.

Textproduktion och kommunikation, 2 sp (MO6MO7)

Studieavsnittets moduler

- Att producera text 1, 1 sp (MO6), Obligatorisk
- Kommunikation 2, 1 sp (MO7), Obligatorisk

Mål

Att producera text 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras som skribent och fördjupa sina tidigare insikter om olika skeden av skrivprocessen*
- *fördjupa sin uppfattning om vilken inverkan disposition, språk och uttrycksform har på textens betydelse och struktur*
- *fördjupa sin förmåga att utgå från andra texter i sitt eget skrivande och bedöma materialets tillförlitlighet.*

Kommunikation 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning*
- *utveckla sin färdighet att framträda samt förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer*
- *fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talade texter samt audiovisuell kommunikation.*

Centralt innehåll

Att producera text 1

- *skrivprocessen: val och avgränsning av tema, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning, ge och ta emot respons*
- *skriva med annat material som underlag, text- och språkvård*
- *ordkonst och kreativt skrivande som stärker skribentens egen röst*

Kommunikation 2

- *anspänning, talängslan och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar*
- *sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig*
- *kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier*
- *analys och bedömning av muntliga och audiovisuella texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande framgår i studieavsnittet genom att de studerande förstärker sin egen röst och utvecklar sin kreativitet och sin förmåga att uttrycka sig i olika situationer både muntligt och skriftligt. De studerande lär sig även att hantera anspänning och talängslan.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ och kreativ framgår genom att de studerande fördjupar sin uppfattning om dispositionens, språkets och formens inverkan på textens betydelse och struktur. I studieavsnittet kan även kamratrespons ingå.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete bedöms mångsidigt och kontinuerligt. Bedömningen är både formativ och summativ. Den formativa bedömningen ska uppmuntra och handleda den studerande att uppnå studieavsnittets mål. Den summativa bedömningen anges med siffervitsord. Bedömningen beaktar dels studieavsnittets deluppgifter, så som texter och andra slutprodukter, dels studerandenas delaktighet och aktivitet. Metoder för bedömning kan till exempel vara olika typer av skrivuppgifter, text- och responsamtal, litterära samtal, muntlig presentation, skrivkompetens, läskompetens, prov eller portfolioarbete.

Litteratur 2, 2 sp (MO8)

Studieavsnittets moduler

- Litteratur 2, 2 sp (MO8), Obligatorisk

Mål

Litteratur 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om litteratur och kunna granska och analysera skönlitteratur som en del av ett samhälle i förändring*
- *förstå kontextens betydelse för hur litteraturen upplevs och tolkas*
- *känna till centrala verk och teman i den finländska litteraturen och i världslitteraturen och kunna analysera dem utgående från en kulturell kontext.*

Centralt innehåll

Litteratur 2

- *finländsk litteratur som en multimodal, flerstämmig och flerspråkig del av världslitteraturen*
- *analys och tolkning av litteratur i förhållande till olika kontexter, till exempel författarens och genrens kontext, den historiska och kulturella kontexten eller den samhälleliga och politiska kontexten*
- *granskning av texter ur olika synvinklar, till exempel utgående från olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens tas upp genom världslitteratur som tema, vilket breddar den studerandes förståelse för kulturarv och mångfald. De studerande granskar texter ur olika synvinklar, till exempel utgående från olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete bedöms mångsidigt och kontinuerligt. Bedömningen är både formativ och summativ. Den formativa bedömningen ska uppmuntra och handleda den studerande att uppnå studieavsnittets mål. Den summativa bedömningen anges med siffervitsord. Bedömningen beaktar dels studieavsnittets deluppgifter, så som texter och andra slutprodukter, dels studerandenas delaktighet och aktivitet. Metoder för bedömning kan till exempel vara olika typer av skrivuppgifter, text- och responsamtal, litterära samtal, muntlig presentation, skrivkompetens, läskompetens, prov eller portfolioarbete.

Fördjupad kommunikation, 2 sp (MO9)

Studieavsnittets moduler

- Kommunikation 3, 2 sp (MO9), Valfri

Mål

Kommunikation 3

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv*
- *utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna agera ändamålsenligt och etiskt i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet*
- *fördjupa förmågan att analysera kommunikation ur olika synvinklar.*

Centralt innehåll

Kommunikation 3

- *kommunikationsfärdigheter som krävs i samband med studier och arbetsliv, till exempel sådana som relaterar till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer*
- *framförandet av en egen idé eller synpunkt på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel*
- *analys av olika kommunikationssituationer och -relationer samt av faktorer som påverkar dem, konflikter och problemlösning i grupp*
- *dialogisk och konstruktiv kommunikation, etiska spelregler för kommunikation*
- *eventuellt deltagande i slutprovet för muntlig kommunikation*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande förstärker sitt självförtroende som talare i olika kommunikationssituationer och förstärker sin förmåga att framföra sina egna idéer och synpunkter.

Kommunikativ kompetens

Den studerande fördjupar sina kunskaper och färdigheter i muntlig kommunikation, speciellt med tanke på fortsatta studier och arbetsliv

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete bedöms mångsidigt och kontinuerligt. Bedömningen är både formativ och summativ. Den formativa bedömningen ska uppmuntra och handleda den studerande att uppnå studieavsnittets mål. Den summativa bedömningen anges med siffervitsord. Bedömningen beaktar dels studieavsnittets deluppgifter, så som texter och andra slutprodukter, dels studerandenas delaktighet och aktivitet. Metoder för bedömning kan till exempel vara olika typer av muntliga uppgifter, text- och responsamtal, litterära samtal eller muntliga presentationer.

Fördjupad skrivkompetens, 2 sp (MO10)

Studieavsnittets moduler

- Att producera text 2, 2 sp (MO10), Valfri

Mål

Att producera text 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva längre sakprosatext med utgångspunkt i olika textmaterial*
- *medvetandegöra sin egen förmåga att hantera skrivprocessen och redigera texter.*

Centralt innehåll

Att producera text 2

- *att planera och producera ställningstagande och reflekterande texter*
- *förmågan att hantera material, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt*
- *medvetandegöra olika faser i skrivprocessen och fokusera tidsanvändningen*
- *avgränsning av tema, val av perspektiv och material samt olika sätt att använda material*
- *redigering och finslipning av text, skribentens egen röst, text- och språkvård*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande fördjupar sig i och utforskar olika sätt att uttrycka sig.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete bedöms mångsidigt och kontinuerligt. Bedömningen är både formativ och summativ. Den formativa bedömningen ska uppmuntra och handleda den studerande att uppnå studieavsnittets mål. Den summativa bedömningen anges med siffervitsord. Bedömningen beaktar dels studieavsnittets deluppgifter, så som texter och andra slutprodukter, dels studerandenas delaktighet och aktivitet. Metoder för bedömning kan till exempel vara olika typer av skrivuppgifter, text- och responsamtal, litterära samtal, skrivkompetens eller portfolioarbete.

Fördjupad läskompetens, 2 sp (MO11)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka text 2, 2 sp (MO11), Valfri

Mål

Att tolka text 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bredda och fördjupa sin kritiska och kulturella läskunnighet*
- *kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter*
- *förstå innebörden av syfte och kontext vid tolkningen av texter*
- *använda sig av relevanta begrepp för att framföra och motivera sin tolkning av texter.*

Centralt innehåll

Att tolka text 2

- *analys och tolkning av olika slag av fakta- och medietexter och fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp*
- *olika sätt att tolka texter*
- *relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext*
- *olika sätt att skapa mening i texter, till exempel genom olika uttryckssätt och -former samt struktur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande fördjupar och breddar sin multilitteracitet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete bedöms mångsidigt och kontinuerligt. Bedömningen är både formativ och summativ. Den formativa bedömningen ska uppmuntra och handleda den studerande att uppnå studieavsnittets mål. Den summativa bedömningen anges med siffervitsord. Bedömningen beaktar dels studieavsnittets deluppgifter, så som texter och andra slutprodukter, dels studerandenas delaktighet och aktivitet. Metoder för bedömning kan till exempel vara, text- och responssamtal, litterära samtal, muntlig presentation, läskompetens, prov eller portfolioarbete.

Enigheten, 2 sp (MO12)

Mål

Lokal precisering

- Att tillsammans producera två nummer av skoltidningen

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Produktion av olika typer av texter
- Intervjuteknik
- Layout
- Planeringsmöten

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Des studerande kommunicerar tillsammans genom samarbete och övar sina färdigheter i språklig medvetenhet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som godkänt eller underkänt utgående från aktivitet och delaktighet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Enigheten är en skoltidning som produceras av andra årets studerande och ges ut två gånger under läsåret: vid jullov och vid sommarlov. De studerande producerar självständigt olika typer av texter, från idéstadiet till redigering.

Språkriktighet och språkvård, 2 sp (MO13)

Mål

Lokal precisering

- analysera det individuella språkbruket
- bearbeta och analysera både den skriftliga och muntliga svenskan, allt från ordförråd till stilistik
- jobba intensivt med språket
- åtgärda språkproblem via olika uppgifter
- gå igenom allmän språkvård
- diskutera språkliga nyheter och fenomen
- kommunicera, påverka, medla och briljera både verbalt och skriftligt

Centralt innehåll

Lokal precisering

- språkbruk och självreflektion
- studieteknik och skrivprocessen
- vokabulär, språkriktighet och stilistik
- aktuella språkfrågor
- argumentation både muntligt och i skrift

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande utvecklar sin språkliga medvetenhet och arbetar aktivt för att utveckla sin språkriktighet, sin språkkännedom, sitt ordförråd och sin känsla för stilistik.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete bedöms mångsidigt och kontinuerligt. Bedömningen är både formativ och summativ. Den formativa bedömningen ska uppmuntra och handleda den studerande att uppnå studieavsnittets mål. Den summativa bedömningen anges med siffervitsord. Bedömningen beaktar dels studieavsnittets deluppgifter, så som texter och andra slutprodukter, dels studerandenas delaktighet och aktivitet. Metoder för bedömning kan till exempel vara olika typer av skrivuppgifter, text- och responsamtal, skrivkompetens, läskompetens, prov eller portfolioarbete.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Kursen är uppbyggd kring det individuella språkbruket.

Repetition, 2 sp (MO14)

Mål

Lokal precisering

- hitta nya vägar för sitt skrivande och utveckla en säkerhet att uttrycka sig i skriftlig form
- jämföra sitt skrivande av idag med tidigare essäer och analyser
- kunna ge och ta emot konstruktiv kritik på sina essäer och analyser

Centralt innehåll

Lokal precisering

- skrivprocessen
- textkomposition
- bildanalys
- textkompetens

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande utvärderar och utvecklar sin förmåga att uttrycka sig, bland annat genom kamratrespons.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete bedöms mångsidigt och kontinuerligt. Bedömningen är både formativ och summativ. Den formativa bedömningen ska uppmuntra och handleda den studerande att uppnå studieavsnittets mål. Den summativa bedömningen anges med siffervitsord. Bedömningen beaktar dels studieavsnittets deluppgifter, så som texter och

andra slutprodukter, dels studerandenas delaktighet och aktivitet. Metoder för bedömning kan till exempel vara olika typer av skrivuppgifter, text- och responsamtal, litterära samtal, muntlig presentation, skrivkompetens, läskompetens, prov eller portfolioarbete.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fokuserar på förbereda den studerande för studentexamensprovet i modersmål. Avsnittet är uppbyggt kring reflektion kring det egna skrivandet, analys av texter och en fördjupning av textkompetens. Kursen ger den studerande en möjlighet att utveckla sitt eget skrivande.

8.2. Biologi (BI)

Läroämnets uppdrag

Biologi är en naturvetenskap som undersöker livsrelaterade fenomen på allt från molekyl- och cellnivå till biosfären. Syftet med undervisningen i biologi är att väcka intresse för bio- och miljövetenskaper och stödja utvecklingen av ett naturvetenskapligt tänkande hos den studerande. Undervisningen ska stärka den studerandes uppfattning om biologins betydelse i formandet av en naturvetenskaplig världsbild. Den naturvetenskapliga världsbilden bygger på vetenskaplig forskning och hjälper den studerande att granska världen på vetenskaplig grund. Undervisningen i biologi ska vägleda den studerande att förstå hur den levande naturen är uppbyggd, fungerar och växelverkar samt att förstå evolutionens betydelse för organismernas utveckling.

Läroämnet biologi ska ge den studerande färdigheter för vardagen, arbetslivet och för fortsatta studier. Undervisningen i biologi ska synliggöra att biovetenskaperna är vetenskapsgrenar som utvecklas snabbt och vilkas tillämpningar används på många olika sätt till exempel inom medicin, industri och jord- och skogsbruk. Undervisningen i biologi ska hjälpa den studerande att förstå de möjligheter som biovetenskaperna erbjuder för att förbättra såväl människoslåktets som övriga organismers och hela ekosystemets välbefinnande.

Utmärkande för gymnasiets biologi är att den studerande ska inhämta kunskap genom observationer och experiment, att studierna är forskningsinriktade och att arbetssätten ska vara aktiverande och betona växelverkan. I undervisningen ingår laborationer, och en del av studierna sker i digitala studiemiljöer och i studiemiljöer utanför skolan. I takt med att studierna framskrider utvecklar den studerande mångsidigare och djupare färdigheter att arbeta experimentellt. I undervisningen ska man på olika sätt samarbeta med andra läroämnen. Fenomen som ingår i undervisningen i biologi granskas särskilt inom läroämnena geografi, kemi, fysik, psykologi och hälsokunskap på det sätt som är karakteristiskt för respektive läroämne.

Mångsidig kompetens

Undervisningen i biologi bygger på förståelsen av naturens mångfald och hur den utvecklas. Ett centralt tema för undervisningen är att skapa en hållbar framtid. Målen för mångsidig kompetens uppfylls tillsammans med målen för läroämnet.

*Undervisningen i biologi stärker på ett naturligt sätt den studerandes **kompetens för välbefinnande**. Undervisningen ökar den studerandes förståelse för vilken betydelse en mångsidig, ren och välmående miljö har för människans totala välbefinnande. I biologin betonas skillnaderna mellan individer, individernas mångfald och deras biologiska bakgrund, vilket ger den studerande verktyg att förstå mångfald. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål samt stöd och uppmuntran i olika skeden av läroprocessen för att stärka sin självkänedom och utveckla uthållighet.*

*I läroämnet biologi utvecklas den **kommunikativa kompetensen** genom att den studerande lär sig att argumentera och värdera sina egna och andras synpunkter med hjälp av kunskaper i*

biologi. Undervisningen ska ordnas i olika lärmiljöer och med mångsidiga metoder för att utveckla den studerandes sociala och kommunikativa färdigheter.

Undervisningen ska vägleda den studerande till naturvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information, vilket stödjer den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. I undervisningen i biologi fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna som anknyter till biologi samt i läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd. Den studerande får öva på undersökande samt tvärvetenskapligt och kreativt arbete i olika lärmiljöer.

Den **samhälleliga kompetensen** beaktas i undervisningen i biologi genom att den studerande får färdigheter att arbeta inom branscher som är viktiga för samhället, som hälsovården, miljösektorn och jord- och skogsbrukssektorn. Biovetenskaperna är ett internationellt vetenskapsområde som utvecklas snabbt, och dess tillämpningar används i samhället såväl på lokal som på nationell och internationell nivå. Undervisningen i biologi ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och att tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar livsstil och till att ta globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem, vilket stärker hens **globala och kulturella kompetens**.

Undervisningen i biologi utvecklar den studerandes **miljökompetens** och vilja att värna om naturens mångfald. I undervisningen betonas förståelsen av naturens egenvärde och av att naturen är unik. I undervisningen behandlar man vilka möjligheter biologiska tillämpningar och ekosystemtjänsterna erbjuder för en hållbar framtid. Undervisningen hjälper den studerande att göra hållbara val i den egna vardagen samt att tillämpa biologisk kunskap för reflektion som kräver **etisk kompetens**.

Mål

Undervisningen i biologi ska främja den studerandes förmåga att granska olika fenomen ur biovetenskaplig synvinkel samt på ett mångsidigt sätt stärka och fördjupa hens kunskaper och färdigheter i biologi. Målen för undervisningen i biologi anknyter till infallsvinklar inom biologin, till biologiska fenomen och processer samt till biologisk kunskap och tillämpningen av den. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Biologins infallsvinklar

Målet är att den studerande ska

- kunna använda biologins centrala begrepp exakt och i rätt sammanhang
- med hjälp av artexempel kunna åskådliggöra fenomen som är kännetecknande för biologin
- förstå att biologisk kunskap grundar sig på forskning och att det i Finland bedrivs betydande forskning på området
- förstå vilken betydelse biologisk kunskap och dess tillämpningar har för innovationer och lösningar på olika problem
- få erfarenheter som fördjupar intresset för biologi och biologistudier.

Biologiska fenomen och processer

Målet är att den studerande ska

- känna till organismernas struktur och funktioner
- förstå biologiska samband mellan orsak och verkan från molekylnivå till biosfären
- förstå evolutionens betydelse

- känna till olika tillämpningar som grundar sig på biologisk kunskap.

Biologisk kunskap och tillämpningen av den

Målet är att den studerande ska

- planera och genomföra experimentellt arbete självständigt eller i samarbete med andra i mångsidiga lärmiljöer, som i terräng, i laboratorium och i virtuella miljöer
- få möjlighet att sätta sig in i biologins tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- använda och bedöma biologiska kunskapskällor kritiskt och uttrycka och motivera olika synsätt på ett sätt som är karakteristiskt inom biologin
- förstå betydelsen av att mångfalden av organismer bevaras och vara medveten om nödvändigheten av en hållbar utveckling samt spurras att agera för att åstadkomma positiva lösningar.

Bedömning

Bedömningen i biologi ska basera sig på hur väl målen för läroämnet uppnåtts, med fokus på de specifika målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under läroprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och sina arbetssätt samt att utveckla sitt kunnande. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga sätt att visa sina kunskaper och på mångsidiga iakttagelser av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter.

Centrala föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper och färdigheter, som förmågan att behärska de grundläggande begreppen inom biologi samt förmågan att tänka, argumentera och undersöka. I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att förstå, tillämpa, analysera, bedöma och presentera biologisk kunskap i olika situationer. Bedömningen ska fästa uppmärksamhet vid förståelsen av naturvetenskapliga lagbundenheter och samband mellan orsak och verkan, vid insikten om betydelsen av växelverkan samt vid förmågan att uppfatta helheter. I bedömningen ska man också beakta den studerandes förmåga att kritiskt utvärdera information.

Den studerande kan även visa sina kunskaper i biologi genom experimentellt arbete i terrängen eller i laboratoriet samt genom presentationer, undersökningsrapporter och andra arbeten.

Studieavsnitt

Livet och evolution, 2 sp (BI1)

Studieavsnittets moduler

- Livet och evolutionen, 2 sp (BI1), Obligatorisk

Mål

Livet och evolutionen

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva utmärkande drag hos och grundförutsättningarna för liv samt kunna känna igen dessa via exempel
- känna till cellens grundstruktur och funktion på en nivå som gör det möjligt att förstå evolutionen och ekosystemets funktion
- kunna förklara mekanismer som anknyter till genetisk variation, naturligt urval och artbildning, samt kunna förklara deras betydelse för evolutionen
- kunna beskriva den nuvarande organismvärldens struktur
- förstå och kunna beskriva hur biologisk kunskap produceras.

Centralt innehåll

Livet och evolutionen

Biologi som vetenskap

- *livets kännetecknande drag och organisationsnivåer*
- *de biologiska vetenskapsområdena och forskningsmetoderna*
- *biologiska observationer, forskningsfrågor och hur man skapar hypoteser*

Evolutionen

- *cellernas uppkomst och utveckling*
- *könlig och könlös förökning*
- *variation och dess genetiska grunder*
- *naturligt urval*
- *arternas uppkomst*
- *växternas och djurens evolution och nyckelanpassningar*
- *människans evolution*
- *evolutionsforskning*

Organismvärlden

- *principerna för klassificering*
- *organismvärldens släkträd och de mest centrala taxa*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

Ekologins grunder, 1 sp (BI2)

Studieavsnittets moduler

- Ekologins grunder, 1 sp (BI2), Obligatorisk

Mål

Ekologins grunder

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva och analysera hur abiotiska och biotiska miljöfaktorer inverkar på organismernas anpassning och utbredning*
- *kunna beskriva populationernas, organismsamhällets och ekosystemens struktur och funktion samt skildra dessa med hjälp av exempel*
- *kunna beskriva naturens mångfald och motivera vilken betydelse den har.*

Centralt innehåll

Ekologins grunder

Ekologins grunder

- ekosystemens struktur och dynamiska karaktär
- kolets, kvävet och fosforns kretslopp, energiflödet i ett ekosystem
- populationernas egenskaper
- anpassning, ekologiska nischer, utbredning
- förhållandet mellan olika arter

Naturens mångfald

- genetisk mångfald hos en art, arternas mångfald, ekosystemens mångfald
- betydelsen av mångfald

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Etisk kompetens och miljökompetens uppfylls genom att den studerande förstår betydelsen av mångsidiga ekosystem och naturens mångfald samt förstår hur var och en kan med sina val påverka naturens mångfald.

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande uppfylls genom att den studerande känner till och strävar efter att upprätthålla en ren, mångsidig och välmående miljö.

Människan och miljön sett ur ett historiskt och miljöetiskt perspektiv, 3 sp (HI1BI2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Människans inverkan på ekosystemen, 1 sp (BI3)

Studieavsnittets moduler

- Människans inverkan på ekosystemen, 1 sp (BI3), Obligatorisk

Mål

Människans inverkan på ekosystemen

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till metoder med vilka miljöns tillstånd kan undersökas samt kunna identifiera miljöproblem
- kunna jämföra, analysera och bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen
- kunna presentera och motivera lösningar på miljöproblem samt identifiera positiva trender som berör miljöns tillstånd
- kunna bedöma och analysera sin egen verksamhet med beaktande av ekologisk hållbarhet
- kunna söka, analysera, tolka och presentera material om ekologisk forskning.

Centralt innehåll

Människans inverkan på ekosystemen

Förändringar i ekosystemen som orsakats av människan, lösningar på miljöproblem

- *klimtförändringens inverkan på ekosystemen*
- *försurning*
- *övergödning*
- *hur främmande ämnen påverkar näringskedjor*
- *människans inverkan på naturens mångfald*

Mot en hållbar framtid

- *ekosystemtjänsternas betydelse, ekologiskt hållbar utveckling*
- *verksamhet för att främja en hållbar livsstil och hur man påverkar miljöns tillstånd*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Samhällelig kompetens uppfylls genom att den studerande får färdigheter att förstå biologi och får kunskaper som behövs för att förstå omvärlden och dess förändringar.

Etisk kompetens och miljökompetens

Etisk kompetens och miljökompetens stöds genom att den studerande får kunskap att göra hållbara val i den egna vardagen.

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens uppfylls genom att den studerande känner till en hållbar livsstil och kan ta sin plats som en aktiv, miljömedveten samhällsmedlem.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI4)

Studieavsnittets moduler

- Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI4), Valfri

Mål

Cellen och ärftligheten

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna namnge cellens grundstrukturer*

- kunna beskriva cellens centrala funktioner
- behärska äftlighetens grundmekanismer och kunna tillämpa dem med hjälp av exempel
- kunna mikroskopera olika celler och tolka cellernas mikroskopiska strukturer
- kunna genomföra ett mindre experimentellt arbete.

Centralt innehåll

Cellen och äftligheten

Strukturen och funktionen hos en cell med cellkärna

- cellen som forskningsobjekt
- biomolekyler
- djur-, växt- och svampceller
- genuttryck och reglering av det
- fotosyntes
- cellandning, jäsningsreaktioner

Cellernas förökning

- mitos och celledelning
- meios och könscellernas uppkomst

Äftlighetens grunder

- nya alleler som orsakas av genmutationer
- mendelsk nedärvning
- kodominant nedärvning, polygen nedärvning, könsbunden nedärvning, att avgöra nedärvningssätt utifrån ett släkträd

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens uppfylls genom att den studerande fördjupar sig i läroämnets språk, hur biologisk kunskap är uppbyggd samt planerar egna experiment.

Samhällelig kompetens

Samhällelig kompetens uppfylls genom att den studerande kan ta ställning till aktuella samhällsfrågor inom ämnet biologi och kan tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

Människans biologi, 2 sp (BI5)

Studieavsnittets moduler

- Människans biologi, 2 sp (BI5), Valfri

Mål

Människans biologi

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna namnge och känna igen de viktigaste organen och beskriva deras funktionsprinciper samt känna till människokroppens anatomi
- förstå vad homeostas innebär samt kunna ge exempel på faktorer som inverkar på den
- kunna beskriva kroppens kommunikationssystem och förklara hur olika delar av kroppen kommunicerar med varandra
- kunna förklara kroppens förmåga att uppfatta omgivningen med olika sinnen och reagera på förändringar
- kunna beskriva och jämföra kroppens olika försvarsmekanismer mot mikrober
- kunna beskriva och motivera fortplantningens mest centrala skeden från befruktningen till födseln
- kunna genomföra ett mindre experimentellt arbete där funktioner i människokroppen mäts samt presentera resultatet.

Centralt innehåll

Människans biologi

Cell, vävnad, organ

- cellernas differentiering från stamcellerna, cancerceller
- organens sammansättning av olika vävnadstyper

Kroppens reglering

- nervsystemets uppbyggnad och funktion
- de inresekretoriska körtlarna och hormonerna

Ämnesomsättningen

- matspjälkningssystemet
- blodcirkulationssystemet
- andningsorganen
- utsöndring av slaggprodukter

Rörelse

- stöd- och rörelseorganen

Kroppens anpassningsförmåga till miljön

- huden och värmereglering
- sinnen
- försvarssystemet

Fortplantning

- könsorgan och könsutveckling
- befruktning, graviditet och förlossning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Samhällelig kompetens stöds genom att den studerande får bekanta sig med biologiska tillämpningar som är viktiga för samhället inom många branscher samt kan ta ställning till aktuella samhällsfrågor inom medicin och hälsa och tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens uppfylls genom att den studerande kan argumentera och värdera sina egna och andras synpunkter med hjälp av kunskaper i biologi.

Etisk kompetens och miljökompetens

Etisk kompetens och miljökompetens uppfylls genom att den studerande kan reflektera över och ta ställning till de möjligheter biologiska tillämpningar erbjuder.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

Biotekniken och dess tillämpningar, 2 sp (BI6)

Studieavsnittets moduler

- Biotekniken och dess tillämpningar, 2 sp (BI6), Valfri

Mål

Biotekniken och dess tillämpningar

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till mikrobernas strukturer och förstå deras grundläggande funktioner*
- *kunna ge exempel på hur mikrober kan användas inom biotekniken*
- *fördjupa sin kunskap om nukleinsyror och känna till hur de kan användas inom gentekniken*
- *med hjälp av exempel kunna ange bioteknikens mest centrala tillämpningar och innovationer samt motivera deras betydelse inom förädling, medicin, industri och miljövard*
- *kunna känna igen och bedöma bioteknikens möjligheter och risker samt framföra välgrundade etiska synpunkter om dem*
- *kunna planera och genomföra ett experimentellt arbete som anknyter till biologiska tillämpningar.*

Centralt innehåll

Biotekniken och dess tillämpningar

Mikrober

- *klassificering av mikrober*

- bakteriernas uppbyggnad, variation, antibiotikaresistens
- virusens uppbyggnad och förökning
- användningen av mikrober inom bioteknik

Manipulation av DNA och forskning med genteknik

- skillnaden mellan celler med och utan cellkärna beträffande arvsanlag och genernas funktion
- kopiering och fragmentering av DNA samt elektroforetisk separering av DNAfragmenten
- kartläggning av den information som finns i DNA
- metoder för genöverföring och -modifiering

Bioteknikens centrala tillämpningar och betydelse

- traditionell och genteknologisk växt- och djurförädling
- medicin
- genominformation och användningen av den
- identifiering av individer och arter utifrån DNA-information
- miljövård
- industri

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Samhällelig kompetens stöds genom att den studerande får bekanta sig med biologiska tillämpningar som är viktiga för samhället inom många branscher samt kan ta ställning till aktuella samhällsfrågor inom medicin och hälsa och tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens uppfylls genom att den studerande kan argumentera och värdera sina egna och andras synpunkter med hjälp av kunskaper i biologi.

Etisk kompetens och miljökompetens

Etisk kompetens och miljökompetens uppfylls genom att den studerande kan reflektera över och ta ställning till de möjligheter biologiska tillämpningar erbjuder.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

Repetition i biologi för abiturienter, 1 sp (BI7)

Mål

Lokal precisering

- Behärska det centrala innehållet i de obligatoriska och valbara kurserna i biologi som ingår i gymnasiets läroplan.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Repetition av centrala innehåll i kurserna samt övningar i att skriva realprovet.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens stöds genom att den studerande får vägledning att kombinera de lärda sakerna i de olika kurserna och integrera dem till större helheter.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens uppfylls genom att den studerande kan tillämpa och förmedla sitt kunnande i skrift

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Kravet för att bli godkänd är att alla kursens uppgifter är utförda och aktivt deltagande. Genomförd modul bedöms som avlagd eller underkänd.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Planerar du att skriva realprovet i biologi? Repetitionsmodulen hjälper dig att förbereda dig inför realprovet. Vi repeterar det centrala innehållet i de olika kurserna i biologi, bekantar oss med gamla realprovsfrågor samt övar oss i att besvara olika typer av frågeuppgifter.

Experimentell biologi, 1 sp (BI8)

Mål

Lokal precisering

- Fördjupning i biologins strukturer och fenomen experimentellt.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Den studerande får lära sig grundläggande experimentella färdigheter inom biologi samt fördjupa sig i olika organismers anatomi och fysiologi..

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens uppfylls genom att den studerande jobbar parvis eller i små grupper.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens uppfylls genom att den studerande planerar och genomför experiment samt tolkar och tillämpar resultaten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Kravet för att bli godkänd är aktivt deltagande i laborationerna. Genomförd modul bedöms som avlagd eller underkänd.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Intresserad att fördjupa dig i olika organismers anatomi och fysiologi samt få grundläggande experimentella färdigheter? Modulen repeterar och fördjupar biologins strukturer och fenomen genom att utföra laborationer och dissektioner av organismer och organ.

8.3. Filosofi (FI)

Läroämnets uppdrag

Filosofin utforskar hela verkligheten och olika sätt att gestalta den. Att känna till filosofiska frågeställningar skapar en grund för att förstå världen, samhället och uppfattningarna om människan och att bedöma dem rationellt. Studier i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att rationellt reflektera över motiveringarna till olika uppfattningar.

Utmärkande för filosofin är att den ifrågasätter och söker motiv, vilket hjälper den studerande att få grepp om och strukturera dagens informationsflöde. På så sätt främjar studierna i filosofi den studerandes förmåga att tänka och lära sig. Studier i argumentation och giltig slutledning utvecklar förmågan att förstå och uttrycka även komplexa tankemönster.

Traditionellt har filosofin kallats alla vetenskapers moder. I dess natur ingår därför att integrera olika vetenskapsområden, vilket hjälper den studerande att uppfatta större begreppsliga helheter och samband. Studierna i filosofi främjar den studerandes förmåga att se hur uppfattningar inom olika vetenskapsgrenar och tanketraditioner är uppbyggda och hur de skiljer sig från varandra. Detta stödjer den studerande att tillägna sig olika vetenskaper, vilket gör det enklare för dem att studera vidare. Kunskap i filosofi stärker den studerandes allmänbildning.

Studierna i filosofi ska stärka den studerandes uppfattning om sin egen identitet. I ämnet övar sig den studerande i etisk reflektion och det hjälper hen att förstå betydelsen av olika kunskaper och färdigheter för individen och samhället. Filosofi utvecklar omdömesförmågan och främjar kreativt och självständigt tänkande. I undervisningen i filosofi ska den studerande stödjas att formulera välgrundade personliga åsikter och lära sig att delta i en rationell diskussion. Genom att sätta sig in i filosofiska frågor som saknar enkla svar lär sig den studerande att formulera och motivera sina ståndpunkter. Samtidigt utvecklar hen respekt för olika välgrundade ståndpunkter. Genom att reflektera kring invecklade frågor tillsammans med andra utvecklar den studerande tilltro till sin egen tankeförmåga. Lämpliga arbetssätt inom ämnet är diskussion och dialog.

Mångsidig kompetens

*Studierna i filosofi stödjer den studerandes **kommunikativa kompetens** på ett mångsidigt sätt, liksom även utvecklingen till en bildad och ansvarstagande medborgare med respekt för jämlikhet. Läroämnet betonar dialog och god argumentation, vilket gör att den studerande enklare kan ta till sig ett hållbart tänkande och en hållbar livsstil och rättvisa samhällliga principer. Filosofin kombinerar olika vetenskapsområden och stödjer tillägnet av olika vetenskaper och*

kontinuerligt lärande. Studier i filosofi utvecklar språklig uttrycksförmåga, analytiskt tänkande och logisk slutledning.

I filosofin tolkas problem begreppsligt och dialogiskt. Därför betonas språklig medvetenhet samt ett exakt språkbruk som lyfter fram betydelsen av ändamålsenliga begrepp. Även om filosofin använder termer inom sin egen tradition och inom andra vetenskapliga discipliner är målet ett klart och begripligt språk. Filosofins argumenterande karaktär utvecklar ett uttrycksätt som fokuserar på logiska motiveringar och tar hänsyn till olika perspektiv.

Reflektion över det goda livet och samhället är traditionellt kärnan i filosofin. Studier i filosofi stödjer **kompetensen för välbefinnande** genom att utveckla den studerandes förståelse av sig själv, sitt tänkande och sitt förhållande till andra människor. Utvecklingen av förståelsen sammanhänger med människans utveckling som helhet och leder till dygder och välbefinnande. Det diskuterande och argumenterande förhållningssättet främjar den sociala gemenskapen bland de studerande och deras kommunikationsfärdigheter och lär dem att respektera olika synpunkter. Samtidigt uppmuntras den studerande att tillägna sig hållbara sätt att tänka och leva och rättvisa samhälleliga principer. Filosofin utvecklar även tolerans för osäkerhet och förmåga att agera även i situationer där tillgången till information är begränsad.

Filosofin har traditionellt omfattat ett synsätt som integrerar olika vetenskapliga discipliner och därigenom stimulerar **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Studier i filosofi bygger på ett naturligt sätt broar mellan olika discipliner. Filosofin hjälper den studerande att tillägna sig olika sätt att hämta information och att kombinera resultaten från olika vetenskaper, vilket gör det lättare att uppfatta stora helheter. Det starka kravet på logik i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att förstå motiveringarna för olika argument och att särskilja faktiska argument från åsikter. I egenskap av ett ämne som ifrågasätter och söker motiveringar uppmuntrar filosofin till kreativt och självständigt tänkande.

När det gäller **samhällelig kompetens** ska undervisningen i filosofi engagera den studerande till ett rationellt etiskt tänkande baserat på respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Idealen för ett rättvist samhälle och ett aktivt medborgarskap är inte endast föremål för analys och undervisning, utan också mål som undervisningen försöker främja. Filosofi utvecklar förmågan att tänka kreativt, kritiskt och självständigt, vilket utvecklar färdigheter för fortsatta studier, meningsfull karriärplanering och framtida förändringar i arbetslivet.

Etik är ett traditionellt delområde av filosofin och därför också en central del av studierna i filosofi. Filosofi lär den studerande att strukturera värderingar, normer och betydelser begreppsligt. **Etisk reflektion** omfattar såväl individ- och samhällsfrågor som miljöfrågor. Den kritiska traditionen inom läroämnet utvecklar den studerandes förmåga till självständigt tänkande och uppmuntrar hen att agera moraliskt hållbart. Studier i filosofi bidrar till att uppfatta mångfasetterade problem och skapa en övergripande bild av dem. Förståelse av sociala och ekologiska globala problem uppmuntrar den studerande att agera för att korrigera dessa och uppfylla målen för **miljökompetens**.

Med tanke på **global och kulturell kompetens** breddar studierna i filosofi tänkandet och hjälper till att förstå att det finns olika sätt att uppfatta verkligheten. Den studerande utvecklar en känslighet för att upptäcka likheter och skillnader i olika fenomen i världen. Av filosofins delområden fokuserar särskilt etik och samhällsfilosofi på mångfalden hos människor och kulturer och uppmuntrar till en fördomsfri attityd till olika livsfenomen. Genom filosofiska tankeexperiment ska den studerande ges tillfälle att föreställa sig möjliga framtida utvecklingstrender.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i filosofi är att den studerande ska

ska

- kunna gestalta filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem inom den filosofiska traditionen och att kunna tillämpa problemformuleringarna på olika aktuella frågor
- kunna strukturera, analysera och bedöma information begreppsligt, i synnerhet olika påståenden, deras betydelser och motiveringar till dem
- behärska grundläggande logisk argumentation och därigenom lära sig att lita på och kritiskt granska sitt eget tänkande samt reflektera över dess begränsningar inom olika vetenskapsgrenar och i vardagslivet
- kunna bedöma moraliska problem och tänkbara lösningar på dem samt förbinda sig till etiska principer
- lära sig att reflektera över och begreppsligt analysera större helheter samt att tänka och handla på ett omdömesgillt sätt i såväl etiska frågor som inom andra livsområden, även då informationen är motstridig eller otillförlitlig
- utveckla sin förmåga att uttrycka sina ståndpunkter med rationella motiveringar.

Bedömning

Bedömningen i filosofiämnet ska fokusera på den studerandes förmåga att förstå centrala filosofiska frågor och behärska filosofiskt tänkande och filosofiska begrepp samt på den studerandes förmåga att uttrycka och utvärdera filosofiskt tänkande. Det innebär att man bedömer förmågan att förstå och precisera filosofisk kunskap med hjälp av begrepp samt att kritiskt analysera och reflektera över den. Därtill ska bedömningen ta fasta på den studerandes förmåga att såväl i vardagen som i vetenskapen identifiera och beskriva filosofiska problem och förmågan att formulera dem med hjälp av begrepp.

Bedömningen ska ta hänsyn till den studerandes kännedom om presenterade lösningar på filosofiska frågor samt hens förmåga att presentera logiska argument skriftligt, muntligt och interaktivt.

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att kritiskt granska sitt eget tänkande och uppmuntra den studerande att planera sina studier. Kursbedömningen ska basera sig på mångsidiga bedömningsmetoder. Målen och det centrala innehållet i de olika modulerna ska vara utgångspunkt för bedömningen av hur den studerande har uppnått de allmänna målen för läroämnet filosofi.

Studieavsnitt

Introduktion till filosofiskt tänkande, 2 sp (FI1)

Studieavsnittets moduler

- Introduktion i filosofiskt tänkande, 2 sp (FI1), Obligatorisk

Mål

Introduktion i filosofiskt tänkande

Målen för modulen är att den studerande ska

- bilda sig en uppfattning om filosofins natur och metoder genom att sätta sig in i filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem
- lära sig att bedöma sanningshalten i påståenden och att framföra och förutsätta motiveringar till åsikter och påståenden samt att uppfatta strukturen i framförda motiveringar och bedöma deras giltighet
- känna till och genom olika interaktiva övningar lära sig att tillämpa filosofiska arbetsätt, såsom att ifrågasätta antaganden, klassificera och definiera begrepp samt använda tankeexperiment och motexempel
- fördjupa sig i några centrala filosofiska frågor och begreppsliga distinktioner i anslutning till dem

- känna till grundläggande kunskapsteoretiska distinktioner, kunna analysera och värdera olika tankeföreställningar och bekanta sig med kunskapsinnehållet i några av gymnasiets läroämnen.

Centralt innehåll

Introduktion i filosofiskt tänkande

- vad filosofi är, de filosofiska frågornas och det filosofiska tänkandets natur i den filosofiska traditionen och tillämpning av filosofiskt tänkande i aktuella frågor
- grunderna för logisk argumentation och giltig slutledning samt muntlig och skriftlig övning inom området, bland annat genom att tillämpa detta på aktuella samhälleliga frågor
- centrala filosofiska grundfrågor och distinktioner: ande och materia, frihet och nödvändighet, begreppslig och empirisk, objektiv och subjektiv
- skillnaden mellan kunskap och information, vardagskunskap och vetenskaplig kunskap samt vetenskap och pseudovetenskap
- kunskapens och argumentationens natur inom olika vetenskapsgrenar: hur man formulerar påståenden samt testar och motiverar dem i några av gymnasiets läroämnen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Kommunikativ kompetens

Under modulens gång introduceras karaktären av filosofiskt tänkande genom att bekanta sig med några filosofiska problem. Under modulen övar studenterna på att tillämpa ett filosofiskt sätt att arbeta: ifrågasätta, definiera begrepp och motivera sina påståenden både muntligt och skriftligt. Argumentationsförmåga och kritiskt tänkande är kärnans innehåll, varvid betoning finns på logisk argumentation och giltig slutledning. De mångsidiga kompetenser som är i fokus under modulen är tvårvetenskaplig kompetens och den kommunikativa kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen bedöms formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Studerandens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen progression kommer att utvärderas under modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Modulens mål och centralt innehåll samt de mångsidiga kompetenserna stöds b.l.a. av arbetssätt som par- och grupparbete, artikelanalyser, utforskande uppsatsskrivning som utvecklar tillämpningen av inlärd kunskap, illustrativa demonstrationer, debatt och andra funktionella arbetssätt. Bedömning sker i relation till de mål som läroplanen ställer och som tydliggörs under studiehelheten.

Etik, 2 sp (FI2)

Studieavsnittets moduler

- Etik, 2 sp (FI2), Obligatorisk

Mål

Etik

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära känna den filosofiska etikens centrala begrepp, frågor och teorier
- kunna motivera uppfattningar om det goda och det rätta samt förstå skillnaden mellan normativa och deskriptiva påståenden
- kunna presentera konsekventa etiska argument muntligt och skriftligt samt motivera moralens förpliktande karaktär
- kunna analysera meningen med sitt liv och sina livsval med hjälp av filosofiska begrepp
- kunna analysera och bedöma handlingar ur etisk synvinkel samt klargöra sina egna moraliska beslut och värderingar utgående från den filosofiska etiken
- kunna tillämpa etik på samhälls- och miljöfrågor.

Centralt innehåll

Etik

- moralen som normsystem; skillnaden mellan moral, lagar och vanor; moralisk objektivism, relativism, subjektivism
- moral samt normativ och tillämpad etik i moralfrågor; grunderna i dygd-, konsekvens-, rättighets- och pliktetik
- filosofiska teorier om ett gott liv, meningen med livet och en god livsstil
- etik och individens moraliska beslut: mänskliga relationer och livsval
- etiska frågor kring miljön och naturen, såsom klimatförändringen och djurens rättigheter
- etik och samhället: mänskliga och grundläggande rättigheter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Kommunikativ kompetens

Inom modulen bearbetas de viktigaste principerna, begreppen och teorierna för filosofisk etik. Den etiska diskussionen omfattar frågor gällande individen, samhället och miljön. Studierna i etik uppmuntrar till självständigt tänkande och till att förbinda sig till en moraliskt hållbar verksamhet. Ett rationellt etiskt tänkande grundar sig på respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och en hållbar framtid, som kan tjäna som utgångspunkt för allt samhälleligt tänkande. Undervisningen i etik uppmuntrar till att identifiera samhälleliga missförhållanden och aktivt medborgarskap. Förståelsen för de sociala och ekologiska globala problemens karaktär uppmuntrar till åtgärder för att avhjälpa dem och förverkligar således målen för miljökompetens. De mångsidiga kompetenser som är i fokus under modulen är samhälleliga-, den etiska och miljökompetensen samt den kommunikativa kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen bedöms formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Studerandens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen progression kommer att utvärderas under

modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Modulens mål och centralt innehåll samt de mångsidiga kompetenserna stöds b.l.a. av arbetssätt som skriftliga arbeten, aktuell mediegranskning, grupparbete, individuellt arbete och diskussion. Bedömning sker i relation till de mål som läroplanen ställer och tydliggörs under studiehelheten. Under studiehelheten lär vi känna den filosofiska etikens centrala begrepp, frågor och teorier samt grunderna i miljöfilosofi. Vi lär oss motivera uppfattningar om det goda och det rätta och kunna analysera meningen med sitt liv och sina livsval med hjälp av filosofiska begrepp. Vi diskuterar vad moral är, hurdana värderingar vi styrs av, vad lycka är, hurdan en god människa är och hur man förverkligar moraliska ideal i praktiken.

Samhällsfilosofi, 2 sp (F13)

Studieavsnittets moduler

- Samhällsfilosofi, 2 sp (F13), Valfri

Mål

Samhällsfilosofi

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli förtrogen med några centrala begrepp och inriktningar inom samhällsfilosofin
- lära sig att beskriva rättvisa, maktutövning och arbetsfördelning i individers, grupper och institutioners verksamhet
- lära sig att filosofiskt bedöma samhällsordningens uppbyggnad och legitimitet
- kunna tillämpa sina kunskaper på aktuella samhällsfrågor
- förstå rättigheters betydelse som grund för samhällsordningen.

Centralt innehåll

Samhällsfilosofi

- samhällsordningens legitimitet, teorier om samhällsfördrag
- olika former av makt, frihet, jämlikhet och rättvisa
- mänskliga rättigheter, medborgarrättigheter och rättsstaten: demokrati och social gemenskap som samhälls värden
- politiska ideal: liberalism, socialism, anarkism, konservatism, nationalism; samhällsutopier och -dystopier
- förhållandet mellan välfärd och ekonomi; legitimering av skillnader i förmögenhet och välfärd; välfärdsstaten
- aktuella samhällsfilosofiska frågor: miljöproblem, kulturmöten, effekter av teknik och artificiell intelligens, kön och makt, identifiering och kritik av strukturer som skapar ojämlikhet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Global och kulturell kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Under modulen bekantar man sig med centrala begrepp och inriktningar inom samhällsfilosofin. Centralt i detta är förhållandet mellan individen och samhället, som är nära kopplat till bland annat samhällsordning, makt, rättvisa, frihet, jämlikhet, politiska ideal, välfärd, ekonomi och de mänskliga rättigheter. Den studerande lär sig också mera om aktuella frågor som gäller t.ex. teknisk utveckling, kön eller miljö. Studierna i samhällsfilosofi hjälper den studerande att uppfatta individens ställning i samhället, uppmuntrar till aktivt medborgarskap och ger begreppsliga verktyg för analys och försvar av demokrati, frihet och jämlikhet. De mångsidiga kompetenserna som är i fokus under modulen är samhälleliga kompetensen, den globala och kulturella kompetensen samt etiska och miljökompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen bedöms formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerandens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Kompetensmålen progression kommer att utvärderas under modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Modulens mål och centralt innehåll samt de mångsidiga kompetenserna stöds b.l.a. av arbetssätt som par- och grupparbete, artikelanalys, uppsatsskrivning som utvecklar förmågan att tillämpa och utvärdera inlärd kunskaper och olika uppgifter som jämför källmaterial. Vi lär oss använda filosofiska begrepp för att analysera samhällelig och politisk verksamhet och för att motivera våra egna lösningar på samhällsproblem. De studerande lär sig tillämpa sina kunskaper på aktuella samhällsfrågor.

Sanningen, 2 sp (FI4)

Studieavsnittets moduler

- Sanningen, 2 sp (FI4), Valfri

Mål

Sanningen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna skilja mellan åsikter och faktapåståenden och förstå behovet av att motivera faktapåståenden*
- *förstå betydelsen av språk och dess betydelse i gestaltandet av verkligheten*
- *kunna beskriva och bedöma filosofiska teorier om sanning, kunskap, verklighetens natur och vetenskap*
- *kunna strukturera och analysera kännetecknen för vetenskaplig forskning, slutledning och förklaring*

- kunna analysera hur observationer och kunskap samt vetenskapliga teorier förhåller sig till verkligheten
- lära sig att bedöma situationer där olika undersökningar ger olika resultat och handlingsalternativ.

Centralt innehåll

Sanningen

- språk, betydelse och sanning
- det sannas natur och sanningsteorierna; att närma sig sanningen; nödvändig och kontingent sanning
- verklighetens och medvetandets natur; realism och anti-realism
- kunskapens källor, kunskapens möjligheter och gränser, kunskapens berättigande, förhållandet mellan kunskap och säkerhet
- den vetenskapliga forskningens natur och metoder samt vetenskaplig slutledning, vetenskapsetik
- tillförlitligheten hos vetenskapliga metoder och teorier och deras förhållande till verkligheten
- förklaring, förutsägelse, förståelse och tolkning inom olika vetenskaper

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Global och kulturell kompetens

Under modulen introduceras filosofiska syn på verklighet, sanning och kunskap. Den studerande övar sig att strukturera problem begreppsligt och dialogiskt. Därför betonas ett exakt språkbruk som öppnar upp begreppens innebörd liksom även språkmedvetenhet. Filosofins argumenterande karaktär utvecklar ett uttryck där tyngdpunkten ligger på logiska motiveringar och beaktande av olika perspektiv. Detta hjälper studerandena att förstå olika tänkesätt såväl i interaktionssituationer som i dialogen mellan olika vetenskapsgrenar och kulturdelområden.

Filosofin uppmuntrar till kreativt och självständigt tänkande som ett ifrågasättande läroämne som söker motiveringar. De mångsidiga kompetenserna som är i fokus under modulen är den kommunikativa kompetensen, den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen och den globala och kulturella kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen bedöms formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Studerandens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen progression kommer att utvärderas under modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Modulens mål och centralt innehåll samt de mångsidiga kompetenserna stöds b.l.a. av arbetssätt som par- och grupparbete, artikelanalys, uppsatsskrivning som utvecklar förmågan att tillämpa och utvärdera inlärd kunskaper och olika uppgifter som jämför källmaterial.

8.4. Fysik (FY)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i fysik ska hjälpa den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en naturvetenskaplig världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter om fysikens betydelse i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. I undervisningen ska den studerande fördjupa sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till fysik samt i fysikens begreppsapparat och sätt att producera kunskap. Den studerande utvecklar sin naturvetenskapliga läsfärdighet, vilket hjälper hen att kritiskt utvärdera olika vardagliga val samt ställningstaganden i samhällsdebatten. Undervisningen i fysik ska ge den studerande färdigheter för framgångsrika fortsatta studier inom naturvetenskap och naturvetenskapens tillämpningsområden samt att tillämpa sina kunskaper i fysik i arbetslivet. Med hjälp av mångsidiga lärsituationer och -miljöer möjliggör man att de studerande har jämlika och likvärdiga möjligheter att lära sig.

Undervisningen i fysik ska stödja den studerande att förstå fysikens begrepp både kvalitativt och kvantitativt. Den studerande bearbetar sina tidigare erfarenheter, nya observationer och synvinklar till en logiskt sammanhängande bild av omvärlden i samverkan med lärarna och gruppen samt med hjälp av fysikens teorier.

Undervisningen i fysik ska utgå från observationer i omgivningen. Experiment i olika former stödjer den studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapens karaktär. Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom centrala områden som behandlas i respektive modul. Experimentellt arbete ska utföras med beaktande av säkerheten i arbetet.

Mångsidig kompetens

Undervisningen i fysik vägleder den studerande att tillägna sig ett naturvetenskapligt tänkande, att ta fram och använda information, att komma med idéer, samarbeta samt att bedöma informationens tillförlitlighet och innebörd. Undervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att den studerande får färdigheter att delta i samhällsdebatten och påverka det gemensamma beslutsfattandet.

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljön och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens, globala och kulturella kompetens** samt **hens kompetens för välbefinnande**.

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen** även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i fysik hänför sig till fysikens betydelse, värderingar och attityder, den studerandes forskningsfärdigheter och kunskaper i fysik samt användningen av dem. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- kunna bedöma vilken betydelse fysiken och teknologin har för individen och samhället
- identifiera sina kunskaper i fysik och ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet fysik
- bli insatt i hur man tillämpar fysik i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer eller forskarsamfund
- få möjligheter att sätta sig in i fysikens tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- få tillräckliga färdigheter för fortsatta studier inom naturvetenskapernas och fysikens tillämpningsområden
- få färdigheter att delta i debatter och beslutsfattande som berör miljö och teknologi.

Forskningsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningar som utgångspunkt för undersökning, problemlösning eller annan verksamhet
- kunna planera och utföra experimentella undersökningar i samarbete med andra
- identifiera hur felkällor inverkar på mätningar
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt analysera och bedöma dem och hela undersökningsprocessen.

Kunskaper i fysik och användningen av dem

Målet är att den studerande ska

- kunna använda centrala begrepp i fysik på ett konsekvent sätt och i rätt sammanhang
- strukturera sin uppfattning om naturens strukturer och fenomen med hjälp av fysikaliska begrepp och principer
- kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken
- förstå fysikaliska fenomen och principer som utgör grunden för teknologiska tillämpningar
- kunna formulera, tolka och bedöma olika modeller samt använda dem och simuleringar för att beskriva fenomen och göra prognoser

- kunna använda ändamålsenliga program för att skapa modeller samt uttrycka matematiska och grafiska lösningar och resultat
- kunna använda mångsidiga informationskällor och kritiskt bedöma dem med hjälp av sina kunskaper i fysik.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på hur de allmänna målen för fysik uppfylls med betoning på modulspezifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa fysikaliska kunskaper på olika sätt, till exempel genom att förklara, göra grafiska modeller och använda matematiska modeller. Bedömningen ska basera sig på olika arbeten men även på den studerandes arbetssätt, såsom formulering av frågor, beskrivning av problemlösningsprocessen samt forskningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att hämta och tillämpa information.

Studieavsnitt

Fysiken som naturvetenskap i samhället, 2 sp (FY1FY2)

Studieavsnittets moduler

- Fysiken som naturvetenskap, 1 sp (FY1), Obligatorisk
- Fysik, miljö och samhälle, 1 sp (FY2), Obligatorisk

Mål

Fysiken som naturvetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med fysiken som en systematisk vetenskap som baserar sig på experimentella undersökningar
- introduceras i materiens struktur och världsalltets storleksordningar
- bekanta sig med de metoder som används för att ta fram information i fysiken
- kunna planera och genomföra enkla naturvetenskapliga experiment
- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för fysik och fysikstudier.

Fysik, miljö och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli insatt i energi som ett grundläggande begrepp i fysiken
- känna till olika energiformer och sätt att producera energi
- kunna jämföra olika sätt att producera energi och storleksordningar i anknytning till produktionssättens inverkan på miljön
- få färdigheter i att delta i diskussioner som gäller miljö och teknologi samt i beslutsfattande kring hållbar energihushållning.

Centralt innehåll

Fysiken som naturvetenskap

- storhet och enhet samt SI-systemet

- *mätning, insamling av resultat, grafisk presentation av resultat samt bedömning av deras tillförlitlighet*
- *grafisk modell och linjär modell*
- *planering och genomförande av enkla experimentella undersökningar*

Fysik, miljö och samhälle

- *energiformer, energins bevarande och omvandling*
- *energiproduktion, effekt, verkningsgrad, överföring av energi*
- *energiproduktionens inverkan på miljön och på klimatförändringen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

I detta studieavsnitt kopplas vardagliga fenomen med fysikaliska begrepp och den tvårvetenskapliga och kreativa kompetensens stärks genom att hämta information från olika källor. Studeranden gör även laborationer i detta studieavsnitt och då övas den kreativa kompetensen då olika saker skall beaktas för att man skall kunna utföra laborationen.

Samhällelig kompetens

Många olika teman som ingår i detta studieavsnitt hör till den studerandes vardag och studerande kan mera noggrant fundera på samhälleliga energifrågor under detta studieavsnitt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Fysikens och kemins grunder, 4 sp (FY1FY2KE1KE2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Energi och värme, 2 sp (FY3)

Studieavsnittets moduler

- Energi och värme, 2 sp (FY3), Valfri

Mål

Energi och värme

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förståelse för energi som ett centralt begrepp i fysiken*
- *kunna undersöka ett ämnes termodynamiska tillstånd och fenomen i anknytning till förändringar i aggregationsstillstånd*
- *kunna tillämpa termodynamikens begrepp och modeller då hen granskar lösningar inom energiproduktion och medverkar i bygget av en hållbar framtid*

- identifiera energibalansens och värmeflödets betydelse i klimatförändringen.

Centralt innehåll

Energi och värme

- kraft som ett mått på styrkan hos en växelverkan
- mekaniskt arbete
- termodynamiskt system och tillståndsvARIABLES
- temperatur, tryck och hydrostatiskt tryck
- energins bevarande, inre energi, energiflöde och värmemängd
- hur ett ämne värms upp och svalnar samt förändringar i aggregationstillstånd
- värmeutvidgning
- tillståndsförändringar hos gaser och tillståndsekvationen för en ideal gas

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Då temat för studieavsnittet är energiproduktion och klimatförändring samt dess inverkan på hållbar utveckling förstärks studerandes miljö- och etiska kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Kraft och rörelse, 2 sp (FY4)

Studieavsnittets moduler

- Kraft och rörelse, 2 sp (FY4), Valfri

Mål

Kraft och rörelse

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom experiment kunna undersöka fenomen i anknytning till kraft och rörelse
- kunna producera och analysera grafiska framställningar av mätdata
- förstå konserveringslagarnas betydelse i fysiken
- känna till säkerhetsaspekter i anknytning till kraft och rörelse.

Centralt innehåll

Kraft och rörelse

- likformig och likformigt accelererad rätlinjig rörelse
- växelverkan mellan kroppar och kraft samt Newtons lagar
- krafters sammanlagda verkan, kraftdiagram och rörelseekvationen
- tyngd och friktion

- rörelseenergi, potentiell energi och mekanisk energi
- den mekaniska energins bevarande och mekanikens energiprincip
- rörelsemängd, impuls, rörelsemängdens bevarande och endimensionella kollisioner

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Krafter är ett central begrepp i studieavsnittet och i samband med att vi går igenom bl a Newtons lagar kan studeranden undersöka hur olika krafter påverkar deras vardagliga liv, t ex friktion, kollisioner och på detta sätt stärka sin kompetens för välbefinnande. Inom mekaniken kan man även ta olika sporter som exempel till vardagliga fenomen och på detta sätt även bidra till studerandes välbefinnande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY5)

Studieavsnittets moduler

- Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY5), Valfri

Mål

Periodisk rörelse och vågor

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva planetarisk rörelse som centralrörelse
- bli förtrogen med svängningsrörelsens och vågrörelsens grundprinciper genom att undersöka mekanisk svängning och ljud
- kunna beskriva periodisk rörelse med fysikaliska och matematiska begrepp
- matematiskt kunna beskriva mekaniska svängningar och ljud som en periodisk rörelse.

Centralt innehåll

Periodisk rörelse och vågor

- kraftmoment och vridning av en kropp
- vridning och jämvikt i enkla fall
- likformig cirkelrörelse och normalacceleration
- den allmänna gravitationslagen och planetarisk rörelse
- periodisk rörelse, period, frekvens och amplitud
- harmonisk kraft och svängningsrörelse samt den potentiella energin hos en harmonisk kraft
- mekaniska vågor: uppkomst, utbredning och reflexion
- diffraktion och interferens hos mekaniska vågor samt stående vågor
- ljud som vågrörelse, ljudintensitetsnivå, ljudets egenskaper och utbredning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

I detta studieavsnitt kopplas vardagliga fenomen med fysikaliska begrepp och den tvårvetenskapliga och kreativa kompetensens stärks genom att hämta information från olika källor och vid användning av olika hjälpmedel för att få en förståelse för sambandet mellan teori och exempel.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Elektricitet, 2 sp (FY6)

Studieavsnittets moduler

- Elektricitet, 2 sp (FY6), Valfri

Mål

Elektricitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna undersöka fenomen i anknytning till elektricitet experimentellt och kunna utföra grundläggande mätningar inom elläran*
- *kunna använda begreppen fält och potential för att beskriva elektriska fält*
- *känna till säkerhetsaspekter i anknytning till elektriska apparater och överföring av elenergi.*

Centralt innehåll

Elektricitet

- *spänning och elektrisk ström i likströmskretsar*
- *resistans och Ohms lag*
- *elektrisk effekt och Joules lag*
- *koppling av motstånd och Kirchhoffs lagar*
- *ackumulatorer och en ackumulators laddningskrets*
- *Coloumbs lag och homogent elektriskt fält*
- *potentiell energi och potential i ett homogent elektriskt fält*
- *kondensator och kondensatorns energi*
- *halvledare, diod och LED som komponenter i en strömkrets*
- *elsäkerhet: säkring, kapslingsklassning och genomslagsspänning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Laborativa arbetssätt har en stor roll i detta studieavsnitt och den studerandes kommunikativa kompetens stärks då hen arbetar i grupp. Att arbeta i grupp övar på samarbets- och

kommunikationsfärdigheter. Beteckningar inom ellära ger också färdigheter att kommunicera med symboler.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY7)

Studieavsnittets moduler

- Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY7), Valfri

Mål

Elektromagnetism och ljus

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå induktionsfenomenets centrala betydelse inom elektromagnetism
- förstå de fysikaliska grundprinciperna för produktion och överföring av elektrisk energi och deras betydelse för samhällets funktion
- identifiera källor till elektromagnetisk strålning och strålningens effekt
- förstå att ljus är ett elektromagnetiskt fenomen.

Centralt innehåll

Elektromagnetism och ljus

- ferromagnetism och magnetisk dipol
- magnetisk växelverkan och magnetfält
- en laddad partikels rörelse i ett homogent el- och magnetfält
- magnetfältet kring en strömförande ledare och kraften mellan två ledare
- elektromagnetisk induktion, Lenz lag och virvelströmmar
- generator, uppkomsten av växelström, transformatorn och överföring av energi med hjälp av elektrisk ström
- elektromagnetisk strålning och dess spektrum samt svartkroppsstrålningens spektrum
- ljusets reflexion, brytning och totalreflexion
- ljusets interferens och diffraktion
- ljusets polarisation kvalitativt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Att få en förståelse för produktion och överföring av elektrisk energi stärker studerandes samhälleliga kompetens. Den studerande kan mera noggrant fundera på samhälleliga energifrågor och bedöma tillförlitligheten i den information som ges i samhället gällande energifrågor.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Materia, strålning och kvantisering, 2 sp (FY8)

Studieavsnittets moduler

- Materia, strålning och kvantisering, 2 sp (FY8), Valfri

Mål

Materia, strålning och kvantisering

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till den joniserande strålningens effekter och bekanta sig med säker användning av strålning
- introduceras till den världsbild som baseras på kvantfysik från elementarpartikelfysik till kosmolog
- förstå hur betydelsefull den teknologi som baserar sig på kvantisering är för dagens samhälle.

Centralt innehåll

Materia, strålning och kvantisering

- energins kvantisering då materia och strålning växelverkar med varandra
- fotonen som det elektromagnetiska strålningsfältets kvanta
- atomens uppbyggnad, kvanttillstånden hos atomens elektroner samt grundtanken i den vågmekaniska atommodellen
- teknologi som baserar sig på kvantisering; laser och kvantstrukturer
- atomkärnans struktur och förändringar, radioaktivt sönderfall
- kärnreaktioner, ekvivalens mellan massa och energi, atomkärnans bindningsenergi
- kärnkraft, fission och fusion
- sönderfallslagen
- olika typer av joniserande strålning och deras biologiska effekter samt tillämpningar inom medicin och teknologi
- partikelfysikens standardmodell
- världssalltets utveckling

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Under studieavsnittet behandlas teman som t ex atommodellen och strålning ur ett längre tidsperspektiv och detta ger studerande en uppfattning om nuvarande vetenskapliga världsbild och bakgrunden till nuläget.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

126

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Repetitionskurs i fysik, 2 sp (FY9)

Mål

Lokal precisering

- Kursens mål är att studerande skall repetera och förstärka kunskaperna inom valfria delområden i fysiken samt bekanta sig med studentuppgifter.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Innehållet i kursen baserar sig på de tidigare gymnasiekurserna.
- Användning och utnyttjande av tekniska hjälpmedel repeteras.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under detta studieavsnitt lägger vi mest vikt på att repetera den kunskap som studerande fått under de övriga fysikkurserna. Den studerande skall på ett kreativt sätt binda ihop den kunskap hen fått under de övriga fysikkurserna, vilket också kan innebära kunskap och teori från flera kurser och då kan den studerande utnyttja sin tvärvetenskapliga kompetens. Utnyttjande av digitala hjälpmedel på ett väsentligt sätt, som passar de olika uppgiftstyperna, visar hur studeranden använder sin tvärvetenskapliga och kreativa kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms som avlagt eller underkänt. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och ingår i bedömningen av studieavsnittet.

8.5. Geografi (GE)

Läroämnets uppdrag

I geografi undersöker man fenomen som sker i naturen, samhället, hos människan samt växelverkan mellan dem. Undervisningen i geografi har som uppdrag att utveckla den studerandes geografiska världsbild och ge hen verktyg att förstå globala, regionala och lokala företeelser och hur de har förändrats under tidens gång samt regionala problem och hur de kan lösas.

Undervisningen i geografi ska vägleda den studerande till insikt om de faktorer som bidrar till att världen förändras, lära hen att formulera välgrundade åsikter, ta ställning till förändringar som sker i den egna miljön, i närområdet och i hela världen samt att arbeta aktivt för att främja naturens och människans välbefinnande. Undervisningen övar den studerandes färdigheter att delta och påverka samt stödjer den studerande i byggandet av en hållbar framtid. Geografiundervisningen

hjälp den studerande att bli medveten om växelverkan mellan naturen och mänsklig verksamhet samt att betrakta världen som en föränderlig och kulturellt pluralistisk livsmiljö.

I geografiundervisningen integreras naturvetenskapliga och humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen. Undervisningen ger den studerande färdigheter att granska miljö- och människorätsfrågor och stödjer den studerandes utveckling till en bildad och ansvarstagande medborgare.

Undervisningen ska ta avstamp i de ungas livsmiljö och i den studerandes vardag. Olika lärmiljöer ska mångsidigt användas i undervisningen. Ett undersökande angreppssätt och användningen av geomedia hjälper den studerande att fördjupa sitt geografiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i den vardagliga miljön på det lokala, regionala och globala planet. Med geomedia avses olika sätt att ta fram och presentera geografisk information, till exempel kartor, geodata, diagram, bilder, videofilmer, skriftliga källor, olika medier och muntliga presentationer. En mångsidig användning av geomedia hjälper den studerande att hämta, analysera och tolka information samt presentera den visuellt. Genom att man behandlar aktuella nyheter i undervisningen får den studerande stöd för att utveckla sin världsbild och sitt kritiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i närmiljön och på andra håll i världen.

Mångsidig kompetens

Målen för mångsidig kompetens uppfylls tillsammans med målen för undervisningen i geografi.

Undervisningen i geografi stödjer utvecklingen av den studerandes **kompetens för välbefinnande** och **kommunikativa kompetens**. I läroämnet grundar sig arbetssätten på växelverkan och varierande lärmiljöer, och man utgår från den studerande. I undervisningen betonas speciellt sociala färdigheter och samarbetsförmåga samt att den studerande tar ansvar för sitt eget och andras arbete. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål och ska stödjas och uppmuntras i olika skeden av läroprocessen, vilket stärker den studerandes självkännedom och utvecklar uthålligheten.

I geografin får den studerande öva sig på undersökande samt **tvärvetenskapligt och kreativt** arbete. Den studerande fördjupar sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till geografi samt i läroämnets begreppsapparat och hur geografisk kunskap byggs upp. Färdigheter i geomedia stärker den studerandes multilitteracitet. Undervisningen i geografi motiverar den studerande till ett naturvetenskapligt och humanistisk-samhällsvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information.

Undervisningen i geografi ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen främjar den studerandes förståelse av vilken betydelse en hållbar utveckling har som utgångspunkt för områdesplanering samt ger den studerande färdigheter till interaktiv planering. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar framtid och utvecklar en förståelse för globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem. Det här stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Undervisningen i geografi stärker på olika sätt den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens**. Undervisningen ökar den studerandes förståelse för kulturell mångfald och naturmiljöns betydelse och ska ge den studerande en inblick i nödvändigheten av en hållbar livsstil. Undervisningen i geografi hjälper den studerande att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i den egna vardagen samt för etisk reflektion och för att göra hållbara val som konsument.

Undervisningen i geografi fördjupar den studerandes förståelse av de mänskliga rättigheternas betydelse, samhällets mångfald och hur den regionala identiteten formas, och stödjer på det här sättet den studerandes **globala och kulturella kompetens**. Utmärkande för geografin är att man

undersöker aktuella globala fenomen och växelverkan mellan dem. Undervisningen stödjer den studerandes internationella färdigheter och livskompetens samt utvecklingen till en bildad och fördomsfri människa.

Mål

Undervisningen i geografi stärker den studerandes geografiska tänkande, fördjupar hans förståelse av fenomen och processer samt utvecklar hans förmåga att behärska och tillämpa mångsidiga färdigheter. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Geografiskt tänkande

Målet är att den studerande ska

- få upplevelser och färdigheter som fördjupar hans intresse för geografi och geografins sätt att gestalta och utforska världen
- förstå vad som karakteriserar geografin som vetenskap och hur geografiskt kunnande behövs i vardagen, i studierna och i arbetslivet
- kunna använda geografiska begrepp exakt samt kunna formulera och motivera ståndpunkter på ett sätt som är specifikt för geografin samt i rätt sammanhang
- fördjupa sina kunskaper om jordens kartbild och om ortnamn
- kunna granska världen ur olika synvinklar, såsom ur den enskilda individens, samhällets och miljöns perspektiv
- förstå nödvändigheten av en hållbar livsstil och betydelsen av cirkulär ekonomi som sparar naturresurser.

Geografiska fenomen och processer

Målet är att den studerande ska

- förstå naturgeografiska fenomen och processer
- förstå humangeografiska fenomen och processer
- förstå växelverkan mellan natur- och humangeografiska processer

Geografiska färdigheter och tillämpningar

Målet är att den studerande ska

- kunna observera vardagsmiljöer och tolka landskap
- kunna jämföra och analysera de fenomen, strukturer och former av växelverkan i naturen och i den mänskliga verksamheten som är knutna till olika regionala nivåer samt de ändringar som sker inom dessa
- kunna observera, beskriva och analysera människornas välbefinnande lokalt, regionalt och globalt
- kunna reflektera över och bedöma potentiella lösningar på förändringar i miljön och förändringar som orsakas av mänsklig verksamhet
- förstå, tillämpa och analysera geografisk kunskap och använda geomediala mångsidigt för att söka, analysera och presentera information
- följa med aktuella händelser i världen och kritiskt bedöma vilka faktorer som inverkar på dem och vilka eventuella följder de har
- ha insikt i regionutveckling och sätten att delta i och påverka den
- tillägna sig färdigheter att agera som en ställningstagande och aktiv världsmedborgare som främjar en hållbar framtid.

Bedömning

Bedömningen i geografi ska basera sig på hur väl målen för läroämnet uppnåtts, med fokus på de specifika målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sina arbetssätt samt att utveckla sina kunskaper. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga sätt att visa sina kunskaper och på mångsidiga iakttagelser av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter.

Centrala föremål för bedömningen i geografi är geografiskt tänkande, den studerandes förståelse av geografiska fenomen och processer samt hens geografiska färdigheter och förmåga att tillämpa dem. Den studerande kan åskådliggöra sitt geografiska tänkande och sina geografiska kunskaper på olika sätt. Centrala färdigheter som ska bedömas i geografin är förmågan att läsa och tolka kartor, förmågan att presentera information grafiskt samt andra geomediala färdigheter. Den studerande kan även visa sina kunskaper i geografi med hjälp av fältarbeten, presentationer, undersökningsrapporter och andra arbeten.

Studieavsnitt

En värld i förändring, 2 sp (GE1)

Studieavsnittets moduler

- En värld i förändring, 2 sp (GE1), Obligatorisk

Mål

En värld i förändring

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin geografiska världsbild och kunna använda ortnamn naturligt och i ändamålsenliga kontexter
- kunna analysera vad som ligger bakom förändringar i miljön samt bedöma följderna av förändringarna på olika områden
- känna till och kunna beskriva med vilka lösningar förändringarna i miljön kan stävjas eller hur följderna kan lindras på olika områden
- kunna analysera orsakerna till förändringar i mänskligheten samt bedöma följderna av förändringarna på olika områden
- känna till metoder och kunna bedöma hur man kan påverka förändringar som är en följd av mänsklig verksamhet på olika områden
- vara förtrogen med överenskommelser som anknyter till hållbar utveckling och kunna använda dem som grund för etiska motiveringar
- kunna söka, analysera och presentera ändamålsenlig och tillförlitlig information om regionala frågor med hjälp av geomediala
- kritiskt kunna bedöma aktuella regionala nyheter i olika medier med anknytning till förändringar i miljön eller mänskligheten.

Centralt innehåll

En värld i förändring

Geografin som vetenskap

- hur miljön och världen granskas i geografin
- tillämpning av geografi i arbetslivet och i vardagen
- aktuella regionala nyheter

Förändringar i miljön och hur man löser dem

- mekanismer bakom klimatförändringar
- orsakerna bakom och följderna av den klimatförändring som sker i dag
- torka, ökenspridning, stormar, översvämningar
- att anpassa sig till och stävja förändringar i miljön

Mänsklighetens förändringar

- globala miljökonsekvenser av befolkningens tillväxt och ökad välfärd
- bristen på rent vatten, hunger
- välståndets fördelning, fattigdom
- flyktingskap
- överenskommelser om hållbar utveckling

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens uppfylls genom att den studerande följer med aktuella nyheter från olika delar av världen och skapar därigenom en bild av globala förändringar som rör naturen, miljön och mänskligheten.

Etisk kompetens och miljökompetens

Etisk kompetens och miljökompetens uppfylls genom att den studerande förstår betydelsen av naturens biodiversitet, mänskliga rättigheter och global rättvisa samt känner till målen i Agenda 2030 och främjar hållbar utveckling.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

Den blå planeten, 2 sp (GE2)

Studieavsnittets moduler

- Den blå planeten, 2 sp (GE2), Valfri

Mål

Den blå planeten

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda centrala naturgeografiska begrepp och ortnamn på ett ändamålsenligt sätt
- kunna söka, analysera, tolka, bedöma och presentera naturgeografisk information med hjälp av geomedia
- förstå de fenomen som beror på jordens planetariska karaktär och motivera deras effekt på naturens system
- kunna beskriva och analysera den regionala indelningen av den icke-levande och den levande naturen på jordklotet

- kunna utläsa naturlandskapens struktur, uppkomst och utveckling via kartor och bilder samt förklara hur och varför naturlandskapen förändras
- kunna analysera orsakerna bakom risker som rör naturen och bedöma deras följder på olika områden
- kunna beskriva och med hjälp av exempel jämföra hur risker som rör naturen kan förutses eller hur följderna av dem kan lindras på olika områden
- förstå betydelsen av naturgeografisk kunskap i samhället och i människornas vardag.

Centralt innehåll

Den blå planeten

Naturgeografiskt tänkande

- naturgeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av naturgeografisk information
- naturgeografiska informationskällor och forskningsmetoder

Atmosfären och hydrosfären

- atmosfärens struktur och vindarna, förändringar i ozonlagret
- vattnets kretslopp, regn och havsvattnets rörelser, ENSO och NAO
- väder och väderprognoser
- klimatzoner

Litosfären

- jordklotets struktur och det geologiska kretsloppet
- endogena och exogena processer som omformar jordens yta
- endogena och exogena fenomen som risker, centrala riskområden, identifiering av risker och riskberedskap

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen uppfylls i samband med projektarbete där den studerande söker fram, analyserar och bearbetar naturgeografiska fakta.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens tränas i samband med projektarbete där den studerande presenterar naturgeografiska fakta.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

En gemensam värld, 2 sp (GE3)

Studieavsnittets moduler

- En gemensam värld, 2 sp (GE3), Valfri

Mål

En gemensam värld

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda centrala humangeografiska begrepp och ortnamn på ett ändamålsenligt sätt
- känna till olika kulturella drag och uppskatta deras mångfald samt ta i beaktande de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet
- kunna söka, analysera, tolka, bedöma och presentera humangeografisk information med hjälp av geomedia
- kunna beskriva och analysera de regionala dragen i mänsklig verksamhet och beroendeförhållanden mellan natur och miljö på olika regionala nivåer
- kunna analysera naturresurserna och miljöns möjligheter och deras inverkan på den mänskliga verksamheten samt jämföra olika områden
- med hjälp av exempel kunna analysera orsakerna till risker som rör mänskligheten och miljörelaterade risker samt bedöma deras följder och känna igen på vilka sätt de kan stävjas eller lindras på olika områden
- förstå betydelsen av humangeografisk kunskap i samhället, i människornas vardag och i den egna verksamheten.

Centralt innehåll

En gemensam värld

Humangeografiskt tänkande

- humangeografiska frågeställningar, inhämtande, analys, bedömning och presentation av humangeografisk information
- humangeografiska informationskällor och forskningsmetoder
- upplevelser av platser, tankekartor

Befolkning, bosättning och kulturer

- befolkningsstruktur och befolkningsförändring
- bosättningens placering, flyttningsrörelser
- kulturell mångfald, regional identitet och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna, såsom ursprungsbefolkningens ställning

Städer och urbanisering

- markanvändning och byggd miljö
- förändringar i den urbana miljön och ekostäder

Produktionens regionala drag och hållbar användning av naturresurser

- jord- och skogsbruk samt fiskeäring
- gruvprodukter, energikällor
- industri
- cirkulär ekonomi

Mobilitet, tjänster och växelverkan

- tillgänglighet, trafiknät och turism
- globalisering

- regional spridning av innovationer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande stärks genom att den studerande får information om personligt ansvarstagande och djupare förståelse för kopplingen mellan mänsklighetens och miljöns välbefinnande.

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens uppfylls genom att den studerande känner till och förstår betydelsen av mänskliga rättigheter och jobbar för samhällets mångfald.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

Geomedia - undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4)

Studieavsnittets moduler

- Geomedia – undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4), Valfri

Mål

Geomedia – undersök, delta och påverka

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna formulera geografiska frågeställningar och genomföra en undersökning eller ett delaktighets- eller påverkansprojekt med en lokal, regional eller global dimension
- förstå och kunna förklara hur geomedia tillämpas i geografisk forskning, i den egna vardagen och inom olika samhällsområden
- kunna använda och känna till funktionsprinciperna för applikationer inom geodata
- kunna observera vardagsmiljöer, tolka landskap och kartor samt beskriva regionala fenomen, strukturer och regional växelverkan i naturen och i mänsklig verksamhet
- känna till och kunna beskriva olika syften med och nivåer av områdesplanering samt de medborgerliga rättigheterna att påverka planeringen och utvecklingen av sin egen miljö.

Centralt innehåll

Geomedia – undersök, delta och påverka

Geografisk forskning

- användningen av geomedia i geografiska undersökningar; grunderna i kartografi och geodata, bilder, videofilmer, diagram och tabeller samt andra regionala informationskällor

- att formulera problem och söka, behandla, analysera, tolka, utvärdera, åskådliggöra och presentera forskningsmaterial
- att tolka natur- och kulturlandskap med hjälp av kartor, bilder och övrig geomedial
- användningen av geomedial i vardagen, arbetslivet och i främjandet av en hållbar framtid

Områdesplanering och principerna för interaktiv planering

- planläggning på olika regionala nivåer
- olika sätt att delta

En geografisk undersökningsrapport eller ett delaktighets- och påverkansprojekt (enligt den studerandes val)

- Undersökningsrapportens eller delaktighets- och påverkansprojektets infallsvinkel kan vara regiongeografisk eller basera sig på ett fenomen. Den centrala utgångspunkten ska vara den regionala aspekten och förståelsen av människans och naturens växelverkan.
- Undersökningsrapporten eller projektet utarbetas självständigt eller i grupp.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Samhällelig kompetens, stöds genom att den studerande får färdigheter att kunna delta och påverka lokalsamhället och växa till en aktiv samhällsmedlem.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens uppfylls genom att den studerande utnyttjar olika lärmiljöer som utvecklar sociala och kommunikativa färdigheter samt genom att den studerande kan ta till sig och förmedla geografisk kunskap både muntligt och i skrift.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

8.6. Historia (HI)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i historia ska stärka den studerandes allmänbildning och ge förutsättningar att förstå dagens värld och dess förändringsprocess. Undervisningen ska även ge verktyg att förstå samtiden samt öppna upp olika synsätt för reflektion över den framtida utvecklingen. Historia är ett kulturorienterande ämne som fördjupar den studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet. Historieämnet stödjer även den studerandes utveckling till en aktiv samhällsmedlem som förstår mångfald.

Undervisningen ska utgå från historia som vetenskap. Man ska fästa uppmärksamhet vid hur historisk kunskap är uppbyggd, vid att kritiskt bedöma dess tillförlitlighet och vid att historiska företeelser kan tolkas ur olika perspektiv. Studierna i historia ska utveckla förmågan att söka

information, skilja på väsentliga och oväsentliga fakta samt hantera stora kunskapsmängder. Undervisningen ska särskilt lägga vikt vid att undersöka samband mellan det förflutna, nutid och framtid samt hur historiska fakta kan tolkas och användas på olika sätt i samhället. Det historiska tänkandet grundar sig på förståelsen av historiekunskapens tolkningsmässiga karaktär. En väsentlig del av det historiska tänkandet är att behärska historieämnets grundläggande begrepp, det vill säga förändring och kontinuitet samt orsak och verkan. Det historiska tänkandet inbegriper också textkompetens, som förmågan att analysera historiska källor och förmågan att bedöma deras ursprungliga syfte. Att läsa och tolka källor på ett för historieämnet utmärkande sätt ger färdigheter att bedöma informationens tillförlitlighet även i dagens värld.

I undervisningen i historia studerar man den utveckling som har format nutiden, förhållandet mellan människan och miljön samt växelverkan mellan kultur, maktutövning och ekonomi. Den studerande ska undersöka individens betydelse och möjligheter som samhällsaktör nu och i framtiden. Den studerande ska också reflektera kring drivkrafter bakom och intentioner och motiv för individers och kollektivs agerande i historien. Hen övar sig i historisk empati, det vill säga att sätta sig in i människans situation utifrån den dåtida **kontexten**. Syftet är att försöka förstå de lösningar som valdes i det förflutna. Undervisningen ska lyfta fram betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet samt de möjligheter som demokrati och internationellt samarbete ger för att lösa dagens och framtidens utmaningar. Finlands historia ska studeras ur ett globalt perspektiv.

Mångsidig kompetens

Läroämnet historia stödjer utvecklingen av den studerandes identitet och hens förmåga att agera etiskt. Undervisningen hjälper den studerande att utvecklas till en bildad och fördomsfri samhällsmedlem. Målen för undervisningen i historia uppfylls i anknytning till målen för mångsidig kompetens.

Historieämnet stärker den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att den studerande utvecklar ett etiskt tänkande, empatisk förmåga och färdigheter att ta andra människor och deras synpunkter och behov i beaktande. Läroämnet stödjer den studerandes sökande efter en egen identitet, hjälper den studerande att strukturera sin självbild samt främjar hens förmåga att känna igen och använda sina egna styrkor. Undervisningen fördjupar även förståelsen av välfärdssamhällets utveckling.

I undervisningen i historia synliggörs den **kommunikativa kompetensen** i målen för läroämnet samt i arbetssätten. I historieämnet grundar sig arbetssätten på diskussion och interaktion och man utgår från de studerande. Väsentligt för studierna i historia är att lära sig möta, förstå och acceptera olika sätt att tänka och arbeta. Förmågan att lyssna till och förstå andra samt att argumentera på ett sätt som respekterar andras synpunkter främjar, förutom den studerandes lärande, även de sociala färdigheterna och samarbetsförmågan. Den empatiska förmågan utvecklas samtidigt som känslan av delaktighet och upplevelsen av en positiv lärmiljö stärks hos alla.

Utgångspunkten för läroämnet är att den studerande lär sig använda och kritiskt analysera olika informationskällor och bedöma deras tillförlitlighet samt förstå och värdesätta betydelsen av forskningsbaserad kunskap. I undervisningen övar den studerande sig att fördomsfritt och kreativt producera, kombinera och tillämpa information inom tvärvetenskapliga nätverk med sikten inställt på framtiden. Historieämnet stärker på många sätt den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens** samt utvecklar multilitteraciteten. Undervisningen ska i mån av möjlighet inkludera samarbete med högskolor.

I undervisningen i historia betonas betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet på ett sätt som stödjer den studerandes **samhälleliga kompetens**. Olika möjligheter till demokrati, aktivt medborgarskap och internationellt samarbete studeras utifrån principerna för en hållbar framtid. En central del av läroämnet är att stärka den studerandes källkritiska

förmåga och medieläskunnighet. Historiestudier hjälper den studerande att bli medveten om samt tolka och bedöma hur historisk kunskap används som ett samhälleligt och politiskt verktyg. Historiemedvetenheten utgör en bas för den studerandes demokratiska aktivitet och utvecklar påverkansmöjligheterna.

I läroämnet historia granskar man hur beroendeförhållandet mellan människan, naturen och samhället har förändrats under en längre tidsperiod. De här frågorna behandlas som en del av arbetet för en hållbar framtid utifrån målen för **etisk kompetens och miljökompetens**. Undervisningen i historia fördjupar den studerandes förståelse för hur samhällets nutida värdegrund har formats, samt ger färdigheter att förstå och lösa komplexa fenomen ur en humanistisk synvinkel. Historisk empati stärker den studerandes förmåga till mångsidig etisk reflektion.

Historieämnet stärker den studerandes kunskap om kulturer och kulturarv och utvecklar på det sättet även den studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet och stärker den studerandes **globala och kulturella kompetens**. Undervisningen i historia stödjer den studerandes utveckling till en ansvarsfull och internationellt orienterad samhällsmedlem som förstår mångfald. I läroämnet historia betonas varje individs rätt till sina kulturella rötter.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i historia hänför sig till historiskt tänkande: värderingar, förståelse av historiska företeelser och hur man söker och tillämpar historisk kunskap. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Värderingar

Målet är att den studerande ska

- få insikt i att historiska företeelser har en mångfald av aspekter och olika kulturella uttrycksformer
- få färdigheter att bygga upp en världsbild som värdesätter mänskliga rättigheter, likabehandling, demokrati och en hållbar livsstil, samt kunna agera som en ansvarsfull medborgare som främjar dessa
- få upplevelser och erfarenheter som fördjupar det egna intresset för historia och förståelsen för historiens betydelse.

Förståelse av historiska företeelser

Målet är att den studerande ska

- behärska de centrala processerna i Finlands historia och i världshistorien samt bakgrunden till dem, och kunna bedöma deras betydelse och växelverkan
- förstå de centrala principerna för hur historisk kunskap är uppbyggd och att den kan tolkas på olika sätt
- förstå nuet som ett resultat av historisk utveckling och som en utgångspunkt för framtiden
- kunna analysera historiska företeelser och mänskliga handlingar mångsidigt och ur ett samtida perspektiv
- kunna relatera sin egen tid och sig själv till det historiska skeendet och därmed fördjupa sin historiemedvetenhet.

Att söka och tillämpa historisk kunskap

Målet är att den studerande ska

- kunna söka, tolka, bedöma och kritiskt granska olika skriftliga, statistiska och visuella källor
- kunna producera kunskap om det förflutna genom att kritiskt använda relevanta källor
- kunna använda historisk kunskap för att bilda sig en välgrundad åsikt samt kritiskt bedöma historisk praxis som ett verktyg i samhällspåverkan
- kunna tillämpa sitt kunnande i historia för att bedöma samhälleliga och ekonomiska utmaningar och finna alternativa lösningar i anslutning till dessa, även med tanke på framtiden.

Bedömning

Bedömningen i historieämnet ska basera sig på hur väl de allmänna målen för historieämnet uppnåtts, med fokus på målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under läroprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och sina arbetssätt samt att utveckla sitt kunnande. Vitsordet ska grunda sig på mångsidig bedömning av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken.

Bedömningen i historieämnet ska fokusera på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för historia: förmåga att förstå tidsmässig utveckling, orsakssamband och följdverkningar samt förmåga att söka information från olika källor, skilja mellan väsentliga och oväsentliga fakta och att kritiskt bedöma historiska företeelser, tolkningar och hur historisk kunskap används.

Bedömningen ska beakta den studerandes förmåga att förstå, tillämpa och kombinera historisk kunskap i olika situationer, som förmågan att använda historiska fakta som ett verktyg för att bilda sig en välgrundad åsikt och för att bilda logiska helheter av sina kunskaper.

Studieavsnitt

Människan och miljön sett ur ett historiskt och miljöetiskt perspektiv, 3 sp (HI1BI2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Historia och bildkonst-en tvärvetenskaplig projektkurs, 2 sp (HI11KU5)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Internationella relationer, 2 sp (HI2)

Studieavsnittets moduler

- Internationella relationer, 2 sp (HI2), Obligatorisk

Mål

Internationella relationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till grundläggande begrepp, förfaringssätt och centrala utvecklingslinjer inom den internationella politiken
- kunna använda mångsidiga informationskällor och känna igen åsiktspåverkan i media under olika tide

- kunna beskriva betydelsen av ideologiska och ekonomiska intressekonflikter för de internationella relationernas utveckling och kunna bedöma vilken inverkan de har i dag och i framtiden
- kunna analysera orsakerna till och följderna av internationella samarbetsstrukturer och konflikter samt möjligheterna till konfliktlösning
- aktivt följa med innehållet i media samt kritiskt kunna granska internationella frågor
- kunna beskriva och bedöma historiebruk som politiskt verktyg.

Centralt innehåll

Internationella relationer

Grunderna i internationell politik

- internationell politik som forskningsobjekt samt centrala begrepp
- politiska ideologier och hur de påverkar samhället och internationella relationer

Ett europacentrerat internationellt system

- imperialismen som ett politiskt, ekonomiskt och kulturellt fenomen
- världskrigens bakgrunder och följder
- motsättningar mellan demokrati och totalitarism
- människorättsfrågor, Förintelsen och andra folkmord

Från en bipolär till en multipolär värld

- kampen mellan supermakterna under kalla kriget och kalla krigets slut
- avkoloniseringens betydelse och följder
- världspolitiken och en maktbalans som förändras

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den studerandes kunskap om olika kulturer och kulturarv utvecklar identiteten hos den studerande utgående ifrån individuell, nationell, europeisk och global synvinkel. Den studerande stöder och främjar utvecklingen till en ansvarsfull och internationellt bevandrad individ samt rätten till sina egna kulturella rötter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI3)

Studieavsnittets moduler

- Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI3), Obligatorisk

Mål

Det självständiga Finlands historia

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå hur Finlands politiska utveckling och internationella ställning samt det finländska samhället har formats som en del av den europeiska och internationella utvecklingen
- känna till de centrala förändringarna i den finländska kulturen, samhället och ekonomin och förstå deras betydelse från 1860-talet fram till i dag samt kunna bedöma framtida möjligheter
- förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet förr och i dag
- kunna bedöma tolkningar av Finlands historia och motiven bakom dem i en historisk kontext
- kunna analysera egenskaper, föreställningar och ideal som är förknippade med den finländska identiteten och hur de påverkat dagens Finland.

Lokal precisering

- den studerande kommer även att bekanta sig med den ekonomiska utvecklingen på sin egen hemort från 1800-talet fram till våra dagar

Centralt innehåll

Det självständiga Finlands historia

Det finländska samhällets rötter

- arvet från den svenska tiden och autonomins betydelse för formandet av Finland och den finländska identiteten
- demografiska förändringar och befolkningens mångfald
- det finländska samhället moderniseras

Ett självständigt Finland som en del av Europa

- vägen till självständighet, inbördeskriget och dess internationella kontext
- återuppbyggnadstiden och demokratins kris
- Finland som en del av internationella kulturströmningar

Finland i internationella konflikter

- Finland i andra världskriget
- kalla krigets följder för det finländska samhället och den finländska politiken

Utvecklingen mot dagens Finland

- samhällliga och ekonomiska strukturförändringar samt välfärdsstaten
- kultur, vetenskap och kunskap
- det kulturellt mångskiftande Finland som medlem av en internationell gemenskap

Lokal precisering

- den studerande kan bekanta sig med hemptens industriella utveckling under 1800-talets senare hälft, t.ex. genom olika typer av forskningsuppgifter, studiebesök m.m

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerandes kompetens för välbefinnande stöds genom olika typer av uppgifter och inlevelse i de olika historiska skeendena som utvecklar den studerandes förmåga till ett etiskt tänkande, empati och färdigheter att ta andra människor och deras synpunkter och behov i beaktande.

Genom att skaffa olika slags kunskaper som strävar till att stöda den studerandes identitet underlättas den studerande förmåga att själv skapa sin självbild samt främjar hens förmåga att känna igen och använda sina egna styrkor. I undervisningen undersöker också den studerande framväxten av välfärdssamhället.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Den europeiska människan, 2 sp (HI4)

Studieavsnittets moduler

- Den europeiska människan, 2 sp (HI4), Valfri

Mål

Den europeiska människan

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till det centrala europeiska kulturarvet och kunna analysera hur det har formats i växelverkan med andra kulturkretsar
- förstå förändringar inom vetenskap och konst samt människobild och könsroller i relation till den samhälleliga utvecklingen
- förstå hur konsten och populärkulturen har påverkat historieuppfattningen
- kunna analysera betydelsen av vetenskapliga rön och världsbilder under olika tidsperioder
- kunna bedöma utvecklingen av olika ideologier och deras effekter på den omgivande världen
- kunna analysera kulturer i deras historiska kontext samt förstå växelverkan mellan kultur och politik
- kunna granska europeisk kultur som en del av den kulturella globaliseringen.

Centralt innehåll

Den europeiska människan

Den europeisk kulturen och formandet av en världsbild

- vetenskapens, konstens, religionens och medias betydelse i formandet och förmedlingen av olika världsbilder

Den europeiska kulturens rötter

- allmänna drag i antikens kulturer
- uppkomsten av demokrati och vetenskapligt tänkande
- den medeltida kulturen och växelverkan mellan olika kulturkretsar

Utvecklingen av individuellt tänkande och en vetenskaplig världsbild

- vetenskapens och konstens utveckling i början av nya tiden
- reformationen och kunskapsrevolutionen

- *upplysningen, uppkomsten av mänskliga rättigheter och jämlikhetstänkande*
- *1800-talets ideologier och kulturella och samhälleliga förändringar*

Utvecklingen mot nutiden

- *konst, populärkultur och kulturens globalisering*
- *vetenskapen som utmanare till den religiösa världsbilden, framstegstro och hotbilder*
- *demokratins och jämlikhetstänkandets spridning och deras motkrafter*
- *ökad kunskap och en kulturell splittring*
- *könsrollernas förändringar*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den mångsidiga kompetensen betonar både den globala och kulturella kompetensen samt den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen i detta studieavsnitt. Dessa kompetenser kommer att förstärkas genom bildanalys och jämförelser mellan olika stilarter. Det mångsidiga kunnandet förstås genom att behandla de olika ämnesområdena.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI5)

Studieavsnittets moduler

- Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI5), Valfri

Mål

Sveriges östra rikshalva blir Finland

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till de historiska källorna om Finlands område samt kunna analysera dem kritiskt*
- *känna till det finländska och samiska kulturarvet samt andra minoritetsgruppers kulturarv och vardagshistoria*
- *känna till de historiska utvecklingslinjerna i Finland och deras koppling till Östersjöområdet och utvecklingen i Norden*
- *kunna förknippa de historiska utvecklingslinjerna med sin hembygdshistoria och se utvecklingen också ur den enskilda människans synvinkel*
- *kunna beskriva befolkningens, de sociala förhållandenas och ekonomins utveckling i Finland*
- *kunna bedöma sambanden mellan den finländska bildningen och den västerländska kulturen*
- *kunna granska hur Finlands historia används inom politiken och för att skapa en identitet.*

Lokal precisering

- De studerande kan ev. fördjupa sig i hemortens utveckling under tidseopken, sett ur kulturell, social och politisk synvinkel

Centralt innehåll

Sveriges östra rikshalva blir Finland

Finlands område under den förhistoriska tiden

- *forskningsmetoder och källor*
- *uppfattningar om olika folkgruppers ursprung i Finland*

Medeltiden

- *den statliga utvecklingen i Östersjöområdet*
- *formandet av den religiösa och världsliga makten*
- *samhälle, näringar, levnadssätt och kultur*

Nya tiden

- *reformationen och en starkare regeringsmakt*
- *hur Finland påverkades av Sveriges stormaktssträvanden*
- *livet i stånds- och jordbrukssamhället*
- *Finlands förändrade ställning och reformer i slutet av den svenska tiden*

Finland som en del av Ryssland

- *Finlands införlivande med Ryssland och autonomins uppkomst*
- *formandet av den finländska identiteten, bildning, vetenskap och konst*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Tyngdpunkten på den mångsidiga kompetensen kommer att ligga på global och kulturell kompetens. Arbetssätt som främjar kompetensen t.ex. att producera sin egen faktatext, tolka olika typer av historiska källor och övningar i källkritik.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Globala kulturmöten, 2 sp (HI6)

Studieavsnittets moduler

- Globala kulturmöten, 2 sp (HI6), Valfri

Mål

Globala kulturmöten

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå teorier och förfaringssätt i anslutning till växelverkan mellan olika kulturer
- uppfatta hur kulturella värderingar och världsbilder kommer till uttryck i vardagslivet och i sociala relationer
- kunna analysera växelverkan mellan kulturer både i en historisk och i en samtida kontext
- analysera kulturella värderingar och bruk som förekommer inom exempelvis konsten, religioner och sociala strukturer
- kunna analysera kulturell mångfald som en historisk del av europeisk kultur och kunna bedöma olika definitioner av kulturell mångfald
- kritiskt kunna granska och värdera påståenden om kulturella skillnader samt stereotyper som kopplas ihop med olika kulturer samt kulturens inverkan på individen
- producera faktatext själv eller tillsammans med andra genom att mångsidigt och kritiskt använda olika källor.

Centralt innehåll

Globala kulturmöten

Grunder och begrepp inom kulturforskning

- kulturer och växelverkan mellan dem

Som mål för granskning väljs två eller flera av följande kulturområden:

- Asiens kulturer
- Afrikas kulturer
- arktiska kulturer
- Australiens och Oceaniens ursprungskulturer
- Latinamerikas kulturer
- Mellanösterns kulturer
- Nordamerikas ursprungskulturer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Det historiska perspektivet på globalisering, global och kulturell kompetens hjälper den studerande att förstå nutiden och inrikta sig på den framtida utvecklingen. Den globala och kulturella kompetensen stöds under hela studieavsnittet genom mångsidiga övningar, exempelvis forskningsuppgifter eller skolans egen språkreserv

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Det aktuella världsläget, 2 sp (HI7)

Mål

Lokal precisering

- lära sig att tolka och förstå information från olika media samt att förhålla sig kritiskt till dessa
- vidga sin förståelse för olika kriser och konflikter samt aktuella händelser samt bakgrunden till dessa
- lära sig att förstå de begränsningar som finns för att vi skall nå en hållbar utveckling

Centralt innehåll

Lokal precisering

- grunderna i att kritiskt granska information från olika källor
- granska valbara aktuella konflikter och kriser i världen
- globaliseringens problematik, miljöfrågor, humanitära problem

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens samt samhällskompetens betonas i studieavsnittet som framkommer i de centrala målen och innehållet. Övningar i källkritik, textkritik och mediekunskap ger förmåga att förstå nutiden genom att känna till det förflutna.

Samhällelig kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Fri beskrivning av studieavsnittet

Kursen bygger vidare på innehållet i den obligatoriska kursen hi 2. Förkunskaper i hi 2 rekommenderas.

Antikens Grekland och Rom, 2 sp (HI8)

Mål

Lokal precisering

- känna till antiken som en historisk tidsperiod
- lära sig att förstå hur antiken påverkat eftervärlden
- förstå vilka förutsättningar och drivkrafter som styr människor och samhällen i antikens värld

- Känna till hur grekisk kultur påverkat den romerska kulturen och hur de båda påverkat eftervärlden

Centralt innehåll

Lokal precisering

- källor till kunskapen om antiken, källäget och källproblematiken
- granska den samhällsliga utvecklingen fram till medeltidens början
- fördjupning i viktiga vändpunkter under antiken ur politisk, socialt och kulturellt perspektiv
- Fördjupning i ett valbart ämne om Grekland eller Rom

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande bekantar sig med global och kulturell kompetens i studieavsnittet genom mångsidiga övningar som t.ex. produktion av egna texter och bildanalys. Den studerande känner till sina kulturella rötter vilket stöder den studerandes identitet ur ett individuellt, nationellt och globalt perspektiv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Fri beskrivning av studieavsnittet

Förkunskaper i hi 1 rekommenderas inför modulen.

Repetition i historia för abiturienter, 1 sp (HI9)

Mål

Lokal precisering

- behärska det centrala innehållet i kurserna i historia

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Repetition på centrala avsnitt i de olika kurserna
- Övningar i att skriva realprovet
- Avslutning: prep inför läsandet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet ingår formativ bedömning. Kravet för att bli godkänd är att alla kursens uppgifter är utförda och aktivt deltagande. Studieavsnittet bedöms som avlagt eller underkänt.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Planerar du att skriva realprovet i historia? Repetitionskursen i historia hjälper dig att skriva realprovet i historia? Repetitionskursen i historia hjälper dig att förbereda dig inför realprovet. Vi repeterar det centrala innehållet i de olika kurserna i historia, bekantar oss med gamla realprovsfrågor samt övar oss i att besvara olika typer av frågeuppgifter.

Språk- och kulturreisa till Berlin, 2 sp (HI10TYB210)

Ämnesövergripande studieavsnitt

8.7. Kemi (KE)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i kemi ska stödja den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en modern världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter i kemins betydelse och dess tillämpningar för vardagen och samhället samt för att finna lösningar på miljörelaterade utmaningar. I undervisningen ska den studerande fördjupa sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till kemins samt i kemins begreppsapparat och sättet att producera kunskap. Den studerande utvecklar sin naturvetenskapliga läsfärdighet, vilket hjälper hen att kritiskt utvärdera vardagliga val och ställningstaganden i samhällsdebatten. Undervisningen ska väcka ett intresse för kemistudier och yrken inom kemins område samt ge färdigheter för framgångsrika fortsatta studier inom naturvetenskap och naturvetenskapens tillämpningsområden. Med hjälp av mångsidiga lärsituationer och -miljöer möjliggör man att de studerande har jämlika och likvärdiga möjligheter att lära sig.

Undervisningen i kemi ska stödja den studerande att förstå begreppen inom kemins samt skaffa sig en förståelse av kemiska fenomen där den makroskopiska och mikroskopiska nivån samt symbolnivån tillsammans bildar en logisk helhet. I undervisningen utgår man från den studerandes tidigare erfarenheter och observationer. Därefter beskrivs och förklaras fenomen, och modeller för materiens uppbyggnad och för kemiska reaktioner behandlas matematiskt och med hjälp av kemins symbolspråk.

I undervisningen i kemi ska man använda varierande och mångsidiga undervisnings- och studiemetoder som utvecklar den studerandes begreppsliga kunskaper och metodkunskaper. Undervisningen ska utgå från observation och undersökning. Experiment i olika former gör det lättare för den studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. I experimentellt arbete ska man följa kemikalie-, avfalls- och arbetarskyddslagstiftningen. De studerande lär sig ta ansvar för den gemensamma säkerheten, vilket även utvecklar säkerhetskompetens som behövs i arbetslivet.

Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive modul. Grunden för ett forskande arbetssätt är att

ställa frågor och göra iakttagelser. Den studerande lär sig mätning och klassificering samt övriga forskningsfärdigheter genom att öva olika metoder. Den studerande utvecklar också färdigheter att behandla och presentera information. Färdigheterna i experimentellt arbete ska utvecklas med målsättningen att den studerande självständigt kan planera en undersökning. Samtidigt lär sig den studerande att dra slutsatser samt utvärdera och argumentera resultatet av sin undersökning.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i kemi tillägnar sig den studerande färdigheter och kunskaper som hjälper hen att förstå kemins betydelse för den egna vardagen och hälsan samt för miljön, vilket stödjer målen för **kompetens för välbefinnandet**. Den studerande utvecklar en förmåga att i det dagliga livet fatta beslut som är fördelaktiga för hens personliga hälsa och miljöns och samhällets välbefinnande. Studiemetoderna i kemi ska stödja ett arbetssätt där den studerande kan identifiera sina egna styrkor och ställa upp egna mål. Systematiska studier är en viktig färdighet i vardagen som stärker den studerandes ork och utvecklar en förmåga att arbeta under föränderliga omständigheter.

Kemiundervisningens experimentella karaktär och den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till kemistudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projektläring och arbete i grupp.

I undervisningen i kemi är man medveten om skillnaden mellan exakt språkbruk som används inom kemin och vardagligt språk. Den studerande får ta del av kemins universella språk utifrån sina egna iakttagelser och det vardagliga språket. I kemin framgår betydelsen av språklig medvetenhet och språkfärdigheter i synnerhet i lärandet av begrepp och framställningen av egna iakttagelser på ett tydligt och ändamålsenligt sätt.

I studierna i kemi ska den studerande öva att skriva och kritiskt tolka olika texter, argumentera och analysera. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivet språk, bilder, videor, modeller, simuleringar, tabeller och grafer eller kemins symbolspråk. En särskild form av multilitteracitet inom kemin är förmågan att tolka och framställa symboliska modeller samt visuella modeller på submikroskopisk nivå av samma fenomen. Informations- och kommunikationsteknik är också en del av modern undervisning i kemi som stödjer **tvärvetenskaplig kompetens**. Den används till exempel för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar. Ett datorbaserat mätsystem kan ersätta traditionella redskap, och undersökningsmaterialet kan även sparas i form av bilder och videor.

I naturvetenskapligt arbete syns **kreativ kompetens** som en förmåga att formulera frågeställningar kring fenomen som granskas samt som en förmåga att tillämpa, utvärdera, kombinera och analysera information. Experimentellt arbete och problemlösning förutsätter ett kreativt förhållningssätt och utvecklar kreativt tänkande.

Undervisningen i kemi stödjer den studerandes **samhällskompetens** samt **globala och kulturella kompetens**. Undervisningen utvecklar den studerandes färdigheter att delta i samhällsdebatten och det gemensamma beslutsfattandet genom att den studerande vidareutvecklar sitt naturvetenskapliga tänkande och sin förståelse av informationens tillförlitlighet, betydelse och användning. De naturvetenskapliga kunskapernas utveckling genom historien ger den studerande en bild av hur den vetenskapliga världsbilden har förändrats samt vilken betydelse kemin har haft för förändringarna i samhället. Innovationer inom kemin och moderna applikationer hjälper även den studerande att förstå kemins betydelse för det moderna samhället, teknologin och arbetslivet. Kemin behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå.

Undervisningen i kemi stärker den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** genom att den studerande får en fördjupad förståelse av olika miljörelaterade problem och vad som orsakat dem. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön, att använda sina kunskaper i kemi för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar och av cirkulär ekonomi. Den studerande lär sig identifiera vilka lösningar kemien erbjuder på olika miljöutmaningar, som klimatförändringen och naturtillgångarnas tillräcklighet.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i kemi hänför sig till kemins betydelse, värderingar och attityder, den studerandes forskningsfärdigheter och kunskaper i kemi samt användningen av dem. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- få handledning i att identifiera sina kunskaper i kemi, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet kemi
- kunna bedöma vilka lösningar kemien och den teknologi som anknyter till kemien erbjuder samt vilken betydelse de har för individen, miljön och samhället
- få möjligheter att sätta sig in i kemins tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- få tillräckliga färdigheter för fortsatta studier inom naturvetenskaper och naturvetenskapliga tillämpningsområden.

Undersökningsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att kollaborativt producera kunskap
- känna till säkra arbetssätt inom kemien och kunna hantera kemikalieavfall på vederbörligt sätt
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökning och problemlösning
- kunna genomföra experimentella undersökningar med hjälp av arbetssätt som är karakteristiska för kemien
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt analysera och bedöma dem och hela undersökningsprocessen.

Kunskaper i kemi och användningen av dem

Målet är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa de centrala begreppen inom kemien
- kunna använda olika modeller för att beskriva och förklara fenomen samt göra prognoser
- mångsidigt kunna använda ändamålsenliga program för att skapa modeller samt uttrycka matematiska och grafiska lösningar och resultat
- kunna använda mångsidiga informationskällor samt utifrån sina kunskaper i kemi kritiskt kunna bedöma information som presenterats i olika sammanhang.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen i lärokursen i kemi med betoning på modulspecifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i kemi.

I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att förstå, åskådliggöra och presentera kemisk kunskap. Bedömningen ska också beakta den studerandes färdigheter att tillämpa kemisk kunskap och förståelse av naturvetenskapliga lagbundenheter samt samband mellan orsak och verkan. I bedömningen ska man också fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att kritiskt utvärdera information.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa kemisk kunskap på olika sätt. Bedömningen ska förutom olika arbeten även basera sig på den studerandes arbetssätt, som formulering av frågor och undersökningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

Studieavsnitt

Kemins grunder, 2 sp (KE1KE2)

Studieavsnittets moduler

- Kemi och jag, 1 sp (KE1), Obligatorisk
- Kemi och hållbar framtid, 1 sp (KE2), Obligatorisk

Mål

Kemi och jag

Målen för modulen är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med yrken och fortsatta studiemöjligheter inom kemins område
- utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi och att bedöma tillförlitligheten i olika informationskällor
- lära sig att använda det periodiska systemet som hjälpmedel för att dra slutsatser i kemin
- kunna använda och tillämpa information om ämnens egenskaper och deras säkerhet i vardagens val
- experimentellt undersöka sammansättning och halt för en blandning, samt beakta olika aspekter på arbetssäkerhet.

Kemi och hållbar framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med kemins betydelse i främjandet av en hållbar livsstil
- bekanta sig med den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna undersöka ett ämnes egenskaper experimentellt
- kunna tillämpa modeller för ett ämnes struktur för att jämföra egenskaper hos ämnen
- förstå kemins betydelse för miljön och samhället som en nyckel till lösningar tillsammans med de övriga naturvetenskaperna.

Centralt innehåll

Kemi och jag

- bedömning av hur trygg användningen av olika ämnen är i vardagen och kemins betydelse i det egna livet
- kemins betydelse i arbetslivet och fortsatta studier
- det periodiska systemet och atomens uppbyggnad med hjälp av elektronskalsmodellen
- rena ämnen, blandningar och separeringsmetoder
- substansmängd och koncentration

Kemi och hållbar framtid

- introduktion till några exempel på hur man främjar en hållbar livsstil i naturvetenskaperna
- framställning av modeller för strukturen hos ett ämne och formeln för en kemisk förening
- grundämnens och föreningars starka och svaga bindningar samt polaritet
- experimentell undersökning av ämnens egenskaper och beskrivning med hjälp av ämnets struktur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Till välbefinnande hör laborationssäkerhet och som tas upp vid planering och genomförande av laborationer.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Med hjälp av videon, modeller, tabeller och grafer stöds de tvårvetenskapliga kompetenserna. Planering av undersökningar och användning av information utvecklar kreativt tänkande.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen förstärks genom att behandla kemins betydelse i arbetslivet och i fortsatta studier.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömningen utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittets mångsidiga kompetenser tas i beaktande vid studieavsnittets slutbedömning. Studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord.

Fysikens och kemins grunder, 4 sp (FY1FY2KE1KE2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Molekyler och modeller, 2 sp (KE3)

Studieavsnittets moduler

- Molekyler och modeller, 2 sp (KE3), Valfri

Mål

Molekyler och modeller

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa information om kolföreningar i vardagliga fenomen
- kunna tillämpa begreppen substansmängd och koncentration
- kunna undersöka kolföreningar experimentellt och genom att använda olika modeller
- förstå hur kunskap om kolföreningar byggs upp genom experimentellt arbete och genom att skapa modeller i anknytning till experimenten
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik för att skapa modeller.

Centralt innehåll

Molekyler och modeller

- framställning och utspädning av en lösning samt anpassning av en standardlinje för att bestämma haltmått
- funktionella grupper för kolväten och kolets syre- och kväveföreningar samt grunderna i hur dessa namnges
- oxidation och reduktion hos kolets syreföreningar
- modeller av kolföreningars struktur och förklaring av egenskaperna med hjälp av strukturen
- bestämning av empirisk formel och molekylformel genom beräkning och strukturisomeri
- den kvantmekaniska atommodellen, hybridisering och stereoisomeri hos kolföreningar
- introduktion till hur spektra ger information om ett ämnes struktur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Kolföreningarnas molekyl- och strukturformler och reaktioner betecknas internationellt på samma sätt. Användningen av kolföreningar medför för- och nackdelar som berör alla världsdelar och kulturer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömningen utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittets mångsidiga kompetenser tas i beaktande vid studieavsnittets slutbedömning. Studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord.

Kemisk reaktion, 2 sp (KE4)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk reaktion, 2 sp (KE4), Valfri

Mål

Kemisk reaktion

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en helhetsbild av mångfalden av kemiska reaktioner och deras betydelse i vår livsmiljö

- kunna använda och tillämpa begrepp för kemiska reaktioner i det dagliga livet, på fenomen i miljön och i samhället och på tillämpningar inom ny teknologi
- kunna undersöka kemiska reaktioner experimentellt och genom att använda olika modeller
- förstå betydelsen av materiens oförstörbarhet i kemin.

Centralt innehåll

Kemisk reaktion

- experimentell undersökning av reaktioner samt behandling, tolkning och presentation av undersökningsresultat
- symbolisk framställning och balansering av kemiska reaktioner, reaktionsprodukternas formler och namn
- utbyte och begränsande faktor i en kemisk reaktion
- idealgaslagen och substansmängd
- fällnings- och sönderfallsreaktion, förbränningsreaktion
- protolys, neutralisering och titrering som analysmetoder
- addition, elimination, substitution, kondensation och hydrolys hos kolföreningar samt hur de vanligaste biomolekylerna bildas
- polymerisationsreaktioner, polymerers egenskaper, användning och livscykel

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Under studieavsnittet kan de studerande arbeta i par eller smågrupper, vilket stärker och utvecklar samarbetsförmågan. Genom att presentera sina slutledningar för hela gruppen stöds tankeförmågan och gör att de studerande blir säkrare på att uppträda.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömningen utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittets mångsidiga kompetenser tas i beaktande vid studieavsnittets slutbedömning. Studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord.

Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5), Valfri

Mål

Kemisk energi och cirkulär ekonomi

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå principerna för hur kemisk energi lagras och utnyttjas samt kunna motivera sina åsikter i diskussioner om energilösningar
- förstå principen för energins bevarande och energiförändringar i kemiska reaktioner
- känna till egenskaper hos betydelsefulla metaller samt tillverknings- och förädlingsprocesser och hur dessa inverkar på miljön
- experimentellt undersöka fenomen i anknytning till elektrokemi och beskriva dem med hjälp av modeller

- känna till hur betydelsefulla metaller återvinns samt principerna för cirkulär ekonomi och lösningar i anknytning till dem.

Centralt innehåll

Kemisk energi och cirkulär ekonomi

- energi som binds eller frigörs i en kemisk reaktion med hjälp av bildningsentalpi, bindningsenergier och Hess lag
- beräkningsprinciper med reaktionsserier och i reaktionsblandningar
- oxidationstal och reduktions- och oxidationsreaktioner
- metallers egenskaper och användningsområden, tillverknings- och förädlingsprocesser samt tillräcklighet och återvinningsmöjligheter
- centrala principer i elektrokemin: spänningsserie, normalpotential, elektrokemisk cell, elektrolys och lagring av kemisk energi
- introduktion till naturvetenskaplig forskning eller idéproduktion och planering av en undersökning eller ett problem som ska lösas

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

I studieavsnittet granskas kemins betydelse för att hitta etiskt hållbarare lösningar för olika industriprocesser, vid effektiviserad återvinning och vid produktion och lagring av förnybara energiformer. Miljökompetensen stärks t.ex. genom att betrakta användningen av katalyter vid kemiska reaktioner.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömningen utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittets mångsidiga kompetenser tas i beaktande vid studieavsnittets slutbedömning. Studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord.

Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6), Valfri

Mål

Kemisk jämvikt

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera kemins betydelse för problemlösning i anknytning till hälsa och miljö
- experimentellt kunna undersöka fenomen i anknytning till reaktionshastighet och kemisk jämvikt
- kunna använda matematiska och grafiska modeller för att beskriva och förklara reaktionshastigheter och kemisk jämvikt samt då hen gör prognoser
- kunna presentera undersökningsresultat grafiskt och utvärdera forskningsresultat och -processer
- introduceras i industriella processer och jämviktsreaktioner som förekommer i naturen samt deras betydelse.

Centralt innehåll

Kemisk jämvikt

- reaktionshastighet och de faktorer som inverkar på den
- kvalitativ och kvantitativ behandling av en homogen jämvikt med koncentrationer, påverkan på jämviktstillståndet
- syror och baser, begrepp i anknytning till dem samt förbränningsprodukternas reaktioner i vatten
- matematisk behandling av syra-basjämvikt
- funktionsprincipen för buffertlösningar samt kroppens och naturens buffertsystem på en kvalitativ nivå
- experimentell undersökning av fenomen i anknytning till reaktionshastighet och jämviktsreaktioner samt modeller och grafisk analys av fenomen med datortillämpningar
- introduktion till de möjligheter som kemin erbjuder för att lösa något problem som anknyter till hälsa eller miljö

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet behandlas vilka faktorer som påverkar koldioxidhalten i luften och i vattnet. Också försurningens orsaker, följder och åtgärder för att förminska den diskuteras.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömningen utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittets mångsidiga kompetenser tas i beaktande vid studieavsnittets slutbedömning. Studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord.

8.8. Religion (KT)

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för undervisningen i religion är att stödja den studerande att utveckla en mångsidig allmänbildning i religioner och åskådningar. I religionsundervisningen får den studerande kunskap om religioner, olika uttryck för religiositet och irreligiositet. Religionerna och åskådningarna studeras som en del av kulturen, kulturarvet och samhället och som en del av individens och kollektivets liv.

Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och utveckla den studerandes multilitteracitet i anknytning till religioner och åskådningar. Den studerande ska handledas att undersöka religioner analytiskt ur olika perspektiv och tillämpa och bedöma information om religioner på ett källkritiskt sätt. Religionsundervisningen ska ge den studerande förutsättningar att bygga sin egen världsåskådning och att ta del av dialoger inom och mellan religioner och åskådningar. Olika synsätt ska beaktas och den enskildes övertygelse ska respekteras och de mänskliga rättigheterna främjas i religionsundervisningen. Läroämnet stödjer den studerande att utvecklas till en aktiv och ansvarsfull samhällsmedlem.

I undervisningen används forskningsdata, religionernas egna källor och aktuellt material ur olika medier. Undervisningen tar upp språk, begrepp och metoder i de underliggande vetenskapsområdena. Den vetenskapliga grunden för läroämnet religion utgörs i synnerhet av

teologi och religionsvetenskap. Dessutom utnyttjas kultur-, samhälls- och konstforskning på ett mångsidigt sätt i undervisningen.

Med hänsyn till läroämnets uppdrag och målen för modulerna kan undervisningen utföras i samarbete med de olika lärokurserna inom läroämnet religion samt med andra läroämnen. I undervisningen används varierande interaktiva arbetsätt liksom även digitala lärmiljöer, miljöer utanför skolan och sakkunniga. Undervisningen ska i den mån det är möjligt ske i samarbete med högskolor.

Mångsidig kompetens

Målen för mångsidig kompetens uppnås tillsammans med målen för läroämnet religion.

Undervisningen i religion främjar den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att stödja hens självkänedom och respekt för sig själv och andra. Undervisningen ger den studerande material och redskap för att bygga och utvärdera sin egen identitet, livsåskådning och världsåskådning.

I undervisningen används metoder som stärker den studerandes sociala färdigheter och förmåga till samarbete och empati i enlighet med målen för **kommunikativ kompetens**. Undervisningen i religion är språk-, åskådnings- och kulturmedveten och det ger den studerande färdighet att delta i dialoger som berör religiösa, åskådningsrelaterade, etiska och samhällliga frågor.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens utvecklas i religionsundervisningen på ett mångsidigt sätt. Undervisningen utforskar begrepp, språk och symbolik som är typiska för religioner samt olika vetenskapsgrenars syn på religion. Undervisningen ger färdigheter för källkritisk bedömning av information om religioner och åskådningar. Undervisningen utvecklar den studerandes multilitteracitet och uppmuntrar till kreativ tillämpning av kunskaper och färdigheter i olika miljöer.

Religionsundervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att stärka hens delaktighet och deltagande. Undervisningen uppmuntrar den studerande att agera som en ansvarsfull medlem av det demokratiska och människorättsrespekterande samhället och olika sociala gemenskaper. Läroämnet ger färdigheter att agera i arbetsgemenskaper med kulturell mångfald och olika åskådningar. Genom att utveckla den studerandes förståelse för religioner och åskådningar och hens förmåga att föra dialoger om dessa ger läroämnet färdigheter att bygga samhällsfred samt en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar framtid.

Läroämnet religion utforskar religioners etiska dimensioner och uppmuntrar den studerande att för egen del reflektera över värderingar och etiska frågor med beaktande av målen för **etisk kompetens**. Undervisningen ska stödja den studerandes **miljökompetens** genom att öka förståelsen av att religioner och åskådningar som etiska värdesystem spelar en viktig betydelse och roll när det gäller att bygga en ekologisk hållbar framtid.

Utvecklingen av **global och kulturell kompetens** är starkt kopplad till de centrala målen för läroämnet religion. Läroämnet granskar på ett mångsidigt sätt växelverkan mellan religioner, kulturer och samhällen, vilket stärker förståelsen för de finländska, europeiska och globala kulturarven och deras mångfald. Religionsundervisningen erbjuder ett tryggt forum för att behandla förhållandet mellan individen, kollektivet och det finländska samhället samt de tankar och känslor som hänför sig till dem. I egenskap av ett läroämne som diskuterar värderingar och åskådningar ger religion färdigheter att verka i pluralistiska, globala miljöer och i föränderliga medie- och teknologimiljöer.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i religion är att den studerande

ska

- kunna hämta, tillämpa, analysera, bedöma och presentera information om religioner och åskådningar
- utveckla sin kulturella läskunnighet i anknytning till religioner och åskådningar
- ha förmåga att reflektera över och diskutera kring religiösa och etiska frågor
- känna till de centrala begreppen, synvinklarna och metoderna inom religionsforskning
- fördjupa sig i religionernas historiska och nutida betydelse och i växelverkan mellan samhälle, kultur och religion på olika håll i världen
- fördjupa sig i den religion som studeras och dess särdrag i Finland och på andra håll i världen
- identifiera och förstå religioners inre mångfald
- förstå religionens särdrag, till exempel religiöst språk och religiös symbolik samt kunna identifiera och analysera särdragen hos religiös och vetenskaplig kunskap
- utveckla förmåga att bygga och gestalta sin egen världsåskådning och kulturella identitet
- utveckla förmåga att förstå människor som har en annan övertygelse samt färdigheter att agera i mångreligiösa, pluralistiska och internationella miljöer
- förstå och respektera de mänskliga rättigheterna och kunna analysera religioner och åskådningar ur ett människorättsperspektiv
- utveckla förmåga att bygga en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar framtid och att agera som en aktiv och ansvarsfull samhällsmedlem.

Bedömning

Uppgiften för bedömningen i läroämnet religion är att uppmuntra den studerande att studera och lära sig samt att ge respons på hens läroprocess och kunskaper. Bedömningen ska handleda och uppmuntra den studerande att långsiktigt planera och utvärdera sin egen läroprocess. Bedömningen ska vara mångsidig och inkludera såväl respons på läroprocessen som bedömning av kunskaper och kompetens. Bedömningen fokuserar på den mångsidiga kompetensen och de allmänna målen för läroämnet med tyngdpunkt på målen för varje modul samt på den studerandes förmåga att behärska det centrala innehållet i respektive modul. Vitsordet ges utifrån den studerandes mångsidiga prestationer och tar fasta på iakttagelser av hens kunskaper och färdigheter med fokus på allmänbildning i religions- och åskådningsfrågor. Bedömningen ska ta fasta på hur väl den studerande behärskar begrepp och helheter och hur väl hen tillämpar, analyserar, bedömer och presenterar kunskap samt förmågan att söka information och arbeta i olika lärmiljöer.

8.8.1. Evangelisk-luthersk religion (KT1)

Studieavsnitt

Religioner som fenomen - judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (RE1)

Studieavsnittets moduler

- Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (UE1), Obligatorisk

Mål

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår

Målen för modulen är att den studerande ska

- *gestalta och kunna analysera den religiösa situationen i världen och de faktorer som påverkar den, liksom även religionernas inre mångfald*
- *kunna analysera religiositet och irreligiositet som fenomen*
- *gestalta och kunna analysera judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter, deras centrala drag, inflytande på kulturarv och samhällen samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till dessa religioner*
- *utveckla förmåga att agera i miljöer och arbetsliv som präglas av mångreligiositet och kulturell mångfald samt kunna diskutera aktuella frågor i anslutning till religion.*

Centralt innehåll

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår

- *religion som fenomen, definition av religion och relationen mellan religion och vetenskap*
- *den religiösa situationen i världen, kännetecknen för nutida religiositet och irreligiositet, religionsfrihet som mänsklig rättighet*
- *religionernas betydelse i byggandet av en hållbar framtid och andra aktuella frågor i anslutning till religioner och åskådningar*
- *judendomens, kristendomens och islams kulturella bakgrund och uppkomst samt deras viktigaste och gemensamma drag*
- *de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam*
- *judendomens och islams lära, etik och livsstil*
- *judendomens och islams inre mångfald, förhållande till samhället och betydelse för den västerländska kulturen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kommunikativ kompetens

Under modulens gång analyseras både religiösitet och irreligiösitet som fenomen. Under modulen ska eleven kunna gestalta och analysera religion som globalt fenomen och få en förståelse för religionernas mångfald. Inom modulen ska elever kunna analysera mellanösterns religioner, deras centrala drag, inflytande på kulturarv och samhällen men även individen. Den studerande utvecklar även sin förmåga att diskutera värderingar och åskådningar samt ökar sin förståelse för pluralistiska och globala miljöer. De mångsidiga kompetenserna som är i fokus under modulen är kompetens för välbefinnande, men även kommunativ kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen bedöms formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerandens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Kompetensmålen progression kommer att utvärderas under modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Modulens mål och centralt innehåll samt de mångsidiga kompetenserna stöds b.la. av arbetsätt som essä, aktuell mediegranskning, grupparbete, diskussion, besök och besökare samt debatt.

Kristendomen i världen, 2 sp (RE2)

Studieavsnittets moduler

- Kristendomen i världen, 2 sp (UE2), Obligatorisk

Mål

Kristendomen i världen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *gestalta och kunna analysera kristendomens betydelse ur ett kulturellt, samhälleligt och ur individens perspektiv samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till kristendomen*
- *känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra deras centrala drag*
- *fördjupa sig i olika tolkningssätt och uttrycksformer inom kristendomen på olika håll i världen*
- *kunna analysera och bedöma aktuella medieinnehåll och debatter om kristendomen*
- *utveckla färdigheter att agera i pluralistiska miljöer.*

Centralt innehåll

Kristendomen i världen

- *kristendomens ställning och växelverkan med den omgivande kulturen i olika delar av världen*
- *religionens ställning samt förhållandet mellan religion och stat i Europa*
- *den katolska, ortodoxa och protestantiska, i synnerhet den lutherska, kyrkans uppkomst, särdrag, etiska tänkande samt inflytande i samhället*
- *karismatisk kristendom som fenomen*
- *huvuddragen i religioner med rötter i kristendomen*
- *ekumenik och religionsdialog*
- *kristendom och miljöfrågor samt andra aktuella frågor som berör kristendomen och bakgrunden till dem*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Global och kulturell kompetens

I modulen fortsätter man att bygga vidare på de redskap de fått i modul 1, att kunna analysera religionernas betydelse ur historiskt/kulturellt, samhälleligt och ur individperspektiv för att utveckla kulturell läskunnighet. I målen fördjupas olika tolkningssätt och uttrycksformer inom kristendomen på olika håll i världen. De mångsidiga kompetenserna som är i fokus under modulen är tvärvetenskaplig och kreativ kompetens och kulturell och global kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen bedöms formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Studerandens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen progression kommer att utvärderas under modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter

Fri beskrivning av studieavsnittet

Modulens mål och centralt innehåll samt de mångsidiga stöds b.l.a. av arbetssätt som fältundersökning, grupparbete, individuellt arbete, besök och besökare och diskussion där vi analyserar och diskuterar den aktuella debatten om religion i samhället.

Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (RE3)

Studieavsnittets moduler

- Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (UE3), Valfri

Mål

Religioner och religiösa rörelser i världen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sig i religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av individens och kollektivets liv samt deras inflytande på kultur och samhälle*
- *känna till och kunna analysera hur religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan syns i och påverkar västvärlden*
- *gestalta och kunna analysera naturreligionernas nuvarande situation och centrala drag*
- *gestalta och kunna analysera bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag*
- *utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till religioner och förmåga att agera i arbetslivet och i internationella miljöer.*

Centralt innehåll

Religioner och religiösa rörelser i världen

- *den hinduiska världsbilden, livsstilen och etiken, hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur och samhälle samt den religiösa situationen i dagens Indien*
- *centrala drag och etiska principer i jainismen och sikhismen*
- *den buddhistiska livsstilen och etiken, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer*
- *centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället samt den religiösa situationen i dagens Kina*
- *shintoismens centrala drag samt religionernas inflytande på den japanska kulturen och det japanska samhället*
- *inflytandet i västvärlden från religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan*
- *naturreligioners och voodoo-besläktade religioners centrala drag och utbredning*
- *bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Global och kulturell kompetens

Under modulens gång bekantar man sig med Kinas, Indiens och Japans religioner och deras inflytande på den asiatiska kulturen samt deras förekomst och inflytande i västvärlden. Gestaltning och analysering av naturreligioner och nyreligiösa rörelsers centrala drag och situation tas även upp i modulen. Eftersom modulen innebär ett stort fokus på att utveckla kulturell läskunnighet samt förståelse för mångsidig religiösitet är kompetensmålet, kulturell och global kompetens i centrum. Kompetensmålet etisk kompetens och miljökompetens är även ett kompetensmål som bearbetas inom modulen på grund av modulens betoning på religionernas förhållande till naturen och bidrag för att lösa den ekologiska krisen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen bedöms formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Studerandens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålets progression kommer att utvärderas under modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Modulens mål och centralt innehåll samt de mångsidiga kompetenserna stöds b.l.a. av arbetssätt som aktuell mediegranskning, grupparbete inklusive drama, individuellt arbete, diskussion samt debatt.

Religion, kultur och samhälle i Finland, 2 sp (RE4)

Studieavsnittets moduler

- Religion, kultur och samhälle i Finland, 2 sp (UE4), Valfri

Mål

Religion, kultur och samhälle i Finland

Målen för modulen är att den studerande ska

- *få en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland samt fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata samt tredje och fjärde sektorn*
- *förstå att kunskap om religioner och åskådningar behövs inom olika områden i samhällslivet*
- *identifiera och kunna analysera de fornfinnska trostraditionernas och kristendomens inflytande på det finländska kulturarvet*
- *kunna analysera och bedöma aktuella debatter kring religionsfrihet och växelverkan mellan religion och samhälle samt irreligiositet och religionskritik*
- *utveckla förmåga att ta del av dialoger som berör religioner, åskådningar och samhällsfrågor samt kunna leva som en kultur- och åskådningsmedveten, aktiv samhällsmedlem.*

Centralt innehåll

Religion, kultur och samhälle i Finland

- *religionernas situation och religiositeten i Finland, sekularisering*
- *religion och religiösa samfund i den finländska och allmäneuropeiska lagstiftningen, religions- och åskådningsfrihet samt frågor om jämlikhet och diskriminering*
- *religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin, religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn samt religionens betydelse i individernas och familjernas liv samt i seder och bruk med beaktande av religionens roll i de etniska och språkliga minoriteternas liv i Finland*
- *fornfinska trostraditioner och deras betydelse i det finländska kulturarvet samt hur kristendomen format det finländska samhället och den finländska kulturen under olika tider*
- *irreligiositet, religionskritik och icke-religiösa seder och bruk i Finland*
- *dialog mellan religioner och åskådningar i dagens Finland*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Kommunikativ kompetens

I modulen fokuseras religionernas situation och religiositet i Finland. Modulen syftar till att identifiera betydelsen av religioner och åsikter på olika nivåer i samhället ur lagstiftningens och jämställdhetsperspektivet. Den studerande utvecklar sin kompetens som samhällsmedlem genom att få kunskap om hur religion och åskådningar haft inflytande och påverkat det finländska samhället och kulturen. Den studerande får även en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland samt fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata samt tredje och fjärde sektorn. Den studerande förstår att kunskap om religioner och åskådningar behövs inom olika områden i samhällslivet. De mångsidiga kompetenserna som är i fokus under modulen är samhällelig kompetens, etisk kompetens och miljökompetens samt kommunikativ kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen bedöms formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Studerandens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen progression kommer att utvärderas under modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Modulens mål och centralt innehåll samt de mångsidiga kompetenserna stöds b.l.a. av arbetssätt som aktuell mediegranskning, undersökande arbetssätt, grupparbete, debatt och argumentation, självreflektion, besök och besökare, individuellt arbete samt diskussion.

Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (RE5)

Studieavsnittets moduler

- Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (UE5), Valfri

Mål

Religion inom konsten och populärkulturen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå och kunna analysera förhållandet mellan religion och konst: betydelsen av konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling*
- *fördjupa sig i hur man genom religiös konst uttrycker centrala läror och berättelser inom en religion, i synnerhet kristendomen*
- *känna till religiös symbolik och fördjupa sig i hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur*
- *öva upp sin förmåga att tolka religiösa inslag i olika former av konst och populärkultur.*

Centralt innehåll

Religion inom konsten och populärkulturen

- *växelverkan mellan religion och konst, religioners betydelse för konstens utveckling*
- *religiös konst och hur religionen tar sig uttryck i olika konstformer*
- *hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar religionen och dess särdrag*
- *religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen*
- *analys av olika tolkningar av Bibelns berättelser och den kristna läran med hjälp av olika konstformer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Global och kulturell kompetens

Under modulens gång är fokus på förhållandet mellan religion och konst. Inom modulen lär man känna den religiösa symboliken som ges uttryck åt inom konst och populärkultur och man lär sig även att identifiera de viktigaste läroarna och berättelserna från både kristendomen och andra världsreligioner i olika konstformer. Den studerande lär sig om religiös symbolik och fördjupar sig i hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur samt övar upp sin förmåga att tolka religiösa inslag i olika former av konst och populärkultur. De mångsidiga kompetenserna som är i fokus under modulen är tvärvetenskaplig och kreativ kompetens och kulturell och global kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen bedöms formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Studerandens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen progression kommer att utvärderas under modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Modulens mål och centralt innehåll samt de mångsidiga kompetenserna stöds b.l.a. av arbetssätt som bildanalys, presentation, portfölj, inlärningsdagbok, besök på utställningar, museer och mötesplatser för religioner, videoproduktion, undersökning och medieövervakning.

Religion, vetenskap och medier, 2 sp (RE6)

Studieavsnittets moduler

- Religion, vetenskap och medier, 2 sp (UE6), Valfri

Mål

Religion, vetenskap och medier

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till religionsforskningens olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning
- identifiera och kunna analysera religionsrelaterade aktuella teman och innehåll i medierna
- kunna analysera förhållandet mellan religion och medier samt kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt
- utveckla färdigheter att producera och presentera religionsrelaterad information.

Centralt innehåll

Religion, vetenskap och medier

- aktuella religionsforskningsperspektiv och -metoder inom olika vetenskapsområden: olika forskningsområden inom religionsvetenskap och teologi samt konstforskning, kulturforskning och samhällsvetenskaper
- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier
- religioners mediesynlighet
- hur religionsrelaterade fenomen behandlas i medierna, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religionernas roll i konflikter och fredsbyggande, religion och miljöfrågor, religion och etiska frågor, religionskritik

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Global och kulturell kompetens

Under modulen undersöks religion ur olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning. Modulen stödjer studenten att bedöma förhållandet mellan religion och media och stärker studentens mångsidiga färdigheter i olika media- och teknologimiljöer. De mångsidiga kompetenserna som är i fokus under modulen är samhällelig och kulturell och global kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen bedöms formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Förutom formativ och summativ respons av läraren används själv- och kamratutvärdering. Detaljerna kring hur utvärderingen sker kommuniceras i början av studieavsnittet och/eller vid inledandet av en ny större uppgift. Studerandens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen progression kommer att utvärderas under modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Modulens mål och centralt innehåll samt de mångsidiga kompetenserna stöds b.l.a. av arbetssätt som aktuell medieövervakning, analytisk eller jämförande uppsats, medianalys, produktion av medieinnehåll, videotillverkning och videoanalys, forskningsarbete, blogg eller vlog, besök och besökare till lektionen.

8.9. Bildkonst (KU)

Läroämnets uppdrag

Bildkonst är visuell kulturfostran där den studerande utforskar verkligheten med konstens medel. Det primära målet för läroämnet är att den studerande ska förstå vilken betydelse bildkonst och annan visuell kultur har i hans eget liv. Erfarenheter, fantasi och målinriktat arbete utgör grunden för multisensoriskt lärande. I undervisningen studeras estetiska, ekologiska och etiska värderingar inom konst och övrig visuell kultur. Den studerande stärker sina kunskaper om det immateriella och materiella kulturarvet, som stödjer överföring och förnyelse av traditioner. Undervisningen ska stödja en mångsidig allmänbildning och den studerandes utveckling till en aktiv lokal och global aktör. Den studerande ska erbjudas ett varierat utbud av möjligheter att utveckla färdigheter för framtida studier, arbete och internationell verksamhet. Studierna ger förutsättningar för att utveckla ett kreativt och kritiskt tänkande, påverka livsmiljön och främja en hållbar livsstil.

Undervisningen i bildkonst ska fördjupa den studerandes visuella multilitteracitet inom kulturens område liksom även språkmedvetenheten. De studerande iakttar, producerar, tolkar och värderar bilder genom att använda visuella och andra sätt att producera information. Språken inom olika kunskapsområden öppnar nya perspektiv på det fenomen som studeras. Undervisningen uppmuntrar till fördjupning av den kulturella kompetensen genom tvärkonstnärliga och tvärvetenskapliga angreppssätt. Den studerande bli bekant med olika konstsyner. I studierna studeras betydelsen av visuell kultur för individen, den sociala gemenskapen och samhället ur historiskt och kulturellt perspektiv. Den studerande handleds i att motivera sina åsikter och uppfattningar om bildkonst och annan visuell kultur.

I undervisningen i bildkonst studeras verk, produkter och fenomen som både är bekanta och nya för den studerande. Med bild avses två- och tredimensionella verk och produkter och kopior av dem. I den visuella kulturen ingår även bilder som den studerande själv framställt liksom naturen, byggda miljöer, föremål, mediebilder och verk som definieras som konst. Den studerande deltar i valet av innehåll och uttryckssätt. Undervisningen ska ge förutsättningar för en mångsidig användning av arbetsmetoder och lärmiljöer. Den studerande uppmuntras att experimentera med verktyg, material och uttryckssätt och använda dem på ett kreativt sätt. Nya tekniker, mediemiljöer och former av audiovisuell kultur är samtidigt både föremål för undersökning och visuella uttrycksmedel. Den studerande ska fördjupa sig i aktuella fenomen och arbetssätt inom den visuella kulturen och med olika former av deltagande och inflytande. I undervisningen drar man också mångsidigt fördel av de möjligheter som museer och andra kulturaktörer erbjuder. Gymnasiestudierna i bildkonst skapar en bra grund för att bygga upp ett personligt och livslångt förhållande till visuell kultur.

Mångsidig kompetens

Studierna i bildkonst stödjer den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom den sinnliga njutning och de känslor som bilder föder och genom de betydelser den studerande själv skapar. Att förstå och uttrycka en visuell kultur som har betydelse för en själv stödjer identitetsbygge, mänsklig tillväxt, välbefinnande och kontinuerligt lärande. Studierna ger verktyg för att respektera och uppskatta individens och gemenskapens kulturella mångfald. Den studerande uppmuntras att söka intressanta bildkulturer och visuella uttryckssätt.

Studierna i bildkonst utvecklar den **kommunikativa kompetensen** med hjälp av att skapa dialog och förståelse mellan människor genom att granska, dela och diskutera olika bildkulturer. Studierna utvecklar samarbetsförmågan genom helhetsbetonat arbete som är typiskt för konsten. Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter till exempel genom att fördjupa sig i den visuella kulturens bildmässiga och verbala begrepp samt bildtyper och bildsamlingar. Tillämpningen av olika metoder för bildtolkning vid analys, bedömning och produktion av bilder skapar färdigheter att dela och diskutera betydelser och innebörder.

Bildkonst fördjupar den studerandes multilitteracitet för visuell kultur, vilket också bidrar till att utveckla **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Det arbete som är typiskt för konsten omfattar olika sätt att undersöka, uttrycka, presentera och verka. I studierna utforskas kulturfenomen genom visualisering och andra sätt att producera kunskap. I bildtolkningen undersöks också en bilds intertextuella referenser till exempel till en sång, en pjäs eller en annan bild. Den studerande producerar och tolkar visuell kultur ur olika konst- och vetenskapsdiscipliners perspektiv.

Den samhällliga kompetensen fördjupas i läroämnet bildkonst genom att man undersöker de värderingar och betydelser den visuella kulturen uttrycker, till exempel i byggda miljöer, i föremål, i medier och i konsten. Den studerande uppmuntras att ta ställning och delta i samhällsdebatten och bidra till en hållbar utveckling. Läroämnet ger möjligheter att undersöka hur demokratins tillstånd och de grundläggande rättigheterna förverkligas och utvecklas med konstnärliga medel. Den studerande bekantar sig också med juridiskt skyddade intressen som upphovsrätt, yttrandefrihet och integritet. I studierna utforskas de möjligheter som arbetsliv, medborgarorganisationer och studier erbjuder i anslutning till bildkonst och annan visuell kultur.

Studierna i bildkonst fördjupar den **etiska kompetensen och miljökompetensen** genom att den studerande med hjälp av bilduttryck undersöker etiska och ekologiska frågor om miljön, samhället och den globala världen. Den studerande handleds att reflektera över sina egna val, lösningar och handlingar ur ett hållbarhetsperspektiv. Studierna fördjupar kunskapen om hållbar användning av olika material och tekniker. Den studerande uppmuntras att verka lokalt och globalt i frågor som gäller kulturellt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling. Genom det konstnärliga arbetet öppnas alternativa framtidsperspektiv.

Den globala och kulturella kompetensen fördjupas i läroämnet bildkonst genom att man undersöker den kulturella mångfalden i verkligheten. Den studerande uppmuntras att bygga sin identitet och att uppskatta sin livsmiljö och dess kulturarv. I bildkonst analyserar och reflekterar den studerande över sin egen relation till den rådande kulturen i samhället. Den studerande handleds att undersöka hur den visuella kulturen återspeglar och påverkar individer, grupper och världen. Kulturarvet granskas både ur globalt och nationellt perspektiv och utifrån den studerandes kulturella bakgrund. Den studerande uppmuntras att behandla kulturell mångfald och fenomen i anslutning till globaliseringen i sitt visuella arbete.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i bildkonst är uppdelade på tre målområden: bilders betydelse, delaktighet och medverkan, uttrycks- och tolkningsförmåga. De allmänna målen är följande:

Bilders betydelse

Målet är att den studerande ska

- *förstå betydelsen av konst, miljö och annan visuell kultur i sitt eget liv, samhället och den globala världen*
- *bygga sin kulturella identitet genom att producera och tolka olika bilder*
- *utveckla sin förmåga och sina styrkor att ta emot, förstå och producera materiellt och immateriellt kulturarv*
- *tolka hordana estetiska, ekologiska och etiska värden som är kopplade till bildkonst och annan visuell kultur*
- *utforska betydelsen av bildkonst och annan visuell kultur för individen, den sociala gemenskapen och samhället vid olika tidpunkter och i olika kulturer;*
- *förstå betydelsen av sinnlig njutning, föreställningar, känslor och kreativt tänkande för det egna lärandet och välbefinnandet.*

Delaktighet och medverkan

Målet är att den studerande ska

- *ta ställning till de värden som kommer till uttryck i bildkonsten och i annan visuell kultur*
- *kunna tillämpa metoder för visuell produktion, kommunikation och teknik för att presentera synsätt, vara delaktig och påverka*
- *utveckla kritiskt tänkande i miljöfrågor och i den egna verksamheten*
- *utnyttja föreställningar i det visuella tänkandet, i skapandeprocessen och i föreställningen av alternativa förfaringssätt*
- *kunna använda ett undersökande angreppssätt vid planering, utförande och i bilduttryck*
- *ta hänsyn till kulturell mångfald och hållbar livsstil i sin verksamhet.*

Uttrycks- och tolkningsförmåga

Målet är att den studerande ska

- *kunna ställa upp mål för undersökande, långvarigt och fenomencentrerat arbete och lärande som är typiskt för konsten*
- *fördjupa den visuella kulturens multilitteracitet genom att utnyttja olika kunskaper vid skapande och tolkning av bilder*
- *utveckla sin visuella läskunnighet, medieläskunnighet och förmåga att tolka omgivningen för att producera och tolka visuell kultur*
- *fördjupa sin förmåga att skapa bilder genom att använda olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt*
- *kunna skapa och tolka bilder genom att koppla dem till olika konstuppfattningar*
- *studera bildkonst och annan visuell konst ur verkets, upphovsmannens, mottagarens och samhällets synvinkel.*

Bedömning

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter. Bedömningen ska stödja den studerandes personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur.

Bedömningen fokuserar på hur de allmänna och moduls specifika målen för bildkonst har uppnåtts och hur den mångsidiga kompetensen har förverkligats. Mångsidig bedömning under alla faser av lärprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömningen ska även omfatta självvärdering och kamratrespons.

I bedömningen ska läraren beakta hur den studerandes bildkonstnärliga färdigheter har utvecklats, de olika arbetsprocesserna och resultaten av arbetet. Bedömningen ska sporra den studerande att använda arbetssätt och studiemiljöer på ett ändamålsenligt sätt, individuellt och i grupp.

Studieavsnitt

Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KU1)

Studieavsnittets moduler

- Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KU1), Obligatorisk

Mål

Egna bilder, delade kulturer

Målen för modulen är att den studerande ska

- iaktta bilder som är viktiga för den studerande själv och för andra människor samt dela sina tankar genom bilder och andra sätt att producera kunskap
- använda olika verktyg, material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder, individuellt eller i grupp
- tillämpa medel och tekniker som används i visuell kommunikation för att presentera synsätt och vara delaktig och påverka
- utforska och tolka konst ur individens, gruppens och samhällets perspektiv
- utforska och tolka den visuella kulturen under olika tider och i olika kulturer och sociala gemenskaper
- utforska och tolka aktuella fenomenen inom bildkonst och annan visuell kultur
- förstå betydelsen av bildkulturer i sitt eget liv, samhället och den globala världen
- förstå betydelsen av visuell kultur som ett uttryck för kulturell mångfald, i förnyandet av kulturarvet och med tanke på hållbar utveckling.

Lokal precisering

- utveckla det egna konstnärliga uttrycket

Centralt innehåll

Egna bilder, delade kulturer

Mina bilder

- den studerandes egna bilder och bildkulturer som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till konsten, bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Konstens och miljöns bilder

- sätt att producera, redigera och presentera bilder i konst, miljön och medierna
- begrepp och bildsamlingar inom bildkonst och annan visuell kultur
- olika syner på konst och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- aktuella fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur
- påverkan och deltagande genom bildkonst och annan visuell kultur

Lokal precisering

- olika medel för att bygga upp en bild: komposition, färger, rörelse, rum och tid
- lära sig att utnyttja konstnärliga begrepp för att iaktta och bedöma sina egna och andra studerandes bilder samt konstnärliga och mediala bilder
- bli bekant med det visuella uttrycket i närmiljön
- bli bekant med lokal musei- och galleriverksamhet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Under studieavsnittet utvecklar vi den studerandes fackterminologi. Vi utvecklar också den analytiska tanke- och uttrycksförmågan gällande bildförståelse.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes lärande, kunskaper och arbete bedöms på ett mångsidigt sätt. I mångsidig bedömning beaktas utöver kunskaps- och färdighetsmålen även målen för arbetet. I mångsidig bedömning används olika bedömningsmetoder som är ändamålsenliga med tanke på bedömningens uppgifter och läroämnets mål. Den studerande bereds möjlighet att visa sitt lärande och kunnande på olika sätt, mer än en gång och på sätt som är ändamålsenliga med tanke på målen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Under studieavsnittet utförs uppgifter, som bygger på studieavsnittets mål och centrala innehåll. De olika uppgifterna utförs med olika tekniker. I mån av möjlighet görs studiebesök som stöder studieavsnittets uppgifter och teman.

Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KU2)

Studieavsnittets moduler

- Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KU2), Obligatorisk

Mål

Rum, platser och fenomen i miljön

Målen för modulen är att den studerande ska

- iaktta verk, produkter och tjänster samt digitala, byggda och naturliga miljöer som är viktiga för den studerande själv och för andra människor
- beskriva sina iakttagelser och tankar om miljöer, produkter och tjänster med hjälp av bilder och andra sätt att producera kunskap
- undersöka kopplingarna mellan miljöns bilder och sina egna bilder, konsten och kulturarvet
- tillämpa processer, tekniker och förfaringssätt som är typiska inom arkitektur, design och produktifiering för att skapa bilder, ensam eller i grupp
- utforska och tolka byggda miljöer, produkter och tjänster med tanke på samhällsutveckling, rättigheter och hållbar utveckling
- utveckla sin förmåga att skapa, tolka, värdera och agera när det gäller bilder i miljön
- förstå betydelsen av visualitet i hållbar planering, kommunikation och användning av produkter, tjänster och arkitektu
- förstå de möjligheter till påverkan och delaktighet med hjälp av bilder som den studerande har i sitt eget liv med tanke på en estetiskt, etiskt och ekologiskt hållbar framtid.

Lokal precisering

- undersöka samhällskonstens och miljökonstens betydelse i miljöplaneringen och i den visuella kulturen i vidare mening

Centralt innehåll

Rum, platser och fenomen i miljön

Mina bilder

- *den studerandes egna bilder och bildkulturer som hen själv deltar i*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder*
- *granska den studerandes egna bilder i relation till miljöns bilder och annan visuell kultur*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete*

Miljöns bilder

- *sätt att producera, redigera och presentera bilder i miljön, medierna och konsten*
- *begrepp och bildsamlingar inom arkitektur, design och medier*
- *sambandet mellan den visuella kulturens verk och olika syner på konstens uppgift och annan visuell kultur*
- *visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder*
- *aktuella fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur i anknytning till miljön*
- *påverkan och deltagande genom bildkonst och annan visuell kultur*

Lokal precisering

- rummet som begrepp: att uppleva rummet som en psykisk, fysisk och social plats
- uttrycka det teoretiska i praktisk form: modeller, reliefer, miniatyrer och experiment med olika material

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Tyngdpunkten för kompetensen för välbefinnande kommer främst fram i undersökandet av förhållandet mellan miljön och människan. Hurudan miljö främjar välbefinnande och hurudan miljö skapar människor som äger ett inre välbefinnande?

Samhällelig kompetens

Genom att undersöka och studera olika typer av miljöer och kulturer, utvecklas den samhälleliga kompetensen. I studieavsnittet tas även upp den rådande politiska påverkan av de olika typer av miljöer vi rör oss i och hur vårt liv påverkas utifrån och hur vi på personligen påverkar dessa miljöer. Förståelsen av våra kulturmiljöer stärks genom jämförelse av andra kulturers skapade miljöer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen är delvis kvalitativ och påverkas av elevens inlärningsdagboksanteckningar.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet Rum, platser och fenomen i miljön, fördjupar vi oss, genom utförandet av olika uppgifter, både två- och tredimensionella, i arkitektur och inredning. Fördjupandet sker

genom genomgång av stilarter, viktiga finska arkitekter genom historien, grundplaner, färglära, färgsymbolik och diskussioner om smak, estetik och etik. Vi bekantar oss med produktdesign, planerar och utför en egen produkt. Eventuellt ingår ett undersökande arbete i avsnittet, som presenteras för gruppen. Genom excursioner bekantar vi oss, mån av möjlighet, med närmiljön, utställningar som berör temat och yrkesmänniskor inom arkitektur-/designbranschen. I det här studieavsnittet sätts också vikt på den personliga upplevelsen av rummet/miljön och på hur människans välmående och kreativitet påverkas av miljön vi har runt oss.

Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KU3)

Studieavsnittets moduler

- Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KU3), Valfri

Mål

Bilder kommunicerar och påverkar

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin egen relation till digitala bilder, medier, konst och teknologi genom att utveckla tänkandet och uttrycksförmågan
- bredda sina kunskaper om medier, konst, teknik och audiovisuell kultur genom att fördjupa sig i olika uttrycks-, produktions- och presentationssätt
- undersöka mediekulturen i sin produktion och tolkning av verk, produkter och tjänster
- använda medietekniska verktyg, metoder och processer för att designa, interagera och delta självständigt och som en del av en grupp
- tolka visuella kulturprodukter som kombinerar olika sätt att skapa kunskap och de intertextuella relationer som ingår i dem
- tolka mediepresentationer och konst ur verkets, upphovsmannens, publikens och samhällets perspektiv
- ta ställning till de värderingar som förekommer i medier, bildkonst och annan visuell kultur med sina bilder
- undersöka mediernas och konstens bilder när det gäller identitetsbygge, överföring och förnyande av kulturarvet samt hållbar utveckling.

Lokal precisering

- lära sig att analysera och tolka mediernas framställning av världen i förhållande till kulturen och verkligheten
- förstå med vilka medel det visuella uttrycket görs verkningsfullt i medierna
- lära sig att analysera och utveckla sitt förhållande till medierna

Centralt innehåll

Bilder kommunicerar och påverkar

Mina bilder

- bilder som är viktiga för den studerande och mediekulturer som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till mediernas bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Bilder i medierna

- producera, redigera och visa en bild digitalt och på andra sätt
- begrepp och bildsamlingar inom medier, kommunikation och konst
- sambandet mellan mediepresentationer och olika syner på konst och annan visuell kultur

- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- undersöka kulturella, samhälleliga och globala fenomen som är viktiga för den studerande
- den studerande som aktör inom medier och annan visuell kultur

Lokal precisering

- att iaktta kulturen och kritiskt analysera idéinnehållet i mediala bilder från olika tider, olika ställen och olika subkulturer
- undersöka likheter och olikheter i de olika mediernas bilder: bildjournalism, reklam, bilder inom underhållningen, populärkultur, serier, det visuella uttrycket på www-sidor och i datorspel

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Studieavsnittet Bilder kommunicerar och påverkar öppnar upp för en bredare syn av det samhälle vi lever i. Genom att bli medveten om de etiska kompetenserna och miljökompetenserna är det möjligt att inse hur vi, via bild, påverkas och hur vi själva kan påverka vår kultur, vårt samhälle. Hur vill vi påverka, är en viktig fråga vi tar upp under studieavsnittet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet baserar sig delvis på bedömning av uppgifternas utförande och den studerandes tanke bakom de enskilda uppgifterna. Förståelsen av de fenomen och teman vi behandlar bedöms med kvalitativ bedömning, genom portfolio eller inlärningsdagbok.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet Bilder kommunicerar och påverkar koncentrerar vi oss på att studera hur, och varför, bilder påverkar oss både på ett undermedvetet och ett medvetet plan. Vi går igenom främst reklam- och propagandabilder, men också konstbildens mål till djupare påverkan på oss undersöks. Vi använder oss av olika tekniker, även de digitala teknikerna går igenom.

Konstens många världar, 2 sp (KU4)

Studieavsnittets moduler

- Konstens många världar, 2 sp (KU4), Valfri

Mål

Konstens många världar

Målen för modulen är att den studerande ska

- undersöka, tolka och värdera konstbilders personliga och samhälleliga betydelser
- fördjupa sin egen relation till bilder från olika tidsperioder och kulturer
- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i bild i enlighet med sina egna mål, självständigt och i grupp
- använda uttrycks-, presentations- och förfaringsätt som är typiska för samtida konst
- tolka konsten ur verkets, upphovsmannens, mottagarens, konstinstitutionernas och samhällets synvinkel
- undersöka aktuella fenomen i bildkonsten och annan visuell kultur i sitt bildkonstnärliga uttryck

- *med sina bilder ta ställning till de värderingar som förekommer i bildkonst och annan visuell kultur*
- *undersöka bildkonst och annan visuell kultur när det gäller identitetsbygge, hållbar utveckling och för att förmedla och förnya kulturarvet.*

Lokal precisering

- *lära sig att arbeta självständigt och öva upp sin förmåga att analysera och bedömma sina alster*
- *få en inblick i olika uttryck för kulturella betydelser och uppfattningar i bildkonsten under olika tidsperioder*

Centralt innehåll

Konstens många världar

Mina bilder

- *bilder som är viktiga för den studerande och konstvärldar som hen själv deltar i*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder*
- *granska den studerandes egna bilder i relation till bilder och annan visuell kultur*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete*

Bilder i konsten

- *traditionella och nya sätt att skapa, redigera och presentera bilder*
- *konstens begrepp och bildsamlingar*
- *konst producerad under olika tidpunkter och i olika kulturer som föremål för forskning*
- *sambandet mellan konsten och olika syner på konst och annan visuell kultur*
- *visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder*
- *undersöka kulturella, samhälleliga och globala fenomen som är viktiga för den studerande*
- *den studerande som aktör inom bildkonst och annan visuell kultur*

Lokal precisering

- *utveckling och skissering som en del av den konstnärliga processen bildens innehåll och form som uttryck för konstnären och kulturen; komposition i färg, ljus, skugga och rörelse; illusoriskt och tredimensionellt; ytstruktur och material*
- *samla olika typer av bakgrundsmaterial för sitt konstnärliga arbete till grund för de egna uppgifterna*
- *lära sig att förstå och använda även samtidskonstens medel då de arbetar med olika fenomen*
- *vänja sig vid att arbeta process- och målinriktat.*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet använder den studerande sina kunskaper från tidigare studieavsnitt, från den studerandes allmänbildning och hennes eller hans egna erfarenheter, tankar och känslor. Den studerandes yttre kunskaper integreras med den studerandes inre erfarenhet genom att medvetandegöra den skapande tankeprocessen inför uppgifterna. Processen hjälper den studerande att utveckla sitt eget personliga uttryck och samtidigt få förståelse för andras sätt att uttrycka sig med konstnärliga medel.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet baserar sig delvis på bedömning av uppgifternas utförande och den studerandes tanke bakom de enskilda uppgifterna. Förståelsen av de fenomen och teman vi behandlar bedöms med kvalitativ bedömning, genom portfolio eller inlärningsdagbok.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet KU 4, studerar vi konstens olika värderingar och den studerandes olika möjligheter till att utveckla sitt konstnärliga uttryckssätt. Alla uppgifter, konstnärliga och skriftliga, hjälper den studerande att utforska sin egen syn på sig själv och sin värld, inom ramen av studieavsnittets tema. Den kreativa processen görs synlig genom användandet av skissbok. De olika uppgifterna öppnar upp för en förståelse av hur olika epokers konst påverkar konsten idag. I studieavsnittet bekantar vi oss med nutidskonstens olika fenomen. De olika fenomenen och teknikerna används som inspiration till den studerandes egna utföranden. I mån av möjlighet använder vi oss av olika konstutställningar som studiematerial.

Historia och bildkonst-en tvärvetenskaplig projektkurs, 2 sp (HI11KU5)

Ämnesövergripande studieavsnitt

8.10. Gymnastik (LI)

Läroämnets uppdrag

Syftet med undervisningen i gymnastik är att stödja den studerandes välbefinnande, utveckling och lärande. Undervisningen i gymnastik ger den studerande sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Undervisningens syfte är att handleda den studerande att ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga. I undervisningen betonas betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil. Den studerande ska utveckla en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet. I undervisningen i gymnastik ska den studerande få uppleva glädje, en känsla av att lyckas och rörelsekompetens samt lära sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande. I gymnastikundervisningen ska man främja alla studerandes jämlikhet och likabehandling.

Gymnastikens uppdrag och mål ska genomföras genom mångsidig och trygg undervisning samt genom att beakta vilka möjligheter olika studiemiljöer och årstider erbjuder. I gymnastikundervisningen används olika arbetssätt och metoder och de studerande tas med i planeringen och bedömningen av aktiviteter samt handleds att ta ansvar för sina egna och gruppens aktiviteter och för tryggheten.

Vid gruppbildning ska den studerandes rätt till fysisk, psykisk och social trygghet beaktas. Den studerandes lärande ska stödjas genom differentiering av undervisningen med beaktande av den studerandes individuella utgångsläge och utvecklingsbehov (gymnasielagen 714/2018, 28 och 29 §).

Mångsidig kompetens

Undervisningen i gymnastik stärker den studerandes motivation, självförtroende och förutsättningar för fysisk aktivitet samt hens förståelse för betydelsen av en fysiskt aktiv livsstil.

Gymnastikundervisningen stödjer den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, vilket i sin tur stärker **kompetensen för välbefinnande** och även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Med funktionsförmåga avses i gymnastiken de fysiska, sociala och psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. I gymnastiken lär den studerande sig att upprätthålla sin funktionsförmåga samt förstå hur funktionsförmågan inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan och på välbefinnandet.

Den studerandes **kommunikativa kompetens** utvecklas med hjälp av de mångsidiga arbetssätt och metoder som tillämpas inom gymnastikundervisningen. I anknytning till den kommunikativa kompetensen är det viktigt att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv. Goda kommunikativa färdigheter förutsätter självregleringsförmåga, som att kunna identifiera och förstå sina egna känslor och reglera sina känslouttryck. Gymnastiken som läroämne främjar därmed gemenskapskänslan, ansvarstagandet och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten samt säkerheten även inom hela skolgemenskapen.

Gymnastik i gymnasiet är ett tvärvetenskapligt läroämne, som erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnena, som hälsokunskap, biologi, fysik och musik. Lärsituationerna i gymnastiken är till sin karaktär problemlösningssituationer, och utvecklar därmed den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan och hjärnans välmående mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

En god funktionsförmåga stärker den studerandes studie- och arbetslivsfärdigheter. I gymnastikundervisningen stärks den **samhälleliga kompetensen** genom att den studerande lär sig ta ansvar för de egna och de gemensamma aktiviteterna och deras säkerhet samt genom att hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna. Att försöka sitt bästa, anstränga sig och arbeta långsiktigt för att nå sina mål utgör grunden för såväl gymnastikstudierna som för de övriga studierna och arbetslivet. I gymnastiken upplever de studerande en känsla av gemenskap genom gemensamma aktiviteter, ömsesidig uppmuntran och delaktighet samt strävan mot ett gemensamt mål.

I gymnastiken ska den studerande långsiktigt utveckla sig själv, använda den egna muskelstyrkan och visa respekt för andra. På det här sättet utvecklas den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** som i gymnastiken tar sig i uttryck i en strävan mot det gemensamma goda. Gymnastikundervisningen stödjer den studerandes sociala värderingar och agerande i enlighet med dem, som att vara ärlig, ta ansvar och vara rättvis. Den studerande lär sig identifiera vilka aktivitetsformer som är skonsamma för miljön och vilka som belastar miljön, till exempel genom att hen får insikt i etiskt hållbara aktivitetsformer i naturen.

I gymnastikundervisningen används i mån av möjlighet hälso- och sportteknologi och den studerande lär sig kritiskt tolka information och använda medier på ett tryggt sätt, till exempel vad gäller att publicera platsinformation och att publicera bilder på sina prestationer. Fysisk aktivitet fungerar som ett globalt, gemensamt och kroppsligt språk som förenar olika människor och kulturer och på det sättet stärker den **globala och kulturella kompetensen**.

Mål

De allmänna för undervisningen i gymnastik är att den studerande

ska

- lära sig tillämpa rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)
- lära sig bedöma och utifrån bedömningen träna sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet)
- kunna göra motiverade val för att utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan och för att öka den fysiska aktiviteten

- utveckla sin förmåga till självvärdering (ställa upp mål, göra upp en plan och arbeta i riktning mot målen samt bedöma sina framsteg)
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt
- respektera andra i kommunikationssituationer, lära sig hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna, samt stödja gemenskapen genom att uppmuntra andra och ge konstruktiv respons och kamratrespons.

Bedömning

Syftet med bedömningen i gymnastik är att stödja den studerandes arbete, lärande och utvecklingen av den studerandes kunskaper och färdigheter. Bedömningen i gymnastik ska utgå från de mål som i studieavsnittet ställts upp för den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Bedömningen ska bestå av respons som främjar den studerandes lärande och arbete. Bedömningen ska även beskriva hur målen för undervisningen nåtts. Bedömningen ska vara fortlöpande och basera sig på olika slags prestationer och mångsidig användning av olika former av bedömning, såsom bedömning som genomförs av läraren, självvärdering och kamratrespons. Bedömningen ska inte basera sig på den studerandes värderingar, attityder eller personliga egenskaper. Den studerandes fysiska konditionsnivå ska inte heller användas som grund för bedömningen. Den studerandes hälsotillstånd och specialbehov ska beaktas i bedömningen i gymnastik så att den studerande ska ha möjlighet att vid behov visa sitt bästa möjliga kunnande på alternativa sätt och med avvikande arrangemang (gymnasielagen 714/2018, 28 och 29 §).

Studieavsnitt

En lärande och aktiv studerande, 2 sp (LI1)

Studieavsnittets moduler

- En lärande och aktiv studerande, 2 sp (LI1), Obligatorisk

Mål

En lärande och aktiv studerande

Målen för modulen är att den studerande ska

- tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)
- respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna, samt ge konstruktiv respons och kamratrespons
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Lokal precisering

- Följer den nationella läroplanen.

Centralt innehåll

En lärande och aktiv studerande

- tillämpning av rörelsefärdigheter i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar som är gemensamma för undervisningsgruppen och mångsidigt beaktar studiemiljöns möjligheter (sommars-, vinter- och vattenaktiviteter samt friluftsliv) och som genomförs såväl inomhus som utomhus
- gymnastikövningar och -lekar samt spel som utvecklar undervisningsgruppens samarbetsförmåga och samhörighet

Lokal precisering

- Följer den nationella läroplanen.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Undervisningen i gymnastik stärker på ett naturligt sätt **kompetens för välbefinnande**. Kursen stöder elevens fysiska, psykiska och sociala välbefinnande genom att träna fysisk kondition och genom att poängtera gemenskap i olika spelformer.

Kommunikativ kompetens

I gymnastik utvecklas den **kommunikativa kompetensen** genom att eleven tränar sociala och känslomässiga färdigheter. På kursen bekantar vi oss med studiekompisar genom att jobba tillsammans. Med olika spel övar vi att reglera de egna känslorna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Kursen bedöms med siffervitsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna baserar sig på de matriser som gjorts upp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi tränar grundläggande fysiska färdigheter med olika idrottsformer i varierande omgivning.

En aktiv livsstil, 2 sp (LI2)

Studieavsnittets moduler

- En aktiv livsstil, 2 sp (LI2), Obligatorisk

Mål

En aktiv livsstil

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bedöma och utifrån bedömningen ställa upp mål för utvecklingen av sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet)*
- *med beaktande av den egna funktionsförmågan och miljön kunna göra motiverade val för att utveckla den fysiska funktionsförmågan och öka den fysiska aktiviteten*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna samt ge konstruktiv respons och kamratrespons*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Lokal precisering

- Följer den nationella läroplanen.

Centralt innehåll

En aktiv livsstil

- självvärdering, upprätthållande och mångsidig utveckling av de fysiska egenskaperna (styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet) med hjälp av mångsidig fysisk aktivitet
- rörlighet och kroppsvård
- ergonomiska aspekter i rörelser och utförande
- övningar i par eller grupp som utvecklar samarbetsförmågan och samhörigheten

Lokal precisering

- Följer den nationella läroplanen.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Undervisningen stärker den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att man lär sig förstå sin funktionsförmåga. Den egna aktiviteten speglas på idrottsliga hälsorekommendationer. Som hjälpmedel kan vi använda oss av motionsdagböcker eller motionsapplikationer.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Undervisningen skall vägleda den studerande till att analysera information, vilket stöder den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Under kursen stöder vi eleven att förstå idrottens betydelse till det egna välbefinnandet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Kursen bedöms med siffervitsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna baserar sig på de matriser som gjorts upp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi tränar mångsidigt fysiska egenskaper och eleven får handledning och respons som uppmuntrar till en motions- och hälsoinriktad livsstil och en aktiv vardag.

Livstil som resurs, 4 sp (LI2TE1)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Nya möjligheter, 2 sp (LI3)

Studieavsnittets moduler

- Nya möjligheter, 2 sp (LI3), Valfri

Mål

Nya möjligheter

Målen för modulen är att den studerande ska

- mångsidigt öva och tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper på nya sätt
- träna sin kroppskontroll
- identifiera sina känslor, visa respekt för andra i kommunikationssituationer samt stödja gemenskapskänslan genom att hjälpa och uppmuntra andra
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Lokal precisering

- Följer den nationella läroplanen.

Centralt innehåll

Nya möjligheter

- introduktion till nya aktiviteter och idrottsgrenar
- upprätthållande och utveckling av rörelsefärdigheterna och de fysiska egenskaperna på mångsidiga sätt

Lokal precisering

- Introduktion till nya aktiviteter och idrottsgrenar i mån av möjlighet.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhällseliga kompetensen beaktas genom att poängtera idrottens betydelse i studie- och arbetslivet. Fysisk prestationsförmåga kräver långsiktig och målinriktad verksamhet.

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen beaktas genom att poängtera fysiska aktivitetens ställning som en globalt och kroppsligt språk som förenar olika människor och kulturer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Kursen bedöms med siffreritsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna baserar sig på de matriser som gjorts upp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi upprätthåller och utvecklar rörelsefärdigheterna och fysiska egenskaper på ett mångsidigt sätt samt introducerar nya aktiviteter i mån av möjlighet.

Gemensam aktivitet, 2 sp (LI4)

Studieavsnittets moduler

- Gemensam aktivitet, 2 sp (LI4), Valfri

Mål

Gemensam aktivitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *arbeta gemensamt för att uppnå målet som ställts upp för den fysiska aktiviteten*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna och ge konstruktiv respons och kamratrespons*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Lokal precisering

- Följer den nationella läroplanen.

Centralt innehåll

Gemensam aktivitet

- *gemensam fysisk aktivitet, till exempel de gamlas dans, friluftsliv eller någon annan projekthelhet*

Lokal precisering

- Följer den nationella läroplanen.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I gymnastiken utvecklas den **kommunikativa kompetensen** genom att vi övar skickligheten i par- och grupparbetsätt med hjälp av olika spel.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den **etiska och miljökompetensen** övar vi genom att bära ansvar över gemensam planering och förverkligandet av kursen. Vi prioriterar skickligheten i att ta hänsyn till övriga elever i kursen. Vi identifierar aktivitetsformernas miljöbelastning.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Kursen bedöms med siffreritsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna baserar sig på de matriser som gjorts upp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studiehelheten präglas av de studerandes delaktighet, aktivitet och samverkan. Kursinnehållet består av olika idrottsgrenar inomhus och utomhus. Läraren preciserar kursinnehållets tyngdpunktsområden tillsammans med de studerande.

Rörelse ger energi, 2 sp (LI5)

Studieavsnittets moduler

- Rörelse ger energi, 2 sp (LI5), Valfri

Mål

Rörelse ger energi

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bedöma sin egen ork och energinivå och kunna göra motiverade val av fysiska aktiviteter för att förbättra funktions- och studieförmågan*
- *förstå hur orken och studieförmågan kan främjas genom fysisk aktivitet och idrott*
- *delta i aktiviteterna ändamålsenligt, aktivt och på ett sätt som främjar gemenskapskänslan.*

Lokal precisering

- Följer den nationella läroplanen.

Centralt innehåll

Rörelse ger energi

- *motionsformer som ger energi*
- *avslappning och kroppsvård*

Lokal precisering

- Följer den nationella läroplanen.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Undervisningen i kursen stärker på ett naturligt sätt den studerandes **kompetens för välbefinnande** då den stöder studieförmågan med hjälp av olika motionsformer och idrottsgrenar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Kursen bedöms med siffreritsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna baserar sig på de matriser som gjorts upp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Denna kurs är avsedd främst för abiturienterna. Målet med kursen är att kunna uppleva glädje, rekreation och avslappning. Studerande kan inverka på kursens innehåll.

Gamlas dans, 2 sp (LI6)

Mål

Lokal precisering

- bekanta sig med traditionella pardanser, folkdanser, och salongdanser
- lära sig dansetikett

Centralt innehåll

Lokal precisering

- vi övar grunderna i vals och många andra traditionella pardanser och salongsdanser
- vi övar inför dansuppvisningen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I kursen utvecklas den **kommunikativa kompetensen** genom att vi övar skickligheten i par- och grupparbetssätt med hjälp av olika danser.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Kursen bedöms som avlagt eller underkänt. Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna baserar sig på de matriser som gjorts upp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

En danskurs där vi övar danserna som framförs på "De Gamlas Dag".

8.11. Matematik (MA)

Läroämnets uppdrag

Studierna i matematik ger den studerande färdigheter att förstå, använda och producera samt utvärdera information i matematisk form. Undervisningen ska handleda den studerande att förstå matematikens betydelse i moderna kulturer och iaktta hur nödvändig matematiken är inom olika områden, som teknologi, medicin, samhälls- och naturvetenskaper samt konst. Undervisningen i matematik har i uppdrag att introducera den studerande i matematikens grundläggande begrepp, grundläggande idéer och strukturer samt att handleda den studerande att använda matematik i tal, skrift och i andra uttryckssätt. Undervisningen ska utveckla den studerandes färdigheter i att räkna, tänka kreativt, skapa modeller av fenomen, göra prognoser och lösa problem.

Genom studierna i matematik utvecklar den studerande sina färdigheter att använda datorprogram och digitala informationskällor som stöd för lärandet och som verktyg i undersökningar och problemlösning. Hen lär sig också bedöma hur nyttiga olika tekniska hjälpmedel är och vad som begränsar användningen av dem.

Mångsidig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet

stärks den studerandes **samhälleliga kompetens, etiska kompetens och miljökompetens** samt **kompetens för välbefinnande**.

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Studierna i matematik stödjer målen för **global och kulturell kompetens** samt **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i matematik är att den studerande

ska

- få positiva lärupplevelser, bli van att arbeta långsiktigt och lära sig lita på sin matematiska förmåga, sina matematiska färdigheter och sin förmåga att tänka matematiskt
- förstå matematiken både som en unik, självständig vetenskapsgren och som ett användbart redskap för att göra modeller eller prognoser eller hantera fenomen som är kopplade till samhälle, ekonomi eller natur
- bygga upp en matematisk grund för sina fortsatta studie
- bli van att behandla information på ett sätt som är karakteristiskt för matematiken, att framlägga hypoteser och undersöka deras riktighet, göra motiveringar och bedöma deras giltighet samt resultatens generaliserbarhet
- kunna följa en matematisk framställning, läsa matematisk text, diskutera matematik samt lära sig motivera påståenden och bedöma information i olika former
- bli van vid att bilda matematiska modeller för praktiska problemsituationer och att använda olika Lösningstrategier
- spurras till experimentellt och undersökande arbete samt till att hitta och tydligt presentera lösningar på problem
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, programvaror och informationskällor samt förstå att resultatet som en programvara genererar inte är tillräckligt för att påvisa, bevisa eller motivera ett påstående.

Bedömning

Bedömningen ska vara mångsidig och sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hans studiemotivation. Bedömningen ska vägleda den studerande att utveckla sina kunskaper och sin förståelse av matematik samt sin förmåga att arbeta långsiktigt. Bedömningen ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete. En lyckad återkoppling hjälper den studerande att lägga märke till sina styrkor och vilka kunskaper och färdigheter hen behöver vidareutveckla.

Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet vid räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Dessutom fäster läraren uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Byte av lärokurs

Vid byte av lärokurs i matematik ersätter studier i den långa lärokursen studier i den korta lärokursen som följer:

Modul i den långa lärokursen	Modul i den korta lärokursen
MAA2	MAB2
MAA3	MAB3
MAA6	MAB8
MAA8	MAB5
MAA9	MAB7

Övriga studier enligt den långa lärokursen som avlagts med godkänt resultat, eller studiepoäng som blivit överflödiga i samband med byte av lärokurs och som motsvarar delstudier som avlagts med godkänt resultat, kan utgöra övriga valfria studier enligt den korta lärokursen eller temastudier enligt vad som bestäms i den lokala läroplanen.

Vid en övergång från den långa lärokursen till den korta ska den studerande, om hen vill, få möjlighet att visa ytterligare prov på sina kunskaper för att fastställa sin kunskapsnivå.

Vid en övergång från den korta lärokursen till den långa kan det krävas att den studerande visar ytterligare prov på sina kunskaper. I samband med bytet av lärokurs ska de studiepoäng som saknas i modulerna avläggas på det sätt som fastställts i den lokala läroplanen.

Den studerande kan även avlägga modulerna enligt den andra lärokursen utan att byta lärokurs. I sådana fall kan modulerna i fråga räknas till godo som övriga valfria studier eller temastudier på det sätt som fastställts i den lokala läroplanen.

8.11.1. Lång lärokurs i matematik (MAA)

Studieavsnitt

Funktioner och ekvationer 1, 3 sp (MAA2)

Studieavsnittets moduler

- Funktioner och ekvationer 1, 3 sp (MAA2), Obligatorisk

Mål

Funktioner och ekvationer 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- introduceras i hur man skapar matematiska modeller av fenomen med hjälp av polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner, känna till deras egenskaper och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem, samt känna till sambandet mellan nollställen till en polynomfunktion och polynomets faktorer
- kunna lösa enkla polynomlikheter

- kunna använda programvara för att undersöka polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner samt för att lösa polynomekvationer, rationella ekvationer, rotekvationer och polynomolikheter i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Funktioner och ekvationer 1

- polynomfunktioner och -ekvationer samt polynomolikheter
- lösning av andragradsekvationer med rotformeln
- produkten av polynom och binomformlerna (summan av en kvadrat, produkten av en summa och en differens)
- faktorisering av polynom
- potensfunktioner och potensekvationer (exponenten ett positivt heltal)
- rationella funktioner och ekvationer
- rotfunktioner och rotekvationer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Studeranden arbetar ofta i smågrupper och övar på detta sätt samarbets- och kommunikationsfärdigheter, den kommunikativa kompetensen stärks naturligt då man bekantar sig med sina nya gruppmedlemmar i samband med att man löser uppgifter tillsammans och beskriver sina lösningsmetoder för varandra.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Geometri, 2 sp (MAA3)

Studieavsnittets moduler

- Geometri, 2 sp (MAA3), Obligatorisk

Mål

Geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- öva sig i att gestalta och beskriva information om rum och former i både tvåoch tredimensionella situationer
- kunna tillämpa likformighet, Pythagoras sats samt trigonometrin för rät- och snedvinkliga trianglar
- öva sig att formulera, motivera och använda satser som innehåller geometrisk information
- kunna använda programvara vid undersökning av figurer och kroppar samt geometrin i anknytning till dem.

Centralt innehåll

Geometri

- likformighet hos figurer och kroppar
- sinus- och cosinussatsen
- beräkning av längder, vinklar och areor i anknytning till månghörningar
- geometrin för cirkeln och dess delar samt för räta linjer i anknytning till cirkeln
- beräkningar av längder, areor och volymer i anknytning till raka cylindrar, koner och klot

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Globala och kulturella kompetensen stärks under studieavsnitt genom att se matematiken som ett universellt språk och genom att bekanta sig med geometris betydelse i historien.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Analytisk geometri och vektorer, 3 sp (MAA4)

Studieavsnittets moduler

- Analytisk geometri och vektorer, 3 sp (MAA4), Obligatorisk

Mål

Analytisk geometri och vektorer

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå hur analytisk geometri skapar samband mellan geometriska och algebraiska begrepp
- förstå den geometriska innebörden av en ekvation
- kunna lösa absolutbeloppsekvationer i formen $|f(x)| = a$ eller $|f(x)| = |g(x)|$
- förstå vektorbegreppet och sätta sig in i hur man räknar med vektorer
- kunna undersöka punkter, avstånd och vinklar i det tvådimensionella koordinatsystemet med hjälp av vektorer
- kunna lösa plangeometriska problem med hjälp av vektorer
- kunna använda programvara vid undersökning av kurvor och vektorer och vid tillämpningsuppgifter i anknytning till dem.

Centralt innehåll

Analytisk geometri och vektorer

- ekvationen för en kurva
- ekvationerna för en rät linje, cirkel och parabel
- ekvationssystem
- parallella och ortogonala linjer
- absolutbeloppsekvation

- avståndet från en punkt till en linje
- grundläggande egenskaper hos vektorer
- addition och subtraktion av vektorer i planet samt multiplikation av en vektor med ett tal i planet
- skalär produkt och vinkeln mellan två vektorer i planet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I detta studieavsnitt kan information från vardagen kopplas ihop med teori och den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensens stärks då information presenteras t ex grafiskt eller på andra kreativa sätt. Hjälpmedlens betydelse poängteras också under studieavsnittet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5)

Studieavsnittets moduler

- Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5), Obligatorisk

Mål

Funktioner och ekvationer 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- introduceras i hur man skapar matematiska modeller med hjälp av sinus- och cosinusfunktioner samt med exponential- och logaritmfunktioner
- undersöka sinus- och cosinusfunktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln
- kunna lösa trigonometriska ekvationer av typen $\sin f(x) = a$ eller $\sin f(x) = \sin g(x)$
- kunna tillämpa sambandet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ mellan sinus- och cosinusfunktionerna
- känna till egenskaperna hos exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem
- kunna använda programvara vid undersökning av funktioner, vid ekvationslösning och i tillämpningsuppgifter.

Centralt innehåll

Funktioner och ekvationer 2

- riktad vinkel och radianer
- enhetscirkeln
- sinus- och cosinusfunktionen med symmetri- och perioditetsgenskaper
- lösning av sinus- och cosinusekvationer
- potenser med bråkexponent och deras samband med rötter
- exponentialfunktioner och exponentialekvationer
- logaritm och räkneregler för logaritmer
- logaritmfunktioner och logaritmekvationer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande skall reflektera över sina styrkor, de arbetssätt och hjälpmedel som passar hen samt fortsätta att öva på uthålligheten som behövs inom matematikstudier. De arbetssätt som passar studeranden bäst skall stärka studerandes självförtroende och på detta sätt stärks kompetensen för välbefinnande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Derivata, 3 sp (MAA6)

Studieavsnittets moduler

- Derivata, 3 sp (MAA6), Obligatorisk

Mål

Derivata

Målen för modulen är att den studerande ska

- *med hjälp av derivatan bekanta sig med egenskaperna hos matematiska modeller för olika fenomen*
- *få en åskådlig uppfattning om en funktions gränsvärde och kontinuitet*
- *förstå tolkningen av derivatan som förändringshastigheten för en funktion*
- *kunna bestämma derivatan av enkla funktioner*
- *kunna derivera sammansatta funktioner*
- *behärska hur man undersöker förloppet hos funktioner med hjälp av derivatan och hur man bestämmer deras extremvärden i ett slutet intervall*
- *kunna använda programvara vid undersökning av gränsvärde, kontinuitet och derivata i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Derivata

- *en funktions gränsvärde, kontinuitet och derivata*
- *derivering av polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner*
- *derivering av sinus- och cosinusfunktioner samt av exponential- och logaritmfunktioner*
- *derivator av produkter och kvoter av funktioner*
- *sammansatta funktioner och deras derivator*
- *undersökning av förloppet hos en funktion och bestämning av extremvärden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen stärks under studieavsnittet då studerande kombinera olika kunskaper hen lärt sig och använder mångsidiga lösningsmetoder inklusive hjälpmedel då hen löser t ex extremvärdesuppgifter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Integralkalkyl, 2 sp (MAA7)

Studieavsnittets moduler

- Integralkalkyl, 2 sp (MAA7), Obligatorisk

Mål

Integralkalkyl

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå begreppet primitiv funktion och lära sig att bestämma primitiva funktioner till enkla funktioner*
- *förstå begreppet integral och dess samband med arean samt introduceras i hur man bestämmer en integral med en numerisk metod*
- *kunna bestämma areor och volymer med hjälp av integraler*
- *göra sig förtrogen med integralkalkylens tillämpningar*
- *kunna använda programvara då hen undersöker egenskaperna hos funktioner, bestämmer primitiva funktioner, beräknar integraler i samband med tillämpningar och integrerar numeriskt.*

Centralt innehåll

Integralkalkyl

- *primitiv funktion och integrering av de viktigaste elementära funktionerna*
- *integraler*
- *rektangelmetoden*
- *beräkning av areor och volymer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Inom integralkalkyl kan mångsidiga program användas som hjälpmedel och därför passar det bra att i detta studieavsnitt att förstärka studerandes kommunikativa kompetens genom att gå igenom hur man i sin lösning beskriver de olika delmomenten som bör göras för att lösningen blir tydlig och klar. Studerande kan diskutera i grupp vilka villkor som bör beaktas i de olika uppgiftstyperna och sedan själv göra lösningsmodeller för sina uppgifter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAA8)

Studieavsnittets moduler

- Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAA8), Obligatorisk

Mål

Statistik och sannolikhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna åskådliggöra en diskret statistisk fördelning samt bestämma och tolka fördelningens nyckeltal
- kunna åskådliggöra en fördelning som består av två variabler samt bestämma korrelationskoefficienten och regressionskurvan
- sätta sig in i kombinatoriska metoder
- göra sig förtrogen med begreppet sannolikhet och räkneregler
- förstå begreppet diskret sannolikhetsfördelning och lära sig bestämma väntevärdet för en fördelning samt tolka det
- kunna använda programvara för att hämta, behandla och undersöka data i digitalt format samt för att presentera statistisk information
- kunna använda programvara för att konkretisera fördelningar, bestämma nyckeltal samt beräkna sannolikheter.

Centralt innehåll

Statistik och sannolikhet

- lägesmått och standardavvikelse
- korrelation och linjär regression
- klassisk och statistisk sannolikhet
- permutationer och kombinationer
- räkneregler för sannolikhet
- binomialfördelning
- diskret sannolikhetsfördelning
- väntevärdet för en diskret fördelning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Kompetensen för etik stöds i detta studieavsnitt genom att diskutera presentation av statistik och etiska frågor kan även tas upp i samband med olika exempel av spel och vadslagning som är mycket vanliga inom sannolikhetsläran. Uppgifter som har miljö som tema strävar man till att ha flera av under studieavsnittet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 3 sp (SL2MAA9)

Ämnesövergripande studieavsnitt

3D-geometri, 2 sp (MAA10)

Studieavsnittets moduler

- 3D-geometri, 2 sp (MAA10), Valfri

Mål

3D-geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper i räkning med vektorer och lära sig att använda vektorer i ett tredimensionellt koordinatsystem
- lära sig att undersöka punkter, räta linjer och plan i xyz-koordinatsystemet med hjälp av vektorer
- stärka sina kunskaper om rymdgeometri i samband med extremvärdesuppgifter
- bekanta sig med funktioner som har två variabler
- kunna använda programvara för att åskådliggöra vektorer, linjer, plan och ytor samt i räkning med vektorer.

Centralt innehåll

3D-geometri

- vektorframställning i ett tredimensionellt koordinatsystem
- skalär produkt och vektorprodukt
- punkt, rät linje och plan i rymden
- en vinkel i rymden
- differential- och integralkalkylens rymdgeometriska tillämpningar i situationer där funktionsuttrycken innehåller en variabel
- funktioner med två variabler och ytor i rymden

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen stärks under studieavsnittet då studerande kombinerar olika kunskaper hen lärt sig och använder mångsidiga lösningsmetoder inklusive hjälpmedel då hen löser uppgifter gällande två- eller tredimensionella koordinatsystem.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11)

Studieavsnittets moduler

- Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11), Valfri

Mål

Algoritmer och talteori

Målen för modulen är att den studerande ska

- veta vad en algoritm är, samt lära sig att undersöka hur en algoritm fungerar
- lära sig att programmera enkla algoritmer
- bli insatt i logikens begrepp
- behärska grundbegrepp i talteorin och göra sig förtrogen med primtalens egenskaper
- kunna undersöka delbarheten hos hela tal.

Centralt innehåll

Algoritmer och talteori

- grundbegrepp i algoritmiskt tänkande: sekvens, val och upprepning
- flödesdiagram
- programmering av enkla algoritmer, sorteringsalgoritmer eller en algoritm som anknyter till numerisk lösning av en ekvation
- konnektiv och sanningsvärden
- delbarhet hos hela tal, delbarhetsekvationen (delningsekvationen) och kongruens
- Euklides algoritm
- aritmetikens grundsats

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

I detta studieavsnitt stöds den kulturella kompetensen genom att undersöka tals egenskaper och olika algoritmer. Programmering används som ett hjälpmedel under studieavsnittet och detta stärker den globala kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12)

Studieavsnittets moduler

- Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12), Valfri

Mål

Analys och kontinuerlig fördelning

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för analysens grundbegrepp
- kunna bilda och undersöka inversa funktioner till strängt monotona funktioner
- komplettera sina färdigheter i integralkalkyl
- göra sig förtrogen med begreppet kontinuerlig sannolikhetsfördelning och lära sig tillämpa normalfördelning
- kunna använda programvara vid undersökning av funktioners egenskaper och vid beräkning av generaliserade integraler i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Analys och kontinuerlig fördelning

- styckvis definierad funktion
- undersökning av kontinuitet och deriverbarhet för en funktion
- allmänna egenskaper hos kontinuerliga och deriverbara funktioner
- invers funktion
- gränsvärde av funktioner när variabelns värde går mot oändligheten
- generaliserade integraler
- kontinuerliga fördelningar, normalfördelningen och normering

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I detta studieavsnitt går man igenom hur man beskriver de olika delmomenten som bör göras för att en matematisk lösning skall bli tydlig och klar. Målet är att studerandes språkliga medvetenhet gällande matematikterminologi stärks och detta stöder den studerandes kommunikativa kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

Repetitionskurs i lång matematik, 2 sp (MAA13)

Mål

Lokal precisering

- Kursens mål är att studerande skall repetera och förstärka de matematiska kunskaperna inom valfria delområden samt bekanta sig med studentuppgifter.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Innehållet i kursen baserar sig på de obligatoriska kurserna.
- Användning och utnyttjande av tekniska hjälpmedel repeteras.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under detta studieavsnitt lägger vi mest vikt på att repetera den kunskap som studerande fått under de övriga matematikkurserna. Den studerande skall på ett kreativt sätt binda ihop den kunskap hen fått under de övriga matematikkurserna, vilket också kan innebära kunskap och teori från flera kurser och då kan den studerande utnyttja sin tvärvetenskapliga kompetens. Utnyttjande av digitala hjälpmedel på ett väsentligt sätt, som passar de olika uppgiftstyperna, visar hur studeranden använder sin tvärvetenskapliga och kreativa kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms som avlagt eller underkänt. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och ingår i bedömningen av studieavsnittet.

Funktioner, ekvationer och ekonomi, 3 sp (MAA5MAA9)

Studieavsnittets moduler

- Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5), Obligatorisk
- Ekonomisk matematik, 1 sp (MAA9), Obligatorisk

Mål

Funktioner och ekvationer 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *introduceras i hur man skapar matematiska modeller med hjälp av sinus- och cosinusfunktioner samt med exponential- och logaritmfunktioner*
- *undersöka sinus- och cosinusfunktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln*
- *kunna lösa trigonometriska ekvationer av typen $\sin f(x) = a$ eller $\sin f(x) = \sin g(x)$*
- *kunna tillämpa sambandet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ mellan sinus- och cosinusfunktionerna*
- *känna till egenskaperna hos exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem*
- *kunna använda programvara vid undersökning av funktioner, vid ekvationslösning och i tillämpningsuppgifter.*

Ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig använda sina matematiska färdigheter för att beräkna tillräckligheten hos resurser, för ekonomisk planering, företagande och beräkning av lönsamhet
- tillämpa formler för talföljder i matematiska problem som anknyter till ekonomi
- lära sig att anpassa matematiska modeller i ekonomiska situationer och förstå deras begränsningar
- kunna använda programvara vid beräkningar och i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Funktioner och ekvationer 2

- riktad vinkel och radianer
- enhetscirkeln
- sinus- och cosinusfunktionen med symmetri- och perioditetsgenskaper
- lösning av sinus- och cosinusekvationer
- potenser med bråkexponent och deras samband med rötter
- exponentialfunktioner och exponentialekvationer
- logaritm och räkneregler för logaritmer
- logaritmfunktioner och logaritmekvationer

Ekonomisk matematik

- aritmetisk och geometrisk talföljd och deras summor
- ränteräkning: ränta på ränta, nuvärde och diskontering
- depositioner och lån
- matematiska modeller anpassade för ekonomiska situationer där talföljder och summor används

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande skall reflektera över sina styrkor, de arbetssätt och hjälpmedel som passar hen samt fortsätta att öva på uthålligheten som behövs inom matematikstudier. De arbetssätt som passar studeranden bäst skall stärka studerandes självförtroende och på detta sätt stärks kompetensen för välbefinnande.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen märks i undervisningen genom att man ska undersöka sambandet mellan matematiken och det vardagliga livet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse i samhällsekonomiska fenomen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

8.11.2. Kort lärokurs i matematik (MAB)

Studieavsnitt

Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2)

Studieavsnittets moduler

- Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2), Obligatorisk

Mål

Uttryck och ekvationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- *få övning i att använda matematik i problemlösning och lära sig att lita på sin egen matematiska förmåga*
- *lära sig att bilda uttryck och ekvationer till givna problem samt att lösa ekvationer och tolka lösningarna*
- *kunna tillämpa talföljder och summor vid matematisk problemlösning*
- *kunna använda programvara när hen undersöker polynomfunktioner samt vid tillämpning av polynomekvationer och -funktioner*

Centralt innehåll

Uttryck och ekvationer

- *formulering av problem som ekvationer*
- *ekvationslösning*
- *tolkning och värdering av lösningar till en ekvation*
- *polynomfunktioner av andra graden och lösning av andragradsekvationer*
- *aritmetisk talföljd och summa*
- *geometrisk talföljd och summa*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen kommer under kursens gång att komma fram när vi använder oss av GeoGebra vid inläring av talföljder.

Via problemlösning så kommer den kreativa kompetensen fram.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen.

Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet självoch kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet,

Geometri, 2 sp (MAB3)

Studieavsnittets moduler

- Geometri, 2 sp (MAB3), Obligatorisk

Mål

Geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli van att göra iakttagelser och dra slutsatser om geometriska egenskaper hos figurer och kroppar
- stärka förmågan att rita plana figurer och tredimensionella kroppar
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av geometri
- kunna använda programvara vid undersökning av figurer och kroppar och vid geometriska tillämpningar.

Centralt innehåll

Geometri

- likformighet hos figurer
- trigonometri i en rätvinklig triangel
- Pythagoras sats och den omvända satsen till Pythagoras sats
- bestämning av area och volym för figurer och kroppar
- användning av geometriska metoder i koordinatsystemet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Vi kommer att jobba mycket med program som tex Geogebra och där kommer den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen in.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen.

Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet självoch kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet,

Matematiska modeller, 2 sp (MAB4)

Studieavsnittets moduler

- Matematiska modeller, 2 sp (MAB4), Obligatorisk

Mål

Matematiska modeller

Målen för modulen är att den studerande ska

- se regelbundenheter och samband hos fenomen i den verkliga världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller
- värdera linjära och exponentiella tillväxtmodeller bland annat med hjälp av kalkylprogram och göra prognoser med hjälp av modellerna
- vänja sig vid att värdera kvalitet och användbarhet hos en modell
- kunna använda programvara för att skapa modeller och vid undersökning av egenskaperna hos polynomfunktioner och exponentialfunktioner samt vid lösning av polynomekvationer och exponentialekvationer i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Matematiska modeller

- tillämpning av linjära och exponentiella modeller
- lösning av exponentialekvationer
- prognoser och bedömning av kvaliteten i en modell

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Modeller via GeoGebra

Samhällelig kompetens

Se regelbundenheter och samband hos fenomen i den verkliga världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen.

Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet,

Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAB5)

Studieavsnittets moduler

- Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAB5), Obligatorisk

Mål

Statistik och sannolikhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- öva sig att behandla, åskådliggöra och tolka statistiskt material
- göra sig förtrogen med sannolikhetskalkylens grunder och med konkretiserande modeller
- kunna använda programvara för att hämta, behandla och undersöka data i digitalt format, samt för att bestämma nyckeltal i ett observationsmaterial och som hjälpmedel i sannolikhetslära.

Centralt innehåll

Statistik och sannolikhet

- åskådliggörande av statistiskt material och bestämning av nyckeltal
- regression och korrelation
- observation och avvikande observation
- prognostisering
- sannolikhetsbegreppet
- additions- och multiplikationsregler
- kombinationer och multiplikationsprincipen
- modeller i sannolikhetslära

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Tolka diagram och framföra statistik.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen.

Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet,

Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 4 sp (SL2MAB6MAB7)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Matematisk analys, 2 sp (MAB8)

Studieavsnittets moduler

- Matematisk analys, 2 sp (MAB8), Valfri

Mål

Matematisk analys

Målen för modulen är att den studerande ska

- undersöka förändringshastigheten för en funktion med grafiska och numeriska metoder
- förstå tolkningen av derivatan som förändringshastigheten för en funktion
- kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan
- kunna bestämma största och minsta värde för en funktion i samband med tillämpningar
- kunna använda programvara för att undersöka förloppet hos en funktion, derivatan av en funktion samt för att bestämma extremvärden till en funktion i ett slutet intervall i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Matematisk analys

- grafiska och numeriska metoder
- polynomfunktionens derivata
- undersökning av tecken och förlopp hos en polynomfunktion
- bestämning av största och minsta värde för en polynomfunktion i ett slutet intervall
- bestämning av förändringshastigheten för en funktion med hjälp av programvara

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Utforsk möjligheten att lösa komplicerade problem med hjälp av GeoGebra eller andra program.

Etisk kompetens och miljökompetens

Analysera olika modeller och funktioner som beskriver klimatförändringen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen.

Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet självoch kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet,

Statistik och sannolikhetsfördelningar, 2 sp (MAB9)

Studieavsnittets moduler

- Statistik- och sannolikhetsfördelningar, 2 sp (MAB9), Valfri

Mål

Statistik- och sannolikhetsfördelningar

Målen för modulen är att den studerande ska

- göra sig förtrogen med normalfördelningen som en matematisk modell
- sätta sig in i binomialfördelningen som en matematisk modell

- utveckla djupare och mångsidiga färdigheter i att undersöka och behandla statistisk information med hjälp av programvara
- veta hur man beräknar nyckeltal och sannolikheter i anknytning till statistiska fördelningar och kunna bestämma dessa med hjälp av programvara
- förstå begreppen konfidensintervall och felmarginal och kunna bestämma dessa med hjälp av programvara.

Centralt innehåll

Statistik- och sannolikhetsfördelningar

- normalfördelning och begrepp för normering av fördelningen (väntevärde och standardavvikelse)
- upprepat försök
- binomialfördelning
- konfidensintervall och felmarginal

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Kritiskt granska statistik.

Granska informationens tillförlitlighet och utforska möjligheten att lösa komplexa problem med hjälp av teknik

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen i studieavsnittet grundar sig på de mål som läroplanen ställer och som tydliggjorts under kursen.

Bedömningen kan grunda sig på olika skriftliga arbeten och prov, muntliga interaktioner eller grupp/pararbeten samt framföranden.

Förutom formativ och summativ respons av läraren används i mån av möjlighet själv- och kamratutvärdering. Detaljerna för bedömningen planläggs och diskuteras i början av studieavsnittet,

Repetition, 2 sp (MAB10)

Mål

Lokal precisering

- repetera och fördjupa sina insikter i modulerna 1-9.
- kunna förstå modulöverskivande samband
- stärka sin matematiska begreppsuppfattning

Centralt innehåll

Lokal precisering

- stärka sin matematiska begreppsuppfattning
- gamla studentexamensuppgifter
- innehållet anpassas efter de senaste trenderna i studentexamen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Under kursens gång kommer de studerande att diskutera och samarbeta.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen är mångsidig och omfattar bedömning och respons på individ- och gruppnivå i muntlig eller skriftlig form.

Under studieavsnittets gång bedöms i vilken mån den studerande

- behärskar centrala innehåll och mål i läroplanen
- har förmågan att förstå, analysera och kommunicera kring studieavsnittets centrala innehåll

I studieavsnittet används följande metoder för bedömning:

- Ett slutprov i form av preliminär skrivning eller flera delförhör.
- Studieavsnittet bedöms som avlagt eller underkänt

8.11.3. Gemensamt studieavsnitt i matematik (MAY)

Studieavsnitt

Tal och ekvationer, 2 sp (MAG1)

Studieavsnittets moduler

- Tal och ekvationer, 2 sp (MAY1), Obligatorisk

Mål

Tal och ekvationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- repetera principerna för procenträkning
- kunna använda proportionalitet i problemlösning
- fördjupa kunskaperna i bråkräkning
- repetera räknereglerna för potenser
- stärka sin förståelse för funktionsbegreppet
- förstå principerna för hur man löser ekvationer och ekvationspar
- lära sig använda programvara för att rita grafer till funktioner, göra tolkningar och för att lösa ekvationer.

Centralt innehåll

Tal och ekvationer

- talmängderna och de grundläggande räkneoperationerna
- motsatt tal och inverterat tal samt absolutbelopp
- procenträkning
- räkneregler för potenser (exponenten heltal)
- direkt och omvänd proportionalitet
- funktion, ritning och tolkning av grafer

- lösning av förstgradsekvationer
- ekvationspar
- kvadratroten och kubikroten
- potensfunktioner och potensekvationer (gradtalen 2 och 3)

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Under kursens gång skall studerande repetera och fördjupa sina kunskaper i matematik från grundskolan. Den studerande skall lära känna sina styrkor och de arbetssätt som passar hen. Vi bekantar oss med olika hjälpmedel som skall vara ett stöd då studerande gör sina uppgifter under studieavsnittets gång. På detta sätt kan studerande förstärka sin välbefinnande gällande tankar om matematiken.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömning utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord. Bedömningsmetoderna är anpassade till studieavsnittets mål samt innehåll och presenteras åt studeranden i början av studieavsnittet. Målsättningarna för studieavsnittets mångsidiga kompetens beaktas och är en del av studieavsnittets siffervitsord.

8.12. Musik (MU)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i musik i gymnasiet ska främja den studerandes aktiva musikaliska verksamhet och delaktighet. I undervisningen i musik ska den studerande bekanta sig med världen på ett multisensoriskt sätt och undersöka den särskilt genom att lyssna. Hen fördjupar ett positivt förhållningssätt till musik och konstnärligt uttryck samt reflekterar över deras betydelse i livet.

Musikundervisningen i gymnasiet erbjuder möjligheter att experimentera med musikaliska uttryck, använda fantasin och arbeta tvärkonstnärligt. Kreativ produktion och sökande efter nya musikaliska lösningar är processer som kräver tid och ro att tänka. De utvecklar uthålligheten och förmågan att tillämpa det man lärt sig i nya situationer.

Utgångspunkten för musikundervisningen är den studerandes upplevelser och de betydelser hen gett musiken. Ett personligt förhållande till musik stärker självkännetheten, det helhetsmässiga välbefinnandet och utvecklingen av en musikalisk identitet. Musikundervisningen fördjupar också den studerandes förståelse av musik som ett samhälleligt fenomen. Det musikaliska och övriga konstnärliga arbetet ger färdigheter för musikalisk medborgerlig aktivitet, kulturellt och samhälleligt inflytande samt kritisk granskning av medie- och ljudmiljön.

Musikstudierna stödjer lärandet och stärker den sociala gemenskapen på många sätt. Att musicera tillsammans är en unik gruppverksamhet som stärker kommunikationsförmågan. Konstruktiv kommunikation och samverkan utvidgar den studerandes syn på musik och andra konstformer liksom hens kulturella värderingar och prioriteringar. Samtidigt utvecklas bland annat förmågan till kreativt och kritiskt tänkande. Dessa färdigheter behöver den studerande både för att skapa sig ett gott liv och för att studera och arbeta inom olika områden.

Den studerande lär sig innebörden av musikaliska begrepp på ett kroppsligt sätt genom auditiva, visuella och motoriska upplevelser i den musikaliska verksamheten. I undervisningen används

utöver klingande ljudmaterial även tal, rörelse och bilder samt olika skrivna texter, som noter och tabulaturer.

Mångsidig kompetens

Studier i musik är en helhetsbetonad musikalisk läroprocess, som går ut på att utveckla kroppsliga, motoriska och kognitiva färdigheter samt uttrycksförmåga i social växelverkan. Förutom detta har musik som läroämne en naturlig koppling till alla delområden inom gymnasiet mångsidiga kompetens.

Musik är till sitt grundläggande väsen ett samspel och en gemensam aktivitet. Som läroämne skapar musik en grund för utvecklingen av **kompetens för välbefinnande** och **för kommunikativ och etisk kompetens**. Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelse i livet. När den studerande studerar musik lär hen sig att känna igen sina styrkor och även färdigheter som fortfarande kräver övning. Genom musikaliska och andra konstnärliga aktiviteter tränar hen sig i att förstå andra människors tankar och känslor, vilket är en förutsättning för utvecklingen av medkänsla och förmåga att sätta sig i en annan människas situation.

Mångsidig musikundervisning utvecklar den studerandes **kreativa och tvärvetenskapliga kompetens**. Musikalisk verksamhet utvecklar en förståelse för att fantasi och föreställningsförmåga är viktiga mänskliga egenskaper. De får oss att se saker annorlunda, tänka på nya sätt och lösa praktiska problem. Föreställningsförmågan är också viktig med tanke på **miljökompetensen**. En ekologisk föreställningsförmåga hjälper den studerande att se alternativa valmöjligheter och att väga konsekvenserna av sitt handlande ur ett hållbarhetsperspektiv. Undervisningen i musik stärker den estetiska omdömesförmågan och pekar på beröringspunkterna mellan musik och andra kunskapsområden. Det viktiga i konsten och skapandet är ändå att de hjälper till att se det mänskliga hos andra med allt vad det innebär i form av färdigheter, kunskap, erfarenheter och känslor.

Utvecklingen av **global, kulturell** och **samhällelig kompetens** är på ett naturligt sätt kopplad till målen för musikundervisningen. Musik ger perspektiv på hur det är att vara människa och på samhället. Musik och andra konstformer öppnar och vidgar tänkandet, vilket hjälper att exempelvis se bortom gränser och möta konflikter. Den musikaliska verksamheten utvecklar förmågan att kritiskt bedöma den innebörd som getts åt olika företeelser. Detta gör det möjligt för den studerande att vid behov motsätta sig ett tänkande som bygger på odemokratiska värden som kränker människovärdet eller till exempel andra kulturer. Musik lär den studerande att agera ansvarsfullt och tillsammans med andra mot ett gemensamt mål, också tillsammans med sådana som inte har samma bakgrund som hen själv. Med hjälp av musik och annan konst är det möjligt att hantera också svåra ämnen i livet.

Musik är ett kulturellt fenomen och även sätten att göra musik är kulturella. Därför fördjupar studierna i musik den studerandes förståelse för kulturen och kulturarvet i både sitt eget land och i andra länder. Således kan musikstudierna stärka respekten för kulturell mångfald och dialogen mellan olika grupper.

Mål

De allmänna målen för musikundervisningen hänför sig till musikalisk mångsidighet, musikaliskt kreativt tänkande, musikens betydelser och musikaliskväxelverkan samt musikinlärande och demokrati. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Musikalisk mångsidighet

Målet är att den studerande ska

- vidareutveckla sina musikaliska färdigheter som att sjunga, spela och lyssna
- fördjupa sina kunskaper om olika musikstilar, musikgenrer och musikens historia
- använda musikteknologins möjligheter för att göra musik.

Musikaliskt kreativt tänkande

Målet är att den studerande ska

- förhålla sig intresserat och nyfiket till musik och andra konstnärliga uttrycksätt
- experimentera modigt med nya och även ovanliga musikaliska idéer, också tillsammans med andra
- förstå den kreativa processens natur och acceptera ofullbordade processer.

Musikens betydelse och musikalisk kommunikation

Målet är att den studerande ska

- förhålla sig öppet och med respekt till olika kulturer samt föra dialog om musikaliska erfarenheter
- genom musik lära sig att förhålla sig förstående till olika upplevelser och livssituationer
- kunna använda musik för att upprätthålla och främja välbefinnande
- handha säkerhet i ljud- och musikmiljöer och skydda hörseln.

Musiklärande och demokrati

Målet är att den studerande ska

- identifiera sina musikaliska styrkor och uppmuntras att använda och utveckla dem
- sätta mål för sin musikaliska verksamhet och utveckla sina verksamhetsätt
- kunna använda musikaliska och andra konstnärliga uttrycksformer i sitt samhällsengagemang
- förstå och känna sitt ansvar i frågor som gäller yttrandefrihet, integritet och upphovsrätt.

Bedömning

I undervisningen i musik ska bedömningen på ett positivt sätt stödja varje studerandes musikaliska utveckling och förhållande till musiken. Under lärprocessen ska den studerande få och ge mångsidig respons, vilket stödjer den studerande när det gäller att utvärdera och främja det egna lärandet.

Bedömningen ska ske i en förtroendefull och trygg atmosfär och fokusera på hela den musikaliska processen, utvecklingen av de musikspecifika arbetsätten och på de mål som ställts upp för studierna. Vid bedömningen tar man hänsyn till den studerandes utgångsnivå och till att den studerandes kunskaper kan komma till uttryck på vilket musikaliskt delområde som helst. Det som ska bedömas är den studerandes musikaliska aktivitet i skolan, särskilt under studieperioderna, och inte hans musikalitet.

Studieavsnitt

Intro - ljud och jubel, 2 sp (MU1)

Studieavsnittets moduler

- Intro – ljud och jubel, 2 sp (MU1), Obligatorisk

Mål

Intro – ljud och jubel

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin röst användning och sin förmåga att musicera
- våga använda musik som uttrycksmedel och producera musikaliska idéer
- öva sig i att gestalta musikaliska element genom upplevelser och erfarenheter
- utforska och fördjupa sitt eget förhållande till musiklyssnande
- förstå och kunna tillämpa teknikens möjligheter i musik
- förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och samhället
- agera för att främja uppkomsten av en säker ljudmiljö.

Centralt innehåll

Intro – ljud och jubel

- uppgifter och repertoar som utvecklar en mångsidig röst användning och färdigheter att sjunga och musicera tillsammans med andra
- uppgifter som uppmuntrar till kreativ produktion och konstnärligt uttryck
- repertoar för lyssnande och musicerande som inspirerar till reflektion över musikens betydelse
- möjligheter att använda musikteknologi på ett mångsidigt sätt
- konsertbesök och att bekanta sig med andra konst- och kulturtjänster i den mån det är möjligt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

- utveckla sin röst användning och sin förmåga att musicera
- förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och samhället
- utforska och fördjupa sitt eget förhållande till musiklyssnande
- agera för att främja uppkomsten av en säker ljudmiljö
- våga använda musik som uttrycksmedel och producera musikaliska idéer
- förstå och kunna tillämpa teknikens möjligheter i musik
- öva sig i att gestalta musikaliska element genom upplevelser och erfarenheter

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas följande:

- aktivitet i samband med sång och musicerande
- framsteg i sång och/eller spel
- kreativitet och aktivitet när det gäller eget skapande
- skriftliga arbeten, uppgifter och förhör
- I bedömningen betonas den studerandes starka sidor, utan att enskilda svaga sidor behöver dra ner på bedömningen - enligt principen "ingen toppmusiker behöver vara bra på allt".

Puls -musikaliska uttryck, 2 sp (MU2)

Studieavsnittets moduler

- Puls - musikaliska uttryck, 2 sp (MU2), Obligatorisk

Mål

Puls - musikaliska uttryck

Målen för modulen är den studerande ska

- fördjupa sitt kunnande i de uttrycksformer som tilltalar hen
- utveckla sin förmåga att musicera i grupp och sin konstnärliga uttrycksförmåga
- analysera musikens kulturella särdrag och betydelser
- modigt ge sig i kast med att ta fram musikaliska idéer.

Centralt innehåll

Puls - musikaliska uttryck

- repertoar som utvecklar olika delområden inom musikalisk kompetens
- finländska musikkulturer och de studerandes egna musikkulturer
- uppgifter som utvecklar kreativt tänkande och konstnärlig uttrycksförmåga även med hjälp av teknologi

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens

- fördjupa sitt kunnande i de uttrycksformer som tilltalar hen
- utveckla sin förmåga att musicera i grupp och sin konstnärliga uttrycksförmåga
- modigt ge sig i kast med att ta fram musikaliska idéer
- uppgifter som utvecklar kreativt tänkande och konstnärlig uttrycksförmåga även med hjälp av teknologi
- analysera musikens kulturella särdrag och betydelser

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas följande:

- aktivitet i samband med sång och musicerande
- framsteg i sång och/eller spel
- kreativitet och aktivitet när det gäller eget skapande
- skriftliga arbeten, uppgifter och förhör
- aktivt deltagande i genomgång av formellt innehåll (bl.a. finländsk musikkultur)
- I bedömningen betonas den studerandes starka sidor, utan att enskilda svaga sidor behöver dra ner på bedömningen - enligt principen "ingen toppmusiker behöver vara bra på allt".

Genre - global nyfikenhet, 2 sp (MU3)

Studieavsnittets moduler

- Genre – global nyfikenhet, 2 sp (MU3), Valfri

Mål

Genre – global nyfikenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå musikens kulturbundenhet och interkulturella kopplingar*
- *förhålla sig nyfiket och genom upplevelser sätta sig in i musikgenrer och musikkulturer som är nya för hen själv*
- *uppfatta sig själv som en del av en global musikalisk värld*
- *identifiera sina egna utgångspunkter och de utmaningar och möjligheter som interkulturell ömsesidighet innebär.*

Centralt innehåll

Genre – global nyfikenhet

- *olika musikgenrer, musikstilar och musikkulturer samt de betydelser och värderingar som är kopplade till dem*
- *musikkulturer som en del av kulturen*
- *mångsidigt arbete med olika former av musik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens

- uppfatta sig själv som en del av en global musikalisk värld
- förstå musikens kulturbundenhet och interkulturella kopplingar

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas följande:

- aktivitet i samband med sång och musicerande
- skriftliga arbeten med formellt innehåll (analys av olika musikgenrer, musikstilar och musikkulturer)
- aktivt deltagande i genomgång av formellt innehåll och lyssnarexempel
- den studerandes mångsidighet i arbete med olika former av musicering (sång, spel, arrangering, tonsättning)

Demo - kreativt tillsammans, 2 sp (MU4)

Studieavsnittets moduler

- Demo – kreativt tillsammans, 2 sp (MU4), Valfri

Mål

Demo – kreativt tillsammans

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin kreativa förmåga i en musikalisk eller tvärkonstnärlig process
- ta ansvar för gruppens musikaliska verksamhet
- fördjupa sin förståelse för olika sätt att påverka genom musik och interaktion
- förstå relationen mellan musik och andra konstformer och medier.

Centralt innehåll

Demo – kreativt tillsammans

- planering av hur modulens mål ska uppnås och en studerandeorienterad planering av repertoaren
- musikalisk eller tvärkonstnärlig process beroende på gruppens resurser
- musikens effektivitet till exempel i interaktion, inom lyrik och andra konstformer, medier eller i samhället

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

- musikalisk eller tvärkonstnärlig process beroende på gruppens resurser

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas följande:

- den studerandes aktivitet och kreativitet i planeringen och genomförande av projektet, alternativt den studerandes förmåga att hitta sin roll i projektet som styrs mera av andra

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets innehåll är mycket volatilt. Från år till år kan olika typer av projekt ingå i studieavsnittet. Innehållet kan presenteras redan då studieutbudet publiceras våren innan. Också de studerande kan vara med och planera och föreslå innehåll våren innan. Senast då deltagarna i avsnittet har fastslagits börjar planeringen av innehållet.

Exempel på vad projekten kan gå ut på:

- körkonsert, inför publik eller producerad som video
- musikal, inför publik eller producerad som video
- konsert med varierande musikinslag
- musikalbum med egna låtar

8.13. Studiehandledning (OP)

Läroämnets uppdrag

Studiehandledningen har som uppdrag att ge den studerande möjlighet att inhämta sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet, studierna och arbetslivet. Studiehandledningen ska stärka den studerandes aktivitet och engagemang, funktionsförmåga och förmåga att lära sig lära

samt hens färdigheter att planera sin karriär. Med den studerandes aktivitet och engagemang avses här den studerandes förmåga att bygga sin framtid samt hens färdigheter att fatta beslut som berör studier och karriär. Studiehandledningen stärker den studerandes tro på sina egna möjligheter att nå de mål som ställts upp och den studerande lär sig lita på sin förmåga att klara av förändringar.

Studiehandledningen kopplar samman studierna med arbetslivet och främjar rättvisa, likabehandling, jämställdhet, jämlikhet och delaktighet samt förebygger utslagning från utbildning och arbetsliv. Med hjälp av genusmedveten handledning strävar man efter att bryta ner könssegregeringen inom olika utbildningar och på arbetsmarknaden. Studiehandledningen utvecklar kunskaper och färdigheter som främjar tillgången till kunnig arbetskraft och bidrar till att efterfrågan på och utbudet av kunnande möts i framtidens arbetsliv.

Mångsidig kompetens

Under studiehandledningen utvecklar den studerande kunskaper och färdigheter som hen behöver för att vara en ansvarstagande medborgare som deltar aktivt i samhället. Den studerande utvecklar färdigheter för kontinuerligt lärande samt färdigheter att planera sin karriär och sitt arbetsliv. Hen reflekterar över sin verksamhet och arbetar konstruktivt tillsammans med andra. Studiehandledningen hjälper den studerande att utveckla sin **samhälleliga kompetens** och sin **kommunikativa kompetens**.

Den studerande kan med stöd av studiehandledningen aktivt söka information samt kritiska granska och tillämpa den. Hen lär sig utveckla sin **kompetens för välbefinnande**. Den studerande vänjer sig vid att känna igen sina styrkor samt lär sig hantera osäkerhet och vid behov söka upp handlednings- och rådgivningstjänster.

Studiehandledningen bidrar till att i enlighet med målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens** utveckla den studerandes uthållighet, problemlösningsförmåga och nyfikenhet att lära sig nytt. Den studerande utvecklas inom de kunskaps- och livsområden som ställts upp som mål för den **etiska kompetensen** och **miljökompetensen** samt för den **globala och kulturella kompetensen**.

Mål

Studiehandledningen stödjer den studerandes framtidstro och ger hen mod att påverka sin framtid.

De allmänna målen för studiehandledningen är att den studerande

ska

- hitta sina egna sätt att lära sig som också stödjer kontinuerligt lärande
- få stöd för att planera och ta kontroll över sitt eget liv samt att fatta beslut som gäller utbildning och karriärval
- planera och ta kontroll över sin tidsanvändning
- kunna bedöma sin aktivitet och sina resurser, sitt behov av handledning och stöd samt sina kommunikativa färdigheter och förmågan att arbeta i grupp
- förstå vilken betydelse de värderingar, uppfattningar och människor som är viktiga i ens liv, har för val och beslut
- lära sig självvärderingsfärdigheter och kunna kartlägga och formulera sina kunskaper och styrkor
- känna till de viktigaste informationskällorna, handledningstjänsterna och digitala ansökningsystemen som gäller fortsatt utbildning, arbetsliv och karriärplanering samt kunna använda dessa för att planera sin karriär och söka till fortsatta studier

- lära sig bedöma hur de egna studie- och karriärplaneringsfärdigheterna utvecklats
- öva sig i att utvärdera vilka färdigheter hen har i informationssökning och informations- och kommunikationsteknologi för att söka information om utbildning och arbetsliv
- fästa uppmärksamhet vid sin förmåga att bedöma hur tillförlitliga och ändamålsenliga olika informationskällor är för den egna karriärplaneringen
- kunna agera och analysera sitt agerande i digitala miljöer samt andra miljöer som behandlar karriärplanering.

Bedömning

För studiehandledningen ges inget vitsord som i de övriga läroämnena, utan studieavsnitten bedöms med en anteckning om avlagda studier. I studiehandledningen ska bedömningen baseras på den studerandes självvärdering och på interaktiv, handledande och uppmuntrande respons i samband med olika skeden av handledningsverksamheten. Varje studerande ställer upp sina egna mål och i studiehandledningen följer man upp hur de förverkligas.

Studieavsnitt

Jag som studerande, 2 sp (SH1)

Studieavsnittets moduler

- Jag som studerande, 2 sp (OP1), Obligatorisk

Mål

Jag som studerande

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera och formulera sina styrkor, kunskaper och intresseområden
- känna till de förfaringssätt som gäller gymnasiestudierna samt hur studierna är uppbyggda
- sätta sina val i prioritetsordning i relation till de egna planerna
- vara förtrogen med de studiefärdigheter och -metoder samt arbetssätt som behövs i gymnasiet
- förstå den individuella studieplanens betydelse för karriärplaneringen
- kunna planera sina studier i förhållande till de krav som gäller avläggandet av studentexamen
- förstå hur de egna valen inverkar på möjligheterna att söka till fortsatta studier
- kunna planera sin tidsanvändning så att hen klarar av de krav som studierna och det övriga livet ställer
- identifiera olika sätt att främja sin hälsa och funktionsförmåga.

Centralt innehåll

Jag som studerande

- individuell studieplan: studieplan, plan för studentexamen samt plan för fortsatta studier och yrkeskarriär
- självkännedom och egna styrkor samt mångsidig identifiering, utveckling och dokumentering av det egna kunnandet
- aktivitet och engagemang, vardagsfärdigheter och livskompetens, tilltro till den egna förmågan, funktionsförmåga
- välbefinnande, studieförmåga, balans i livet
- studiefärdigheter och färdigheter att söka information, förmåga att lära sig lära
- informationskällor, digitala handledningstjänster och ansökningssystem som anknyter till fortsatta studier och framtidsplanering
- orientering i arbetslivet och information om utbildningar på andra stadiet och vid högskolor
- aktuella frågor som berör gymnasiestudierna

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms avlagd/underkänd. Avlagt vitsord kräver aktivt deltagande i undervisningen.

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (SH2)

Studieavsnittets moduler

- Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (OP2), Obligatorisk

Mål

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna planera sin framtid och känna till olika utbildningsalternativ och vilka möjligheter arbetslivet erbjuder i en föränderlig värld
- fördjupa sitt kunnande som rör självkännedom, färdigheter att planera sitt liv och livskompetens
- identifiera och formulera samt dokumentera sina kunskaper
- känna till centrala arbetslivsfärdigheter och kunna bedöma sitt eget kunnande i relation till dem
- känna till olika former av arbetsliv och sysselsättning samt förstå vilken betydelse förändringar i samhället och ekonomin har för sysselsättningen
- känna till de olika formerna av entreprenörskap och kunna analysera sitt eget förhållningssätt till entreprenörskap
- känna till olika internationella utbildnings- och sysselsättningsalternativ
- kunna agera i kulturellt pluralistiska verksamhetsmiljöer
- känna till alternativ för fortsatta studier som är viktiga för en själv samt vilka inträdeskrav och urvalsprocesser som anknyter till dem
- kunna söka arbete och känna igen olika sysselsättningsmöjligheter.

Centralt innehåll

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid

- uppdatering av den individuella studieplanen; studieplanen, planen för studentexamen och planen för fortsatta studier och yrkeskarriär
- planering av fortsatta studier och framtid, ansökan till fortsatta studier i Finland och utomlands
- kunskap om arbetsliv, arbetslivsfärdigheter och entreprenörskap i en föränderlig och mångskiftande värld
- orientering i arbetslivet, information om fortsatta studier samt förmåga att samla erfarenhet
- kontroll över den egna ekonomin, studiestöd och boende
- främjande av det egna välbefinnandet
- förmåga att förutse framtiden och känna till vad som är viktigt att lära sig för att möta framtida kunskapsbehov
- aktuella frågor som berör gymnasiestudierna

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms avlagd/underkänd. Avlagt vitsord kräver aktivt deltagande i undervisningen.

8.14. Psykologi (PS)

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för läroämnet psykologi är att ge den studerande färdigheter att observera, förstå och bedöma människans psykiska aktivitet och de sociala, kulturella och biologiska faktorer som påverkar den. Undervisningen tar upp den psykologiska vetenskapens språk, begrepp och sätt att producera kunskap. Läroämnets innehåll bygger på forskningsdata som konkretiseras för den studerande genom att knyta den till förståelsen av mänsklig aktivitet och vardagliga fenomen. Psykologins tvärvetenskaplighet, liksom även det empiriska och reflekterande greppet, utvecklar på ett mångsidigt sätt den studerandes tänkande. De studerande handleds i att förstå samspelet och det ömsesidiga beroendet mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer samt i att stärka förmågan att utvärdera och tillämpa sina kunskaper.

I undervisningen i psykologi ska man använda olika aktiverande metoder och utnyttja de möjligheter som digitala verktyg och varierande lärmiljöer erbjuder. I psykologi är det naturligt att samarbeta med olika ämnen. Fenomen som ingår i läroämnet psykologi behandlas i synnerhet i biologi, hälsokunskap, studiehandledning, filosofi, religion och livsåskådningskunskap utgående från respektive ämnes natur. Undervisningen ska i den mån det är möjligt ske i samarbete med universitet och högskolor.

Mångsidig kompetens

Målen för den mångsidiga kompetensen uppnås tillsammans med målen för läroämnet psykologi.

När det gäller **kompetens för välbefinnande** stödjer kunskaper och färdigheter i psykologi den studerandes självkännet, självutveckling, förståelse för andra människor och upprätthållande av det psykiska välbefinnandet. Undervisningen i psykologi stödjer den studerandes identitetsbygge och ger hen förutsättningar att reflektera över sitt eget psykiska välbefinnande och fatta beslut som stödjer det. Utifrån den psykologiska kunskapen får den studerande verktyg för att förstå betydelsen av sociala relationer, känsloreglering och resiliens för att upprätthålla och återställa ett helhetsbetonat välbefinnande.

I undervisningen i psykologi används dialogiska och reflekterande metoder som stärker den studerandes **kommunikativa förmåga**. Studier i psykologi utvecklar färdigheter för att identifiera känslor som är viktiga vid social interaktion både hos sig själv och hos andra. Undervisningen i psykologi utvecklar färdigheter för konstruktiv kommunikation och förståelse för betydelsen av empati i sociala relationer.

Studier i psykologi stödjer på ett mångsidigt sätt den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Inlärningspsykologiska insikter ger den studerande färdigheter att bli medveten om sitt eget lärande så att hen kan utvärdera och utveckla det. Inom psykologin utforskas mänsklig aktivitet på ett mångsidigt sätt ur ett naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt och beteendevetenskapligt perspektiv. Genom att behandla begränsningar och möjligheter för människans förmåga till informationsbearbetning hjälper man den studerande att utveckla kritiskt tänkande och multilitteracitet. Ämnets tillämpande karaktär skapar en grund för kreativ behandling av kunskap och information.

Studier i psykologi utvecklar den studerandes självkännet, vilket stödjer karriärplanering, arbetslivskompetens och annan **samhällelig kompetens**. De ger färdigheter att förstå vikten av bland annat tilltro till sin egen förmåga, självutveckling och målsättningar för en företagsam attityd.

Studier i psykologi ger verktyg för att förstå skillnaderna i mänskliga värderingar, attityder och beteenden i **etiska frågor**. Innehållet i psykologi ökar förståelse för vilken betydelse världsbilden har för människans tänkande och handlande, vilket stödjer utvecklingen av den studerandes **miljökompetens**.

Psykologi ger forskningsbaserade perspektiv på vad som är universellt och vad som är kulturbundet i det mänskliga beteendet. Studier i psykologi utvecklar förmågan att förstå individuella skillnader och kulturell mångfald och därigenom utveckla **global och kulturell kompetens**.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i psykologi är att den studerande

ska

- utgående från vetenskapliga fakta lära sig se mänskligt beteende som en helhet baserad på växelverkan mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer
- behärska psykologins centrala begrepp och frågeställningar samt kunna motivera påståenden med stöd av psykologiska fakta och synvinklar
- kunna tillägna sig psykologisk kunskap genom olika informationskällor och kunna bedöma informationens tillförlitlighet och giltighet
- kunna bedöma den psykologiska forskningens möjligheter, begränsningar och etiska aspekter samt kunna tillämpa forskningskunskap och tänka kritiskt
- förstå psykologisk kunskap så att hen kan tillämpa den för att främja sitt eget välbefinnande, stärka sina sociala relationer och sina kommunikationsfärdigheter samt utveckla sin förmåga att studera och tänka
- kunna använda och tillämpa psykologisk kunskap för att strukturera mångdimensionella fenomen och förstå kulturell mångfald.

Bedömning

I läroämnet psykologi är bedömningens uppgift att stödja den studerandes lärande och ge respons på lärprocessen och kunskaperna. Bedömningen ska uppmuntra den studerande till en mångsidig utveckling av tänkandet. Bedömningen ska omfatta såväl respons på lärprocessen som bedömning av kunskaper och kompetens. Bedömningen fokuserar på den mångsidiga kompetensen och de allmänna målen för läroämnet med tyngdpunkt på målen för varje modul och hur väl den studerande behärskar det centrala innehållet i respektive modul. Vitsordet ska basera sig på mångsidiga prestationer och beakta såväl den studerandes teoretiska kunskaper som hens förmåga att bearbeta information. I fråga om de teoretiska kunskaperna beaktas hur väl den studerande behärskar den psykologiska kunskapen och psykologins begreppsapparat. Bedömningen av förmågan att bearbeta information fokuserar på den studerandes förmåga att analysera, tillämpa och värdera psykologisk kunskap och forskning. Bedömningen ska också fästa uppmärksamhet vid förmågan att inhämta och presentera information.

Studieavsnitt

Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS1)

Studieavsnittets moduler

- Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS1), Obligatorisk

Mål

Den aktiva och lärande människan

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå hurdan vetenskap psykologin är och att psykologisk kunskap baserar sig på forskning
- kunna beskriva de grundläggande dragen i vetenskapligt tänkande ur psykologins perspektiv

- kunna förklara kännetecknen för och skillnaderna mellan medveten och ickemedveten aktivitet
- kunna beskriva psykologiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i samband med människans aktivitet
- bekanta sig med ett fenomen i anknytning till välbefinnande ur ett psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt perspektiv
- kunna beskriva psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i anknytning till lärande samt utifrån denna kunskap kunna utvärdera och utveckla sitt eget lärande och sina studiefärdigheter.

Centralt innehåll

Den aktiva och lärande människan

Människans aktivitet ur psykologins synvinklar

- psykiskt perspektiv: grundläggande kunskap om informationsbearbetning, motiv och känslor
- biologiskt perspektiv: grundläggande kunskap om nervsystemets funktion och evolutionspsykologins förhållningssätt
- socialt perspektiv: grundläggande kunskap om socialisation och situationsfaktorer
- kulturellt perspektiv: exempel på kulturella skillnader och likheter
- medveten och icke-medveten aktivitet

Lärande och studier ur psykologins synvinklar

- psykiskt perspektiv: betingning, grundläggande kunskap om kort- och långtidsminnets funktion, inre modeller, lärstrategier, metakognition, målinriktningar och tilltro till sin egen förmåga
- biologiskt perspektiv: hjärnans plasticitet och sömnens inverkan på lärandet
- socialt och kulturellt perspektiv: exempel på lärandets sociala aspekter och olika lärkulturer

Psykologisk forskning

- vetenskaplig kunskap och vardagskunskap
- den vetenskapliga forskningsprocessen
- stickprovets och populationens betydelse vid bedömningen av forskning
- etiska principer för psykologisk forskning
- exempel på kvalitativa och kvantitativa undersökningar inom psykologin

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Av de mångsidiga kompetenserna ligger tyngdpunkten på kompetensen för välmående och kommunikation. Det framkommer i t.ex. olika uppgifter som grupparbeten i lämpliga ämnesområden och självskattningsuppgifter. Arbetsätten kommer att ge den studerande kunskaper och färdigheter i psykologi samt öka den studerandes självkännet, självutveckling, förståelse för andra människor och upprätthållande av det psykiska välbefinnandet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålet

progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Människans utveckling, 2 sp (PS2)

Mål

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kommunikativ kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Människans utveckling, 2 sp (PS2)

Studieavsnittets moduler

- Människans utveckling, 2 sp (PS2), Valfri

Mål

Människans utveckling

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva faktorer som påverkar individens utveckling och växelverkan mellan dem*
- *kunna förklara hur nervsystemets mognad och utformning återspeglas i den psykologiska utvecklingen från fosterstadiet genom människans hela levnadslopp*
- *kunna beskriva den socioemotionella och kognitiva utvecklingen under barndomen och ungdomsåren och kunna tillämpa relaterade teorier och forskningsresultat*
- *kunna ge exempel på vilka effekter socialisationen och kulturen har på människans utveckling*
- *på ett övergripande sätt förstå det individuella och kontinuerliga i människans utveckling*
- *fördjupa sig i ungdomstidens psykologi och reflektera över faktorer som är förknippade med övergången till vuxenlivet*
- *kunna tillämpa utvecklingspsykologisk kunskap för att förstå sig själv och andra människor och utveckla sina färdigheter i växelverkan*
- *kunna beskriva hur man undersöker människans utveckling.*

Centralt innehåll

Människans utveckling

Nervsystemets utveckling med avseende på psykiska aktiviteter under levnadsloppet

- *arvets betydelse*
- *mognad och lärande*
- *sensitiva perioder*
- *plasticitetens betydelse för utvecklingen*

Utveckling av känslolivet och växelverkan under barndomen och ungdomsåren

- *tidig växelverkan och anknytningsrelationer*
- *temperament*
- *jaget och jaguppfattning*
- *känslor, emotionella färdigheter och känsloreglering*
- *referensrelationer och sociala färdigheter*

Den kognitiva utvecklingen under barndomen och ungdomsåren

- *språk och tänkande*
- *exekutiva funktioner*

Identitetsutveckling under levnadsloppet

- *personlig identitet*
- *social identitet*
- *kulturell identitet och etnisk identitet*
- *könsidentitet och sexuell identitet, mångfald i fråga om kön och sexualitet*

Utvecklingens individualitet och kontinuitet

- *olika utvecklingsstigar från tidig barndom till vuxen ålder*
- *vikten av föräldraskap och uppväxtmiljö*

Psykologisk forskning

- *tvilling- och adoptionsforskning*
- *längdsnitts- och tvärsnittsstudier*
- *exempel på observationsstudier*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet stöder den studerandes självkännet, vilket stödjer karriärplanering, arbetslivskompetens och annan samhällelig kompetens. Arbetssätten kommer att stöda den studerandes kunskaper om den utvecklingspsykologiska utvecklingen genom t.ex. studiebesök, mindre forskningsundersökningar forskande undervisning. På detta sätt kommer den studerande att få färdigheter att förstå vikten av bland annat tilltro till sin egen förmåga, självutveckling och målsättningar för en företagsam attityd.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Människan som informationsarbetare, 2 sp (PS3)

Studieavsnittets moduler

- Människan som informationsbearbetare, 2 sp (PS3), Valfri

Mål

Människan som informationsbearbetare

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till de allmänna principerna som styr kognitiv aktivitet och kunna tillämpa dem för att undersöka kognitiva fenomen
- kunna förklara hur varseblivning, uppmärksamhet och minne står i förbindelse med människans övriga informationsbearbetning
- förstå språkets betydelse för människans aktivitet
- förstå den kognitiva aktiviteten bakom beslutsfattande
- kunna identifiera några av de vanligaste kognitiva störningarna
- förstå plasticitetens betydelse och huvudprinciperna för de neurala nätverkens funktion som grund för psykisk aktivitet
- kunna beskriva hjärnans aktivitet i samband med varseblivning, uppmärksamhet, minne och språkliga funktioner
- kunna planera och presentera en enkel experimentell undersökning och bedöma metodens styrkor och svagheter.

Centralt innehåll

Människan som informationsbearbetare

Allmänna principer för informationsbearbetning

- sinnes- och schemabaserad bearbetning av information
- medveten och icke-medveten bearbetning av information

Varseblivning och uppmärksamhet

- inre modeller och varseblivningscirkeln
- varseblivning, grundläggande kunskap särskilt om visuell varseblivning och dess neurologiska grund
- oavsiktlig och viljestyrd uppmärksamhet
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för uppmärksamhet
- exempel på uppmärksamhetsstörningar

Minne

- kort- och långtidsminnets funktion
- det rekonstruktiva minnet och glömska
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för minnet
- exempel på hjärnrelaterade minnesstörningar

Språk

- betydelsen av språkliga funktioner vid informationsbearbetning
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för språkliga funktioner
- exempel på hjärnrelaterade språkliga störningar

Beslutsfattande

- snabbt och långsamt tänkande
- exempel på kognitiv bias och heuristik

Hjärnans struktur och neurala funktion

- *nervsystemets och hjärnans grundläggande strukturer*
- *nervcellens och synapsens funktion*
- *informationsgången i neurala nätverk*
- *plasticitet*
- *exempel på neuropsykologisk rehabilitering*

Forskningsmetoder inom kognitiv psykologi och neuropsykologi

- *principer för experimentell forskning*
- *exempel på fallstudier*
- *exempel på undersökningar som tillämpar hjärnforskningsmetoder*
- *planering av experimentell forskning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet stödjer på ett mångsidigt sätt den studerandes tvårvetenskapliga och kreativa kompetens samt etisk kompetens och miljökompetens. Inlärningspsykologiska insikter ger den studerande färdigheter att bli medveten om sitt eget lärande så att hen kan utvärdera och utveckla det. Exemplevis kan den studerande göra eget forskningsupplägg, analysera videoklipp samt ägna sig åt undersökande forskning. Genom att behandla begränsningar och möjligheter för människans förmåga till informationsbearbetning hjälper man den studerande att utveckla kritiskt tänkande och multilitteracitet. Ämnets tillämpande karaktär skapar en grund för kreativ behandling av kunskap och information.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS4)

Studieavsnittets moduler

- **Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS4), Valfri**

Mål

Känslor och mental hälsa

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna förklara hur känslor uppstår och deras kulturbundenhet*
- *förstå känslors betydelse för människans kognitiva funktioner, växelverkan och psykiska välbefinnande samt få färdigheter att tillämpa denna kunskap som ett verktyg för självförståelse och växelverkan*
- *kunna förklara de faktorer som påverkar mental hälsa och psykiskt välbefinnande och tillämpa denna kunskap för att främja sitt eget och andras välbefinnande*

- känna till de vanligaste mentala hälsoproblemen och psykiska störningarna
- kunna reflektera över svårigheten i att definiera mental hälsa och mentala problem och över de samhälleliga aspekterna kopplade till dessa
- kunna beskriva biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer bakom psykiska störningar och i behandlingen av dem
- fördjupa sig i minst en psykisk störning, dess orsaker, symtom och vård.

Centralt innehåll

Känslor och mental hälsa

Emotionspsykologi

- hur känslor uppstår: känsloreaktionen och känsloupplevelsen
- grundläggande kunskap om den neurala grunden för känslor och känsloreglering
- känslor som universella och kulturbundna företeelser
- känslors betydelse som styrande faktorer för kognitiva funktioner och social växelverkan
- känsloreglering som en bidragande faktor för välbefinnande

Psykiskt välbefinnande och upprätthållande av psykisk balans

- betydelsen av copingmetoder och defensmekanismer
- betydelsen av resiliens för välbefinnandet
- betydelsen av sömn och dygnsrytm för den psykiska aktiviteten
- centrala faktorer som påverkar sömnkvaliteten
- stressutlösare, effekter av stress samt stresshantering
- kriser som ett hot mot psykisk balans och krishantering

Mental hälsa

- begreppet mental hälsa
- klassificering av de vanligaste psykiska störningarna och kunskap om symtom som är typiska för dem
- exempel på biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer som förklaras ligga bakom psykiska problem och störningar
- exempel på biologiska och psykosociala vårdformer för psykiska problem och störningar samt olika psykoterapeutiska metoder
- exempel på aktuell samhällelig debatt om psykiska störningar

Psykologisk forskning

- icke-experimentell forskning: korrelativ och beskrivande undersökning
- exempel på studier som tillämpar fysiologiska mätmetoder

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet betonas särskilt kompetensen för välbefinnande. Lämpliga metoder är t.ex. att skriva essäer om någon psykisk störning samt olika typer av behandlingsformer. Arbetsmetoderna kommer att stöda kompetensen genom elevcentrerade undervisningsmetoder.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds

under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS5)

Studieavsnittets moduler

- Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS5), Valfri

Mål

Människan som individ och social varelse

Målen för modulen är att den studerande ska

- beskriva skillnader i individuella egenskaper och deras genetiska grund
- kunna se personlighet som en helhet ur olika perspektiv och tillämpa denna kunskap för att identifiera sina styrkor och utvecklingsmål
- kunna beskriva individuella skillnader i intelligens och kreativitet
- kunna undersöka den sociala miljöns och kulturens betydelse för individens aktivitet
- kunna förstå människans aktivitet som ett resultat av växelverkan mellan personlighet, social miljö och kultur
- kunna tillämpa psykologisk kunskap för att förstå mångfald och bygga en hållbar framtid
- kunna beskriva och värdera psykologiska bedömningsmetoder som används vid undersökning av individuella skillnader.

Centralt innehåll

Människan som individ och social varelse

Arvets, kulturens och den sociala miljöns betydelse för personlighetsutveckling

- det varaktiga och det föränderliga i personligheten
- grundläggande kunskap om beteendegenetik

Personlighet ur olika synvinklar

- temperament
- egenskapsteoretiskt perspektiv
- motivation
- individuella tolkningsstilar och sätt att agera
- identitet och personlighet ur ett narrativt perspektiv

Intelligens och kreativitet som en del av människans aktivitet

- definitioner av intelligens
- mätning av intelligens och problem i samband med det
- samspelet mellan arv och miljö när det gäller intelligens
- definitioner av kreativitet och faktorer som sammanhänger med kreativitet

Kulturens och den sociala miljöns inverkan på människans aktivitet

- informationsbearbetning i sociala situationer: uppkomsten av stereotyper, attributioner, attityder och fördomar
- exempel på den neurala grunden för socialitet
- gruppens betydelse för individen och relationer mellan grupper
- hur situationsfaktorer påverkar individen och gruppen
- olika kulturella aspekter

- exempel på hur kulturen påverkar tänkandet och beteendet
- exempel på individers och grupperns verksamhet när det gäller att bygga en hållbar framtid

Psykologisk forskning

- undersökning av individuella skillnader
- metoder för att bedöma personlighet och intelligens
- reliabilitet och validitet
- exempel på undersökningar som använder sig av enkäter, intervjuer och tester
- exempel på socialpsykologiska undersökningar

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittets tyngdpunkt ligger på global och kulturell kompetens. Arbetssätt att främja denna utveckling kan t.ex. vara producera egen faktatext, tolka olika statistiska uppgifter samt att arbeta källkritiskt med olika slags uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

8.15. Hälsokunskap (TE)

Läroämnets uppdrag

Hälsokunskap är ett tvärvetenskapligt läroämne med uppgift att främja den studerandes kunskaper om hälsa. Hälsokunskap omfattar förutom att behärska fakta och begrepp, även hälsorelaterade färdigheter, förmåga till självständigt kritiskt tänkande, fördjupad självkännedom och etiskt ansvar. Det ger en förståelse för det breda spektret av hälsa samt förmåga att identifiera och forma faktorer som gör det möjligt för den studerande att uppskatta, främja och upprätthålla den egna och andras hälsa och en hälsosam miljö. Hälsa ses som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande samt funktionsförmåga. Läroämnets värdegrund bygger på respekt för liv, ett värdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna, jämställdhet, jämlikhet, ansvar och aktivt medborgarskap.

Undervisningen tar upp frågor om hälsa, trygghet, hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande samt därtill hörande fenomen och ser dem som mångdimensionella helheter ur individens, gruppens och samhällets men också ur ett globalt perspektiv. Centralt är att hjälpa den studerande att förstå att hälsa är en resurs som krävs för många andra funktioner i vardagen. Undervisningen ska introducera den studerande i språket, begreppen och metoderna för de vetenskapsområden som ligger till grund för läroämnet. Undervisningens syfte är att stödja den studerandes förmåga att söka, bearbeta och använda information individuellt och i grupp samt att kritiskt bedöma hälsorelaterad information och kommunikation. Läroämnets uppdrag är också att utveckla den studerandes förmåga att analysera de faktorer som påverkar hans egna hälsorelaterade val och vanor och bedöma konsekvenserna av dem, samt att identifiera ändamålsenliga sätt att lära sig. Undervisningen utvecklar den studerandes förmåga att på ett mångsidigt sätt analysera olika etiska och juridiska frågor som rör hälsa och sjukdom. Dessutom främjas förmågan att göra

ändamålsenliga val när det gäller hälsa, liksom även att bygga upp egna resurser och en hållbar framtid.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i hälsokunskap förverkligas mångsidig kompetens på varierande sätt, vilket hjälper den studerande att utvecklas till en balanserad och bildad människa.

*Undervisningen i hälsokunskap ger **kompetens för välbefinnande** genom att utveckla en förståelse för de individuella, sociala och samhällsliga förutsättningarna för välbefinnande samt ge ökad beredskap att främja den egna och andras hälsa och välbefinnande. Hälsokunskap ska utveckla den studerandes självkännet, vilket hjälper till att identifiera de egna styrkorna och bygga upp identiteten.*

*Den **kommunikativa kompetensen** utvecklas i läroämnet hälsokunskap både genom läroämnets innehåll och de undervisningsmetoder som används. Undervisningen tar upp faktorer som påverkar det psykiska välbefinnandet såsom emotionella och kommunikativa färdigheter. Att förvärva kunskap tillsammans med andra främjar de sociala färdigheterna och förmågan att samarbeta.*

*Som ett ämne baserat på olika vetenskaper är det naturligt för hälsokunskap att utveckla den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen**. I hälsokunskap handleds den studerande i att kombinera den kunskap som genereras av olika vetenskaper och därmed skaffa sig ny kunskap. Läroämnet innehåller mål som ska vägleda den studerande att tillämpa kunskapen och tolka den kritiskt. Läroämnets mål är också att stödja lärandet genom att handleda den studerande att hitta lämpliga lärstrategier och reflektera över vilken betydelse de olika teman som tas upp i hälsokunskap har för den studerande själv.*

*Läroämnets mål och värdegrund ska få den studerande att bland annat tänka över villkoren för en trygg miljö, ojämlikhet i fråga om hälsa och följderna av livsstilsval. Att reflektera över dessa teman skapar en grund för att identifiera en trygg, rättvis och hållbar framtid och utvecklar därmed den studerandes **samhälleliga kompetens**.*

***Etisk kompetens och miljökompetens** återspeglas i läroämnet hälsokunskap genom att den studerande analyserar sina egna konsumtionsmönster och hälsoeffekterna av olika miljöer och löser etiska problem.*

*I hälsokunskap söker man förklaringar till uppkomsten av olika företeelser i olika hälsokulturer och värderar deras betydelse. Därtill undersöker man globala hälsofrågor och hur det går att påverka dem. Behandlingen av sådana teman bidrar till att stärka den **globala och kulturella kompetensen**.*

Mål

De allmänna målen för undervisningen i hälsokunskap är att den studerande

ska

- kunna skapa en helhetsbild av hälsa och dess individuella, samhällsliga, sociala och globala förutsättningar, kunna ge välgrundade förslag om hur den egna, andras och omgivningens hälsa och trygghet kan upprätthållas eller främjas samt kunna använda begreppen inom hälsokunskap på ett ändamålsenligt sätt
- kunna söka information från olika källor, tillämpa och analysera hälsorelaterad information och bedöma informationens tillförlitlighet och giltighet, förstå skillnaden mellan vetenskaplig kunskap och vardagskunskap när det gäller att beskriva risker, orsaker,

verkningsmekanismer och konsekvenser i relation till hälsa och sjukdom samt kunna motivera sina åsikter med hjälp av forskningsdata

- kunna analysera och utvärdera hurdan påverkan ens egna behov, uppfattningar, erfarenheter, attityder och värderingar har när det gäller hälsoval och hur den egna livsstilen och konsumtionsvanorna påverkar hälsan och miljön
- kunna reflektera över etiska frågor som är förknippade med hälsa och sjukdomar samt över den hållbara utvecklingens förutsättningar för och effekter på hälsa
- kunna välja för en själv och med tanke på situationen ändamålsenliga lärstrategier, sätta upp mål för sitt eget lärande och realistiskt kunna bedöma hur målen har uppnåtts

Bedömning

Syftet med bedömningen är att stödja lärandet och ge den studerande information om sina framsteg och inlärningsresultat. Bedömningen ska baseras på kriterier härledda från målen för läroämnet och ska bestå av en mångsidig summativ bedömning av lärprocessen och kunskaperna inklusive självvärdering och kamratrespons. Genom att presentera kriterierna för kunskapskraven redan i början av studieavsnittet och genom bedömning och respons under studieavsnittets gång hjälper man den studerande att fokusera sitt lärande.

Bedömningen ska basera sig på hur den studerande behärskar sakinnehållet i lärokursen och ändamålsenlig begrepps användning, den studerandes förmåga att söka information och att tillämpa, analysera, utvärdera, kombinera och underbygga information om hälsa och sjukdomar. Bedömningen ska också ta hänsyn till den studerandes förmåga att på ett mångsidigt sätt reflektera över etiska problem i anknytning till hälsa och sjukdom. Dessutom beaktar bedömningen den studerandes förmåga att ställa upp mål för sitt lärande och bedöma hur de uppnåtts. Bedömningen ska inte grunda sig på den studerandes värderingar, attityder, hälsobeteende eller andra personliga egenskaper utan på den studerandes förmåga att analysera, utvärdera och motivera sina åsikter och olika hälsovanor.

Studieavsnitt

Hälsan som resurs, 2 sp (TE1)

Studieavsnittets moduler

- Hälsan som resurs, 2 sp (TE1), Obligatorisk

Mål

Hälsan som resurs

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och klarlägga viktiga faktorer som påverkar människans resurser och hälsa samt analysera deras samband och verkningsmekanismer
- kunna förklara hur olika företeelser i olika hälsokulturer uppstår och bedöma deras betydelse för hälsan samt tillämpa viktiga socialpsykologiska modeller och teorier för att förklara olika livsstilar
- identifiera faktorer som påverkar den egna livsstilen och kunna bedöma betydelsen av livsstilsval för den egna hälsan och hälsan hos människor i närmiljön och formulera välgrundade förslag om hur man kan upprätthålla hälsofrämjande levnadsvanor och förebygga skadliga sådana.

Centralt innehåll

Hälsan som resurs

Holistisk hälsa

- *centrala faktorer som påverkar hälsan och deras verkningsmekanismer*
- *centrala socialpsykologiska teorier och modeller som förklarar hälsa och livsstil: teorin om planerat beteende, sociokognitiv teori, hälsouppfattningsmodellen, transteoretiska modellen*
- *hälsokulturella företeelser: konflikten mellan värdering av hälsa och beteende, medikalisering och insjuknande i en tvångsmässigt hälsosam livsstil såsom ortorexi, livsstilsintervention, alternativa behandlingsformer*

Nyckelkriterier för kroppens och sinnets välbefinnand

- *hälsofrämjande kost, fysisk aktivitet, vila, sömn och viktkontroll*
- *sexualitet, sexuell hälsa, sexuella rättigheter*
- *individuella, kollektiva och samhällliga faktorer som skyddar den mentala hälsan, stress och kriser som belastande faktorer för den mentala hälsan, sätt att hantera överbelastning*
- *studievälbefinnande*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande uppfylls då den studerande reflekterar över sina egna resurser utgående från sina levnadsvanor och med vilka beteendemodeller resurserna kan förstärkas.

Samhällelig kompetens

Samhällelig kompetens uppfylls genom att den studerande bevakar medias utbud på hälsorelaterade fenomen.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens uppfylls då den studerande sammanställer rapporter med egna reflektioner.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

Livstil som resurs, 4 sp (LI2TE1)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Hälsa och miljö, 2 sp (TE2)

Studieavsnittets moduler

- Hälsa och miljö, 2 sp (TE2), Valfri

Mål

Hälsa och miljö

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till principerna för att inhämta vetenskaplig kunskap samt forskningsprocessens faser och kunna tillämpa denna kunskap och beskriva och motivera hur man kan få pålitliga och mångsidiga forskningresultat om sådant som berör hälsa, hälsobeteende och funktionsförmåga
- kunna söka information och jämföra tillförlitligheten hos olika källor
- kunna beskriva formerna och påverkningssätten för hälsokommunikation och analysera betydelsen av hälsokommunikation för människors hälsosyn och hälsa
- kunna presentera och analysera hur den fysiska och psykosociala miljön hänger samman med och påverkar hälsan, samt bedöma den egna livsstilens och de egna konsumtionsvanornas betydelse för miljöns hälsa och hur hälsosam miljön är
- kunna skilja mellan olika former av beroende och de faktorer som påverkar deras uppkomst och analysera hälso- och andra risker med beroende.

Centralt innehåll

Hälsa och miljö

Inhämta, bedöma och tolka hälsorelaterad information

- vetenskaplig kunskap och vardagskunskap, kognitiv bias, forskningsprocessens faser, bedömning av hur tillförlitliga forskningresultat är
- olika former av hälsokommunikation och dess påverkningssätt, bedömning av betydelse och tillförlitlighet i hälsokommunikation

Hälsosam och trygg miljö

- sambanden mellan hälsa och byggd miljö, naturmiljö och psykosocial miljö samt den inverkan de har på hälsan
- hållbar utveckling och hälsa
- trygga miljöer och förebyggande av våld
- arbetshälsa

Njutning och beroende

- biologiska, psykiska och sociala mekanismer som påverkar beroende
- centrala substansberoenden och funktionella beroenden, orsaker till beroende och förebyggande metoder, nackdelar med beroende

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande stöds genom att den studerande får information om olika former av beroende.

Etisk kompetens och miljökompetens

Etisk kompetens och miljökompetens uppfylls genom att den studerande bekantar sig med hälsorelaterade fenomen i den naturliga, den byggda och den psykosociala miljön och med hållbar utveckling.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens uppfylls genom att den studerande inhämtar, bedömer och tolkar hälsorelaterad information, bekantar sig med vetenskaplig kunskap och vardagskunskap, kognitiv bias samt hälsokommunikationens särdrag.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

Hälsa och samhälle, 2 sp (TE3)

Studieavsnittets moduler

- Hälsa och samhälle, 2 sp (TE3), Valfri

Mål

Hälsa och samhälle

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och analysera hur samhällsförhållandena, social- och hälsopolitiken och den övriga samhällspolitiken, vetenskapen och tekniken har förändrats och utvecklats, samt vilket samband de har med befolkningens hälsa
- kunna identifiera riskfaktorer för centrala icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar, presentera välgrundade lösningar för att förebygga dem och bedöma sjukdomarnas betydelse för individen och samhället samt livsstilens roll när det gäller icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar
- kunna presentera och motivera vilka social- eller hälsovårdstjänster individen kan söka sig till i olika situationer, kritiskt bedöma hur tjänsterna organiseras och produceras samt bedöma social- och hälsovårdstjänsternas och egenvårdens betydelse för hälsan
- kunna reflektera kring etiska frågor förknippade med hälsa och sjukdom, beskriva och bedöma faktorer som påverkar hälsa och ojämlikhet i hälsa, såväl i Finland som globalt, samt analysera faktorer som påverkar utjämningen av hälsoskillnader.

Centralt innehåll

Hälsa och samhälle

Hälsofrämjande och förebyggande av sjukdomar under olika tider

- hälsosyner och förklaringsmodeller för sjukdom
- viktiga samhälleliga, vetenskapliga och tekniska faktorer som påverkat befolkningars hälsa
- framtidens hälsoutmaningar och möjligheter

Sjukdomar och behandling

- epidemiologisk transition, viktiga icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar
- organisering, produktion och användning av social-och hälsovårdstjänster
- egenvård

Etiska frågor

- *etiska analysperspektiv: dygder, konsekvenser, rättigheter, skyldigheter, motiv, värderingar och normer*
- *centrala etiska och rättsliga frågor i anslutning till hälsa och sjukdom såsom fertilitetsbehandlingar, abort, frihet och ansvar när det gäller livsstil, screening, genteknik, eutanasi*
- *etiska principer inom hälsovård, patienträttigheter, prioritering*
- *hälsa och ojämlikhet i hälsa i Finland och globalt och faktorer som påverkar dessa*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Samhällelig kompetens uppfylls genom att den studerande bekantar sig med hur hälsorelaterade frågor ur ett historiskt perspektiv och reflekterar om framtida trender inom hälsofrämjande och dess inverkan på folkhälsa.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens uppfylls genom att den studerande planerar och genomför en hälsorelaterad studie.

Etisk kompetens och miljökompetens

Etisk kompetens och miljökompetens stöds genom att centrala etiska och rättsliga frågor i anslutning till hälsa och sjukdom diskuteras.

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens stöds genom att den studerande bekantar sig med internationella avtal och internationellt samarbete, mänskliga rättigheter samt globala hälsoskillnader utöver hälsoupfattningar och förklaringsmodeller för ohälsa.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

8.16. Finska (TKFI)

Läroämnets uppdrag

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Det andra inhemska språket finska är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppdrag som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkens betydelse för undervisningen och lärandet överlag.

Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samt den förmåga att på olika nivåer behärska dialekter och register av dessa. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkutveckling, språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt, samt utvecklar hans multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i det andra inhemska språket finska grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa uttrycks sätt. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva texter eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Finskundervisningens uppdrag är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i finska. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mera formellt och vetenskapligt språk. Den studerande handleds att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå språket och utnyttja sin kunskap om språket, dess strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande tränar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt värdera information.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i det andra inhemska språket finska ska man behandla teman som bidrar till att språkinläringen utgör en del av gymnasieundervisningens ämneshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i det andra inhemska språket kan man samarbeta inom lärokurserna och med andra lärokurser i främmande språk samt med andra läroämnen. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sina färdigheter i mångsidig kompetens och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden, till exempel sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning. Dessa kan utnyttjas då man behandlar temahelheter som ingår i den mångsidiga kompetensen. Språket ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv. De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetssätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i det andra inhemska språket syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband.

Genom studier i det andra inhemska språket får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes **kompetens för välbefinnande** och **kommunikativa kompetens** och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnen som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det inte av språkliga eller kulturella orsaker finns gemensam förståelse.

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för de fortsatta studierna och arbetslivet och för att bygga sin språkliga identitet.

Språkämnen kombineras olika fack-, vetenskaps- och konstämnen och skapar kontaktytor till andra läroämnen och **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i det andra inhemska språket finska ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målsättningen att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt utmanande uppgifter.

Studierna i det andra inhemska språket stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den globala världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv samt till frågor som gäller språk, till exempel minoriteter och majoriteter, språkpolitik eller minskningen av den språkliga diversiteten. De färdigheter och kontakter den studerande får av studier i det andra inhemska språket finska underlättar hens övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.

Studierna i det andra inhemska språket stärker **etisk kompetens och miljökompetens** genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Globala miljöfrågor, som till exempel klimatförändringen, ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald minskar är både individuella och kollektiva problem. Under studierna stärks den studerandes färdigheter att i samråd med andra finna kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem. Utöver att söka och producera information handleds den studerande att reflektera över attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.

Global och kulturell kompetens som en del av studierna i det andra inhemska språket ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur kunskaperna i det andra inhemska språket finska är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor. De fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om det finska kulturarvet och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.

Mål

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att tolka texter (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att producera texter (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)
A-lärokurs	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B1.2 (A2.2)
Modersmålsinriktad lärokurs	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)
B1-lärokurs	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)
B3-lärokurs	A2.2	A2.2	A2.1

De allmänna målen för undervisningen i finska är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- uppmuntras att använda det finska språket och fungera i en språkligt och kulturellt mångsidig värld där man möter andra människor i nationella, nordiska och internationella kontexter i vilka det är möjligt att använda sina kunskaper i finska och där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse
- förstå det finska språkets betydelse som nationalspråk
- visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt i en kulturellt mångsidig värld
- uppleva att det är meningsfullt att utöka sin språkliga repertoar.

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående läroprocessen
- identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstudierande
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk.

Kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- vänja sig vid att och våga använda finska språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt
- få erfarenhet av många olika finskspråkiga studiemiljöer och miljöer för språk användning

- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen nedan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.

Bedömning

Bedömningens uppdrag i det andra inhemska språket finska är att stödja den studerandes utveckling att fungera på finska. Mångsidig bedömning och uppmuntrande respons stödjer den studerandes tilltro till sina förmågor och stärker studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna kunnandet och gruppens kunnande och läroprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studiefärdigheter, till exempel utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda nationellt erkända examenssystem för det andra inhemska språket finska.

I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter för att studera språk. I takt med att studierna framskrider ska man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga målområden, inklusive målen som är kopplade till utvecklingen av studiefärdigheter, även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

Bedömning av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

En studerande som slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2018, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i det andra inhemska språket finska bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 8 i lärokursen i modersmålsinriktad finska samt i den valfria modulen 6 i B1-lärokursen ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som

Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

I B3-lärokursen bedöms den studerandes muntliga språkfärdighet i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiet läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

8.16.1. Finska, A-lärokurs (TKFIA1)

Läroämnets uppdrag

Mångsidig kompetens

Studieavsnitt

Språklig medvetenhet och identitet 2, 3 sp (ENA1FINA1MO2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Miljö och kommunikation, 3 sp (FINA2)

Studieavsnittets moduler

- Miljö och kommunikation, 3 sp (FINA2), Obligatorisk

Mål

Miljö och kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstärka sina muntliga och skriftliga kunskaper och färdigheter i växelverkan med andra
- fördjupa sina kunskaper om språkliga strukturer
- utveckla sin språkliga självkänsla och förmåga att visa hänsyn i kommunikationssituationer
- använda språket aktivt i olika slags autentiska situationer
- kunna ge och ta emot konstruktiv respons.

Centralt innehåll

Miljö och kommunikation

- muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier
- språkliga varianter och betydelsen av finskt standardspråk
- aktiviteter och situationer i vardagen och närmiljön
- självvärdering och kamratrespons
- etiska spelregler i kommunikation
- kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan
- textgenrer som anknyter till studierna och vardagen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom ökad förståelse för hur man kan kommunicera både muntligt och skriftligt på olika sätt och genom att ta upp olika texttyper.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska och miljökompetensen stärks t.ex. genom skriftliga och muntliga uppgifter angående miljöfrågor som klimatförändring och naturkatastrofer samt genom att man tar upp naturens och olika råvarors betydelse för människan.

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att den studerande reflekterar över sin egen kultur, sina vanor och sin flerspråkiga identitet i samband med olika skriftliga och muntliga uppgifter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Modulen bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- bredda och fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang
- öva sina färdigheter i att tolka och presentera inhämtad information och öva sig att sammanfatta olika typer av texter
- aktivt kunna ta del av diskussioner
- utveckla sina färdigheter att argumentera och formulera åsikter.

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- fack- och vetenskapsområden som intresserar den studerande
- innovationer som stödjer hållbar utveckling individuellt och globalt
- språkets funktion som verktyg för att söka, analysera, tolka och presentera vetenskaplig information

- *olika framtidsvisioner*
- *populärvetenskapliga texter, särdrag i vetenskapliga texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen stärks genom att det finska språket kombineras med teknik och medier.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska och miljökompetensen stärks t.ex. genom muntliga och skriftliga arbeten kring frågor som behandlar miljö, konsumtion och förståelse för hur teknikens frammarsch har påverkat människan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Medier och samhälle, 2 sp (FINA4)

Studieavsnittets moduler

- Medier och samhälle, 2 sp (FINA4), Obligatorisk

Mål

Medier och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bekanta sig med aktuella ämnen som behandlas i media*
- *utveckla sin förmåga att kritiskt granska olika typer av informationskällor, skilja på åsikt och fakta och att förstå värderingar i text*
- *muntligt och skriftligt uttrycka, formulera och motivera sina åsikter och kommunicera målinriktat och ändamålsenligt.*

Centralt innehåll

Medier och samhälle

- *mediekritik, källkritik, censur, yttrandefrihet, informationshantering, upphovsrätt och plagiat*
- *mänskliga rättigheter, jämlikhet*
- *aktivt medborgarskap som individ och i grupp*
- *olika uttryckssätt och -former i medier i sakfrågor och om aktuella händelser*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom övningar i att på ett mångsidigt sätt uttrycka sina åsikter om samhällreliga frågor.

Samhällelig kompetens

Den samhällreliga kompetensen stärks genom att man behandlar frågor kring samhällets aktualiteter, demokrati och politik, jämställdhetsfrågor samt mediekunskap.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5)

Studieavsnittets moduler

- Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5), Obligatorisk

Mål

Utbildning och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förmåga att analysera, tolka och producera formella texter och att uttrycka sig i mer formella sammanhang*
- *uppmuntras att använda finska i olika kommunikationssituationer i studier och arbete*
- *stärka sina färdigheter i att behandla ämnesområden som anknyter till studie- och arbetsliv*
- *utveckla sin kompetens att tänka kreativt, förhandla och samarbeta*
- *fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för studier och karriärplanering*
- *kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.*

Centralt innehåll

Utbildning och arbetsliv

- *utbildning, yrken, näringsliv ur den studerandes och samhällets synvinkel*
- *komplettering av språkprofilen för framtida behov*
- *teamarbete, företagsamhet och innovation*
- *kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenlivet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom olika uppgifter som handlar om utbildning och arbetsliv och genom praktiska övningar som t.ex. intervjusituationer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Språk och kultur, 2 sp (FINA6)

Studieavsnittets moduler

- Språk och kultur, 2 sp (FINA6), Obligatorisk

Mål

Språk och kultur

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om det finska språkets strukturer och uttryckssätt, i synnerhet i skönlitterära texter*
- *utveckla sin förståelse för värderingar som finsk litteratur och kultur förmedlar och förstå litteraturens, kulturens och konstens betydelse för samhället, gemenskapen och individen*
- *utveckla sin förmåga att närma sig olika slags skön- och facklitterära genrer och reflektera över deras uttrycksformer*
- *utveckla sina färdigheter att göra egna analyser och tolkningar av olika faktaoch skönlitterära texter*
- *bredda och utveckla sin läsfärdighet på finska.*

Centralt innehåll

Språk och kultur

- *språkets, kulturens och litteraturens betydelse då man bygger upp sin identitet*
- *nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel*
- *ordkonst*
- *centrala drag och teman i den finska skönlitteraturen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen stärks genom uppgifter både muntligt och skriftligt kring teman som behandlar det finska kulturarvet (t.ex. litteratur, musik, sport, design, konst, teater) och också sett ur en global synvinkel.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7)

Studieavsnittets moduler

- Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7), Valfri

Mål

Skriftlig kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sina färdigheter att välja synvinkel, att behandla olika aktuella teman, att välja källa och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig*
- *utveckla sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp*
- *hitta texter som intresserar hen samt muntligt och skriftligt delta i debatter kring dem.*

Centralt innehåll

Skriftlig kommunikation

- *skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter*
- *språkriktighet*
- *medietexter*
- *globalt ansvar*
- *teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom olika skriftliga uppgifter av varierande innehåll och texttyp.

Samhällelig kompetens

Den samhällliga kompetensen stärks genom arbeten kring skönlitterära texter och medietexter samt genom att den studerande får öva sina färdigheter att kunna ta ställning och påverka.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga arbeten. T.ex. kan den studerande samla skriftliga arbeten gällande olika textgenrer i portfolio som bedöms numeriskt eller verbalt. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunikation och delaktighet, 2 sp (FINA8), Valfri

Mål

Kommunikation och delaktighet

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse

Centralt innehåll

Kommunikation och delaktighet

- talets olika särdrag och språkliga mönster och egenskaper
- förfaringssätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden
- dialogisk kommunikation

Repetition, 2 sp (FINA9)

Mål

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande ställer upp mål för sina studier och övar sig i kommunikation av olika slag. Hen blir medveten om sina språkliga styrkor och svagheter och utvecklar sin multilitteracitet och förmåga att kommunicera på ett konstruktivt sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerande ska lämna in uppgifter och/eller en portfolio som redovisning över sitt självständiga arbete. Studieavsnittet bedöms med A/U.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

8.16.2. Finska, modersmålsinriktad lärokurs (TKFIAI)

Läroämnets uppdrag

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge tvåspråkiga och flerspråkiga studerande i svenskspråkiga gymnasier en möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper i finska och stärka den egna mångfasetterade språkliga och kulturella identiteten, genom att bejaka den studerandes modersmål. Modulerna är uppbyggda kring samma teman som A-lärokursen.

Mångsidig kompetens

Studieavsnitt

Språklig medvetenhet och identitet, 3 sp (ENA1FIM1MO2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Miljö och kommunikation, 3 sp (FIM2)

Studieavsnittets moduler

- Miljö och kommunikation, 3 sp (FIM2), Obligatorisk

Mål

Miljö och kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sina färdigheter i att tolka, producera och bedöma olika typer av texter och deras uttryckssätt*
- *utveckla sin förmåga att ge och ta emot respons samt bedöma sin egen taloch skrivförmåga*
- *utveckla sin språkliga självkänsla och förmåga att visa hänsyn i kommunikationssituationer*
- *öka sin förståelse för sociala nätverk och olika miljöer*
- *kunna söka, komprimera och ge information som berör en själv.*

Centralt innehåll

Miljö och kommunikation

- *mundliga och skriftliga kommunikationsstrategier*
- *konstruktion av texthelheter: målsättning, kontext, innehåll, struktur och synvinkel; skrivprocessen*
- *etiska spelregler för kommunikation*
- *kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan*
- *självvärdering och kamratrespons*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom ökad förståelse av hur man kan kommunicera både muntligt och skriftligt på olika sätt och genom att ta upp olika texttyper.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska och miljökompetensen stärks genom skriftliga och muntliga uppgifter angående miljöfrågor som klimatförändring och naturkatastrofer samt genom att man tar upp naturens och olika råvarors betydelse för människan.

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att den studerande reflekterar över sin egen kultur, sina vanor och sin flerspråkiga identitet i samband med olika skriftliga och muntliga uppgifter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bredda och fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang*
- *utveckla sin förmåga att söka, analysera, tolka och presentera vetenskaplig information samt öva sig att sammanfatta olika typer av texter och inhämtad information*
- *kunna argumentera om vetenskapliga teman*
- *utveckla sin kompetens att förstå och delta i hållbar utveckling.*

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- *fack- och vetenskapsområden som intresserar den studerande*
- *innovationer som stödjer hållbar utveckling individuellt och globalt*
- *argumentationsteknik*
- *muntlig och skriftlig produktion med vetenskapliga texter som grund*
- *populärvetenskapliga texter, särdrag i vetenskapliga texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen stärks genom att det finska språket kombineras med teknik och medier.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska och miljökompetensen stärks t.ex. genom muntliga och skriftliga arbeten kring frågor som behandlar miljö, konsumtion och förståelse för hur teknikens frammarsch har påverkat människan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Medier och samhälle, 2 sp (FIM4)

Studieavsnittets moduler

- Medier och samhälle, 2 sp (FIM4), Obligatorisk

Mål

Medier och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förmåga att använda källmaterial och läsa kritiskt, speciellt medietexter*
- *kunna argumentera sina åsikter mångsidigt och i olika kommunikationssammanhang*
- *kunna granska och bedöma olika typer av texter och förstå de värderingar som förmedlas*
- *utveckla sin förmåga att skilja på åsikt och fakta*
- *fördjupa sin kompetens att förstå och delta i debatter om samhällsliga fenomen*

Centralt innehåll

Medier och samhälle

- yttrandefrihet, censur, källkritik, informationshantering, mediekritik, upphovsrätt och plagiat
- aktivt medborgarskap som individ och grupp
- mänskliga rättigheter
- språkliga strategier för att påverka och ta ställning
- ställningstagande och argumenterande texter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom övningar i att på ett mångsidigt sätt uttrycka sina åsikter om samhällliga frågor.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks genom att man behandlar frågor kring samhällets aktualiteter, demokrati och politik, jämställdhetsfrågor samt mediekunskap.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5)

Studieavsnittets moduler

- Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5), Obligatorisk

Mål

Utbildning och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin kunskap om studie- och arbetsliv
- stärka sina färdigheter att uttrycka sig i mer formella sammanhang
- fördjupa sin förmåga att tolka och producera formella texter
- utveckla sin förmåga att tänka kreativt, samarbeta och förhandla
- kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.

Centralt innehåll

Utbildning och arbetsliv

- utbildning, yrken och näringsliv ur den studerandes och samhällets synvinkel
- komplettering av språkprofilen med tanke på framtida behov
- teamarbete, företagsamhet, innovationer

- *kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenliv*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom olika uppgifter som handlar om utbildning och arbetsliv och genom praktiska övningar som t.ex. intervjusituationer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Språk och kultur, 2 sp (FIM6)

Studieavsnittets moduler

- Språk och kultur, 2 sp (FIM6), Obligatorisk

Mål

Språk och kultur

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om det finska språkets strukturer och uttryckssätt*
- *utveckla sina färdigheter i att analysera och tolka olika typer av fakta- och skönlitterära texter och förstå språkets, litteraturens och olika konstformers betydelse för samhället, gemenskapen och för individen*
- *kunna närma sig olika slags genrer, i synnerhet skönlitterära, och reflektera över deras olika uttrycksformer*
- *bredda och utveckla sina läsfärdigheter på finska.*

Centralt innehåll

Språk och kultur

- *språkets, litteraturens och kulturens betydelse då man bygger upp sin identitet*
- *nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel*
- *ordkonst*
- *centrala drag och teman i den finska skönlitteraturen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen stärks genom uppgifter både muntligt och skriftligt kring teman som behandlar det finska kulturarvet (t.ex. litteratur, musik, sport, design, konst, teater) och också sett ur en global synvinkel.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7)

Studieavsnittets moduler

- Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7), Valfri

Mål

Skriftlig kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin färdighet att välja synvinkel, att behandla olika aktuella teman, att välja källor och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig*
- *utveckla sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp*
- *hitta texter som intresserar hen samt muntligt och skriftligt delta i debatter kring dem.*

Centralt innehåll

Skriftlig kommunikation

- *skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter*
- *producera texter med annat material som grund*
- *språkriktighet*
- *analysera och producera medietexter*
- *teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån studerandes behov*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom olika skriftliga uppgifter av varierande innehåll och texttyp.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks genom arbeten kring skönlitterära texter och medietexter samt genom att den studerande får öva sina färdigheter att kunna ta ställning och påverka.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga arbeten. T.ex. kan den studerande samla skriftliga arbeten gällande olika textgenrer i portfolio som bedöms numeriskt eller verbalt. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper kring de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sin förståelse för språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- talets olika särdrag, språkliga mönster och egenskaper
- förfaringssätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden
- dialogisk kommunikation

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande stärks genom olika muntliga framträdanden med och utan förberedelse. Den studerande analyserar sin egen flerspråkighet och styrkor samt sitt muntliga kunnande i olika kommunikationssituationer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av muntliga framträdanden. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

I bedömningen kan även ingå utbildningsstyrelsens muntliga prov som en del av bedömningen av studieavsnittet.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Repetition, 2 sp (FIM9)

Mål

Lokal precisering

- stärka och fördjupa den studerandes färdighet att tolka, analysera och producera skriftliga och muntliga texter
- utvidga ordförrådet
- fördjupa kunskaperna i grammatik
- förbereda den studerande för studentexamen

Centralt innehåll

Lokal precisering

- text- och hörförståelser
- olika texttyper övas både muntligt och skriftligt
- ordförråd och grammatik
- personlig handledning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande ställer upp mål för sina studier och övar sig i kommunikation av olika slag. Hen blir medveten om sina språkliga styrkor och svagheter och utvecklar sin multilitteracitet och förmåga att kommunicera på ett konstruktivt sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerande ska lämna in uppgifter och/eller en portfolio som redovisning över sitt självständiga arbete. Studieavsnittet bedöms med A/U.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

8.17. Främmande språk (VK)

Läroämnets uppdrag

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Främmande språk är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppdrag som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkens betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samt språkliga varianter av dessa såsom dialekter. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt samt utvecklar hens multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i främmande språk grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva texter eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Uppdraget för undervisningen i främmande språk är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i respektive språk. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mer abstrakt språk som används inom olika vetenskapsområden. Den studerande handleds i att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå och använda sig av språkets strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande övar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt utvärdera information.

Koder

Koderna för främmande språk består av språkets bokstavsbezeichnung, lärokursens nivåbezeichnung och modulens nummer. Följande koder används för de främmande språken:

EN = engelska

LA = latin

FR = franska

SA = samiska

TY = tyska

RY = ryska

IA = italienska

SP = spanska

PO = portugisiska

KI = kinesiska

JP = japanska

AR = arabiska

SX = annat språk

I grunderna för gymnasiet läroplan används bokstavskoden FS för främmande språk med undantag för engelska, samiska och latin. För asiatiska och afrikanska språk används i grunderna för gymnasiet läroplan bokstavskoden FSAA. I den lokala läroplanen ska man i stället för dessa koder använda de bokstavskoder som fastställts för respektive språk ovan.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i främmande språk ska man behandla teman som bidrar till att språkinläringen utgör en del av gymnasieundervisningens ämnesshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i de främmande språken kan man samarbeta inom de olika lärokurserna i främmande språk och med andra läroämnena. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnen utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sin mångsidiga kompetens och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden som erbjuder ytterligare dimensioner, såsom sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning, för att iakttä och analysera de mångsidiga kompetenserna. De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetssätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i främmande språk syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv.

Genom studier i främmande språk får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes **kompetens för välbefinnande och kommunikativa kompetens** och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnen som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det av språkliga eller kulturella orsaker inte finns gemensam förståelse.

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för fortsatta studier och arbetsliv samt för att bygga upp sin språkliga identitet.

Språkämnen kombinerar olika fack- och vetenskapsområden och skapar kontaktytor till andra läroämnena och **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i främmande språk ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målet att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt krävande uppgifter.

Studierna i främmande språk stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den internationella världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv, liksom även till språkfrågor såsom språkliga majoriteter och minoriteter, språkpolitik och minskad språklig mångfald. De färdigheter och kontakter den studerande får av studierna i främmande språk underlättar hens övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.

Studierna i främmande språk stärker **etisk kompetens och miljökompetens** genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Klimatförändringen och ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald och den språkliga diversiteten minskar är globala problem som språkundervisningen ger verktyg för att lösa. Under studierna stärks den studerandes färdigheter och man söker kopplingar för att finna och bearbeta gemensamma lösningar. Utöver att söka och producera information handleds den studerande i att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.

Global och kulturell kompetens som en del av studierna i främmande språk ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur språkkunskaperna är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i främmande språk är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- uppmuntras som språkanvändare i en globaliserad värld där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse
- visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt i en kulturellt mångsidig värld
- uppleva att det är meningsfullt att utöka sin språkliga repertoar.

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående läroprocessen
- identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstudierande
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk
- bilda sig en uppfattning om att utvecklingen av språkkunskaperna som process fortsätter också efter gymnasiestudierna.

Kommunikationsfärdigheter, färdighet att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- vänja sig vid och våga använda språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt
- få erfarenhet av målspråkets många olika studiemiljöer och miljöer för språkanvändning
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen nedan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.

Bedömning

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling enligt språk och lärokurs

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att tolka texter (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att producera texter (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)
Engelska A-lärokurs	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)
Asiatiska och afrikanska språk, A-lärokurs	A2.2–B1.1 (A2.1)	A2.2–B1.1 (A2.1)	A2.2–B1.1 (A2.1)
Övriga språk, A-lärokurs	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.2)
Engelska B1-lärokurs	B1.2	B1.2	B1.2
Övriga språk, B1-lärokurs	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)
Engelska B2-lärokurs	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk, B2-lärokurs	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.2)
Engelska B3-lärokurs	B1.1	B1.1	A2.2
Asiatiska och afrikanska språk, B3-lärokurs	A2.1	A2.1 (muntlig kommunikation) A1.3 (skriftlig kommunikation)	A2.1 (muntlig kommunikation) A1.3 (skriftlig kommunikation)
Övriga språk, B3-lärokurs	A2.1	A2.1	A2.1

Bedömningens uppdrag i främmande språk är att stödja den studerandes utveckling att fungera på ett främmande språk. En mångsidig bedömning och en lyckad, uppmuntrande respons ska stödja den studerandes tilltro till sina förmågor och stärka studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställts upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna och gruppens kunnande och lärprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera texter samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studiefärdigheter, såsom utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda internationellt erkända examenssystem i främmande språk som är kopplade till den gemensamma europeiska referensramen med sex kunskapsnivåer för språk.

I början av studierna ska responsen fokusera på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter att studera språk. I takt med att studierna framskrider kan man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga delområden inom språkkunskaperna även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

Bedömning av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2019, 37 § 4 mom.)

En studerande som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2019, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i de främmande språken bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 6 i B1-lärokursen i främmande språk ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

Med undantag för latin bedöms den studerandes muntliga språkfärdigheter i fråga om lärokurserna B2 och B3 i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiets läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

8.17.1. Främmande språk, franska, B2-lärokurs (FRB2)

Läroämnets uppdrag

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet

som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande att inse hur lärandet av ett nytt språk ökar förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Studieavsnitt

Vår gemensamma vardag, 2 sp (FRB21)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 3, 2 sp (VKB21), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 3

- *sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden*
- *fritid och hobbyer*
- *gymnasievardagen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande ställer upp mål för sina språkstudier och övar sig i vardagliga kommunikationssituationer. Hen utvecklar också sin språkliga medvetenhet.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande reflekterar över sina egna styrkor och sin egen identitet ur en språklig synvinkel.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Min mångkulturella omgivning, 2 sp (FRB22)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 1, 2 sp (VKB22), Valfri

Mål

Grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll

Grundnivå 1

- målspråkets geografiska spridning, olika varianter av målspråket
- Finland på målspråket utifrån studieperspektiv
- vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande bekantar sig med skillnader mellan den egna kulturen och målspråkets kultur och ökar sin förståelse för den kulturella mångfalden.

Kommunikativ kompetens

Den studerande bekantar sig med olika varianter av målspråket och ökar på så vis sin språkliga medvetenhet. Hen reflekterar också över hur språkliga och kulturella skillnader kan påverka kommunikationen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Hälsa och välbefinnande, 2 sp (FRB23)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 2, 2 sp (VKB23), Valfri

Mål

Grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

Grundnivå 2

- *välbefinnande och hälsa*
- *olika livsskedan*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande reflekterar över faktorer som påverkar hans eget välbefinnande ur ett fysiskt, psykiskt och socialt perspektiv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Kultur, 2 sp (FRB24)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 3, 2 sp (VKB24), Valfri

Mål

Grundnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 3

- *språk- och kulturområdets centrala kulturella teman*
- *aktuella kulturella teman*
- *kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande bekantar sig med olika konstformer och kreativa teman samt utvecklar sin multilitteracitet.

Global och kulturell kompetens

Den studerande fördjupar sin kännedom om kulturarven och ökar sin förståelse för den kulturella mångfalden.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Framtid och studier, 2 sp (FRB25)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 4, 2 sp (VKB25), Valfri

Mål

Grundnivå 4

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 4

- *gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv*
- *framtidsplaner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den studerande planerar sina fortsatta studier och reflekterar över framtida yrkesval och hur hens språkstudier underlättar det framtida studie- och arbetslivet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (FRB26)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 5, 2 sp (VKB26), Valfri

Mål

Grundnivå 5

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 5

- aktuella ämnen
- medier på målspråket
- källkritik

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande bekantar sig med olika medier på målspråket och övar sig i att bedöma tillförlitligheten hos dem. Hen bekantar sig också med olika sätt att ta fram information om aktuella teman.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Hållbar livsstil, 2 sp (FRB27)

Studieavsnittets moduler

- Fortsättning på grundnivå 1, 2 sp (VKB27), Valfri

Mål

Fortsättning på grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

Fortsättning på grundnivå 1

- olika boendemiljöer
- hållbar livsstil

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande reflekterar över sina egna handlingar ur ett etiskt och hållbarhetsperspektiv och utvidgar sin förståelse för vad en hållbar livsstil innebär.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Internationell kompetens, 2 sp (FRB28)

Studieavsnittets moduler

- Fortsättning på grundnivå 2, 2 sp (VKB28), Valfri

Mål

Fortsättning på grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.*

Centralt innehåll

Fortsättning på grundnivå 2

- *internationellt kunnande och samarbete*
- *bekanta sig med olika internationella system för utvärdering av språkkunskaper*
- *krav på språkkunskaper, bland annat vid fortsatta studier*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande stärker sitt internationella kunnande och reflekterar över sin kulturella identitet samt kulturell mångfald. Hen övar sig i att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer. Genom att reflektera över sina egna språkkunskaper och deras användbarhet i olika sammanhang stärker den studerande sina färdigheter att fungera som världsmedborgare.

Kommunikativ kompetens

Den studerande reflekterar över sina egna språkkunskaper och utvärderar sina framsteg. På så sätt ökar hens språkliga medvetenhet. Den studerande övar sig också i att kommunicera konstruktivt i sammanhang som sträcker sig över kultur- och språkgränserna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Le français en pratique, 2 sp (FRB29)

Mål

Lokal precisering

- ge den studerande möjlighet att använda sina kunskaper i franska i praktiken

- fördjupa kunskaperna om den franskspråkiga kulturen och historien
- sporra den studerande till fortsatta studier i franska

Centralt innehåll

Lokal precisering

- använda sina franskakunskaper i praktiska situationer som att gå på kafé och restaurang, göra uppköp och ta sig runt i en främmande miljö
- bekanta sig med den historiska bakgrunden i landet/staden
- bekanta sig med olika sevärdheter i staden

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande övar sig i att kommunicera i praktiska situationer. Genom att använda sina språkkunskaper i autentiska situationer blir den studerande medveten om sina egna kunskaper och sporrar hen att ställa upp nya mål för sina språkstudier.

Global och kulturell kompetens

Den studerande bekantar sig med den franskspråkiga kulturen och reflekterar över sitt eget och det franskspråkiga kulturarvet. Hen lär sig på det sättet att värdesätta den kulturella mångfalden och stärker den egna identiteten som finländsk och europeisk medborgare, men också som världsmedborgare.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som A/U. För en avlagd studieprestation krävs att den studerande deltar i studieresan och gör de uppgifter som ingår i studieavsnittet. Bland uppgifterna kan t.ex. ingå en resedagbok, reflektioner eller förhandsuppgifter om resmålet. I början av studieavsnittet informeras den studerande om vilka uppgifter som ska lämnas in för en godkänd prestation.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet ingår en studieresa till ett franskspråkigt resmål. Resans fokus ligger på det franska språket och den franskspråkiga kulturen. I studieavsnittet ingår också olika förhandsuppgifter och planering inför resan.

8.17.2. Främmande språk, tyska, B2-lärokurs (TYB2)

Läroämnets uppdrag

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande att inse hur lärandet av ett nytt språk ökar förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och

vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Studieavsnitt

Vår gemensamma vardag, 2 sp (TYB21)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 3, 2 sp (VKB21), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 3

- *sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden*
- *fritid och hobbyer*
- *gymnasievardagen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom skriftliga och muntliga övningar relaterade till teman som berör den studerandes vardag.

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom att den studerande reflekterar över sin egen kultur, sina vanor och sin flerspråkiga identitet i samband med olika skriftliga och muntliga uppgifter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Min mångkulturella omgivning, 2 sp (TYB22)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 1, 2 sp (VKB22), Valfri

Mål

Grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll

Grundnivå 1

- målspråkets geografiska spridning, olika varianter av målspråket
- Finland på målspråket utifrån studieperspektiv
- vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom skriftliga och muntliga uppgifter relaterade till teman som berör den studerandes vardag samt traditioner.

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen stärks genom djupare insyn i språkens kulturella och språkliga likheter samt skillnader och genom interaktion av olika slag. Seder och bruk tas upp.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Hälsa och välbefinnande, 2 sp (TYB23)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 2, 2 sp (VKB23), Valfri

Mål

Grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

Grundnivå 2

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom skriftliga och muntliga uppgifter relaterade till teman som berör den studerandes vardag samt hälsa och välbefinnande.

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks genom skriftliga och muntliga uppgifter relaterade till teman som berör den studerandes vardag. Den studerande reflekterar över sitt välmående och sin identitet som studerande och gällande framtiden.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Kultur, 2 sp (TYB24)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 3, 2 sp (VKB24), Valfri

Mål

Grundnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

Grundnivå 3

- *språk- och kulturområdets centrala kulturella teman*
- *aktuella kulturella teman*
- *kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen stärks genom uppgifter både muntligt och skriftligt kring teman som behandlar kultur, seder och bruk i de tyskspråkiga länderna och i Finland.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Framtid och studier, 2 sp (TYB25)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 4, 2 sp (VKB25), Valfri

Mål

Grundnivå 4

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 4

- *gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv*
- *framtidsplaner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks genom att den studerande blir allt mer medveten om nyttan av att kunna språk för det fortsatta studie- och arbetslivet. Framtid och studier diskuteras på målspråket.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom olika uppgifter som handlar om utbildning och arbetsliv och genom praktiska övningar som t.ex. intervjusituationer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Medier och aktuella samhällsfenomen, 2 sp (TYB26)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 5, 2 sp (VKB26), Valfri

Mål

Grundnivå 5

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 5

- *aktuella ämnen*
- *medier på målspråket*
- *källkritik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom övningar i att på ett mångsidigt sätt uttrycka sina åsikter om samhälleliga frågor.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks genom att man behandlar frågor kring samhällets aktualiteter, demokrati och politik, jämställdhetsfrågor samt mediekunskap.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Hållbar livstil, 2 sp (TYB27)

Studieavsnittets moduler

- Fortsättning på grundnivå 1, 2 sp (VKB27), Valfri

Mål

Fortsättning på grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.*

Centralt innehåll

Fortsättning på grundnivå 1

- *olika boendemiljöer*
- *hållbar livsstil*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska och miljökompetensen stärks t.ex. genom muntliga och skriftliga arbeten kring frågor som behandlar miljö och en hållbar livstil.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Internationell kompetens, 2 sp (TYB28)

Studieavsnittets moduler

- Fortsättning på grundnivå 2, 2 sp (VKB28), Valfri

Mål

Fortsättning på grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.*

Centralt innehåll

Fortsättning på grundnivå 2

- *internationellt kunnande och samarbete*
- *bekanta sig med olika internationella system för utvärdering av språkkunskaper*
- *krav på språkkunskaper, bland annat vid fortsatta studier*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den globala och kulturella kompetensen stärks genom att den studerande bekantar sig med det tyska språkets användning och nytta inom Finland, Europa och den övriga världen med tanke på fortsatta studier och arbetslivet.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks genom att den studerande ges möjlighet att använda sina språkkunskaper t.ex. genom kontakter till andra skolor eller företag där tyskan används.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen sker enligt hur målen i läroplanen för studieavsnittet har uppnåtts och förutom formativ och summativ respons av läraren kan även själv- och kamratutvärdering användas. Som grund för bedömningen kan stå olika former av skriftliga och muntliga arbeten. Den studerande uppmuntras också till användning av språket på många olika sätt genom grupparbeten och diskussionsuppgifter. Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10.

Bedömningen av den mångsidiga kompetensen sker i enlighet med metoderna som beskrivs ovan för bedömningen av studieavsnittet.

Repetition, 2 sp (TYB29)

Mål

Lokal precisering

266

- stärka och fördjupa den studerandes färdighet att tolka, analysera och producera skriftliga och muntliga texter
- utvidga ordförrådet
- fördjupa kunskaperna i grammatik
- förbereda den studerande för studentexamen

Centralt innehåll

Lokal precisering

- text- och hörförståelser
- olika texttyper övas både muntligt och skriftligt
- ordförråd och grammatik
- personlig handledning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande ställer upp mål för sina studier och övar sig i kommunikation av olika slag. Hen blir medveten om sina språkliga styrkor och svagheter och utvecklar sin multilitteracitet och förmåga att kommunicera på ett konstruktivt sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerande ska lämna in uppgifter och/eller en portfolio som redovisning över sitt självständiga arbete. Studieavsnittet bedöms med A/U.

Språk- och kulturreisa till Berlin, 2 sp (HI10TYB210)

Ämnesövergripande studieavsnitt

8.17.3. Främmande språk, engelska, A-lärokurs (VKENA1)

Läroämnets uppdrag

Mångsidig kompetens

Studieavsnitt

Språklig medvetenhet och identitet, 3 sp (ENA1FIM1MO2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Språklig medvetenhet och identitet 2, 3 sp (ENA1FINA1MO2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Engelskan som globalt språk, 3 sp (ENA2)

Studieavsnittets moduler

- Engelskan som globalt språk, 3 sp (ENA2), Obligatorisk

Mål

Engelskan som globalt språk

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera sätt att utveckla konstruktiv kommunikation
- utveckla sina strategier för konstruktiv kommunikation och sin problemlösningss förmåga
- stärka sina kommunikationsfärdigheter och sin språkliga självkänsla
- fördjupa sin kunskap om engelskans ställning med hänsyn till den kulturella och språkliga mångfalden.

Centralt innehåll

Engelskan som globalt språk

- engelska som modersmål, andraspråk, officiellt språk och globalt språk
- internationella sammanhang i vardagen och i närmiljön, mobilitet
- internationella relationer
- konstruktiv kommunikation, betydelseförhandlingar och verbalisering som medel för att stärka välbefinnande och självkänsla
- talares olika bakgrund och hur status påverkar
- ljudbildning och talproduktion; olika varianter av engelska och jämförelse med andra språk
- kommunikationsstil i olika medier

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande övar sig i konstruktiv kommunikation och stärker sina kommunikationsstrategier.

Global och kulturell kompetens

Den studerande reflekterar över engelskan som ett globalt språk och övar sig i att fungera i olika slags språkliga och kulturella miljöer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt, 2 sp (ENA3)

Studieavsnittets moduler

- Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt, 2 sp (ENA3), Obligatorisk

Mål

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt

Målen för modulen är att den studerande ska

- göra egna tolkningar av olika texter som anknyter till temat

- kunna producera mångsidiga texter om kulturella teman och fenomen som är viktiga för hen själv
- stärka färdigheterna att använda reflektion som ett verktyg för att lära sig språk.

Centralt innehåll

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt

- kreativ verksamhet
- kulturens och konstens betydelse för individen och samhället
- olika sätt att uttrycka sig själv som en del av identitetsskapandet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande bekantar sig med olika konstformer och övar sig i att diskutera konstens betydelse för hen själv och för samhället som helhet. Den studerandes multilitteracitet utvecklas.

Global och kulturell kompetens

Den studerande reflekterar över kulturella skillnader och värderingar ur ett finländskt, europeiskt och globalt perspektiv samt utvecklar sin förståelse för kulturell mångfald.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4)

Studieavsnittets moduler

- Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4), Obligatorisk

Mål

Engelskan som ett verktyg för att påverka

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med aktuella ämnen i medierna och bakgrunden till dem
- utveckla sina färdigheter att uttrycka och analysera åsikter samt argumentera utifrån fakta
- använda olika informationskällor, lärmiljöer eller sätt att producera texter.

Centralt innehåll

Engelskan som ett verktyg för att påverka

- att påverka i civilsamhället
- människorättsfrågor, jämlikhet
- individens ansvar och skyldigheter, yttrandefrihet
- förhandlingsfärdigheter (vardagliga och institutionella)

- *mediernas roll när det gäller att forma attityder*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den studerande reflekterar över sina egna möjligheter att uttrycka sin åsikt och påverka i samhället och övar sig i olika sätt att göra det. Den studerande diskuterar också frågor gällande t.ex. demokrati, jämställdhet och likabehandling.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig att använda lämpliga lässtrategier i olika sammanhang och öva sig i att sammanfatta*
- *öva sina färdigheter i att på ett strukturerat sätt presentera iakttagelser om ämnen som intresserar hen själv, både ensam och i grupp.*

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- *kunskaps- och vetenskapsområden som är av intresse för de studerande*
- *olika framtidsvisioner*
- *innovationer som skapar en hållbar framtid; möjligheter att lösa komplexa problem*
- *populärvetenskapliga texter, källkritik*
- *engelskan som vetenskapligt språk, särdrag hos vetenskapliga texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande stärker sin förmåga att kritiskt granska källor och bekantar sig speciellt med vetenskaplig text. Hen reflekterar också över teknologins och forskningens påverkan på framtiden.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6)

Studieavsnittets moduler

- Engelska i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6), Obligatorisk

Mål

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för fortsatta studier och karriärplanering
- uppmuntras att använda engelska i olika kommunikationssituationer som anknyter till studier och arbete
- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig även i formella sammanhang.

Centralt innehåll

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv

- planering av fortsatta studier och karriär, karriärflexibilitet
- komplettering av den studerandes språkprofil för framtida behov
- nationella eller internationella organisationer eller företag som arbetsgivare
- hur den unga vuxna på väg in i arbetslivet hanterar vardagen och ekonomin

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande reflekterar över faktorer som påverkar det egna välbefinnandet och orken i det framtida studie- och arbetslivet. Hen utvecklar också sin förmåga att handskas med osäkerheten gällande framtiden som en värld i ständig förändring medför.

Samhällelig kompetens

Den studerande övar upp färdigheter som behövs i fortsatta studier och arbetsliv som t.ex. att planera sin framtid, entreprenörskap och att hantera osäkerhet och misslyckanden.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (ENA7)

Studieavsnittets moduler

- Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (ENA7), Valfri

Mål

Miljö och hållbar livsstil

Målen för modulen är att den studerande ska

- stärka sina färdigheter att söka information, särskilt med hänsyn till källkritik
- utveckla sin förmåga att tänka genom att utnyttja språkkunskaperna för att analysera olika orsakssamband
- delta också i mer krävande muntliga eller skriftliga kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

Miljö och hållbar livsstil

- globala miljöfrågor, till exempel klimatförändringen
- hållbar livsstil i den studerandes eget liv
- exempel på internationella avtal eller avtalsförhandlingar
- lösningsfokusering

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande reflekterar över sina egna handlingar ur ett etiskt och hållbarhetsperspektiv och utvidgar sin förståelse för vad en hållbar livsstil innebär. Hen bekantar sig också med hur klimatförändringen påverkas av mänskligt beteende.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- *talets olika särdrag*
- *hur olika bakgrund och olika modersmål hos dem som använder engelska påverkar talsituationen*
- *dialoger*
- *teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov*

Lokal precisering

- I studieavsnittet ingår det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande övar sig i konstruktiv kommunikation och stärker sina kommunikationsstrategier samt utvecklar sin språkliga medvetenhet. Hen övar sig i att bygga förståelse i situationer där det av språkliga eller kulturella orsaker inte finns gemensam förståelse. Hen övar sig också i att kommunicera muntligt i olika formella och informella situationer.

Global och kulturell kompetens

Den studerande fördjupar sin förståelse för språklig mångfald och kulturella skillnader och bakgrunder samt hur dessa kan påverka kommunikationen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen ingår prestationer som den studerande visat under studieavsnittet, t.ex. diskussioner, presentationer och dialoger, och vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Repetition, 2 sp (ENA9)

Mål

Lokal precisering

- stärka och fördjupa den studerandes färdighet att analysera och producera texter, både muntligt och skriftligt
- utvidga ordförrådet
- fördjupa grammatikkunskaperna
- förbereda den studerande för studentexamen

Centralt innehåll

Lokal precisering

- ordförråd och grammatik som har behandlats i de obligatoriska kurserna
- text- och hörförståelser

- olika textgenrer
- personlig handledning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande ställer upp mål för sina studier och övar sig i kommunikation av olika slag. Hen blir medveten om sina språkliga styrkor och svagheter och utvecklar sin multilitteracitet och förmåga att kommunicera på ett konstruktivt sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerande ska lämna in uppgifter och/eller en portfolio som redovisning över sitt självständiga arbete. Kursen bedöms med A/U.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Under kursen gör den studerande en egen studieplan över vilka aspekter av engelskkunskaperna hen vill utveckla och studerar sedan självständigt med hjälp av lärarens handledning. Kursen fungerar som en repetitionskurs inför studentskrivningarna och därför övas hör- och läsförståelser gemensamt.

8.18. Samhällslära (YH)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i samhällslära ska fördjupa den studerandes kunskaper om det omgivande samhället och ge hen förutsättningar att utvecklas till en aktiv och engagerad medborgare med intresse för samhällsfrågor. Medborgarsamhället samt samhällets struktur och centrala företeelser, makt, ekonomi och medborgarinflytande granskas ur finländsk, europeisk och global synvinkel. Samhällsläran bygger på samhällsvetenskaplig och juridisk vetenskap.

Undervisningen i samhällslära ska ge den studerande förutsättningar för att kritiskt granska och bedöma aktuella företeelser samt reflektera över framtida trender och alternativ. Undervisningen ska också stärka den studerandes ekonomiska kunnande och juridiska förståelse samt uppmuntra hen till aktivt samhälleligt deltagande. Utgångspunkten för undervisningen är att väcka ett personligt intresse för samhällsfrågor och världshändelser. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla färdigheter av betydelse för det samhälleliga tänkandet, såsom att mångsidigt kunna söka och kritiskt tolka information och statistiskt material samt diskutera och argumentera.

I undervisningen i samhällslära ska värdegrunden präglas av demokratiska principer, som jämlikhet, socialt ansvar, respekt för de mänskliga rättigheterna, åsiktsfrihet och aktivt medborgarskap samt uppskattning av arbete och företagsamhet.

Mångsidig kompetens

Undervisningen i samhällslära stödjer den studerande i formandet av den egna identiteten och utvecklingen till en aktiv, ansvarstagande och etiskt agerande medlem i det demokratiska samhället.

Samhällslära utvecklar den studerandes **kompetens i välbefinnande** genom att den stärker livskompetensen och färdigheterna att sköta den egna ekonomin samt fördjupar den juridiska förståelsen. Läroämnet fördjupar den studerandes sociala färdigheter och förmåga att samarbeta samt aktivt delta i samhället och påverka demokratin för att främja det gemensamma välbefinnandet. Samtidigt främjas målen för **kommunikativ kompetens**.

Undervisningen i samhällslära utvecklar den studerandes multilitteracitet i den digitala samtiden genom att den stärker förmågan att välja och kritiskt tolka samt tillämpa forskningsbaserad information. Samhällsläran stärker även den studerandes samhälleliga och kritiska textkompetens och argumentationsförmåga. Läroämnet sporrar den studerande till tvärvetenskapligt samarbete och att kombinera information på ett nytt sätt i enlighet med principen för kontinuerligt lärande och målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Undervisningen i samhällslära ska i mån av möjlighet omfatta samarbete med högskolor.

Samhällslära utgör det grundläggande läroämnet för **den samhälleliga kompetensen** och främjar den studerandes förutsättningar att kritiskt undersöka och analysera aktuella företeelser. Den studerande övar sig att agera i en värld som präglas av komplex information och informationspåverkan. Undervisningen fördjupar den studerandes mångsidiga samhälleliga kompetens genom att den stärker hans demokratiska färdigheter. Samhällslära sporrar den studerande att ta del i samhällelig verksamhet och verka för att främja en trygg, rättvis och hållbar framtid, både som finsk medborgare och EU-medborgare men även globalt. Läroämnet stärker den studerandes initiativförmåga och entreprenörsattityd samt hans färdigheter för fortsatta studier och arbetsliv.

I samhällslära betonas individens värdebaserade och etiska agerande för det gemensamma goda med beaktande av det sociala ansvaret. Läroämnet fördjupar den studerandes förståelse av den cirkulära ekonomins principer och av hållbar konsumtion, såväl i näromgivningen som på global nivå. På det här sättet stärker samhällsläran den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens**.

Samhällsläran stödjer den studerandes **globala och kulturella kompetens** genom att den stärker hans internationella färdigheter och världsmedborgarattityd samt fördjupar förståelsen av kulturell och ideologisk mångfald. Läroämnet hjälper den studerande att agera etiskt i en global medie- och teknologimiljö.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i samhällslära hänför sig till samhällslärans betydelse, värderingar och attityder, till att förstå samhälleliga fenomen samt till att söka och tillämpa samhällsrelaterad kunskap. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- kunna bilda sig en demokratisk samhällsuppfattning som bygger på ansvarskänsla, respekt för jämlikhet och förståelse för mångfald
- förstå hur olika faktorer inverkar på formandet av den egna samhällsuppfattningen
- bli motiverad att fördjupa sitt intresse för samhällsfrågor och sin förståelse av deras betydelse.

Att förstå samhällsfenomen

Målet är att den studerande ska

- känna till grunderna för hur kunskap om samhället uppstår och behärska centrala samhällseliga och ekonomiska begrepp
- behärska grunderna för och tillvägagångssätten i det finska samhällssystemet, rättssystemet och näringslivet och kunna placera dem i europeiska och internationella sammanhang
- förstå sina möjligheter att påverka på lokal, nationell och internationell nivå som medlem i ett demokratiskt och föränderligt samhälle och vara motiverad att delta som en aktiv och ansvarsfull medborgare i enlighet med principen för hållbar utveckling.

Att söka och tillämpa kunskap om samhällslivet

Målet är att den studerande ska

- kunna söka och hitta mångsidigt samhälls- och ekonomirelaterat och aktuellt material i olika källor, också med hjälp av digitala verktyg, samt kunna tolka och kritiskt granska verbal, visuell och statistisk information
- kunna bilda sig mångsidigt motiverade åsikter om värdebaserade och kontroversiella samhällseliga och ekonomiska frågor
- kunna beskriva samband mellan komplexa samhällsfenomen, jämföra alternativa modeller för samhällsutveckling och ekonomisk utveckling samt bedöma olika motiv bakom och följder av samhällsbeslut och -åtgärder ur olika befolkningsgruppers och miljöns perspektiv.

Bedömning

Bedömningen i samhällslära ska basera sig på hur väl de allmänna målen för ämnet har uppnåtts, med fokus på målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under lärprocessen stödjer den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och kunnande och hjälper hen att utveckla sina arbetssätt för att erhålla kunskaper och färdigheter som är utmärkande för samhällseligt tänkande.

Bedömningen i samhällslära ska basera sig på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för samhällseligt tänkande och samhällselig verksamhet: förmåga att förstå principerna för hur samhällsrelaterad kunskap är uppbyggd, förstå fenomen inom samhället och ekonomin och deras bakomliggande orsaker och följder samt kritiskt bedöma samhället och ekonomin och tolkningar och alternativa lösningar som berör deras utveckling.

Bedömningen ska fokusera på den studerandes färdigheter att hantera samhällsrelaterad kunskap, som att söka information från olika källor, skilja mellan väsentliga och oväsentliga fakta samt använda den kunskapen för att bilda sig en välgrundad åsikt. I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att söka, förstå, bedöma och tillämpa samhällsrelaterad kunskap, att bilda strukturerade helheter av sina kunskaper samt att producera faktatext som är karakteristisk för läroämnet. Bedömningen ska grunda sig på mångsidig utvärdering av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken.

Studieavsnitt

Det finländska samhället, 2 sp (SL1)

Studieavsnittets moduler

- Det finländska samhället, 2 sp (YH1), Obligatorisk

Mål

Det finländska samhället

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna läsa och producera faktatext som är karakteristisk för läroämnet
- förstå grundstrukturerna i det finländska samhället
- känna till grundläggande medborgerliga rättigheter, medel och möjligheter att påverka samt kunna agera som en aktiv medborgare och bli intresserad av att delta i samhället
- känna till välfärds- och rättsstatens grundpelare och kunna jämföra olika välfärdsmodeller i Norden, Europa och på andra håll i världen
- kunna granska och bedöma samhälllig påverkan i medierna
- kunna analytiskt granska demokratins möjligheter och utmaningar ur olika synvinklar
- kunna kritiskt granska samhällsrelaterad kunskap och motiveringar till samhällsbeslut på lokal och nationell nivå samt bedöma hur de påverkar olika befolkningsgrupper och samhällsaktörer
- kunna planera olika sätt att ändamålsenligt utöva politiskt medborgarinflytande för att lösa lokala, nationella och internationella frågor.

Centralt innehåll

Det finländska samhället

Det finländska samhällets struktur

- *Finlands demografiska och sociala befolkningsstruktur*
- *faktorer som påverkar förändringar i befolkningsstrukturen*

Demokrati och rättsstat

- *mänskliga rättigheter, grundläggande medborgerliga rättigheter och skyldigheter*
- *rättsväsendet, domsrätten och ordningsmakten*

Välbefinnande och jämlikhet

- *jämlikhet, likabehandling och rättvisa i samhället*
- *den nordiska välfärdsstatens uppgifter, fördelar och utmaningar*

Makt, deltagande och påverkan

- *olika former av maktutövande i samhället, demokratiskt beslutsfattande och det finländska avtalssamhället*
- *medborgarnas påverkningsmedel och betydelsen av ett aktivt medborgarskap*
- *den lokala och statliga beslutsprocessen i Finland*
- *medias förändrade betydelse och mediepåverkan*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittets kompetens för välbefinnande stöds genom mångsidiga övningar som t.ex. samhälleliga diskussioner och analys t.ex. genom att tolka statistik och medieanalys

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevers kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Ekonomikunskap, 2 sp (SL2)

Studieavsnittets moduler

- Ekonomikunskap, 2 sp (YH2), Obligatorisk

Mål

Ekonomikunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå och bli intresserad av att följa nyheter som berör ekonomi*
- *känna till samhällsekonomin principer och begrepp*
- *kunna tolka statistik och diagram gällande ekonomi*
- *förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället*
- *kunna fatta välgrundade ekonomiska beslut samt ha kontroll över och planera sin egen ekonomi*
- *kunna granska ekonomiska frågor även ur ett etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin*
- *kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt och kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar samt bakgrunden till och följderna av dem.*

Centralt innehåll

Ekonomikunskap

Samhällsekonomin och dess aktörer

- *grundläggande ekonomiska begrepp, den ekonomiska kunskapens natur och hur den uppstår*
- *det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll, företag och samhällsekonomi*
- *skötseln av den egna ekonomin: sparande, konsumtion och skuldsättning*

Marknader, konjunkturer och näringsliv

- *fri konkurrens och prisbildning på marknaden*
- *arbete, företagsamhet och företag*
- *Finland som del av den globala ekonomin*
- *finansieringsmarknaden, sparande, placering och riskhantering*
- *störningar i ekonomin, konjunkturväxlingar samt deras bakgrund och följder*

Ekonomisk politik

- *utgångspunkter, fördelar och problem med hållbar ekonomisk tillväxt*
- *den offentliga ekonomin och dess balans*
- *aktörer, metoder och utmaningar inom den ekonomiska politiken*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittets tyngdpunkt inriktas på kompetens för välbefinnande. Lämpliga arbetssätt som stöder denna kompetens är t.ex. produktion av egen faktatext, tolka grafer och statistik och andra former av faktatexter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 3 sp (SL2MAA9)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 4 sp (SL2MAB6MAB7)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Finland, Europa och en värld i förändring, 2 sp (SL3)

Studieavsnittets moduler

- Finland, Europa och en värld i förändring, 2 sp (YH3), Obligatorisk

Mål

Finland, Europa och en värld i förändring

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en bred överblick av globaliseringen och Finlands ställning som en del av den
- förstå europeiska och internationella avtalsbaserade former för samarbete och bildande av nätverk
- få insikt i Europeiska unionens verksamhet och kunna söka och kritiskt bedöma information om den
- förstå sina möjligheter att påverka och kunna agera som EU- och världsmedborgare
- kunna analysera vilka fördelar och nackdelar globaliseringen och den europeiska integrationen medför i det egna livet och för Finlands ekonomiska och politiska system
- kunna analysera och bedöma förändringar i och hot mot medborgarnas säkerhet och den internationella säkerhetsmiljön och möjligheter att avvärja dem.

Centralt innehåll

Finland, Europa och en värld i förändring

Globala utmaningar, globalisering och bildande av nätverk

- miljön, klimatförändringen, befolkningen och en hållbar framtid
- aktörer och möjligheter inom det internationella samarbetet
- Finland och Norden som en del av globala nätverk
- medborgarskap och medborgarinflytande i Europa och globalt

Europeisk identitet och den europeiska integrationen

- *den europeiska identiteten, värderingar och pluralistiska samhällen*
- *Finland som en del av EU:s beslutsfattande*
- *EU:s ekonomiska politik och regionpolitik*
- *EU som global aktör*

Säkerheten i en verksamhetsmiljö i förändring

- *lokal och nationell säkerhet*
- *Finlands och EU:s säkerhetspolitik*
- *nya hot mot säkerheten och möjligheter att avvärja dem*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet stöder den samhälleliga samt globala och kulturella kompetensen hos den studerande genom mångsidiga arbetssätt, exempelvis genom dagsaktuella händelser samt deras analys.

Global och kulturell kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Lagkunskap, 2 sp (SL4)

Studieavsnittets moduler

- Lagkunskap, 2 sp (YH4), Valfri

Mål

Lagkunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till Finlands rättsordning och de principer för juridiskt tänkande som styr dess verksamhet*
- *kunna söka, tolka och använda relevant juridisk information*
- *känna till sina rättigheter och skyldigheter som medborgare, arbetstagare och konsument samt kunna tillämpa sin kunskap i frågor som berör vanliga rättsliga ärenden*
- *kunna analysera juridiska frågor i den offentliga debatten samt de synpunkter som lyfts fram där.*

Centralt innehåll

Lagkunskap

Rättsordningens grunder

280

- *juridiska grundbegrepp och grundläggande friheter och rättigheter*
- *källor till juridisk information och användningen av dem*
- *rätt och rättvisa som samhällsfenomen*
- *rättsordningen och domstolsväsendet*

Grunderna för medborgarnas vanligaste rättshandlingar inom följande rättsområden

- *avtals- och skadeståndsrätt*
- *familje- och kvarlåtenskapsrätt*
- *förmögenhetsrätt*
- *upphovsrätt och konsumenträtt*
- *arbetsrätt*
- *avtalsrätt som berör boende*
- *förvaltningsrätt och god förvaltningssed*
- *process- och straffrätt*
- *miljörätt*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet stöder den samhälleliga kompetensen samt kompetensen för välbefinnade genom att den studerande bekantar sig med olika slags ämnesområden inom juridiken och juridisk praxis.

Kompetens för välbefinnande

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

8.19. Ämnesövergripande studieavsnitt

Språklig medvetenhet och identitet, 3 sp (ENA1FIM1MO2)

Läroämnena

- Svenska och litteratur
- Finska, modersmålsinriktad lärokurs
- Främmande språk, engelska, A-lärokurs

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (ENA1), Obligatorisk
- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (FIM1), Obligatorisk
- Text och språklig medvetenhet, 1 sp (MO2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt utveckla sina språkkunskaper
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet
- utveckla sina strategier för språkstudier
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1.

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet samt förstå vilken betydelse flerspråkighet har för den egna identiteten
- förstå språkets uppbyggnad och centrala språkliga begrepp samt utveckla sina färdigheter att skilja på olika nyanser av talat och skrivet språk
- fördjupa sin förståelse för språk och multimodala texter
- utveckla sina strategier för språkstudier
- tillämpa och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärande
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.2.

Text och språklig medvetenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin medvetenhet om text och språk
- fördjupa sin förståelse för språket och olika texter som meningsskapande element
- förstå språkets sociala funktion och betydelse både för individen och samhället.

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp mål för språkstudierna
- flerspråkighet som resurs
- bekanta sig med olika textgenrer och -stilar
- bekanta sig med varandra, utbyta vardagskunskap och stärka kommunikationsfärdigheterna genom diskussion

Studiefärdigheter och språklig identitet

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska
- det vidgade textbegreppet och textgenrer som är centrala för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter
- talspråk, skriftspråk, dialekter och slang
- tvåspråkighet och flerspråkighet som resurs

Text och språklig medvetenhet

- olika uppfattningar om språk: språk som struktur, språk som ett meningsskapande element, språk som ett socialt och samhällsligt fenomen, språk som maktmedel
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande börjar jobba med sin språkprofil som fördjupar förståelsen för den egna identiteten och den språkliga mångfalden i den studerandes vardag ur ett lokalt, nationellt och globalt perspektiv. Hen reflekterar också över sin kulturella identitet.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande bekantar sig med begreppet multilitteracitet och olika textgenrer som är typiska för gymnasiestudier.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Språklig medvetenhet och identitet 2, 3 sp (ENA1FINA1MO2)

Läroämnen

- Svenska och litteratur
- Finska, A-lärokurs
- Främmande språk, engelska, A-lärokurs

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (ENA1), Obligatorisk
- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (FINA1), Obligatorisk
- Text och språklig medvetenhet, 1 sp (MO2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras till att modigt utveckla sina språkkunskaper*
- *fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet*
- *analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet*
- *utveckla sina strategier för språkstudier*
- *lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier*
- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1.*

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras till att modigt använda sina språkfärdigheter*
- *fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet*
- *analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet*

- utveckla sina strategier för språkstudier
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och B1.2 (förmåga att producera texter).

Text och språklig medvetenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin medvetenhet om text och språk
- fördjupa sin förståelse för språket och olika texter som meningsskapande element
- förstå språkets sociala funktion och betydelse både för individen och samhället.

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp mål för språkstudierna
- flerspråkighet som resurs
- bekanta sig med olika textgenrer och -stilar
- bekanta sig med varandra, utbyta vardagskunskap och stärka kommunikationsfärdigheterna genom diskussion

Studiefärdigheter och språklig identitet

- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och B1.2 (förmåga att producera texter).
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska
- det vidgade textbegreppet och textgenrer som är relevanta för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter
- språk och identitet, den individuella språkliga repertoaren, tvåspråkighet, flerspråkighet, relation mellan olika språk och språkformer

Text och språklig medvetenhet

- olika uppfattningar om språk: språk som struktur, språk som ett meningsskapande element, språk som ett socialt och samhälleligt fenomen, språk som maktmedel
- multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet
- språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande börjar jobba med sin språkprofil som fördjupar förståelsen för den egna identiteten och den språkliga mångfalden i den studerandes vardag ur ett lokalt, nationellt och globalt perspektiv. Hen reflekterar också över sin kulturella identitet.

Tvåvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande bekantar sig med begreppet multilitteracitet och olika textgenrer som är typiska för gymnasiestudier.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen av studieavsnittet kan ingå skriftlig och muntlig framställning av olika slag som t.ex. portfolioarbete, uppsatser, prov, föredrag, dialoger, diskussioner och reflektioner. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna vid studieavsnittets början.

Fysikens och kemins grunder, 4 sp (FY1FY2KE1KE2)

Läroämnen

- Fysik
- Kemi

Studieavsnittets moduler

- Fysiken som naturvetenskap, 1 sp (FY1), Obligatorisk
- Fysik, miljö och samhälle, 1 sp (FY2), Obligatorisk
- Kemi och jag, 1 sp (KE1), Obligatorisk
- Kemi och hållbar framtid, 1 sp (KE2), Obligatorisk

Mål

Fysiken som naturvetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bekanta sig med fysiken som en systematisk vetenskap som baserar sig på experimentella undersökningar*
- *introduceras i materiens struktur och världsalltets storleksordningar*
- *bekanta sig med de metoder som används för att ta fram information i fysiken*
- *kunna planera och genomföra enkla naturvetenskapliga experiment*
- *få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för fysik och fysikstudier.*

Fysik, miljö och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bli insatt i energi som ett grundläggande begrepp i fysiken*
- *känna till olika energiformer och sätt att producera energi*
- *kunna jämföra olika sätt att producera energi och storleksordningar i anknytning till produktionssättens inverkan på miljön*
- *få färdigheter i att delta i diskussioner som gäller miljö och teknologi samt i beslutsfattande kring hållbar energihushållning.*

Kemi och jag

Målen för modulen är att den studerande ska

- *få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med yrken och fortsatta studiemöjligheter inom kemins område*
- *utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi och att bedöma tillförlitligheten i olika informationskällor*
- *lära sig att använda det periodiska systemet som hjälpmedel för att dra slutsatser i kemin*
- *kunna använda och tillämpa information om ämnens egenskaper och deras säkerhet i vardagens val*
- *experimentellt undersöka sammansättning och halt för en blandning, samt beakta olika aspekter på arbetssäkerhet.*

Kemi och hållbar framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med kemins betydelse i främjandet av en hållbar livsstil
- bekanta sig med den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna undersöka ett ämnes egenskaper experimentellt
- kunna tillämpa modeller för ett ämnes struktur för att jämföra egenskaper hos ämnen
- förstå kemins betydelse för miljön och samhället som en nyckel till lösningar tillsammans med de övriga naturvetenskaperna.

Centralt innehåll

Fysiken som naturvetenskap

- storhet och enhet samt SI-systemet
- mätning, insamling av resultat, grafisk presentation av resultat samt bedömning av deras tillförlitlighet
- grafisk modell och linjär modell
- planering och genomförande av enkla experimentella undersökningar

Fysik, miljö och samhälle

- energiformer, energins bevarande och omvandling •
- energiproduktion, effekt, verkningsgrad, överföring av energi
- energiproduktionens inverkan på miljön och på klimatförändringen

Kemi och jag

- bedömning av hur trygg användningen av olika ämnen är i vardagen och kemins betydelse i det egna livet
- kemins betydelse i arbetslivet och fortsatta studier
- det periodiska systemet och atomens uppbyggnad med hjälp av elektronskalsmodellen
- rena ämnen, blandningar och separeringsmetoder
- substansmängd och koncentration

Kemi och hållbar framtid

- introduktion till några exempel på hur man främjar en hållbar livsstil i naturvetenskaperna
- framställning av modeller för strukturen hos ett ämne och formeln för en kemisk förening
- grundämnens och föreningars starka och svaga bindningar samt polaritet
- experimentell undersökning av ämnens egenskaper och beskrivning med hjälp av ämnets struktur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Samhällelig kompetens

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Vid bedömningen utnyttjas mångsidiga bedömningsmetoder och studieavsnittets mångsidiga kompetenser tas i beaktande vid studieavsnittets slutbedömning. Studieavsnittet bedöms med ett siffervitsord.

Språk- och kulturresa till Berlin, 2 sp (HI10TYB210)

Läroämnen

- Främmande språk, tyska, B2-lärokurs
- Historia

Mål

Lokal precisering

- befästa kunskaperna i historia och tyska som erhållits under kursernas gång i de båda ämnena, förankrat i en verklig miljö
- ge de studerande djupare insikter i Tysklands betydelse under historiens gång
- de studerande ges möjlighet att skapa egna erfarenheter och upplevelser om det tyska språket och kulturhistoriska utvecklingen
- sporra de studerande till fortsatta studier i historia och det tyska språket

Centralt innehåll

Lokal precisering

- öva på tyska språket i olika praktiska situationer - som t.ex. att besöka restaurang och cafe', göra uppköp på tyska, och att hitta fram i en främmande miljö på tyska
- kunskaper i historia befästs genom historiska vandringar, projekt, korta föreläsningar och museibesök i olika miljöer
- tidsresa till svunnen tid på det tyska språket

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerandes kunskap om den tyska kulturen, språket och kulturarvet stärker den studerandes identitet sett ur ett individuellt, nationellt, europeiskt perspektiv men också identiteten som en flerspråkig världsmedborgare. Därmed förstärks den studerandes globala och kulturella kompetens. Undervisningen i historia stödjer den studerandes utveckling till en ansvarsfull och internationellt orienterad samhällsmedlem som förstår den kulturella mångfalden och ser den som en rikedom för hela livet. Läroämnet historia lyfter fram varje individs rätt till sina kulturella rötter, vilket är avsikten med språk- och kulturresan till Berlin

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som antingen godkänt eller icke-godkänt. För att få vitsordet godkänt ska den studerande göra de arbetsuppgifter som hör till kursen samt delta i studieresan.

Historia och bildkonst-en tvärvetenskaplig projektkurs, 2 sp (HI11KU5)

Läroämnen

- Historia
- Bildkonst

Mål

Lokal precisering

- att kunna skapa eget bildmaterial utgående från källmaterial
- att känna igen konst och konstnärer från renässansen
- att kunna analysera en målning (känna igen symboler och tecken)
- att förstå förutsättningarna för en ny tid och hur dessa påverkade konstnärernas möjlighet att kunna utöva sin konst
- att märka de kulturella förändringarna i samtiden
- att förstå hur det omgivande samhället och tidens anda påverkade den dåtida konsten och genom den kunskapen även den nutida konsten

Centralt innehåll

Lokal precisering

- att erbjuda den studerande möjligheter att vidareutveckla ett mångsidigt och ämnesövergripande tänkande
- den studerande ska, inom ramen för större helheter, lära sig att se samband mellan historia och bildkonst som vetenskapsområden.
- lära sig principer och begrepp inom de båda ämnena
- de olika konsthistoriska tidsepokerna kan variera, beroende på vad som är aktuellt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Vi studerar de kulturella fenomenen ur ett mångsidigt perspektiv. Vi följer med den kulturella utvecklingen under historiens gång och hur det påverkar vårt samhälle idag.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Vi ägnar oss åt elevcentrerade metoder som stöder den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Den studerandes lärande, kunskaper och arbete bedöms på ett mångsidigt sätt. I mångsidig bedömning beaktas utöver kunskaps- och färdighetsmålen även målen båda ämnena för arbetet. I mångsidig bedömning används olika bedömningsmetoder som är ändamålsenliga med tanke på bedömningens uppgifter och läroämnets mål, exempelvis portfoliomethoden. Den studerande bereds möjlighet att visa sitt lärande och kunnande på olika sätt, mer än en gång och på sätt som är ändamålsenliga med tanke på målen.

Den studerande bedöms som godkänd eller icke-godkänd i studieavsnittet.

Människan och miljön sett ur ett historiskt och miljöetiskt perspektiv, 3 sp (HI1BI2)

Läroämnen

- Biologi
- Historia

Studieavsnittets moduler

- Ekologins grunder, 1 sp (BI2), Obligatorisk
- Människa, miljö och historia, 2 sp (HI1), Obligatorisk

Mål

Ekologins grunder

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och analysera hur abiotiska och biotiska miljöfaktorer inverkar på organismernas anpassning och utbredning
- kunna beskriva populationernas, organismsamhällets och ekosystemens struktur och funktion samt skildra dessa med hjälp av exempel
- kunna beskriva naturens mångfald och motivera vilken betydelse den har.

Människa, miljö och historia

Målen för modulen är den studerande ska

- förstå och producera faktatexter som är karakteristiska för historievetenskapen, och kunna tolka och förstå statistik
- förstå den historiska kunskapens karaktär och kritiskt kunna använda och bedöma historiska källor
- känna till de centrala processer som format europeiska samhällena samt det globala ekonomiska systemet
- förstå utvecklingen som lett till nutidens ekonomiska, samhälleliga och demografiska fenomen samt kunna analysera olika faktorer som har inverkat på utvecklingen
- kunna analysera befolkningens, ekonomins och samhällsstrukturernas utveckling och hur de är beroende av miljön
- kritiskt kunna bedöma hur förändringar i teknologi och information formar människors levnadsförhållanden.

Centralt innehåll

Ekologins grunder

Ekologins grunder

- ekosystemens struktur och dynamiska karaktär
- kolets, kvävet och fosforns kretslopp, energiflödet i ett ekosystem
- populationernas egenskaper
- anpassning, ekologiska nischer, utbredning
- förhållandet mellan olika arter

Naturens mångfald

- genetisk mångfald hos en art, arternas mångfald, ekosystemens mångfald
- betydelsen av mångfald

Människa, miljö och historia

Historia som vetenskap

- gestaltning av historiska utvecklingslinjer och deras tidsmässiga koppling
- forskningsmetoder inom historia och användning av källor

Jordbruket som grund för samhällenas utveckling

- människans roll i forändringen av miljön under olika tider
- jordbruk, arbetsfördelning och kulturens uppkomst

- befolkningstillväxten, uppkomsten av samhällen och stater
- penningekonomins och handelns utveckling

Världshandelns uppkomst och ökad växelverkan

- européerna utforskar och erövrar världen
- den internationella handeln blir mångsidigare och inverkar på samhället och miljön

Industrialiseringen förändrar förhållandet mellan människan och naturen

- industrialiseringens förutsättningar och dess inverkan på samhället och miljön
- befolkningsutveckling och flyttningsrörelser
- det postindustriella samhället och den globala ekonomin

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen och miljökompetensen behandlar beroendeförhållandet mellan människan, naturen och samhället har förändrats under en längre tidsperiod. De här frågorna behandlas som en del av arbetet för en hållbar framtid och fördjupar den studerandes förståelse för hur värdegrunden har formats, samt ger färdigheter att förstå och ta ställning till olika slags fenomen ur en humanekologisk synvinkel. Kompetensen för välbefinnande stärks genom att den studerande förstår betydelsen av t.ex. mångsidiga ekosystem och naturens mångfald samt att de studerande förstår hur människan genom historien har utnyttjat och nyttjat naturens mångfald. Historisk empati stärker den studerandes förmåga till mångsidig etisk reflektion och även ser på olika historiska fenomen ur ett naturvetenskapligt perspektiv.

Kompetens för välbefinnande

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Bedömningen av studieavsnittet utgår från de ämnesspecifika målen och kompetenserna i de båda disciplinerna.

Studieavsnittet bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

Livstil som resurs, 4 sp (LI2TE1)

Läroämnen

- Gymnastik
- Hälsokunskap

Studieavsnittets moduler

- En aktiv livsstil, 2 sp (LI2), Obligatorisk
- Hälsan som resurs, 2 sp (TE1), Obligatorisk

Mål

En aktiv livsstil

Målen för modulen är att den studerande ska

- bedöma och utifrån bedömningen ställa upp mål för utvecklingen av sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet)
- med beaktande av den egna funktionsförmågan och miljön kunna göra motiverade val för att utveckla den fysiska funktionsförmågan och öka den fysiska aktiviteten
- respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna samt ge konstruktiv respons och kamratrespons
- försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.

Hälsan som resurs

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och klarlägga viktiga faktorer som påverkar människans resurser och hälsa samt analysera deras samband och verkningsmekanismer
- kunna förklara hur olika företeelser i olika hälsokulturer uppstår och bedöma deras betydelse för hälsan samt tillämpa viktiga socialpsykologiska modeller och teorier för att förklara olika livsstilar
- identifiera faktorer som påverkar den egna livsstilen och kunna bedöma betydelsen av livsstilsval för den egna hälsan och hälsan hos människor i närmiljön och formulera välgrundade förslag om hur man kan upprätthålla hälsofrämjande levnadsvanor och förebygga skadliga sådana.

Centralt innehåll

En aktiv livsstil

- självvärdering, upprätthållande och mångsidig utveckling av de fysiska egenskaperna (styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet) med hjälp av mångsidig fysisk aktivitet
- rörlighet och kroppsvård
- ergonomiska aspekter i rörelser och utförande
- övningar i par eller grupp som utvecklar samarbetsförmågan och samhörigheten

Hälsan som resurs

Holistisk hälsa

- centrala faktorer som påverkar hälsan och deras verkningsmekanismer
- centrala socialpsykologiska teorier och modeller som förklarar hälsa och livsstil: teorin om planerat beteende, sociokognitiv teori, hälsouppfattningsmodellen, transteoretiska modellen
- hälsokulturella företeelser: konflikten mellan värdering av hälsa och beteende, medikalisering och insjuknande i en tvångsmässigt hälsosam livsstil såsom ortorexi, livsstilsintervention, alternativa behandlingsformer

Nyckelkriterier för kroppens och sinnets välbefinnande

- hälsofrämjande kost, fysisk aktivitet, vila, sömn och viktkontroll
- sexualitet, sexuell hälsa, sexuella rättigheter
- individuella, kollektiva och samhälleliga faktorer som skyddar den mentala hälsan, stress och kriser som belastande faktorer för den mentala hälsan, sätt att hantera överbelastning
- studievälbefinnande

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

TE1: Kommunikativ kompetens uppfylls då den studerande sammanställer rapporter med egna reflektioner.

Kompetens för välbefinnande

TE1: Kompetens för välbefinnande uppfylls då den studerande reflekterar över sina egna resurser utgående från sina levnadsvanor och med vilka beteendemodeller resurserna kan förstärkas.

LI2: Undervisningen stärker den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att man lär sig förstå sin funktionsförmåga. Den egna aktiviteten speglas på idrottsliga hälsorekommendationer. Som hjälpmedel kan vi använda oss av motionsdagböcker eller motionsapplikationer.

Samhällelig kompetens

TE1: Samhällelig kompetens uppfylls genom att den studerande bevakar medias utbud på hälsorelaterade fenomen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

LI2: Undervisningen skall vägleda den studerande till att analysera information, vilket stöder den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Under kursen stöder vi eleven att förstå idrottens betydelse till det egna välbefinnandet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

TE1: Modulen kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på modulens centrala innehåll och målsättningar. Studerande har möjlighet att påverka vilka bedömningssätt som används. Studerandes kunskaper och kompetenser stöds under hela modulens gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Modulen bedöms numeriskt med vitsordsskalan 4-10.

LI2: Bedömningen sker utgående från de mål som finns i läroplanen. Kursen bedöms med siffervitsord (4-10). Utvärderingen av de mångsidiga kompetenserna baserar sig på de matriser som gjorts upp.

I studieavsnittet ingår ett gemensamt projekt där arbetet utgör 60 % av modulens bedömning för TE1 och 25 % av modulens bedömning för GY2.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Vi tränar mångsidigt fysiska egenskaper och eleven får information, handledning och respons som uppmuntrar till en motions- och hälsoinriktad livsstil och en aktiv vardag.

Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 3 sp (SL2MAA9)

Läroämnen

- Lång lärokurs i matematik

- Samhällslära

Studieavsnittets moduler

- Ekonomisk matematik, 1 sp (MAA9), Obligatorisk
- Ekonomikunskap, 2 sp (YH2), Obligatorisk

Mål

Ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig använda sina matematiska färdigheter för att beräkna tillräckligheten hos resurser, för ekonomisk planering, företagande och beräkning av lönsamhet
- tillämpa formler för talföljder i matematiska problem som anknyter till ekonomi
- lära sig att anpassa matematiska modeller i ekonomiska situationer och förstå deras begränsningar
- kunna använda programvara vid beräkningar och i samband med tillämpningar.

Ekonomikunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå och bli intresserad av att följa nyheter som berör ekonomi
- känna till samhällsekonomin principer och begrepp
- kunna tolka statistik och diagram gällande ekonomi
- förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället
- kunna fatta välgrundade ekonomiska beslut samt ha kontroll över och planera sin egen ekonomi
- kunna granska ekonomiska frågor även ur ett etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin
- kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt och kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar samt bakgrunden till och följderna av dem.

Centralt innehåll

Ekonomisk matematik

- aritmetisk och geometrisk talföljd och deras summor
- ränteräkning: ränta på ränta, nuvärde och diskontering
- depositioner och lån
- matematiska modeller anpassade för ekonomiska situationer där talföljder och summor används

Ekonomikunskap

Samhällsekonomin och dess aktörer

- grundläggande ekonomiska begrepp, den ekonomiska kunskapens natur och hur den uppstår
- det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll, företag och samhällsekonomi
- skötseln av den egna ekonomin: sparande, konsumtion och skuldsättning

Marknader, konjunkturer och näringsliv

- fri konkurrens och prisbildning på marknaden
- arbete, företagsamhet och företag
- Finland som del av den globala ekonomin
- finansieringsmarknaden, sparande, placering och riskhantering
- störningar i ekonomin, konjunkturväxlingar samt deras bakgrund och följder

Ekonomisk politik

- utgångspunkter, fördelar och problem med hållbar ekonomisk tillväxt
- den offentliga ekonomin och dess balans
- aktörer, metoder och utmaningar inom den ekonomiska politiken

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhällsrelaterade kompetensen märks i undervisningen genom att man ska undersöka sambandet mellan matematiken och det vardagliga livet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse i samhällsekonomiska fenomen.

Den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen märks i undervisningen genom att man strävar till tvärvetenskapligt samarbete och att kombinera information på ett nytt sätt samt att se den praktiska nyttan med att kombinera de båda läroämnena.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10

Ekonomikunskap-ett tvärvetenskapligt studieavsnitt, 4 sp (SL2MAB6MAB7)

Läroämnena

- Kort lärokurs i matematik
- Samhällslära

Studieavsnittets moduler

- Grunder i ekonomisk matematik, 1 sp (MAB6), Obligatorisk
- Ekonomisk matematik, 1 sp (MAB7), Obligatorisk
- Ekonomikunskap, 2 sp (YH2), Obligatorisk

Mål

Grunder i ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- behärska grundbegrepp och få färdigheter i ekonomisk matematik
- fördjupa sina färdigheter i procenträkning
- lära sig att beskriva hur processer inom ekonomin utvecklas
- kunna använda informationskällor och programvara för att göra beräkningar i samband med tillämpningar.

Ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig använda sina matematiska färdigheter för att beräkna tillräckligheten hos resurser, för ekonomisk planering, företagande och beräkning av lönsamhet*
- *tillämpa formler för talföljder i matematiska problem som anknyter till ekonomi*
- *lära sig att anpassa matematiska modeller i ekonomiska situationer och förstå deras begränsningar*
- *kunna använda programvara vid beräkningar och i samband med tillämpningar.*

Ekonomikunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå och bli intresserad av att följa nyheter som berör ekonomi*
- *känna till samhällsekonomin principer och begrepp*
- *kunna tolka statistik och diagram gällande ekonomi*
- *förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället*
- *kunna fatta välgrundade ekonomiska beslut samt ha kontroll över och planera sin egen ekonomi*
- *kunna granska ekonomiska frågor även ur ett etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin*
- *kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt och kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar samt bakgrunden till och följderna av dem.*

Lokal precisering

- *den studerande ska känna till centrala ekonomiska begrepp och teorier*
- *den studerande ska bekanta sig med viktiga ekonomiska teorier och förstå hur dessa påverkar det ekonomiska livet*
- *den studerande ska förstå hur ekonomin kan anpassas på praktiska uppgifter*
- *den studerande får bekanta sig med det viktigaste som berör den egna ekonomin*

Centralt innehåll

Grunder i ekonomisk matematik

- *relativ andel, jämförelse, beräkning av förändring*
- *index*
- *ränta och enkel ränteräkning*
- *skatter*
- *valutor*

Ekonomisk matematik

- *aritmetisk och geometrisk talföljd och deras summor*
- *ränteräkning: ränta på ränta, nuvärde och diskontering*
- *depositioner och lån*
- *matematiska modeller anpassade för ekonomiska situationer där talföljder och summor används*

Ekonomikunskap

Samhällsekonomin och dess aktörer

- *grundläggande ekonomiska begrepp, den ekonomiska kunskapens natur och hur den uppstår*
- *det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll, företag och samhällsekonomi*
- *skötseln av den egna ekonomin: sparande, konsumtion och skuldsättning*

Marknader, konjunkturer och näringsliv

- *fri konkurrens och prisbildning på marknaden*
- *arbete, företagsamhet och företag*
- *Finland som del av den globala ekonomin*
- *finansieringsmarknaden, sparande, placering och riskhantering*
- *störningar i ekonomin, konjunkturväxlingar samt deras bakgrund och följder*

Ekonomisk politik

- *utgångspunkter, fördelar och problem med hållbar ekonomisk tillväxt*
- *den offentliga ekonomin och dess balans*
- *aktörer, metoder och utmaningar inom den ekonomiska politiken*

Lokal precisering

- se de centrala innehållen i de olika modulerna

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambandet mellan matematiken och det vardagliga livet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse samhällsekonomiska fenomen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I undervisningen strävar man till tvärvetenskapligt samarbete och att kombinera information på ett nytt sätt samt att se den praktiska nyttan med att kombinera de båda läroämnena.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet kan bedömas både formativt och summativt, vilket grundar sig på studieavsnittets centrala innehåll och målsättningar. Elevens kunskaper och kompetenser stöds under hela studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter. Kompetensmålen eller kompetensmålets progression kommer att utvärderas under studieavsnittets gång genom mångsidiga arbetsuppgifter.

Studieavsnittet bedöms numeriskt enligt vitsordsskalan 4-10